

धवलागिरि क्याम्पसको विगत र वर्तमान

खोजमूलक अध्ययन

धवलागिरि क्याम्पसको विगत र वर्तमान

खोजमूलक अध्ययन

अध्याय : एक अध्ययनको परिचय

१.१ परिचय

नेपालमा उच्च शिक्षाको विकास र विस्तारको थालनी भएको समय धेरै लामो रहेको छैन । वि.सं. २००७ को परिवर्तनपश्चात् स्थापना भएको प्रजातान्त्रिक शासनकालमा आएर त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि) को स्थापना भएपछि मात्र नेपालमा उच्च शिक्षाको विकास र विस्तारको क्रम अगाडि बढेको हो । त्रिविको स्थापनापछि यसको अग्रसरतामा देशका विभिन्न भागमा कलेजहरू स्थापना गर्ने नीतिअनुरूप निजी तथा सरकारी क्षेत्रबाट कलेज खोल्ने क्रमको विकास भएको हो ।

मुलुकका विभिन्न ठाउँमा क्याम्पसहरूको स्थापना गर्ने सिलसिलामा साविक धवलागिरी अञ्चलको केन्द्र बागलुङ सदरमुकाममा पनि कलेजको आवश्यकता महसुस गरियो । शिक्षा प्राप्त गर्ने आवश्यकतालाई महसुस गरी बागलुङमा शिक्षाप्रेमी, भविष्यद्रष्टा जनहरूबीचमा चियापानको क्रममा गरिएको कोठे भलाकुसारीले मूर्तरूप लिई एउटा महान् एवम् पवित्र कार्यको शुभारम्भ हुन पुग्यो । तत्कालीन बडाहाकिम शिवबहादुर थापाको अध्यक्षतामा ओमप्रसाद गौचन सचिव र शास्त्रदत्त पन्त सहसचिव भएको कलेज सञ्चालक समिति गठन गरियो । सोही समितिको सक्रियता र यहाँका स्थानीय प्रशासक, उद्योगपति, व्यापारी, शिक्षाविद्, समाजसेवी, बुद्धिजीवी, राजनीतिकर्मी तथा अभिभावकहरूको कठोर परिश्रमको परिणामस्वरूप वि.सं. २०१९ भाद्र २ गते शनिवारका दिन बागलुङ बजार अवस्थित स्थानीय विद्यामन्दिर हाइस्कूलमा रात्रि कक्षा सञ्चालन गर्नेगरी धवलागिरी महेन्द्र इन्टर कलेजको स्थापना गर्ने निर्णय भएअनुरूप वर्तमान धवलागिरी बहुमुखी क्याम्पसको स्थापना भएको थियो ।

क्याम्पस स्थापनाका शुरुका केही वर्ष आर्थिक एवम् मानवीय दक्ष जनशक्तिको अभावका कारणले पठन-पाठन स्थगन भएको थियो । तर तत्कालीन अञ्चलाधीश मकरबहादुर बान्तवा र केही स्थानीय व्यक्तिहरूको पहलमा पुनः २०२३ साल ज्येष्ठ महिनादेखि त्रिविबाट मानविकी सङ्कायको प्रविणता प्रमाणपत्र तहको अस्थायी सम्बन्धन लिई बागलुङ नगरपालिका १ लामपाटामा ४१.२३ रोपनी जग्गा दर्ता गरी आफ्नै भवनमा जनस्तरबाट कक्षा सञ्चालन गरियो । धवलागिरी अञ्चलका तत्कालीन स्थानीय निकायहरू र जनतासंग आर्थिक सङ्कलन गर्दै करिब ७ वर्षसम्म कठिनाइका साथ कलेज सञ्चालन गरिएको थियो ।

समुदायको सक्रियतामा सञ्चालित क्याम्पसलाई वि.सं. २०३० मा सबै सम्बन्धनप्राप्त कलेजलाई त्रिविका आङ्गिक क्याम्पस बनाउने नीतिअनुरूप यस धवलागिरी इन्टर कलेजलाई महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ नामकरण गरी त्रिविको आङ्गिक क्याम्पसका रूपमा परिणत गरियो । मुलुकमा आएको परिवर्तनसँगै धवलागिरिवासीको भावनालाई कदर गर्दै २०६७/३/३१ गते

बसेको त्रिवि सभाको निर्णयबाट यस क्याम्पसको नाम परिवर्तन गरी धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ नामकरण गरिएको हो ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालयले यस क्याम्पसको स्वामित्व ग्रहण (२०३०) गतेदेखि त्रिविको आङ्गिक क्याम्पसको रूपमा यस क्याम्पसमा विभिन्न शैक्षिक तथा प्राज्ञिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन् । धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस त्रिविको आङ्गिक क्याम्पस भएर पनि स्थानीय मागलाई ध्यानमा राखी बिबिएस, बिएस्सी, बिबिए र स्नातकोत्तर तहका सबै कार्यक्रमहरू क्याम्पसको आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्नेगरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ । आन्तरिक स्रोतबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरू त्रिविको नियमित कार्यक्रममा पर्न नसक्नु र क्याम्पस सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने शैक्षिक जनशक्ति व्यवस्थापन र आर्थिक स्रोत परिचालनमा केही समस्याहरू उत्पन्न भएपछि धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई बाध्यात्मक रूपमा त्रिविको स्वायत्त क्याम्पसका रूपमा विकास गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भयो । यसै क्रममा २०७६ चैत्र ५ को मितिमा त्रिवि कार्यकारी परिषदले धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजानका लागि स्वीकृति प्रदान गर्‍यो । स्वायत्ततासँगै धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस आफ्नै व्यवस्थापन र नयाँ कार्यविधिमार्फत् स्वायत्त ढङ्गले सञ्चालनमा आएको छ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सम्भावना र चुनौतीहरूको पहिचान गर्न यो वस्तुगत प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यसमा क्याम्पसका भावी योजनाहरूको समष्टिगत अध्ययन गरिएको छ । नेपालको उच्च शिक्षा नीति, त्रिविको विद्यमान अवस्था, धवलागिरि क्याम्पसको स्वायत्तताका अवसर र चुनौतीहरू साथै क्याम्पसको वस्तुगत अवस्थाका विषयमा पनि अध्ययन गरिएको छ । यस अध्ययनले शैक्षिक क्षेत्रको नीति निर्माण र सुधारका ठोस योजना तर्जुमा गर्नमा सहयोग पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.२ समस्याकथन

समग्र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङको यथार्थ शैक्षिक वस्तुगत अवस्थाको अध्ययन गर्दा यहाँ केही राम्रा पक्ष, केही सम्भावनाहरू र केही चुनौतीहरू पनि देखिएका छन् । राम्रा पक्षहरूको उजागर गर्नु, सम्भावनाहरूको खोजी गर्नु र चुनौतीहरूको सामना गर्न मार्गदर्शन गर्नु यस अध्ययनको उद्देश्य हो । क्याम्पसका चुनौतीहरू नीतिगत, संस्थागत र कार्यक्षमतासँग जोडिएका छन् । यिनै सफलता, सम्भावना र चुनौतीसँग सम्बन्धित निम्न समस्या कथनलाई यो अनुसन्धानको विषयवस्तु बनाइएको छ :-

- क. नेपालको उच्च शिक्षा र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको अवस्था केकस्तो रहेको छ ?
- ख. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वायत्तता कार्यक्रमका अवसर र चुनौतीहरू केके हुन् ?
- ग. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत अवस्था केकस्तो रहेको छ ?
- घ. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सम्भावना तथा चुनौतीहरू के हुन् ?

ड. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका भावी योजनाहरू के हुन् ?

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

मानव समाजको स्तर निर्धारण गर्ने मुख्य आधार भनेकै शिक्षा हो । शिक्षाकै माध्यमबाट व्यक्ति, कुनै पनि संस्था, समाज र समग्र राष्ट्रको मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ । क्याम्पसका राम्रा पक्षहरूको उजागर गर्नु, सम्भावनाहरूको खोजी गर्नु र चुनौतीहरूको सामना गर्न मार्गदर्शन गर्ने लक्ष्य यस अध्ययनको रहेको छ । यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङमा भएको लगानी, सञ्चालन प्रक्रिया र उपलब्धिसहितको समग्र वस्तुगत अवस्थाको अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु रहेको छ । यस अध्ययनका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

- क. नेपालको उच्च शिक्षा र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समीक्षात्मक अध्ययन गर्नु,
- ख. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वायत्तता कार्यक्रमका अवसर र चुनौतीहरूको सिंहावलोकन गर्नु,
- ग. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत तथा स्व मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु,
- घ. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सम्भावना तथा चुनौतीहरू खोजी गर्नु र
- ड. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका भावी योजनाहरू निर्माण गर्नु रहेका छन् ।

१.४ अध्ययनको उपादेयता

शिक्षा विकासको मेरुदण्ड हो । यसले कुनै पनि व्यक्तिलाई सामाजिकीकरण गर्नमा र विकासका सम्भावनाहरूको खोजी गर्नमा सहयोग गर्दछ । यसले कुनै पनि वर्ग, जाति, स्थान र समुदायलाई मान र सम्मानका साथ बाँच्न सिकाउँछ । शिक्षा भनेको आफू र आफू बसेको समाजको गहिराइमा पुगेर वास्तविकताको पहिचान गराउने माध्यम पनि हो । त्यसैले शिक्षा सामाजिक परिवर्तनको बाहक हो । तर नेपालको सन्दर्भमा सबैभन्दा लथालिङ्ग र भताभुङ्गको अवस्थामा शिक्षा क्षेत्र बन्न पुगेको छ ।

धवलागिरि अञ्चलको सबैभन्दा पुरानो र ठूलो शैक्षिक संस्था भनेको धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस हो । त्रिभुवन विश्वविद्यालय र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका समस्याहरू उस्तै प्रकृतिका छन् । राजनीतिक हस्तक्षेप, खस्कंदो गुणस्तर, जनशक्ति व्यवस्थापन, अनुदानमा निर्भरता, पढाइप्रतिको उदासीनता, परीक्षा प्रणाली, प्रविधि मैत्री जनशक्ति, पेसाप्रतिको निष्ठा, गुणस्तरीय पाठ्यसामग्री, उत्पादित जनशक्तिको बिकाउ आदि शैक्षिक संस्थाका साभा समस्या हुन् । यीबाहेक पनि धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका आफ्नै समस्याहरू छन् । भौतिक पूर्वाधार निर्माण, स्वायत्तता कार्यान्वयन, गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (Quality Assurance and Accreditation, QAA) प्रमाणपत्र प्राप्ति, आन्तरिक स्रोतका शैक्षिक कार्यक्रम व्यवस्थापन, अस्थायी जनशक्ति व्यवस्थापन, कतिपय विषयगत जनशक्तिको अभाव, कतिपय विषयमा विद्यार्थीको

अभाव आदि धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको आन्तरिक समस्या हुन् । यी समस्याको पहिचान गर्नु पनि समस्या समाधानका लक्षण हुन् ।

यस अध्ययनले नेपालको उच्च शिक्षा नीति, त्रिविको विद्यमान अवस्था, धवलागिरि क्याम्पसको स्वायत्ततामा अवसर र चुनौतीहरू, क्याम्पसको वस्तुगत अवस्था, क्याम्पसका सम्भावना र चुनौतीहरू तथा क्याम्पसका भावी योजनाहरूको समष्टिगत अध्ययन गरेको छ । यस अध्ययनले कार्यान्वयन, सुधार, शैक्षिक क्षेत्रको नीति निर्माण र सुधारका ठोस योजना तर्जुमा गर्नमा सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ ।

१.५ अपेक्षित परिणाम

प्रस्तुत अनुसन्धातात्मक प्रतिवेदनमा धवलागिरि क्याम्पसका राम्रा पक्षहरूको उजागर, सम्भावनाहरूको खोजी र विद्यमान चुनौतीहरूको पहिचान गर्दै स्वायत्तताको निरन्तरता तथा QAA प्राप्तिका साथै यस क्याम्पसलाई मानित विश्वविद्यालय र अनुसन्धान केन्द्रको रूपमा रूपान्तरण गर्ने आधारहरू तय हुने अपेक्षा गरिएको छ । यसका थप अपेक्षित परिणामहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

- क. नेपालको उच्च शिक्षा र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको वास्तविक अवस्थाको पहिचान हुनेछ,
- ख. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वायत्तता कार्यक्रमका अवसर र चुनौतीहरूको पहिचान हुनेछ,
- ग. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत तथा स्व-मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार भइ गुणस्तरीय शिक्षामार्फत प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादनको आधार तय हुनेछ,
- घ. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सम्भावना तथा चुनौतीहरू खोजी हुनुका साथै क्याम्पसको भावी योजनाहरू/गुरु योजना निर्माणका लागि आधार तय हुनेछ ।

१.६ अध्ययन विधि

प्रस्तुत अध्ययनको मुख्य उद्देश्य धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङको वस्तुगत तथा स्व-मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु रहेको छ । यो अध्ययन प्रतिवेदनमा नेपालको उच्च शिक्षा, त्रिभुवन विश्वविद्यालयको वर्तमान अवस्था, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको विकासमा समुदायको योगदान, स्वायत्त क्याम्पसका अवसर र चुनौतीहरू, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत अवस्था (लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि) र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको भावी योजनाका विषयमा वस्तुगत अध्ययन गरिएको छ ।

यो अध्ययन प्रतिवेदन डा. दिनबहादुर थापाको संयोजकत्वमा डा. सुदर्शन सिलवाल, हिरालाल रेग्मी, भक्तिराम न्यौपाने र जोहन बज्राचार्यको संलग्नतामा तयार गरिएको हो । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा प्राथमिक स्रोतका सामग्रीहरू जस्तै: क्याम्पसका आन्तरिक अभिलेख, भौतिक

सम्पत्ति, क्याम्पस सञ्चालन प्रक्रिया र क्याम्पसको उपलब्धिलाई आधार बनाइ तयार गरिएका लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिसँग सम्बन्धित विविध प्रश्नहरूको एकीकृत उत्तरलाई मुख्य आधार बनाइ प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । यसमा द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरू जस्तै: नेपाल सरकारका आयोगहरूले तयार गरेका प्रतिवेदनहरू, त्रिभुवन विश्वविद्यालयका विभिन्न आयोगहरू र व्यक्तिले तयार गरेका सामग्रीहरू, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसबाट प्रकाशित पत्रपत्रिका र प्रतिवेदनहरू आदि स्रोतबाट लिइएको छ।

यो अध्ययन प्रतिवेदन विशेष गरी धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई नै उद्देश्यमूलक नमुना छनोटका आधारमा पूरा गरिएको हो । यो अध्ययनमा प्राथमिक तथा द्वितीयक दुबै स्रोतका अध्ययन सामग्रीहरू उपयोगमा ल्याइएको छ । प्राथमिक स्रोतका सामग्रीहरू धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका शिक्षक तथा कर्मचारीहरू र स्थलगत अवलोकनका साथै यस क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने व्यक्तिहरूसँग सम्पर्क गरी शिक्षा क्षेत्रको यथार्थ अवस्था, सम्भावना र चुनौतीहरूका विषयमा रायसुभावाहरू सङ्कलन गरिएको छ । त्यसैगरी द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरूको सङ्कलनमा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका अभिलेखहरू, त्रिवि सूचना शाखाका बुलेटिनहरू, जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरूबाट प्रकाशित शैक्षिक दर्पण, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वर्ण महोत्सव स्मारिका (२०७०), धवलागिरिमा उच्च शिक्षा (२०७३) लगायत विभिन्न अनुसन्धान प्रतिवेदनहरूलाई मुख्य आधार बनाइएको छ । यी सम्पूर्ण क्षेत्रहरूबाट प्राप्त हुन आएका सूचना एवम् जानकारीहरूलाई वर्णनात्मक, विश्लेषणात्मक र कतै तुलनात्मक विधिको समेत उपयोग गरी प्रस्तुत अनुसन्धानमूलक प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

१.७ अध्ययनका सीमाहरू

यो अध्ययनमा उद्देश्यमूलक नमुना छनोट विधिमा र्फत् अध्ययनको क्षेत्र र सूचक/उत्तरदाताहरू छनोट गरिएको छ । यो अध्ययनमा विशेष गरी धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको सम्भावना र चुनौतीहरूमा आधारित रहेको छ । क्याम्पसको वस्तुगत अवस्थसँगै यस प्रतिवेदनमा नेपालको उच्च शिक्षा, त्रिभुवन विश्वविद्यालयको वर्तमान अवस्था, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको विकासमा समुदायको योगदान, स्वायत्तता प्राप्त क्याम्पसका अवसर र चुनौतीहरू, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत अवस्था (लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि) र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको भावी योजनाका विषयमा वस्तुगत अध्ययन गरिएको छ ।

१.८ अध्ययनको अध्याय संरचना

प्रस्तुत अनुसन्धानमूलक प्रतिवेदनलाई सातवटा अध्यायमा विभाजन गरिएको छ । प्रथम अध्यायमा परिचय खण्ड राखिएको छ भने दोस्रो अध्यायमा नेपालको उच्च शिक्षा र त्रिभुवन विश्वविद्यालयका विषयमा चर्चा गरिएको छ । तेस्रो अध्यायमा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस स्वायत्ततामा र चौथो अध्यायमा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत अवस्थाका विषयमा चर्चा

गरिएको छ । पाँचौ अध्यायमा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सम्भावना तथा चुनौतीहरू र छैटौं अध्यायमा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको भावी योजनाहरूको तर्जुमा गरिएको छ । यस प्रतिवेदनको अन्तिम अध्यायमा उपसंहार खण्ड राखिएको छ । अनुसूची खण्ड र सन्दर्भसामग्री सूचीलाई पनि प्रस्तुत प्रतिवेदनको अन्त्य भागमा उल्लेख गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

अध्याय : दुई

नेपालको उच्च शिक्षा र त्रिभुवन विश्वविद्यालय

२.१ परिचय

नेपालको शैक्षिक इतिहासको खोजी गर्दै जाँदा वैदिक युगसम्म पनि पुग्न सकिन्छ । नेपालमा औपचारिक शिक्षाको प्रारम्भ राणाकालीन समयबाटै भयो । यद्यपि शिक्षाप्रतिको जागरण भने २००७ सालपछि नै आएको देखिन्छ । नेपालको समग्र शैक्षिक अवस्थालाई हेर्दा २०१७ देखि २०२७ सालसम्म शैक्षिक सुधारका केही अभ्यासहरू भए । यो अवधिमा शिक्षा हेर्नका लागि अञ्चल शिक्षा अधिकारी, जिल्ला शिक्षा निरीक्षक, प्रमुख जिल्ला अधिकारी आदिको स्थापना र खारेजी गर्ने अभ्यासहरू पनि भए । २०२८ सालदेखि २०४६ सालको अवधिमा नेपालमा शैक्षिक प्रशासन र सुपरिवेक्षण/निरीक्षणको प्रबन्ध मिलाइयो । त्यसपछि मात्रै नेपालमा आधुनिक शिक्षाको लहर आयो ।

नेपालमा दर्जनौँ शिक्षासम्बन्धी नीतिहरू आए । नेपालको शिक्षानीतिलाई विगततर्फ फर्केर हेर्दा राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०११), सर्वाङ्गीण राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०१८), राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना (२०२८), राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०४९), राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप (२०६३), आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रम (२०६७), विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना (२०६६-०७२), उच्च शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन २०७५, राष्ट्रिय शिक्षानीति २०७६ लगायतका धेरै प्रतिवेदनहरू आए (थापा, २०७६ कः ४) । यिनै प्रतिवेदनै प्रतिवेदनका भरमा नेपालको शिक्षानीति अगाडि बढेको छ ।

नेपालमा उच्च शिक्षाको प्रारम्भ 'त्रिभुवन चन्द्र इन्टर मिडिएट कलेज' को स्थापनाबाट भएको देखिन्छ । आज यसैको जगमा स्थापित 'त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि) नै नेपालको उच्च शिक्षाको मेरुदण्ड हो । उच्च शिक्षाका सम्बन्धमा राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०४९) ले दिएको सुझावअनुसार नै नेपालमा स्नातक, स्नातकोत्तर, एम्.फिल. र विद्यावारिधि गरी चार तहको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनमा रहिरहेको अवस्था छ । पछिल्लो अवधिमा विद्यालयतहको शैक्षिक कार्यक्रम क्रमशः सुधारोन्मुख देखिए पनि उच्च शिक्षाको कार्यक्रम अपेक्षाकृत सुधार हुन सकिरहेको छैन ।

नेपाल सरकारको उच्च शिक्षासम्बन्धी नीतिको अध्ययन गर्दा समुदायबाट सञ्चालित सबै उच्च शिक्षाका कलेजहरूलाई राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना २०२८ अन्तर्गत त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसमा समावेश गरियो । वि.सं. २०३७ मा पुनः निजी र सामुदायिक स्तरमा पनि क्याम्पस सञ्चालन गर्नसकिने नीति लिइयो । २०४६ सालको परिवर्तनपछि राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन २०४९ ले मुलुकमा बहुविश्वविद्यालयसम्बन्धी नीति तय गर्‍यो ।

अहिले मुलुकमा बहुविश्वविद्यालयको अवधारणा अन्तर्गत नै ११ वटा विश्वविद्यालयहरू सञ्चालित छन् । खुल्ला विश्वविद्यालयको अवधारणाले पनि चर्चा पाइरहेको छ । यी सबै विश्वविद्यालयहरूलाई नेपाल सरकार र विदेशी दातृसंस्थाबाट प्राप्त हुने अनुदान वितरण गर्न विश्वविद्यालय अनुदान आयोग (२०५१) को गठन भएको छ । अब त्रिवि लगायत सबै विश्वविद्यालयहरू यही विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको अनुदानमा निर्भर रहनुपर्ने अवस्था छ । भरपर्दो मापदण्ड र पूर्वाधार विना सञ्चालित नेपालका विश्वविद्यालयहरू र क्याम्पसहरूको भविष्य अन्योलपूर्ण बन्दै गएको छ । यही पृष्ठभूमिमा नेपालको उच्च शिक्षा, नेपाल सरकारको शिक्षानीति र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समग्र अवस्थाको चर्चा गरिएको छ ।

२.२ नेपालको उच्च शिक्षा

नेपालको शैक्षिक इतिहासको खोजी गर्दै जाँदा वैदिक युगसम्म पुग्नपर्ने हुन्छ । वैदिक, लौकिक, पौराणिक र प्राचीन शिक्षाको विकासमा वेदव्यास, बाल्मीकि, गौतम बुद्ध, गागी, कौशिक, जडभरत, पाणिनि लगायतका अनेकौं ऋषि, महर्षि, विद्वान् र विदुषीहरूको नाम जोडिएको छ । यी महर्षि र विद्वान्-विदुषीहरूको तपोभूमि र कर्मक्षेत्र नेपाल नै मानिन्छ । यिनै विद्वान्-विदुषीको आश्रय स्थल, धार्मिक स्थल, मठमन्दिर, गुम्बाविहार हुँदै पाठशाला, स्कुल र आजका विश्वविद्यालयहरू सञ्चालनमा आएका हुन् ।

शिक्षाको आवश्यकता र महत्त्वलाई समय, स्थान, सन्दर्भ र भूगोलले निर्धारण गरेको हुन्छ । नेपालको शैक्षिक इतिहासलाई हेर्दा वैदिक धर्म-दर्शनमा आधारित शिक्षा, बुद्ध दर्शनमा आधारित शिक्षा, लिच्छविकालीन शिक्षा, मल्लकालीन शिक्षा, खस राज्यकालीन शिक्षा, राणाकालीन शिक्षा र आधुनिक शिक्षा गरी शिक्षाको कालक्रमिक अध्ययन गर्न सकिन्छ । यी सबै शिक्षाको प्रकृति र उद्देश्य फरकफरक थियो (थापा र सिलवाल, २०७३: ११७) । समग्रमा राणाकाल पूर्वको शिक्षा गुरुकुल, बौद्धगुम्बा, आश्रम, मठ-मन्दिर र विद्याश्रममा आधारित थिए भन्न सकिन्छ ।

हिन्दु र बुद्ध दर्शनमा आधारित शिक्षाको परम्परामा सुगौली सन्धिपश्चात् नेपालमा अंग्रेजी शिक्षाको आवश्यकता महसुस भएको देखिन्छ । भीमसेन थापाले आफ्नो समयमा बङ्गालबाट अंग्रेजी शिक्षक भिकाउनु, माथवरसिंह थापा (सन् १८३५) ले आफ्ना छोराहरूलाई पटनाको सरकारी स्कुलमा भर्ना गराउन पत्राचार गर्नु र जङ्गबहादुर राणा (सन् १८५३) को पनि अंग्रेजी शिक्षाको मोहले गर्दा थापाथली दरबार परिसरमै दरबार स्कुलका नाममा पठनपाठन सुरु गर्नुले पनि यी कुराको प्रमाणित गर्दछ (पंगेनी, २०७६: ३) । दरबार स्कुलले औपचारिक रूपमा १९१० सालमा 'दरबार स्कुल' का नामबाट र १९६७ सालदेखि 'दरबार हाइस्कुल' का नाममा कलकत्ता विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त गरी १९९२ सालदेखि काठमाडौँबाटै एस.एल.सी. परीक्षा सञ्चालन गर्ने अख्तियारी पाएको देखिन्छ (पंगेनी, २०७६: ४) ।

शिक्षाप्रमी देव शमशेर राणा (१९५७) को समयमा 'राष्ट्रिय शिक्षानीति' घोषणा गरी सबैलाई शिक्षा दिने उद्देश्यले देशभर ३०० स्कुल स्थापना गर्ने योजना तय गरे पनि उनले ३७

वटा स्कुलमात्र सञ्चालनमा ल्याएको बुझिन्छ । तर चन्द्र शमशेरको समय (१९५८) मा यी कतिपय स्कुललाई बन्द गरी अरु केही नयाँ पाठशालाहरू सञ्चालनमा ल्याएका थिए पनि भनिन्छ । राणाकालमै भाषा पाठशाला, कन्या पाठशाला, स्नेस्ता पाठशाला (१९६२), जाँचपास अड्डा (१९६९), गोरखा भाषा प्रकाशनी समिति (१९७०), पाठशाला बन्दोबस्त इन्स्पेक्टरी अफिस (१९७७), सिभिल मेडिकल स्कुल (१९९०), एस.एल.सी. बोर्ड (१९९०), शिक्षा बोर्ड (१९९३), प्राविधिक/ व्यावसायिक विद्यालयहरू, आधार शिक्षा (२००३- प्रावि १-३, मावि ४-५, उच्च तह ६-८), शिक्षक तालिम केन्द्र (२००४), स्कुल गोस्वारा, हाजिरी गोस्वारा' आदि नामका शैक्षिक संस्थाहरू पनि खुलेका थिए ।

संस्कृत, नेपाली र अङ्ग्रेजी माध्यममा शिक्षाको सुरुवात राणाकालीन समयमा नै भएको थियो । संस्थागत रूपमा मिथिलाको मटिहानी (१९२०) मा आवासीय संस्कृत पाठशाला खुल्यो । काठमाडौँमा रानीपोखरी संस्कृत पाठशाला (१९३४) र तीनधारा छात्रावास (१९४२) खुल्यो । त्यसैगरी भोजपुर (१९३२), पोखरा (१९५८), रिडी (१९५९), बभ्राङ (१९६०) लगायतका स्थानमा संस्कृत पाठशालाहरू क्रमशः खुल्दै गए । वि.सं. १९५८ सालमा एकैसाथ ७५ वटा भाषा पाठशालाहरू खुले । देशभर संस्कृत शिक्षाको प्रचारप्रसार भयो ।

नेपालमा उच्च शिक्षाको औपचारिक सुरुवात त्रिचन्द्र कलेजबाट भयो । प्रधानमन्त्री चन्द्र शमशेर राणाले १९७५ साल भाद्र १२ गते 'त्रिभुवन चन्द्र कलेज' स्थापना गरी १९७६ भाद्र ५ गतेदेखि नेपालमा उच्च शिक्षाको पठनपाठन सुरु गराए । आइ.ए. सम्मको पठनपाठन हुँदै आएको यस कलेजलाई १९८१ सालदेखि त्रिचन्द्र कलेजका नामबाट बी.ए. सम्मको पठनपाठन सुरु गराइयो । प्रारम्भमा कलासम्बन्धी ६ वटा विषय (गणित, तर्कशास्त्र, इतिहास र तीनवटा भाषा) मा पठनपाठन हुँदै आएको यस कलेजमा १९७७ सालमा विज्ञान विषयका कक्षाहरू, १९८१ सालमा बी.ए. का कक्षाहरू, २००४ मा बायोलोजी र भूगोलका कक्षा, २००५ मा बी.एस्सी, २०११ मा आइ.कम. र बी.कम. का कक्षाहरू सञ्चालनमा आएका रहेछन् (पंगेनी, २०७६: १९) । कक्षा सञ्चालन काठमाडौँमा हुँदै आए पनि पाठ्यक्रम र परीक्षा सञ्चालनको अनुमति भने पटना विश्वविद्यालयबाटै लिनुपर्ने हुन्थ्यो ।

वि.सं. १९७५ मा त्रिचन्द्र कलेजको स्थापना गरियो । त्रिचन्द्र कलेजलाई पहिलो पटक विज्ञानबाहेकका विषयमा परीक्षा सञ्चालनको अनुमति १९८६ सालतिर प्राप्त भए पनि परीक्षा सञ्चालन, नतिजा प्रकाशन र पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन भने पटना विश्वविद्यालयले नै गराउँथ्यो । त्रिचन्द्रबाहेकका अन्य नेपालमा सञ्चालित कलेजहरूले पनि यसरी नै पठनपाठन, परीक्षा सञ्चालन र नतिजा प्रकाशन गर्थे । यो परम्परा त्रिभुवन विश्वविद्यालय सञ्चालन हुनुपूर्वसम्म यथावत कायमै रहेको देखिन्छ ।

वि.सं. २००७ सालपछि राणाकालको अन्त्यसँगै २०१७ सालसम्म देशमा शैक्षिक जागरण त आयो तर व्यवस्थित शिक्षानीति तर्जुमा हुन सकेन । वि.सं. २००६ सम्ममा नेपालमा कलेज एक, हाइस्कुल २२ (४ सरकारी र १८ अनुदान प्राप्त), मिडिल स्कुल २२ (२ सरकारी र २० अनुदान

प्राप्त), प्राइमरी स्कूल १८ (अनुदान प्राप्त) र आधार शिक्षा तालिम केन्द्र १ (सरकारी) का शैक्षिक निकायहरू सञ्चालनमा रहेको देखिन्छ (पंगेनी, २०७६: ९) ।

२००७ सालतिर 'नेपाल राष्ट्रिय विद्यापीठ' को नाममा वीरगञ्जको स्थानीय त्रिजुद्ध हाइस्कूलमा बसेको भेलाले विश्वविद्यालय स्थापना गर्ने योजना बनाएको पनि देखिन्छ । उक्त विश्वविद्यालयको पहिलो उपकुलपतिका रूपमा लक्ष्मीप्रसाद देवकोटालाई छनोट गरिएको थियो भनिन्छ (पंगेनी, २०७६: ४२) । यो विद्यापीठमा प्रवेशिकादेखि विद्यालंकार (विद्यावारिधि) सम्मका परीक्षाहरू सञ्चालन गरिन्थ्यो पनि भनिन्छ । मुलुकभर २००७ सालसम्ममा महाविश्वविद्यालय एक, विद्यालय २१, मिडिल स्कूल २०३ र पुस्तकालय जम्मा ३१ भएको जानकारी पाइन्छ (पंगेनी, २०७६: १५१) ।

त्रिविको स्थापना हुनुपूर्व उच्च शिक्षाको सम्बन्धन दिने काम पनि शिक्षा मन्त्रालयबाटै हुने गर्दथ्यो । त्रिविको स्थापनापछि शिक्षा मन्त्रालयको सिफारिसमा त्रिविबाट नयाँ क्याम्पस खोल्ने अनुमति र सम्बन्धन दिने व्यवस्था गरियो । यही नीति अनुसार २०२८ सालसम्ममा ६ वटा सरकारी क्याम्पस र ३८ वटा सम्बन्धनप्राप्त क्याम्पसहरू सञ्चालनमा आएको बुझिन्छ (थापा र सिलवाल, २०७३: ११७) ।

त्रिविले नै मुलुकको उच्च शिक्षालाई सञ्चालन गरिरहेको अवस्थामा जनचाहना र देशको आवश्यकतालाई सहजै परिपूर्ति गर्न नसकेपछि वि.सं. २०३७ सालदेखि पुनः नीजि क्षेत्रलाई पनि अध्ययन सङ्कायतर्फ क्याम्पसहरू सञ्चालन गर्न त्रिविले नै सम्बन्धनका लागि स्वीकृति दिने व्यवस्था गरियो । यही व्यवस्था अनुरूप नै २०३७/०३८ सालतिरै त्रिविबाट २४ क्याम्पसहरूले सम्बन्धन प्राप्त गरेको पाइन्छ । त्रिवि ऐन २०४९ अनुसार पनि निजी तथा सामुदायिक क्याम्पसहरू सञ्चालन गर्न सकिने व्यवस्था भएपछि अध्ययन संस्थान र सङ्कायहरूमा गरी अहिले १०६२ त्रिविका सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ।

त्रिविले यिनै सम्बन्धनप्राप्त बाहेक आफ्ना ६२ वटा क्याम्पसहरूको सम्बन्धन, स्वीकृति, पाठ्यक्रम निर्माण, परीक्षा सञ्चालन, अनुगमन लगायतका कार्यहरू गर्दै आएको छ । त्रिवि सम्बन्धनसम्बन्धी नीति मस्यौदा समितिको प्रतिवेदन, २०७२ ले प्रस्तुत गरेको जानकारीअनुसार अहिले त्रिविअन्तर्गत सम्बन्धन लिने क्याम्पसहरूमा शिक्षाशास्त्र सङ्कायका ६१८, व्यवस्थापन सङ्कायका ५८५, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायका २५९, कानून सङ्कायको १ र अध्ययन संस्थान अन्तर्गतका १८ वटा प्यारामेडिकलसहित ७३ वटा क्याम्पसहरू रहेका छन् (www.tribhuvan-university.edu.np-2016\2)।

नेपालको उच्च शिक्षामा सङ्ख्यात्मक वृद्धि तीव्र गतिमा भए पनि गुणात्मक वृद्धि र ठोस नीतिगत व्यवस्था भने अन्योलमै रहेको देखिन्छ । नेपालको उच्च शिक्षा गन्तव्यविहीन जहाज जस्तै अन्योलमा रहेको छ भन्न सकिन्छ ।

२.३ नेपाल सरकारको शिक्षानीति

नेपालको शिक्षानीतिलाई विगततर्फ फर्केर हेर्दा 'नेपालमा शिक्षा' नामक राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०११) लाई नेपालको औपचारिक शिक्षासम्बन्धी ठोस योजना मान्न सकिन्छ । त्यसपछि क्रमशः सर्वाङ्गीण राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०१८), राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना (२०२८), राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०४९), उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०५५), उच्चस्तरीय कार्यसमितिको प्रतिवेदन (२०५८), उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०७५) लगायतका अनेक प्रतिवेदनहरू निर्माण भए (थापा, २०७६ कः ४) । सरकार अहिले राष्ट्रिय शिक्षानीति २०७६ लाई आधार मानी नयाँ शिक्षा ऐन ल्याउने तयारीमा छ । नेपालमा व्यवस्था र सरकार परिवर्तनसँगै शिक्षानीतिमा परिवर्तन हुँदै आएको छ । सरकारको काम प्रतिवेदन बनाउन लगाउने र पुरानो संरचनालाई भत्काउनमा सीमित रहेको देखिन्छ ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप (रापाप्रा) २०६३ ले मुलुकमा आएको राजनीतिक परिवर्तनसँगै विद्यालयको सङ्गठन र पाठ्यक्रमको ढाँचामा पनि परिवर्तन गर्नुपर्ने सुझाव दियो । यही सुझावअनुसार विद्यालयको ढाँचामा परिवर्तन गरी आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) र माध्यमिक शिक्षा (९-१२) गरी दुई तहको विद्यालयीय शिक्षाको व्यवस्था गरियो । विद्यालयमा पढ्ने बाल बालिकाको उमेर समूह पनि बाल शिक्षाका लागि ३-५ वर्ष, आधारभूत शिक्षाका लागि ५-१३ वर्ष र माध्यमिक शिक्षाका लागि १३-१८ वर्षको तोकिएको छ (थापा, २०७२: २०२) । यही नीतिअनुसार अहिले नेपालमा प्रावि तहको पाठ्यक्रम २०६३ लाई परिवर्तन गरियो ।

आधारभूत र मावि तहको पाठ्यक्रम २०६४ पछि क्रमशः परिवर्तन गरियो । रापाप्राको नीतिअनुसार लागू भएको कक्षा १-५ को पाठ्यक्रमलाई परिमार्जनसहित मुलुकभर २०६७ देखि नयाँ पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइयो । कक्षा ६-८ को पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकलाई २०६८ देखि २०७१ सम्मको शैक्षिक सत्रमा परीक्षण योजना र २०७० देखि ०७२ सम्मको अवधिमा क्रमशः कार्यान्वयन योजनाका रूपमा लागू गरियो । यो पाठ्यक्रमले विद्यालयको तह, पाठ्यक्रमका उद्देश्यहरू र मूल्याङ्कन प्रक्रियामा समेत परिवर्तन गरेको छ । अब कक्षा ११ र १२ का नयाँ पाठ्यक्रमहरू कार्यान्वयनको प्रक्रियामा छन् ।

नेपालमा कुल ३५,६०१ विद्यालयहरू मध्ये ७८.३ प्रतिशत सामुदायिक र बाँकी संस्थागत विद्यालयहरू रहेका छन् । यीमध्ये कुल माध्यमिक विद्यालयको संख्या ९,४४७ रहेका छन् । कक्षा १० सम्म पढाइ हुने सामुदायिक विद्यालयको संख्या ६२३० रहेको छ भने कक्षा १२ सम्म कक्षा सञ्चालन गर्ने सामुदायिक विद्यालयको सङ्ख्या २७१० रहेको देखिन्छ (थापा, २०७६ ख : ५) । यसले विद्यार्थीको चाप सामुदायिक विद्यालयमा रहेको सङ्केत गर्दछ र विद्यालयको तहगत पठनपाठनमा पनि एकरूपता नरहेको देखिन्छ ।

विद्यार्थीको खुद भर्नादरलाई हेर्दा आधारभूत तहमा ९२.३ प्रतिशत र मावि (कक्षा १२ सम्म) मा ४३.९ प्रतिशत रहेको छ । तर पूरै तह पार गर्ने विद्यार्थीको सङ्ख्यालाई हेर्दा आधारभूत तहमा ७०.७ प्रतिशत, कक्षा १० सम्म ५७.१ प्रतिशत र कक्षा १२ सम्म पुग्दा १७.२ प्रतिशत विद्यार्थीको मात्र भर्नादर टिकाउ रहेको देखिन्छ । कक्षा १२ पुग्दासम्म ८२.८ प्रतिशत विद्यार्थीहरू बीचमै कक्षा छोड्ने दर रहेको देखिन्छ (थापा, २०७६ ख : ५) । यो तथ्याङ्कले शिक्षाको पहुँच सर्वसाधारणमा अत्यन्तै न्यून छ भन्ने पुष्टी गर्दछ । गुणस्तरीय शिक्षा त उनीहरूका लागि आकाशको फल आँखा तरी मर जस्तै भएको छ ।

उच्च शिक्षाको अवस्थालाई हेर्दा वि.सं. २०२८ सालमा राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना लागू भयो । यही योजनाअनुसार नेपालका सबै सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसहरूलाई त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसमा रूपान्तरण गरियो । नेपाल सरकारको उच्च शिक्षासम्बन्धी नयाँ नीतिका कारण समुदायबाट सञ्चालित सबै उच्च शिक्षाका कलेजहरूलाई त्रिविको आङ्गिक क्याम्पसमा समावेश गरिदियो । तर जनचाहना र देशको आवश्यकतालाई त्रिविले मात्र सहजै परिपूर्ति गर्न नसकेपछि वि.सं. २०३७ सालमा पुनः निजी र सामुदायिक स्तरमा पनि क्याम्पस सञ्चालन गर्नसकिने नीति लिइयो ।

२०४६ सालको परिवर्तनपछि राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन २०४९ ले मुलुकमा बहुविश्वविद्यालयसम्बन्धी नीति तय गऱ्यो । मुलुकमा यही नीति अनुरूप ११ वटा विश्वविद्यालयहरू र ६ वटा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानहरू स्थापना भइसकेका छन् । अभै पनि प्रादेशिक विश्वविद्यालयहरू सहित मदन भण्डारी तथा योगमाया आयुर्वेद विश्वविद्यालय स्थापना हुने क्रममा रहेका छन् ।

अहिले यी सबै विश्वविद्यालयहरू आआफ्नै ऐन अन्तर्गत सञ्चालित रहेका छन् । यी समग्र उच्च शिक्षालाई व्यवस्थापन र समन्वय गर्ने काम उच्च शिक्षानीति २०७२ ले गरिरहेको सन्दर्भमा उच्च स्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन २०७५ ले २५ बुँदे उच्च शिक्षासम्बन्धी नीति सिफारिस गर्ने काम गऱ्यो । यस प्रतिवेदनमा सबै उच्च शिक्षाका संस्थालाई एकरूपता कायम गर्न स्वायत्तताको मान्यतालाई दृष्टिगत गरी राष्ट्रिय शिक्षा ऐन तर्जुमा गर्ने, विश्वविद्यालय अनुदान आयोगलाई उच्च शिक्षा आयोगमा रूपान्तरण गर्ने, स्वतन्त्र गुणस्तर निर्धारण संस्थाबाट गुणस्तर मापनको व्यवस्था गर्ने जस्ता बुँदाहरू पनि सुभाइएको छ ।

यसै प्रतिवेदनमा उच्च शिक्षालाई अनुसन्धानमुखी बनाउने, एकल विश्वविद्यालय सेवा आयोगको खुल्ला प्रतिस्पर्धाबाट प्राध्यापकहरूको नियुक्ति र वृत्ति विकासको व्यवस्था गर्ने, राज्यका विकासात्मक अनुसन्धान गर्ने जिम्मा उच्च शिक्षाका संस्थालाई दिने व्यवस्था मिलाउने, उच्च शिक्षाका सबै कार्यक्रमहरूलाई सेमेस्टर पद्धतिमा लागू गर्ने, बोर्ड अफ ट्रस्टी (समग्र विश्वविद्यालयलाई अनुगमन गर्ने निकाय) को गठन गरी बहुविश्वविद्यालयहरू सञ्चालन गर्ने (बोर्डमा ४० प्रतिशत प्राध्यापकबाट, ४५ प्रतिशत शिक्षामा विशेष योगदान पुऱ्याउनेबाट र १५ प्रतिशत सरकारी प्रतिनिधित्वबाट हुनुपर्ने), विश्वविद्यालय सेवामा प्रवेश गर्न न्यूनतम योग्यता

विद्यावारिधि र प्राध्यापकमा बढुवा हुन अन्तर्राष्ट्रिय जर्नलमा कम्तीमा पाँचवटा अनुसन्धानमूलक लेख प्रकाशन गर्नुपर्ने, हरेक तहका विद्यार्थीहरू कम्तीमा ७५ प्रतिशत हाजिर भएर मात्र परीक्षामा सहभागी हुन पाउने लगायतका सुभावहरू प्रस्ताव गरिएको छ (थापा, २०७६ कः २) ।

अहिले 'राष्ट्रिय शिक्षानीति २०७६' नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भइसकेको छ । यो शिक्षानीतिले मुलुकको शैक्षिक प्रणालीमा पुनर्संरचना गरी विश्वविद्यालयको पुनर्संरचना गर्ने आधारहरू समेत तयार गरिसकेको छ । यो शिक्षानीतिमा उच्च स्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन (२०७५) लाई पूर्णतः कार्यान्वयन गर्ने गरी उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्ने मेधावी विद्यार्थीलाई शिक्षण पेशामा आकर्षित गर्ने, शिक्षण संस्थाको शैक्षिक गुणस्तर मापनका आधारमा अनुदान र अन्य सुविधाको व्यवस्था गर्ने नीतिगत व्यवस्था पनि गरिएको छ ।

'राष्ट्रिय शिक्षानीति २०७६' मा उच्च शिक्षा प्रदायक शिक्षण संस्थालाई स्वायत्त कलेजका रूपमा विकास गर्ने, मापदण्ड पूरा गरेका अब्बल कलेजहरूलाई विश्वविद्यालयका रूपमा विकास गर्ने, विश्वविद्यालय अनुदान आयोगमार्फत गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन (Quality Assurance and Accreditation: QAA) एवम् शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रलाई अफ व्यवस्थित, व्यापक र प्रभावकारी बनाउने, सबै उच्च शिक्षा प्रदायक शिक्षण संस्थाले हरेक पाँच वर्षमा QAA प्रमाणपत्र प्राप्त गर्नुपर्ने र यदि उक्त प्रमाणपत्र प्राप्त गर्न नसकेमा शिक्षण संस्थाको कार्यक्रम सञ्चालनमा रोक लगाइने लगायतका नीतिगत व्यवस्था पनि गरिएको छ (थापा, २०७६ कः २) ।

नेपालमा सञ्चालित सबै विश्वविद्यालयहरूलाई नेपाल सरकार र विदेशी दातृसंस्थाबाट प्राप्त हुने अनुदान वितरण गर्न विश्वविद्यालय अनुदान आयोग (२०५१) को गठन भएको थियो । यही अनुदान आयोगले नै सबै विश्वविद्यालयलाई लागत साभेदारी (Cost Sharing) र लागत तथा लाभ (Cost and Profit) का आधारमा अनुदान दिने, शैक्षिक गुणस्तरको मापदण्ड निर्धारण गर्ने, गुणस्तर मापनको प्रमाणपत्र दिने आदि कार्यहरू गरिरहेको छ । यो नयाँ शिक्षानीतिले विश्वविद्यालय अनुदान आयोगलाई थप जिम्मेवारी र अधिकार प्रदान गरेको छ ।

उच्च शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०७५ अनुसार नेपालमा कुल उच्च शिक्षाको ७९.७ प्रतिशत विद्यार्थीहरू साधारण शिक्षाअन्तर्गत र बाँकी २०.३ प्रतिशत विद्यार्थीहरू प्राविधि शिक्षातर्फ अध्ययनरत छन् । साधारण शिक्षातर्फ पनि व्यवस्थापन सङ्कायमा ४२.२५ प्रतिशत, शिक्षाशास्त्रमा २४.८३ प्रतिशत, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायमा १०.७४ प्रतिशत र कानुन सङ्कायमा १.७१ प्रतिशत विद्यार्थी अध्ययनरत छन् । संस्कृत र बौद्ध दर्शनतर्फ पनि न्युन रूपमा क्रमशः ०.०८ र ०.०५ प्रतिशत विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेको पाइन्छ ।

प्राविधिक शिक्षातर्फ विज्ञान तथा प्रविधिमा ९.७८ प्रतिशत, इन्जिनियरिङतर्फ ४.६९ प्रतिशत, चिकित्सा शिक्षातर्फ ५.३४ प्रतिशत, वनविज्ञानतर्फ ०.३४ प्रतिशत र कृषि तथा पशुविज्ञानतर्फ ०.००८ प्रतिशत विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेको तथ्याङ्क पाइन्छ । यो तथ्याङ्कले पनि मुलुकमा असन्तुलित उच्च शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन भएको पुष्टि गर्दछ ।

विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको प्रतिवेदन २०७५ अनुसार ३३.७२ प्रतिशत विद्यार्थी आङ्गिक क्याम्पसमा, ३०.७१ प्रतिशत विद्यार्थी सामुदायिक क्याम्पसमा र ३५.५७ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निजी क्याम्पसहरूमा अध्ययनरत छन् । नेपालमा उच्च शिक्षाको प्रादेशिक विवरणलाई हेर्दा ६ वटा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानबाहेक पनि कुल १४०१ वटा क्याम्पसहरू मध्ये एकदेखि सात नं. प्रदेशसम्म क्रमशः १९५, १२६, ६०८, १२४, १९७, ५५ र ९६ वटा क्याम्पसहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ।

नेपाल सरकारको उच्च शिक्षामा भएको लगानीलाई हेर्दा त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसमा अध्ययनरत विद्यार्थीका निम्ति प्रतिविद्यार्थी औषत लगानी रु. ४७५०९ र अन्य विश्वविद्यालयका आङ्गिक क्याम्पसमा अध्ययन गर्ने प्रतिविद्यार्थीका लागि औषत लगानी रु. ४९४३७ रहेको पाइन्छ । सामुदायिक क्याम्पसहरूमा अध्ययनरत विद्यार्थीका लागि राज्यका तर्फबाट प्रतिविद्यार्थी रु. २७८५ लगानी रहेको तथ्याङ्क विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको प्रतिवेदन सन् २०१५ ले प्रकाशित गरेको छ । यी तथ्याङ्कले पनि राज्यले उच्च शिक्षामा गरेको लगानीको प्रतिफल नागरिकमा प्रत्युत्पादक र असन्तुलित भएको पुष्टी गर्दछ ।

यसरी नेपाल सरकारको शिक्षानीति र वर्तमान सन्दर्भलाई गौर गरी अध्ययन गर्दा नेपालको उच्च शिक्षामा आमूल परिवर्तन गरेर नयाँ संरचनागत शैक्षिक व्यवस्थापनको आवश्यकता देखिन्छ । यी विसङ्गतिले गर्दा पनि नेपालको 'राष्ट्रिय शिक्षानीति २०७६' लाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुनै पर्ने बाध्यात्मक अवस्था सिर्जना भएको छ । अब आउने शिक्षा ऐनमा यी शिक्षासम्बन्धी समस्याहरूको समाधान हुने अपेक्षा गर्नसकिन्छ ।

२.४ त्रिभुवन विश्वविद्यालयको प्रारूप

नेपालमा विश्वविद्यालय स्थापनाको पहिलो प्रयास प्रधानमन्त्री मोहन शमशेर राणाको समय २००५ तिरै भएको थियो । सुवर्ण शमशेर राणाको सभापतित्वमा गठित 'विश्वविद्यालय योजना सभा' ले विभिन्न उपसमितिहरू गठन गरी नीतिगत र विषयगत छलफल पनि चलाएको थियो । मोहन शमशेरले २००७ सालदेखि विश्वविद्यालय सञ्चालनमा ल्याउने गरी भा.रु. ५ लाख खर्चको प्रबन्ध मिलाएको देखिन्छ । विषय समितिका संयोजकहरूले २००६ साल वैशाख १५ गतेसम्ममा आआफ्नो विषयको पाठ्यक्रमको रूपरेखा समेत निर्धारित समयमा पेश गरेको बुझिन्छ (पंगेनी, २०७६: २६) ।

२००७ सालको राजनीतिक परिवर्तनले देशमा खुला परिवेश र शैक्षिक चेतनाको लहर फैलायो । प्रजातान्त्रिक सरकारले २००९ सालमा 'शिक्षा समिति गठन गरी २०११ सालमा रुद्रराज पाण्डेको सभापतित्वमा 'नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा आयोग' गठन गर्‍यो । यही आयोगले नेपाली जनताको भावनाअनुसार शिक्षाको नीतिगत योजनाहरू तयार गर्‍यो । विदेशी विशेषज्ञ (डा. ह्यु बर्नाड उड र पर्ल डब्लु रोज) हरूको समेत रायसुभावमा शिक्षासम्बन्धी परियोजनाहरू पनि

कार्यान्वयनमा आए । यी आयोग, समिति र परियोजनाकै रायसुभावमा नेपालमा नयाँ विश्वविद्यालय सञ्चालनको खाका तयार गरियो ।

नेपालमा राष्ट्रिय विश्वविद्यालयको स्थापना नहुँदासम्म भारतीय विश्वविद्यालयहरूले नेपालमा सञ्चालित व्याचलर डिग्री र शिक्षा कलेजलाई सम्बन्धन र मान्यता दिँदै आएका थिए । नेपालमा नयाँ विश्वविद्यालयको स्थापना गर्ने तयारी भइरहेको अवस्थामा २०११ फागुन ३० गते राजा त्रिभुवनको मृत्यु भयो । राजा त्रिभुवनकै योजना र चाहनाअनुसार विश्वविद्यालय स्थापनको तयारी भइरहेको सन्दर्भमा उनको मृत्युपश्चात उनकै स्मरणमा बडामहारानीद्वयको चाहना बमोजिम २०१२ चैत्र १८ गतेका दिन 'त्रिभुवन विश्वविद्यालय' स्थापना गर्ने घोषणा गरी विश्वविद्यालय कमिसन गठन गरियो । यस कमिसनमा सभापति कान्तिलक्ष्मी, उपासभापतिमा ईश्वरीराज्य लक्ष्मी, सदस्यहरूमा हिमालय र बसुन्धरा शाह, हंसमान सिंह, शारदाप्रसाद उपाध्याय, खडकसिंह राणा, भैरबबहादुर प्रधान, लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा र परासरनारायण सुवालको नाम रहेको थियो । यसमा प्रिन्सिपलका रूपमा भैरवबहादुर प्रधान र लक्ष्मीप्रसाद देवकोटालाई र परासरनारायणलाई सचिवका रूपमा तोकिएको थियो (पंगेनी, २०७६: ५३) ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय कमिसनको २०१३ साल जेठ आठ गतेको बैठकको निर्णयमा सरकारले त्रिविलाई वार्षिक दस लाख अनुदान र स्वायत्त संस्थाका रूपमा विकास गर्न नेपाल सरकारबाट लालमोहरी अधिकारपत्र प्रदान गर्नुपर्ने विषय उठान गरिएको थियो (पंगेनी, २०७६: ६९) । विश्वविद्यालय कमिसनले त्रिविको जग्गा छनोट, भवन निर्माण, पाठ्यक्रम निर्माण, पुस्तकालय व्यवस्थापन लगायतका धेरै रचनात्मक कार्य गरेको थियो । त्यही २०१३ देखि २०१६ सालको अवधिमा विश्वविद्यालय निर्माण स्थलका निम्ति विभिन्न ठाउँहरूको निरीक्षण गरी विशेषज्ञको रायसुभावअनुसार कीर्तिपुर स्थित त्याङ्गलाफाटमा जग्गा छनोट गरियो । विश्वविद्यालयलाई आवश्यक पर्ने २५५६ रोपनी जमिनका लागि कमिसनको कार्यालयबाट २०१६ असार महिनासम्ममा रु. बाइसलाख, छब्विस हजार पाँच सय सम्बन्धित जग्गाधनीलाई मुआवजा वितरण गरेको देखिन्छ (पंगेनी, २०७६: १०४) ।

त्रिविलाई संस्थागत गर्ने क्रममा २०१५ साल असार शुक्ल नवमीका दिन त्रिविको शिलन्यास गरियो । त्रिवि स्थापनाको घोषणा २०१२ सालतिरै भए पनि 'त्रिवि ऐन २०१६' को लालमोहर सदर जेठ १३ गते बुधबारका दिन भयो र जेठ २५ गते नेपाल गजेट भाग दुईमा प्रकाशित भयो । त्रिवि ऐन पहिलो पल्ट स्व. त्रिभुवनको ५३ औं जन्म जयन्तीको अवसरमा २०१६ साल असार ३० गते मंगलबार (शुक्ल नवमी) का दिन राजदरबारमा बसेको विश्वविद्यालय परिषद्को पहिलो बैठकबाट जारी भयो । सोही बैठकमा विश्वविद्यालय कमिसनको विघटन गरी राजा महेन्द्रले वैधानिक रूपमा त्रिविको उद्घाटन गरेका थिए (पंगेनी, २०७६: १६४) । यही असार ३० को शुक्ल नवमीलाई त्रिवि दिवसका रूपमा मनाइन्छ ।

त्रिविको स्थापनाकालदेखि २०१८ सालसम्म कमिसनको अध्यक्ष र चान्सलर तथा प्रो. चान्सलरको पद मुमा बडामहारानीले सम्हाल्दै आएका २०१८ साल पौष २७ देखि राजा महेन्द्र,

राजा वीरेन्द्र हुँदै सरकार प्रमुख नै त्रिविको कुलपति रहने व्यवस्था कायम हुँदै आएको छ । नयाँ व्यवस्थाअनुसार पहिलो चान्सलर श्री ५ महेन्द्र, प्रो. चान्सलर शिक्षामन्त्री कीर्तिनिधि विष्ट र भाइस चान्सलर रणधीर सुब्बा रहेको बुझिन्छ । त्रिविको कुलपति सरकार प्रमुख, सहकुलपति शिक्षामन्त्री र उपकुलपति सरकारद्वारा नियुक्त व्यक्ति रहने र सरकारकै अनुदानमा सञ्चालन गर्नुपर्ने हुनाले त्रिवि आफैमा स्वायत्त संस्था होइन भन्न पनि सकिन्छ ।

सर्वाङ्गीण राष्ट्रिय शिक्षासमितिको गठन २०१८ वैशाख २५ गते गठन भयो । यो समितिले देशमा एकै प्रकारको शिक्षा, एउटै माध्यमको शिक्षा र शिक्षण संस्थाको नियन्त्रण सरकारको हुनुपर्ने प्रतिवेदन सरकारलाई बुझायो । सोही अवधारणाअनुसार २०१८ साल पौष २७ गतेसम्म नेपाल अधिराज्यमा रहेका २७ महाविद्यालयहरूलाई त्रिविमा सम्बद्ध गराइयो ।

नेपालमा २०१८ सालसम्म ६ वटा (त्रिचन्द्र कलेज, दरबार कलेज, संस्कृत महाविद्यालय, पद्मकन्या कलेज, पाटन कलेज र कलेज अफ एजुकेशन) सरकारी कलेज र १८ वटा सरकारी अर्थिक सहायता प्राप्त कलेज स्थापना भएका थिए (पंगेनी, २०७६: १५२) । त्रिविअन्तर्गत २०१८ सालसम्ममा १० वटा विषयमा स्नातकोत्तर तहको पठनपाठन सुरु गरियो । त्रिवि ऐन २०१६ अनुसार २०१९ सालमा पहिलो पल्ट 'त्रिभुवन विश्वविद्यालय कलेज' स्थापना गरियो । यसमा 'नेपाली, हिन्दी, अंग्रेजी, संस्कृत, संस्कृति, इतिहास, अर्थशास्त्र, गणित, भूगोल, राजनीति र वाणिज्य गरी ११ विभागहरू स्थापना गरियो ।

त्रिविको तेस्रो संशोधन २०२२ ले त्रिविलाई 'विश्वविद्यालय कलेज' मानी यसैको अनुमति र श्री ५ को सरकारको स्वीकृति बेगर नेपालमा अन्य कुनै पनि शैक्षिक संस्था सञ्चालन गर्न निषेध गरिदियो (पंगेनी, २०७६: १५७) । त्रिपुरेश्वरबाट पठनपाठन र प्रशासनिक कार्य गर्दै आएको त्रिविले २०२३ सालदेखि क्रमशः पठनपाठन र प्रशासनिक कार्यहरू कीर्तिपुरबाट गर्न थाल्यो । नेपालको उच्च शिक्षा एकद्वार प्रणालीद्वारा सञ्चालनमा ल्याइयो ।

त्रिविको प्रथम दीक्षान्त समारोह (२०१८) मा ३१० जना विद्यार्थीले उपाधि प्राप्त गरेका थिए भने एघारौँ दीक्षान्त समारोह २०२८ सालमा आइपुग्दा उपाधि पाउने विद्यार्थीको संख्या ८३१ पुगेको थियो । ४४ औँ दीक्षान्त समारोह (२०७५) मा आइपुग्दा स्नातकदेखि विद्यावारिधि तहसम्म वार्षिक रूपमा ७४,२८४ जना, ४५ औँ दीक्षान्त समारोह (२०७६) मा ७०,०७७ जना र ४६ औँ दीक्षान्त समारोह (२०७७) मा ५६,७१३ जना विद्यार्थीहरू दीक्षित भएको अवस्था छ । यसले त्रिविको आरम्भ, उत्कर्ष र अधोगामी रूपरेखालाई सङ्केत गर्दछ ।

२.५ त्रिभुवन विश्वविद्यालयको वर्तमान अवस्था

त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि) नेपाल सरकारको केन्द्रीय विश्वविद्यालयको मान्यता पाएको स्वायत्त संस्था हो । त्रिवि मुलुकको जेठो, पर्याप्त भौतिक सम्पत्ति र दक्ष जनशक्ति भएको उच्च शिक्षाको मेरुदण्ड हो । त्रिविले उच्च शिक्षाको ८० प्रतिशत जनशक्ति उत्पादन, नयाँनयाँ विषय

थप, पाठ्यक्रमको परिमार्जन, शिक्षण विधि र प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइमा सुधार, अनुसन्धानमा प्राथमिकता, प्राविधिक शिक्षाको विस्तार जस्ता समयसापेक्ष सुधारहरू गरेको दाबी गरिरहेकै छ । र पनि त्रिवि समयानुकूल बदलिन र शैक्षिक जनशक्तिलाई बदल्न सकिरहेको छैन भन्ने आरोपहरू खेपिरहेको छ। हाल त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा ७,९३८ जना शिक्षक तथा ८१२४ जना प्रशासनिक एवम् प्राविधिक कर्मचारीहरू गरी जम्मा १६०६२ दरबन्दी रहेका छन् । पछिल्लो ग्रेस लिस्ट उत्तीर्ण गर्ने विद्यार्थी संख्याका आधारमा शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात १: ७.१४ रहेको देखिन्छ । त्रिवि अन्तर्गत पाँचवटा संस्थान, चार वटा संकाय, चार वटा अनुसन्धान केन्द्र, ३९ वटा विभाग, ६२ वटा आङ्गिक र १०६२ सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसहरू रहेका छन् । त्रिविका यी ६२ मध्ये पनि २९ वटा क्याम्पस बहुमुखी र ३३ वटा एक विषयक क्याम्पसहरू रहेका छन् ।

त्रिविको समग्र शैक्षिक अवस्थाको अध्ययन गर्दा शैक्षिक सत्र २०६९/०७० को तथ्याङ्कमा त्रिविमा अध्ययन गर्ने ६,०४,४३७ विद्यार्थीहरू मध्ये ४५.२२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरूमा र बाँकी ५४.७८ प्रतिशत विद्यार्थीहरू सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसहरूमा अध्ययनरत रहेको पाइन्छ । आ.व. २०७१/०७२ को शैक्षिक स्थितिलाई अध्ययन गर्दा त्रिवि अन्तर्गतका कुल विद्यार्थी संख्या ४,३६,७८१ मध्ये सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसतर्फ ६१.११ प्रतिशत र आङ्गिक क्याम्पसतर्फ ३८.८९ विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेको पाइन्छ । शैक्षिक सत्र २०७४/०७५ मा कुल ३९२४०० विद्यार्थीहरू मध्ये ३७.३ प्रतिशत विद्यार्थी आंगिक क्याम्पसमा र बाँकी ६२.७ प्रतिशत विद्यार्थी सामुदायिक क्याम्पसतर्फ आकर्षित भएको देखिन्छ । यसले समग्रमा त्रिविप्रति र आङ्गिक क्याम्पसप्रति नै विद्यार्थीको आकर्षण क्रमशः घट्दोक्रममा रहेको छ भन्ने सङ्केत गर्दछ ।

त्रिविबाट उत्पादित जनशक्तिको समग्रमा अध्ययन गर्दा स्नातकदेखि विद्यावारिधि तहसम्म ४४ औं दीक्षान्त समारोह (२०७५) मा ७४,२८४ जना, ४५ औं दीक्षान्त समारोह (२०७६) मा ७०,०७७ जना र ४६ औं दीक्षान्त समारोह (२०७७) मा ५६,७१३ जना विद्यार्थीहरू दीक्षित भएको पाइन्छ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय सभाको ५७ औं र ५८ औं ग्रेस लिस्ट (२०७५ आषाढदेखि २०७७ जेष्ठ मसान्तसम्म) मा स्नातक, स्नातकोत्तर, एमफिल र विद्यावारिधि तह उत्तीर्ण गर्ने विद्यार्थीको विवरण निम्नअनुसार रहेको छ :-

तालिका : २.१

स्नातक, स्नातकोत्तर, एमफिल र विद्यावारिधि तह उत्तीर्ण गर्ने विद्यार्थीको विवरण

क्र. सं.	सङ्काय र संस्थान	२०७६ मा उत्तीर्ण		२०७७ मा उत्तीर्ण	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	व्यवस्थापन सङ्काय	२२७९८	३२.५	१९३३५	३४.०९
२	शिक्षाशास्त्र सङ्काय	२०००६	२८.५	१४८१२	२६.११
३	मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय	१३६९५	१९.५	९६१५	१६.९५
४	कानून सङ्काय	१६६६	२.४	१९१५	३.३७
५	विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थान	६४५२	९.५	६१२६	१०.८०
६	इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थान	२९७२	४.२	२८४४	५.०१
७	चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान	१७१९	२.५	१४५२	२.५६
८	कृषि तथा पशुविज्ञान अध्ययन संस्थान	५०५	०.७	३९७	०.७०
९	वनविज्ञान अध्ययन संस्थान	२६४	०.४	२२२	०.३९
	कुल विद्यार्थी सङ्ख्या	७००७७		५६७१३	

स्रोत: रजिष्ट्रार डिल्लीराम उप्रेतीले त्रिविको ५७ र ५८ औं ग्रेस लिस्टमा पेस गरेको विवरण ।

यो तथ्याङ्कले पनि त्रिविको विद्यार्थी सङ्ख्या विषयगत र सङ्ख्यात्मक दुबैतर्फ घट्दो क्रममा रहेको प्रतीत हुन्छ । त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरू बाहेक पनि सामुदायिक र निजी सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसहरू १०६२ सञ्चालनमा रहेका छन् । शैक्षिक सत्र २०७४/०७५ अनुसार त्रिविका यी सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसमा ६२.७ प्रतिशत र आङ्गिक क्याम्पसमा करीब ३७.३ प्रतिशत विद्यार्थीहरू अध्ययन गरेको देखिन्छ ।

अहिले त्रिविबाट सम्बन्धन प्राप्त सामुदायिक क्याम्पसहरूले छुट्टै विश्वविद्यालयको माग गरिरहेको अवस्था पनि छ । त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरू मध्ये पनि प्राविधिक अध्ययन संस्थानहरूले विकेन्द्रीकरण हुँदै स्वयत्तताको माग गरिरहेका छन् । सङ्कायअन्तर्गतका क्याम्पसहरूलाई त्रिविले नै परियोजनाको सहजीकरणमार्फत विकेन्द्रीकरण र स्वायत्ततामा जानका लागि प्रोत्साहित गरिरहेको छ ।

त्रिविका शिक्षक, कर्मचारी र प्रशासकहरूको नियुक्ति, बढुवा, कार्यसम्पादन र योग्यताको पारदर्शी मूल्याङ्कन हुन सकेन भन्ने गुनासाहरू पनि छन् । अहिले त्रिवि/पदाधिकारी आफूले गर्न नसकेको शुल्क वृद्धि, जनशक्तिको व्यवस्थापन र आन्तरिक स्रोत परिचालन एवम् स्थानीय आवश्यकता अनुरूपका शैक्षिक कार्यक्रमहरू स्थानीय समुदाय वा क्याम्पस आफैले स्वायत्ततासम्बन्धी नियमको परिधिमा रहेर सञ्चालन गरिदिओस् भन्ने मनसायमा रहेको छ ।

त्रिवि अहिले नीतिगत सहयोग र तोकिएको अनुदानबाहेक अन्य थप सहयोग गर्नसक्ने मानसिकता र अवस्थामा रहेको देखिदैन । त्रिविका यी जटिल समस्याका कारण पनि आङ्गिक

क्याम्पसहरू स्वायत्ततामा जानुपर्ने बाध्यात्मक परिस्थिति आएको हो । उच्च शिक्षा सुधार परियोजनाबाट त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरूले सहयोग लिए पनि नलिए पनि अन्ततः सबै आङ्गिक क्याम्पसहरू विकेन्द्रीकरण हुँदै स्वायत्ततामा नगइ सुखै नहुने परिस्थिति सिर्जना भएको छ ।

यसरी त्रिवि मुलुककै जेठो, पर्याप्त भौतिक सम्पत्ति र दक्ष जनशक्ति हुँदाहुँदै पनि समयानुकूल बदलिन र शैक्षिक जनशक्तिलाई बदल्न नसक्दा त्रिविमा नयाँनयाँ प्रकृतिका समस्याहरू थपिएका छन् । त्रिविका समस्याहरू खेतल्दा नयाँ विश्वविद्यालयहरू थपिनु, सरकारले त्रिविकै जनशक्ति र भौतिक सम्पत्तिमा गिद्देनजर लगाउँदै आपसमा भिडाउनु, शिक्षक र कर्मचारीहरूको समुचित व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, त्रिवि आफैमा स्वावलम्बी र स्वायत्त बन्न नसक्नु, दक्ष र प्राविधिक जनशक्ति त्रिवितर्फ आकर्षित नहुनु, समयानुकूल पाठ्यक्रमको परिमार्जन र नयाँ विषय थप गर्न नसक्नु, बढ्दो राजनीतिक हस्तक्षेप आदि भेटिन्छन् । यिनै समस्याले आज त्रिवि बेरोजगार थन्क्याउने र बेरोजगार उत्पादन गर्ने फ्याक्ट्रीका नामले आलोचित भइरहेको छ । त्रिवि आफैमा स्वावलम्बी बन्न पनि सकिरहेको छैन । यही कारण त्रिवि विश्वविद्यालय अनुदान आयोग र विदेशी दातृ निकायमा परनिर्भर बन्नु परेको छ । त्रिविले पनि आय आर्जन गर्न र शैक्षिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न विकेन्द्रीकरण हुँदै आङ्गिक क्याम्पसहरूलाई स्वायत्ततातर्फ धकेल्नु परिरहेको छ ।

२.६ त्रिभुवन विश्वविद्यालयको साङ्गठनिक संरचना

त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाल सरकारको नाफारहित स्वायत्त संस्था हो । यसले नेपाल सरकारबाट केन्द्रीय विश्वविद्यालयको मान्यता समेत पाइसकेको छ । यसका मुख्य उद्देश्यहरूमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नु, स्तरीय उच्च शिक्षा प्रदान गर्नु, राष्ट्रिय संस्कृति र परम्पराको संरक्षण तथा विकास गर्नु, कला, विज्ञान, प्रविधि एवम् व्यावसायिक क्षेत्रको ज्ञान र अनुसन्धानलाई व्यापक व्यावहारिक तथा समय सापेक्ष बनाउनु रहेको पाइन्छ । यसका मुख्य अङ्गहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

त्रिवि सभा : यो त्रिविको नीति, बजेट र नियमावलीसम्बन्धी निर्णय गर्ने ५२ सदस्यीय सर्वोच्च निकाय हो ।

परिषदहरू : कार्यकारी परिषद, प्राज्ञिक परिषद, अनुसन्धान समन्वय परिषद, योजना परिषद, नेपाल चिकित्सा परिषद (NMC) र नेपाल इन्जिनियरिङ परिषद (NEC) ।

प्राविधिक अध्ययन संस्थान : विज्ञान तथा प्रविधि, इन्जिनियरिङ, चिकित्साशास्त्र, वनविज्ञान, कृषि तथा पशुविज्ञान अध्ययन संस्थान गरी पाँचवटा संस्थानहरूले प्राविधिक शिक्षा प्रदान गर्दछन् ।

सङ्कायहरू : मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र, व्यवस्थापन, कानुन र शिक्षाशास्त्र सङ्काय गरी चारवटा सङ्कायले साधारण शिक्षा प्रदान गर्दछन् ।

अनुसन्धान केन्द्रहरू : आर्थिक विकास तथा प्रशासन अनुसन्धान केन्द्र (CEDA), नेपाल र एसियाली अनुसन्धान केन्द्र (CNAS), शिक्षा विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र (CERID) र

व्यवहारिक विज्ञान तथा प्रविधि अनुसन्धान केन्द्र (RECAST), अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध केन्द्र (CIR), पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (CDC) आदि केन्द्रले अनुसन्धानात्मक र पाठ्यक्रम विकाससम्बन्धी कार्यहरू गर्दछन् ।

परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय : यसले परीक्षा सञ्चालन, परीक्षाफल प्रकाशन, परीक्षाको स्तर निर्धारण, प्रमाणपत्र वितरण, दीक्षान्त समारोहको आयोजना, उपाधि प्रदान, शैक्षिक कार्यतालिका निर्माण, प्रमाणपत्रहरूको अभिलेखीकरण आदि कार्यहरू गर्दछ ।

आङ्गिक क्याम्पसहरू : ६२ वटा आङ्गिक क्याम्पसहरू मध्ये २७ वटा बहुमुखी र ३३ वटा एक विषयक क्याम्पसहरू रहेका छन् ।

त्रिविले पछिल्लो समयमा केही सुधारात्मक कार्य गर्न नखोजेको पनि होइन । पाठ्यक्रममा परिवर्तन, चार बर्से स्नातक तहको पढाइ, स्नातकोत्तर तहमा सेमेस्टर प्रणालीको लागू, शैक्षिक क्यालेन्डर प्रकाशन, पेन्सन कोषको व्यवस्था, प्रशासनिक सुधार, खुल्ला विज्ञापन, उच्चशिक्षा परियोजनामार्फत विकेन्द्रीकरण र स्वायत्ततासम्बन्धी कार्यक्रम, अनलाइनमार्फत कक्षा सञ्चालन आदि व्यवस्था गर्दागर्दै पनि विश्वविद्यालयको अवस्था दयनीय बन्दै गएको छ । यसमा भूकम्प र कोभिडको महामारीले अभै अस्तव्यस्त बनाइदिएको छ ।

२.७ त्रिविका सम्भावना र चुनौतीहरू

त्रिभुवन विश्वविद्यालयका सामु अनेकौँ सम्भावनाका साथै चुनौतीहरू पनि रहेका छन् । यी सम्भावना र चुनौतीलाई एकैसाथ पहिचान गरी त्रिविलाई समृद्ध बनाउनु सम्बन्धित सबैको दायित्व हो ।

२.७.१ त्रिभुवन विश्वविद्यालयका सम्भावना

त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाल सरकारको अनुदान प्राप्त सबैभन्दा ठुलो शैक्षिक संस्था हो । यसका केही चुनौतीहरू हुँदाहुँदै पनि अनेकौँ सम्भावनाहरू रहेका छन् । यी सम्भावनाहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ :-

क. शैक्षिक नेतृत्व

त्रिभुवन विश्वविद्यालयले स्थापना (२०१६ साल) कालदेखि नै नेपालमा उच्च शिक्षाको शैक्षिक नेतृत्व गर्दै आएको छ । अहिले नेपालमा अनर्को विश्वविद्यालयहरू सञ्चालनमा आइसक्दा पनि मुलुकको ८० प्रतिशत शैक्षिक भार यसैले बहन गर्नुपरेको छ । आङ्गिक र सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसहरू बाहेक पनि अन्य विश्वविद्यालयलाई आवश्यक पर्ने जनशक्ति यही विश्वविद्यालयले उपलब्ध गराएको छ । अर्को केही समयसम्म उच्च शिक्षाको शैक्षिक नेतृत्व यही विश्वविद्यालयले लिनुपर्ने अवस्था छ । यो पनि त्रिविका लागि शैक्षिक नेतृत्वको अवसर हो । मुलुकलाई आवश्यक

पर्ने चिकित्सा, विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ, कृषि, वन, वातावरण, पर्यटन आदि क्षेत्रको जनशक्ति त्रिविले मात्र उत्पादन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

ख. रोजगारी र अन्य अवसरका सम्भावना

नेपाल सरकारको बौद्धिक जनशक्ति त्रिविकै उत्पादन हुन् । मुलुकलाई आवश्यक पर्ने विभिन्न विषयका विशेषज्ञहरू उत्पादन गरी तिनै विशेषज्ञहरूको सहयोगमा विभिन्न रोजगारी र अन्य अवसरका सम्भावनाहरूको खोजी गर्नसकिने अवस्था पनि रहेको छ । नेपालको सन्दर्भमा त्रिविसँग जति रोजगारी र अन्य अवसरको सम्भावना छ, त्यो सम्भावना अन्य संस्थसँग छैन ।

ग. व्यवहारमुखी अनुसन्धान

त्रिविमा सेडा, सिनास, सेरिड, रिकास्ट आदि संस्थागत अनुसन्धान केन्द्रहरू बाहेक पनि डीन कार्यालयहरू, विभागहरू र क्याम्पसहरूमा समेत हरेक विषयलाई समेट्ने गरी अनुसन्धान केन्द्रहरू रहेका छन् । यी अनुसन्धान केन्द्रहरूबाट व्यवहारमुखी अनुसन्धानको कार्यसम्पादन गर्न सकेको खण्डमा त्रिविको आर्थिक स्रोत जुटाउन र नेपाल सरकारलाई आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा यसले ठुलो सहयोग पुऱ्याउन सक्ने सम्भावना छ । यो व्यावहारिक अनुसन्धानले राष्ट्रका हरेक समस्याको समाधान गर्न सक्छ ।

घ. लक्ष्य र उद्देश्य बोकेको प्राज्ञिक नेतृत्व

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको पदाधिकारी नेतृत्वले अल्पकालीन र दीर्घकालीन योजनाका साथ लक्ष्य र उद्देश्यसहित प्राज्ञिक नेतृत्व गर्नसकेको खण्डमा पनि त्रिविलाई नयाँ गति दिनसकिने सम्भावना छ । अहिले त्रिविलाई लक्ष्य र उद्देश्यका साथ सञ्चालनको खाँचो छ । यो आवश्यकताको परिपूर्ति प्राज्ञिक नेतृत्वले मात्र गर्नसक्ने सम्भावना छ ।

ङ. आर्थिक स्रोतको वृद्धि

त्रिवि आफैमा स्वायत्त संस्था हो । लागत साभेदारी र लागत लाभको सिद्धान्तममा आधारित भएर विद्यार्थीबाट शुल्क लिन हो र व्यवहारमुखी अनुसन्धान गर्न र गराउन सक्ने हो भने त्रिविलाई पूरै सरकारी अनुदानको आवश्यकता पर्दैन । साथै त्रिविको आफ्नो भौतिक साधन र स्रोत परिचालन तथा त्रिविको बौद्धिक सम्पत्ति (अनुसन्धानका प्रतिवेदनहरूको प्रतिलिपि अधिकार) प्रयोगमा ल्याउनसकेको खण्डमा पनि यसले आफूलाई आवश्यक पर्ने आर्थिक स्रोत आफै जुटाउन सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

२.७.२ त्रिभुवन विश्वविद्यालयका चुनौती

त्रिभुवन विश्वविद्यालयका अनेक चुनौतीहरू रहेका छन् । यीमध्येका केही चुनौतीहरू यस प्रकार रहेका छन् :-

क. सरकारी अनुदान

त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाल सरकारको अनुदानमा सञ्चालित संस्था हो । त्रिविले आफ्नो भरपर्दो आयस्रोतको व्यवस्था गर्न नसकेका कारण सरकारी अनुदान र विदेशी परियोजनाको मुख ताक्नुपर्ने अवस्था छ । सरकारको अनुदानमा कटौती हुन थालेपछि त्रिविले आफ्ना शैक्षिक कार्यक्रमहरूलाई विकेन्द्रीकरण र स्वायत्ततामा लैजानका निम्ति विदेशी परियोजनाहरू सञ्चालन गर्नु परेको हो । आर्थिक वर्ष २०६९/०७० को त्रिविको कुल बजेटलाई हेर्दा ८३.७० प्रतिशत सरकारी अनुदान र १६.३० प्रतिशत आफ्नो वास्तविक आय देखिन्छ (पौडेल, २०७१: १५) । यसबाट पनि पुष्टी हुन्छ कि त्रिवि पूर्णरूपमा सरकारी अनुदानमा परनिर्भर छ । तसर्थ यसले स्वतन्त्रतापूर्वक कुनै पनि कार्य गर्न सक्दैन । भौतिक संरचनाहरू जीर्ण हुँदै जानु, सञ्चय कोष र पेन्सनको व्यय भार थपिँदै जानु तर सरकारले अनुदान क्रमशः घटाउँदै जानुले पनि चुनौतीहरू थपिएका हुन् ।

ख. खस्कंदो शैक्षिक गुणस्तर र विद्यार्थीको कम आकर्षण

विद्यार्थी भर्ना, परीक्षा प्रणाली, व्यवस्थापकीय कमजोरी, राजनीतिक हस्तक्षेप आदि कारणले विगत केही वर्षदेखि त्रिविको शैक्षिक गुणस्तर खस्कँदै गएको छ । पाँच वर्षसम्मको परीक्षाफलको विश्लेषणमा मानविकी, शिक्षा, कानून र व्यवस्थापन सङ्कायतर्फको समग्र परीक्षाफलको विश्लेषण गर्दा पनि ८८ प्रतिशतभन्दा बढी विद्यार्थी अनुत्तीर्ण भएको तथ्य प्रकाशमा आएको थियो (पराजुली, २०७०: २१) ।

त्रिविबाट उत्पादित जनशक्तिको समग्रमा अध्ययन गर्दा प्रत्येक वर्ष त्रिविको उत्पादित जनशक्ति घट्दो क्रममा देखिन्छ । स्नातकदेखि विद्यावारिधि तहसम्म ४४ औं दीक्षान्त समारोह (२०७५) मा ७४,२८४ जना, ४६ औं दीक्षान्त समारोह (२०७७) मा ५६,७१३ र ४७ औं दीक्षान्त समारोह (२०७८) मा २९७२९ जना विद्यार्थीहरू दीक्षित भएको पाइन्छ । विद्यार्थीको यो घट्दो क्रमले त्रिविमा अर्को चुनौती थपिदिएको छ । नयाँ विश्वविद्यालयको स्थापनासँगै त्रिविप्रतिको आकर्षण पनि घट्दो क्रममा रहेको छ भने आङ्गिक क्याम्पसका तुलनामा विद्यार्थीको आकर्षण सम्बन्धन प्राप्त क्याम्पसप्रति बढ्न थालेको पनि अनुभूति गर्न सकिन्छ ।

ग. बढ्दो राजनीतिक हस्तक्षेप

त्रिविमा शिक्षक, कर्मचारीदेखि पदाधिकारी नियुक्तिसम्मका गतिविधिमा राजनीतिक हस्तक्षेप भइरहेको यथार्थ कतैबाट छिप्न सकेको छैन । यसबाहेक पनि विद्यार्थीको बन्द, हडताल, तालाबन्दी, घेराउ आदि सबै गतिविधि बढ्दो राजनीतिक हस्तक्षेपका परिणाम हुन् । यो हस्तक्षेपले सबै सुविधासम्पन्न भएर पनि त्रिवि आज निरिह बन्नुपरेको छ । त्रिविका विकल्पमा अन्य विश्वविद्यालयहरू खुलिरहेका छन् । शैक्षिक गुणस्तर खस्किंदै गएको छ र विद्यार्थीको चाप पनि घटिरहेको छ । त्रिवि पदाधिकारीको नियुक्तिमा भागबन्डाको संस्कृतिले निरन्तरता पाइने रहेको छ । त्रिविका विद्यार्थीलाई निजी कलेजमा आकर्षण गर्ने प्रवृत्ति बढिरहेको छ र राजनीतिक हस्तक्षेप पनि रोकिएको छैन ।

घ. स्रोत परिचालन र जनशक्ति व्यवस्थापनमा समस्या

त्रिभुवन विश्वविद्यालय संसारका ठुला विश्वविद्यालयहरू मध्येमा गणना गर्न सकिने विश्वविद्यालय हो । यसको काठमाडौं उपत्यकाभित्र र काठमाडौंबाहिर गरी १८६० हेक्टर अथवा ३७२०० रोपनी आफ्नै स्वामित्वको जमिन रहेको छ । आफ्नै खरवाँको भौतिक सम्पत्ति र १६०६२ (प्राध्यापक ७,९३८ र कर्मचारी ८१२४ दरबन्दी) जनशक्तिलाई पनि राम्रो व्यवस्थापन गर्न नसकेकै कारण त्रिविलाई समस्या थपिएको हो । पुराना कतिपय विषयमा विद्यार्थी न्युन सङ्ख्यामा रहनु र नयाँ विषयमा जनशक्ति नहुनु पनि त्रिविको समस्या हो । सङ्कायहरूको तुलनामा प्राविधिक अध्ययन संस्थानहरूमा विद्यार्थीको चापअनुसारको दक्ष जनशक्तिको अभाव नै देखिन्छ । त्रिविको भौतिक सम्पत्ति, शैक्षिक जनशक्ति र विद्यार्थीको अनुपातलाई व्यवस्थापन गर्न समस्या देखिएको छ ।

ङ. असन्तुलित जनशक्तिको उत्पादन

त्रिविसँग कुन विषयमा के कति जनशक्तिको आवश्यकता छ भन्ने विषयमा कुनै योजना रहेको पाइदैन । सरकारले पनि त्रिविलाई यो विषयमा यति जनशक्ति उत्पादन गर्नुभन्ने निर्देशन दिएको पाइदैन । सूचना शाखा (२०६९/०७०) को तथ्याङ्कअनुसार त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसअन्तर्गत भर्ना भएको विद्यार्थीहरूको विवरणलाई हेर्दा शिक्षाशास्त्र सङ्कायमा ३४.९८ प्रतिशत, मानविकी सङ्कायमा २८.१८ प्रतिशत, व्यवस्थापनमा २४.६५ प्रतिशत, कानुन संकायमा २ प्रतिशत र अन्य पाँचवटा संस्थानमा १०.२३ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले अध्ययन अध्ययन गरेको पाइन्छ । तर शैक्षिक सत्र २०७६/०७७ मा आउँदा तहपार गर्ने विद्यार्थीको अवस्था पूरै फेरिएको छ ।

शिक्षाशास्त्रमा २६.११ प्रतिशत, मानविकी सङ्कायमा १६.९५ प्रतिशत, व्यवस्थापनमा ३४.०९ प्रतिशत, कानुन सङ्कायमा ३.३७ प्रतिशत, विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानमा १०.८०, इन्जिनियरिङमा ५.०१, चिकित्सा शास्त्रमा २.५६, कृषि तथा पशुविज्ञानमा ०.७० र वनविज्ञानमा

०.३९ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले तहपार गरेको पाइन्छ । विश्वविद्यालयमा जनशक्ति उत्पादनको ठोस योजना नहुँदा कुनै विषयमा विद्यार्थीको चाप बढ्न गइ व्यवस्थापन गर्ने समस्या देखिन्छ भने कुनै विषयमा विद्यार्थी नहुँदा शैक्षिक जनशक्ति व्यवस्थापनको समस्या देखिन्छ । एउटै विषयमा पनि कुनै वर्ष विद्यार्थीको चाप अत्यधिक हुने र कुनै वर्ष कम हुने समस्या पनि देखिन्छ । यसको विस्तृत विवरण निम्न तालिकाअनुसार देखाउन सकिन्छ :-

तालिका : २.२

त्रिविको शैक्षिक सत्र २०७४/०७५ देखि २०७६/०७७ सम्ममा तहपार /उत्तीर्ण गर्ने विद्यार्थीको विवरण

अध्ययन सङ्काय/संस्थान	शैक्षिक सत्र २०७४/०७५ मा उत्तीर्ण वा दीक्षित विद्यार्थी सङ्ख्या	शैक्षिक सत्र २०७५/०७६ मा उत्तीर्ण वा दीक्षित विद्यार्थी सङ्ख्या	२०७७ मा ५८ औँ ग्रेस लिस्ट उत्तीर्ण विद्यार्थी सङ्ख्या
शिक्षाशास्त्र	१४७०३	२०००६	१४८१२
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	१४२१५	१३६९५	९६१५
व्यवस्थापन	२२६०९	२२७९८	१९३३५
कानून	१३५०	१६६६	१९१५
विज्ञान तथा प्रविधि	५९५५	६४५२	६१२६
इन्जिनियरिङ	२७१२	२९७२	२८४४
चिकित्साशास्त्र	१८२१	१७१९	१४५२
वनविज्ञान	२१०	२६४	२२२
कृषि तथा पशुविज्ञान	३२६	५०५	३९७
कुल	७३९०१	७००७७	५६७१३

स्रोत: रजिष्ट्रार डिल्लीराम उप्रेतीले त्रिविको ५७ र ५८ औँ ग्रेस लिस्टमा पेस गरेको विवरण ।

सुभाष :

- विद्यार्थीको नियमित हाजिरी र आन्तरिक परीक्षासहितको सेमेष्टर प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने,
- प्रशासनिक खर्चमा मितव्ययिता अपनाउनु पर्ने,
- सरकारले शिक्षा र त्रिविको अनुदान रकम बढाउँदै जानुपर्ने,
- 'लागत साभेदारी र लागतको लाभका आधारमा विद्यार्थीको शुल्क निर्धारण गर्नुपर्ने,
- शिक्षक र कर्मचारीको नियुक्ति प्रक्रियामा खुल्ला विज्ञापनलाई निरन्तरता दिनुपर्ने,

- राष्ट्रलाई आवश्यकता पर्ने नेता, अभिनेता, कलाकार, खेलाडी लगायतको जनशक्ति उत्पादन गर्न त्रिविले नयाँ पाठ्यक्रमको विकास गर्नुपर्ने,
- त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरूमा शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीका निम्ति आवासको प्रबन्ध मिलाउनु पर्ने,
- त्रिविका शिक्षक र कर्मचारीहरूलाई प्रत्येक तीन वर्षमा अनिवार्य सरुवा र जनशक्ति कम भएका क्याम्पसहरूमा काजमा खटाउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने
- विषयगत, सङ्कायगत र संस्थानगत वार्षिक परीक्षाको समीक्षा गर्नुपर्ने,
- त्रिविका सबै संस्थान र सङ्कायतर्फको भर्ना प्रक्रियामा निश्चित कोटा निर्धारण गरी प्रवेश परीक्षाका आधारमा पठनपाठनको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- विद्यार्थीका लागि छिटोछरितो र भरपर्दो प्रशासनिक सुविधा (भर्ना, परीक्षा फर्म, मार्कसिट, ट्रान्स्कृप्ट, रजिष्ट्रेसन, क्यारेक्टर सर्टिफिकेट आदिको) अनलाइन वा सम्बन्धित क्याम्पसबाटै उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने,
- त्रिविका सबै अनुसन्धान केन्द्रहरू र हरेक क्याम्पसका अनुसन्धान केन्द्रलाई व्यवहारमुखी बनाउनु पर्ने,
- त्रिविको जनशक्तिलाई आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारको अन्य सेवामा पनि काजमा खटाउने व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- प्रशासनिक कार्यदक्षतामा सुधार गर्नुपर्ने,
- विद्यार्थीको भर्ना दर, उत्तीर्ण प्रतिशत र शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि गर्नुपर्ने,
- समयमा भर्ना, नियमित पठनपाठन, परीक्षा र आन्तरिक परीक्षाको समेत व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

२.८ त्रिविको विकेन्द्रीकरण तथा स्वायत्तता सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था

त्रिभुवन विश्वविद्यालयले समयसापेक्ष रूपमा आफूलाई बदल्नका लागि नयाँनयाँ नीतिगत व्यवस्थाहरू गर्दै आएको छ । यसै सन्दर्भमा त्रिविले अवलम्बन गरेका विकेन्द्रीकरण तथा स्वायत्तता सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थालाई निम्न उपशीर्षकमा चर्चा गरिएको छ ।

२.८.१ त्रिविको विकेन्द्रीकरण

केन्द्रीय शक्ति वा अधिकारलाई आफ्नो मातहतमा रहेका अन्य निकायमा प्रत्यायोजन वा उत्तरदायित्वको कार्यविभाजनलाई विकेन्द्रीकरण भनिन्छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालय ऐनको दफा ५ (ज), १० (च), र ३४ को अधिकार प्रयोग गरी त्रिवि सभाले 'त्रिवि विकेन्द्रीकरण नियम, २०५५' को संशोधित नियम २०७३ तयार गरेको हो । यो नियमले त्रिविमा व्यवस्थापन तथा विकास परिषद्, कार्यान्वयन समिति र आङ्गिक क्याम्पसहरूमा व्यवस्थापन समिति तथा क्याम्पस कार्यसमितिको गठन गर्नसक्ने अधिकार प्रत्यायोजन गरेको हो ।

त्रिविका ६२ वटा क्याम्पसहरू मध्ये ४९ वटा क्याम्पसहरू तोकिएको समयभित्रै परियोजनाको सहयोगसहित विकेन्द्रीकरणमा गए थिए र बाँकी क्याम्पसहरू पनि कार्यकारी परिषदको निर्णयबाट स्वतः विकेन्द्रीकरणमा परिणत भएका छन् । त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरू मध्ये केही प्राविधिक अध्ययन संस्थानहरू विकेन्द्रीकरण हुँदै स्वायत्तताको माग गरिरहेका छन् । सङ्कायान्तर्गतका क्याम्पसहरूलाई त्रिवि आफैले नै परियोजनाको सहजीकरणमार्फत विकेन्द्रीकरण र स्वायत्ततामा जानका लागि प्रोत्साहित गरिरहेको छ ।

विकेन्द्रीकरणको प्रक्रिया पूरा गरेका क्याम्पसहरू अहिले स्वायत्ततामा गइरहेका छन् । त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरू मध्ये आयुर्वेद क्याम्पस कीर्तिपुर, महेन्द्र रत्न क्याम्पस ताहाचल, पद्मकन्या बागबजार, जनप्रशासन क्याम्पस काठमाडौं, महेन्द्र रत्न बहुमुखी क्याम्पस इलाम, मेची क्याम्पस भापा, केन्द्रीय प्रविधि क्याम्पस धरान लगायतका सातवटा क्याम्पसहरूले स्वायत्तता प्राप्त गरिसकेका छन् (थापा, २०७६ कः ५) । धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस लगायत अन्य केही क्याम्पसहरू पनि विकेन्द्रीकरणको प्रक्रिया पूरा गरी स्वायत्तताको प्रक्रियामा अगाडि बढी रहेका छन् ।

त्रिविलाई लागत साभेदारी र लागत तथा लाभको सिद्धान्तमा सञ्चालन गर्नका लागि विश्व बैंकको सहयोगमा उच्च शिक्षा सुधार परियोजनासँगै विकेन्द्रीकरण र स्वायत्तता सम्बन्धी नियम लागू गरिएको छ । त्रिवि अहिले आफ्नो ऐन, कानूनमा संशोधन गरी स्वायत्ततासम्बन्धी नियमहरूलाई धमाधम कार्यान्वयन गरिरहेको छ । त्रिविमा विकेन्द्रीकरणको प्रक्रियालाई सहजीकरण गर्न उच्च शिक्षा परियोजना प्रथम (१९९७-२००२) र दोस्रो परियोजना (२००७-०९४) कार्यान्वयनमा आइसकेका छन् । विकेन्द्रीकरणको प्रक्रिया पूरा गरी स्वायत्ततामा जानका लागि सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले 'उच्च शिक्षा सुधार परियोजना (२०१५-२०२०, जुन ३० HERP) लागू भएर पनि समाप्त भइसक्यो ।

यी परियोजनाबाट त्रिविका कतिपय आङ्गिक तथा सामुदायिक क्याम्पसहरूले विकेन्द्रीकरण हुँदै स्वायत्ततामा जानका लागि आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक सहयोग र जनशक्तिको सक्षमता अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त सहयोग प्राप्त गरिसकेको अवस्था पनि छ । समग्रमा यसको उपलब्धि के भयो लेखाजोखा भने हुनै बाँकी छ ।

२.८.२ त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्वायत्ततासम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था

स्वायत्तताको शाब्दिक अर्थ स्थानीय शासन वा आफ्नो अधीनमा रहने भन्ने हुन्छ । त्रिवि स्वायत्तता सम्बन्धी नियम भन्नाले त्रिवि ऐन २०४९ र त्रिविको **स्वायत्तता सम्बन्धी नियम २०६२ को संशोधित नियम २०७३** ले प्रत्याभूत गरेको अधिकार भन्ने अर्थ लाग्छ । स्वायत्ततासम्बन्धी संशोधित नियम भन्नाले त्रिवि ऐनको दफा ५, १०, ३० र ३४ को अधिकार प्रयोग गरी त्रिवि सभा २०७३ ले पारित गरेका नियमहरू भन्ने अर्थ लाग्छ । यो नियमले स्वायत्ततामा जान चाहेको क्याम्पसका लागि स्पष्ट नीतिगत व्यवस्था गरेको छ ।

स्वायत्ततासम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था (नियम ५५) अनुसार कुनै पनि क्याम्पस स्वायत्ततामा जान चाहेमा आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी त्रिवि कार्यकारी परिषदबाट स्वीकृत पाएको मितिबाट स्वायत्त क्याम्पस बन्नसक्छ । स्वायत्तता प्राप्त गर्नका लागि पाँच वर्षको योजनासहित शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीहरूको भेलाले त्रिविको कार्यकारी परिषदमा माग पेश गर्नुपर्ने हुन्छ । कार्यकारी परिषदको अनुगमनबाट उपयुक्त ठहरिएमा स्वायत्तता प्राप्त गर्नसकिने छ । स्वायत्तता प्राप्त क्याम्पसले अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत व्यवस्था निम्नानुसार गरिएको छ (त्रिवि स्वायत्ततासम्बन्धी नियम, २०६२: ५) :-

क. स्वायत्तता प्राप्त आङ्गिक क्याम्पस सञ्चालक समितिको गठन : स्वायत्तता प्राप्त गर्ने क्याम्पसमा बढीमा ३५ सदस्यीय सर्वोच्च निकायका रूपमा एक सञ्चालक समिति गठन हुनेछ । उक्त समितिमा छनोट समितिको सिफारिसमा सेवारत् वा सेवानिवृत्त प्राध्यापक वा सहप्राध्यापकलाई कार्यकारी परिषदले अध्यक्ष पदमा नियुक्ति गर्ने छ भने बाँकी सदस्यहरूमा विभागीय प्रमुख मध्येबाट ३, सञ्चालक समितिबाट शिक्षाप्रेमी/ बुद्धिजीवी मध्येका २ र समाजसेवी/ उद्योगपति/ व्यापारी/ चन्दादाता मध्येका मनोनित २, अभिभावक मध्येबाट २, नगरपालिकाको वडा अध्यक्ष वा निजले तोकेको व्यक्ति १, उपकुलपतिबाट मनोनित शिक्षक १, जिल्ला शिक्षा अधिकारी १, विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको प्रतिनिधि १, प्राध्यापक संघको एकाइ सभापति, कर्मचारी संघको एकाइ सभापति र स्ववियु सभापति गरी ३, लेखा र प्रशासन प्रमुख कर्मचारी २, शिक्षाध्यक्षबाट मनोनित १, समितिले शिक्षकहरू मध्येबाट मनोनित २ र क्याम्पस प्रमुख सदस्य सचिव १ गरी २१ सदस्यीय सञ्चालक समिति रहने व्यवस्था रहेको छ । यीबाहेक पनि प्राध्यापक संघ, स्ववियु, शिक्षा प्रेमी/बुद्धिजीवी, विभागीय प्रमुख र अभिभावकहरू मध्येबाट समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुने गरी बढीमा ३५ सदस्यीय सञ्चालक समिति गठन गर्न पनि सकिने प्रावधान रहेको छ ।

ख. सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : क्याम्पसअन्तर्गत शिक्षण, अनुसन्धान, विकास, विस्तार र सुदृढीकरणसँग सम्बन्धित आवश्यक नीति निर्माण गर्ने, क्याम्पसको दीर्घकालीन योजना स्वीकृत गर्ने र एकमुष्ट अनुदानको माग गर्ने, क्याम्पसको वार्षिक बजेट स्वीकृत गरी त्रिविलाई जानकारी दिने, अन्य स्वदेशी वा विदेशी विश्वविद्यालय वा शैक्षिक संस्थासँग सम्बन्ध कायम गर्न नीति बनाउने, त्रिविको स्वीकृति लिएर अन्य संघसंस्थाबाट आर्थिक सहयोग लिने नीति बनाउने, छात्रवृत्ति, पदक र पुरस्कारको प्रक्रिया र व्यवस्था मिलाउने, खेलकूद र अतिरिक्त कार्यक्रमको व्यवस्था मिलाउने, विद्यार्थी भर्नाको प्रबन्ध मिलाउने, आवश्यकता अनुसारको पाठ्यक्रम निर्माण र स्वीकृतिको व्यवस्था मिलाउने, त्रिवि सभा र प्राज्ञिक परिषदले गरेका निर्णयहरूको कार्यान्वयन गराउने, आवश्यकता अनुसारको समिति बनाउने, आन्तरिक स्रोतबाट व्यय भार बहन गर्ने गरी बढीमा दुई वर्षका लागि अस्थायी र करार दरबन्दी सिर्जना गर्ने र आवश्यक नभएमा खारेज गर्ने, शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीको आचार संहिता तोक्ने, निर्माण, छपाइ, मर्मत, खरिद आदि विषयमा आवश्यकता अनुसार कार्यप्रणाली निर्माण गरी लागू गर्ने, विद्यार्थीको शुल्क, धरौटी र अन्य दस्तुर निर्धारण गर्ने, सहायक क्याम्पस प्रमुखको तलव, भत्ता र अन्य सुविधा, विभागीय प्रमुखको भत्ता लगायत विभिन्न समितिका बैठक भत्ताहरू तोकिदिने,

प्रचलित तलबमान भन्दा कम नहुने गरी शिक्षक, कर्मचारीको तलब, भत्ता र अन्य सुविधा तोक्ने, सञ्चालक समितिको अध्यक्षले बिचैमा राजीनामा दिएमा स्वीकृतिका लागि त्रिवि कार्यकारी परिषदमा पेश गर्ने र तोकिएका अन्य कामहरू गर्ने अधिकार क्याम्पस सञ्चालक समितिलाई तोकिएको छ ।

ग. कार्यकारी समितिको गठन : क्याम्पसको दैनिक कार्य सञ्चालन गर्न कार्यकारी निकायको रूपमा काम गर्न क्याम्पस प्रमुखको अध्यक्षतामा ७ सदस्यीय (सञ्चालक समितिका अध्यक्षबाट मनोनित विभागीय प्रमुख १, शिक्षक १, उपकुलपतिबाट मनोनित शिक्षक १, लेखा वा प्रशासन प्रमुख कर्मचारी १, अध्यक्षबाट मनोनित सहायक क्याम्पस प्रमुख १, क्याम्पस प्रमुखले तोकेको सहायक क्याम्पस प्रमुख सदस्य सचिव १) कार्यकारी समितिको गठन गर्ने अधिकार तोकिएको छ ।

घ. प्राज्ञिक समितिको गठन : क्याम्पसमा अध्यापन गरिने विषयहरूको शिक्षण, प्रशिक्षण, अनुसन्धान, पाठ्यक्रम निर्माण र परीक्षा सञ्चालन गर्न क्याम्पस प्रमुखको अध्यक्षतामा विभागीय प्रमुखहरू सहितको एउटा प्राज्ञिक समिति गठन गरिन्छ ।

ङ. स्वायत्तता प्राप्त क्याम्पसमा त्रिविबाट तोकिएको दरबन्दीअनुसारको एकमुष्ट अनुदान (Block Grant) प्राप्त हुन्छ ।

च. त्रिविबाट स्वीकृत शिक्षक, कर्मचारीको दरबन्दीअनुसारको अनुदान त्रिविबाटै प्राप्त हुने र आन्तरिक स्रोतबाट सिर्जित स्थायी, अस्थायी दरबन्दीको आर्थिक भार क्याम्पस आफैले नै बहन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

छ. क्याम्पसको रिक्त दरबन्दीमा पदपूर्ति समितिमार्फत अस्थायी र करार सेवामा जनशक्ति नियुक्ति गर्नसकिन्छ ।

ज. कार्यकारी परिषद्को स्वीकृति लिएर क्याम्पस प्रमुखको अध्यक्षतामा परीक्षा सञ्चालक समिति गठन गर्नसकिन्छ ।

झ. स्वायत्तता प्राप्त क्याम्पस तीन वर्षसम्म लगातार घाटामा सञ्चालन भएमा, लेखापरीक्षण नगराएमा, शैक्षिक गुणस्तर कायम नगरेमा, सञ्चालक समिति असफल भएमा त्रिविबाट कारवाहीसहित स्वयत्तता फिर्ता हुनसक्ने व्यवस्था पनि छ । स्वायत्तता फिर्ता भएमा आन्तरिक रूपमा सिर्जित दरबन्दी पनि स्वतः खारेज हुनेछन् ।

ञ. त्रिविले तोकेका मापदण्डहरू पूरा गरेमा त्रिविबाट प्राज्ञिक स्वायत्तता प्राप्त गर्न सकिने छ । प्राज्ञिक स्वायत्तता प्राप्त गर्ने क्याम्पसले नयाँ शैक्षिक कार्यक्रमहरू र परीक्षा सञ्चालनका अधिकार समेत प्राप्त गर्नसक्ने छ ।

ट. त्रिविले प्रदान गरेको स्वायत्तता फिर्ता भएमा वा सञ्चालन गर्न नसकेमा क्याम्पस पूर्ववत् सामान्य क्याम्पससह सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

२.९ निष्कर्ष

नेपालको उच्च शिक्षामा सङ्ख्यात्मक वृद्धि तीव्र गतिमा भए पनि गुणात्मक वृद्धि र ठोस नीतिगतको स्पष्ट खाका तयार भएको छैन । उच्च शिक्षा आफैमा गन्तव्यविहीन जहाज जस्तै अन्योलमा रहेको छ । नेपालको उच्च शिक्षामा आमूल परिवर्तन गरेर नयाँ संरचनागत शैक्षिक व्यवस्थापनको आवश्यकता देखिन्छ ।

मुलुककै जेठो, पर्याप्त भौतिक सम्पत्ति र दक्ष जनशक्ति भएको त्रिभुवन विश्वविद्यालय पनि समयानुकूल बदलिन र शैक्षिक जनशक्तिलाई बदल्न नसक्दा अन्योलग्रस्त छ । त्रिविका आफ्नैसमस्याहरू छन् । सरकारले त्रिविकै जनशक्ति र भौतिक सम्पत्तिमा गिद्दे नजर लगाउँदै नयाँनयाँ विश्वविद्यालयहरू थप्ने र आपसमा भिडाउने काम गरिरहेको छ । विश्वविद्यालयहरूले आफ्ना शिक्षक र कर्मचारीहरूको समुचित व्यवस्थापन र आफैमा स्वावलम्बी स्वायत्त बन्न सकिरहेका छैनन् ।

त्रिविले अपेक्षित दक्ष र प्राविधिक जनशक्ति आकर्षित गर्ने र समयानुकूल पाठ्यक्रमको परिमार्जन तथा नयाँ विषय थप गर्ने सोच बनाएको त छ तर बढ्दो राजनीतिक हस्तक्षेपबाट आफै मुक्त हुन सकिरहेको छैन । यिनै समस्याले आज त्रिवि बेरोजगार थन्क्याउने र बेरोजगार उत्पादन गर्ने फ्याक्ट्रीका नामले आलोचित भइरहेको छ । त्रिवि आफैमा स्वावलम्बी बन्न पनि सकिरहेको छैन । त्रिवि आफैमा विश्वविद्यालय अनुदान आयोग र विदेशी दातृ निकायमा परनिर्भर बन्नुपरेको छ । आय आर्जन गर्न र शैक्षिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न विकेन्द्रीकरण र स्वायत्ततातर्फ उन्मुख भइरहेको छ ।

अध्याय : तीन

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस र स्वायत्तता

३.१ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

नेपालमा उच्च शिक्षाको विकास र विस्तारको थालनी भएको समय धेरै लामो छैन । त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्थापना भएपछि मात्र नेपालमा उच्च शिक्षाको विकास र विस्तारको क्रम अगाडि बढेको हो । त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्थापना (२०१६) पछि मात्र देशका विभिन्न ठाउँमा निजी तथा सरकारी क्षेत्रबाट कलेजहरू खुल्न थालेका हुन् ।

मुलुकका विभिन्न ठाउँमा विश्वविद्यालयको स्थापना गर्ने सिलसिलामा धवलागिरि अञ्चलकै केन्द्र बागलुङ सदरमुकाममा पनि कलेजको आवश्यकता महसुस गरियो । शिक्षा प्राप्त गर्ने यसै आवश्यकतालाई महसुस गरी बागलुङमा शिक्षाप्रेमी भविष्यद्रष्टा जनहरू बीचमा चियापानको क्रममा गरिएको कोठे भलाकुसारीले मूर्तरूप लिई एउटा महान् एवम् पवित्र कार्यको शुभारम्भ हुन पुग्यो । तत्कालीन बडाहाकिम शिवबहादुर थापाको अध्यक्षतामा ओमप्रसाद गौचन सचिव र शास्त्रदत्त पन्त सहसचिव भएको कलेज सञ्चालक समिति निर्माण गरियो ।

प्राकृतिक, सांस्कृतिक र जातीय विविधताले भरिपूर्ण गण्डकी प्रदेशअन्तर्गत साविकको धवलागिरि अञ्चल सदरमुकाम बागलुङ बजारमा यहाँका स्थानीय प्रशासक, उद्योगपति, व्यापारी, शिक्षाविद्, समाजसेवी, बुद्धिजीवी, राजनीतिकर्मी तथा अभिभावकहरूको संलग्नतामा क्याम्पस स्थापना गर्ने निर्णय गरियो । सबैको दृढ अठोट, उत्कट चाहना र कठोर परिश्रमको परिणामस्वरूप वि.सं. २०१९ जेठ १ गते तत्कालीन शिक्षा सहायक मन्त्री गिरीप्रसाद बुढाथोकीले धवलागिरि इन्टर कलेज, बागलुङको उद्घाटन गरेका थिए (शर्मा, कँडेल, २०७०: २६) ।

क्याम्पसको उद्घाटन जेठ एक गते भए पनि पठनपाठनको औपचारिक कक्षा भने सोही वर्ष भाद्र २ गते शनिवारका दिन स्थानीय विद्यामन्दिर हाइस्कूलमा रात्रि कक्षा सञ्चालन गर्ने गरी सुरु गरिएको थियो । क्याम्पसको वार्षिकोत्सव हरेक वर्ष भाद्र २ गतेलाई नै मनाउने परम्परा रहेकामा २०५६ सालदेखि बसन्त पञ्चमी (सरस्वती पूजा) का दिनलाई क्याम्पको वार्षिकोत्सवका रूपमा मनाइदै आएको छ । तत्कालीन समयमा विद्यामन्दिर हाइस्कूलमा रात्रि कक्षाको रूपमा मानविकी संकायको प्रमाणपत्र तहको पठन-पाठन हुने गरी यस क्याम्पसको स्थापना हुनुमा स्थानीय व्यक्तिहरूको सक्रियताका साथै तत्कालीन बडा हाकिम शिवबहादुर थापाको भूमिका अविस्मरणीय रहेको देखिन्छ ।

धवलागिरि अञ्चलको सबैभन्दा ठुलो शैक्षिक संस्था 'धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ' हो । यसको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि खोज्दै जाँदा तत्कालीन 'विद्यामन्दिर व्यावसायिक माध्यमिक विद्यालय' सँग जोडिन पुगेको छ । यो संस्था स्थापनामा महत्त्वपूर्ण भूमिका शिवबहादुर थापाको रहेको छ । कास्की लामाचौरका शिवबहादुर थापा बागलुङमा बडाहाकिम भएर २०१८

सालमा आएपछि उनले विद्यामन्दिरमा 'महेन्द्र प्रमोट गृह' नामको एउटा पत्रपत्रिका पढ्ने तथा खेलकूदका गतिविधि सञ्चालन गर्ने संस्था खोलेका रहेछन् । उक्त संस्थाबाटै धवलागिरिमा एउटा कलेज सञ्चालन गर्ने सौचको विकास भएछ ।

शिवबहादुर थापाले २०१७ सालतिर आफू पोखरा नगरपालिकाको अध्यक्ष भएको समयमा आफै संचालक समितिको सदस्य सचिवमा रहेर 'पृथ्वीनारायण कलेज' स्थापना गरेको अनुभवलाई बागलुङमा पनि उपयोग गर्न सफल भएका थिए । उनै शिवबहादुर थापाको अध्यक्षतामा कलेज सञ्चालन गर्न ओमकारप्रसाद गौचन सचिव, शास्त्रदत्त पन्त उपसचिव, राधेश्याम कमारो कोषाध्यक्ष, डिल्लीप्रसाद शर्मा, देवेन्द्र अधिकारी, बालकृष्ण नेभा, टोपबहादुर विजुवक्ष, कुलप्रसाद श्रेष्ठ, तेजबहादुर श्रेष्ठ लगायतका युवाहरू सदस्य रहेको एक अस्थायी समिति समेत निर्माण गरिएको थियो (सिलवाल, २०७०: ५०) ।

कलेज सञ्चालक समितिले नै अर्थ सङ्कलन, शैक्षिक जनशक्तिको व्यवस्थापन र कलेज सञ्चालन प्रक्रियाहरू पूरा गरेको थियो । सुरुमा कलेजको नाम महेन्द्र कलेज वा धवलागिरि कलेज के राख्ने भन्ने विषयमा केही विवाद भए पनि अन्त्यमा 'धवलागिरि महेन्द्र इन्टर कलेज' खोल्ने निष्कर्ष भयो । सोही योजनाअनुसार नै २०१९ भाद्र २ गते शनिबारका दिन बडा हाकिम शिवबहादुर थापा अध्यक्ष र ओमकारप्रसाद गौचन सचिवसहितको एउटा सञ्चालक समितिले विद्यामन्दिर स्कूलको भवनमा नै रात्रि कक्षा सञ्चालन गर्ने गरी इन्टर कलेजको स्थापना गरेको थियो । यो कलेज स्थापना गर्ने सोच शिवबहादुर थापाले ल्याए र यसको पहिलो प्राचार्य हुने सौभाग्य नारायणलाल श्रेष्ठले प्राप्त गरे पनि यसले निरन्तरता पाउन सकेन । राजनीतिक खिचातानी र शैक्षिक जनशक्तिको अभावले गर्दा १० महिनापछि नै कलेज अनिश्चित कालका लागि बन्द हुन पुग्यो ।

मकरबहादुर बान्तवा (२०२०-२०२५) अञ्चलाधीश भएर बागलुङ आएपछि २०२२ साल मार्ग ५ र ६ गतेका दिन पुनः क्याम्पस सञ्चालन गर्न अञ्चल पञ्चायत सभाको बैठक बस्यो र पुरानो अस्थायी समिति विघटन गरी नयाँ १९ सदस्यीय अर्को नयाँ सञ्चालक समिति गठन गर्ने निर्णय गरियो । मार्ग १९ गतेदेखि लागू हुने गरी देवेन्द्रराज अधिकारीलाई प्राचार्यमा नियुक्ति गरी पुनः क्याम्पस सञ्चालनमा ल्याइयो । कलेजलाई सञ्चालनमा ल्याउन अञ्चलव्यापी शिक्षा सम्मेलन गरी अञ्चलाधीशको अध्यक्षतामा बालकृष्ण नेवा सचिव, टोपबहादुर विजुवक्ष उपसचिव, अश्विनीकुमार ओभानथ्याक्ष कोषाध्यक्ष, कुलप्रसाद श्रेष्ठ, पिङ्गलराज पन्त, चन्द्रकुमारी श्रेष्ठ, देवेन्द्र अधिकारी, रणसिंह थापा लगायत पर्वत, म्याग्दी, मुस्ताङ र डोल्पाका जिल्ला पञ्चायत सभापतिहरू समेत रहेको १९ सदस्यीय क्याम्पस सञ्चालक समिति गठन भएको थियो ।

दोस्रो समितिले नै क्याम्पस सञ्चालनका सबै प्रक्रियाहरू अगाडि बढाएको पाइन्छ । कलेज सुचारु भएपछि २०२३ सालतिर १ वर्षका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि) ले अस्थायी सम्बन्धन समेत दिएको थियो तर २०२५ सालतिर स्थानीय गुटबन्दी र देवेन्द्रराज अधिकारीलाई अपमानजनक रूपमा प्राचार्यबाट निस्कासन गरेपछि कलेजको शैक्षिक वातावरण बिग्रिएको

पाइन्छ । २०२५ साल चैत्र १८ गते बसेको सञ्चालक समितिको बैठकको निर्णयले 'धवलागिरि इन्टर कलेज' को नाम परिवर्तन गरी 'महेन्द्र इन्टर कलेज' राख्ने निर्णय गरेको थियो ।

वि.सं. २०२५ सालतिरै बैकुण्ठप्रसाद विजुक्खलाई प्राचार्य गराएपछि २०२६ सालतिर कलेजको शैक्षिक गुणस्तरमा पनि सुधार भएको अनुभव स्थानीय बुद्धिजीवीहरू बताउँछन् । २०२८ सालतिर पनि यो कलेजको अस्तित्व डगमगाएको र त्यसको पुनर्जीवनका निम्ति देवेन्द्रराज अधिकारीको आवश्यकता महसुस गरी सञ्चालक समितिमा ल्याउनु परेको थियो (पन्थी, २०७०: ५) ।

वि.सं. २०१९ देखि २०३० सालसम्म स्थानीय स्रोतबाट कलेज सञ्चालन गर्नका निम्ति तत्कालीन प्रशासक, शिक्षित युवा, शिक्षा प्रेमी, व्यापारी, चन्द्रदाता, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक आदि सबैको आआफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग गरेको पाइन्छ । क्याम्पस सञ्चालनमा चन्दा सङ्कलन, पुल कर, चुरोट/सुती कर, भारी कर, मुट्ठी दान, मालपोत, उद्योग वाणिज्य संघ, विद्यार्थी शुल्क आदि स्रोतबाट अर्थ सङ्कलन गरेर भए पनि अनेक आरोह र अवरोहका साथ क्याम्पस सञ्चालनमा आएको पाइन्छ । सरकारका शिक्षासम्बन्धी नयाँ नीति र त्रिविको पूर्वाधार पुगेका सामुदायिक कलेजलाई आङ्गिक क्याम्पस बनाउने योजना अनुसार "गुल्मी इन्टर कलेज" लाई पनि धवलागिरि इन्टर कलेजमा गाभी २०३० श्रावण १ गतेदेखि उक्त कलेजलाई त्रिविको आङ्गिक क्याम्पस ('महेन्द्र क्याम्पस, बागलुङ') मा परिणत गरियो (जर्ज जोन, २०७०: १) ।

क्याम्पस स्थापनाका सुरुका केही वर्ष आर्थिक एवम् मानवीय दक्ष जनशक्तिको अभावको कारणले केही समय पठन-पाठन स्थगन हुन बाध्य भएको थियो । तर तत्कालीन अञ्चलाधीश श्री मकरबहादुर वान्तवा र केही स्थानीय व्यक्तिहरूको पहलमा पुनः २०२३ साल जेठ महिनादेखि त्रिविबाट मानविकी सङ्कायको प्रविणता प्रमाणपत्र तहको अस्थायी सम्बन्धन लिई बागलुङ नगरपालिका १ लामपाटामा ४१.२३ रोपनी जग्गा दर्ता गरी आफ्नै भवनमा जनस्तरबाट कक्षा सञ्चालन भएको थियो ।

धवलागिरि अञ्चलका तत्कालीन स्थानीय निकायहरू र जनतासंग आर्थिक सङ्कलन गर्दै करिव ७ वर्षसम्म यस्ता कठिनाईका साथ कलेज सञ्चालन गरिएको थियो । यसै क्रममा २०३० सालमा सबै सम्बन्धनप्राप्त कलेजलाई त्रिविका आङ्गिक क्याम्पस बनाउने नीतिअनुरूप यस धवलागिरि इन्टर कलेजलाई महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ नामकरण गरी त्रिविको आङ्गिक क्याम्पस बनाइएको हो ।

वि.सं. २०३० सालमा मानविकी सङ्कायमा प्रवीणता प्रमाणपत्र तह (आइ.ए.) सञ्चालन गरी आङ्गिक क्याम्पस भएको तत्कालीन 'महेन्द्र क्याम्पस' २०४३ देखि २०५१ सालसम्म कानुन सङ्कायमा प्रमाणपत्र तह सञ्चालन गरी 'महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस' बन्न पुग्यो । २०३५ सालदेखि मानविकी सङ्कायमा र २०५३ सालदेखि शिक्षाशास्त्र सङ्कायमा समेत गरी २०५३ सालपछि

‘महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस’ बागलुङमा स्नातक तहसम्मको पठन पाठन हुन थाल्यो । सङ्काय थप गर्ने क्रममा २०५७ सालमा बिबिएससमेत थप गरियो ।

२०५९ सालमा पहिलो पटक स्नातकोत्तर तहमा समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विषयको पठनपाठन सुरु गरियो । त्यसपछि क्रमशः २०६० मा एक बर्से बिएड, २०६१ मा स्नातकोत्तर तहको नेपाली, २०६६ मा स्नातकोत्तर तहको नेपाली शिक्षा र पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, २०६८ मा व्यवस्थापन सङ्कायमा एमबिएस, २०६८ मा विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानअन्तर्गत बिएस्सी र २०७५ मा बिबिए तहका कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा आएका हुन् ।

देशमा आएको राजनीतिक परिवर्तनसँगै २०६३ सालपछि त्रिविको २०६७/३/३१ को निर्णयअनुसार महेन्द्रको नामबाट स्थापित क्याम्पसलाई पुनः ‘धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस’ को नामबाट सञ्चालनमा ल्याइयो । अहिले धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस (धबक्या) को नामकरणसँगै यस क्याम्पसमा, समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र, नेपाली शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, व्यवस्थापन (एमबिएस) विषयमा स्नातकोत्तर तह स्नातक तहमा बिए, बिएड, एक वर्षे बिएड, बिबिएस, बिएससी तथा बिबिए तहका कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन् ।

३.२ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको विकासमा समुदायको योगदान

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई आजको अवस्थामा ल्याउनका निम्ति यहाँको समुदाय, सञ्चालक समिति, प्रशासक र क्याम्पस प्रमुखहरूको विशेष भूमिका रहेको छ । प्रशासकहरूमा बडाहाकिम शिबबहादुर थापा, अञ्चलाधीशहरू मकरबहादुर बान्तवा, गोविन्दप्रसाद सिंह, जयप्रकाश शर्मा, सत्यनारायण भ्वा, लक्ष्यबहादुर गुरुङ, डा. नरेन्द्रबहादुर थापा, जिल्ला सभापति गोपालप्रसाद सापकोटा, जिल्ला सभापति लीलाबहादुर थापा, नगर प्रमुख ऋषिराम शर्मा लगायतका व्यक्तिको ठुलो योगदान रहेको पाइन्छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि) को आङ्गिक क्याम्पस भएपछि पनि लक्ष्यबहादुर गुरुङको योगदान अझै बढी देखिन्छ । उनले नै महेन्द्र क्याम्पसको जग्गा अधिकरण तथा व्यवस्थापनदेखि लिएर भौतिक निर्माणमा समेत ठुलो योगदान पुऱ्याएका थिए । डा. नरेन्द्रबहादुर थापाको अध्यक्षतामा गठित समितिले कानुन सङ्काय भवन निर्माण गरेको थियो ।

२०३० सालपूर्व यो क्याम्पसको भौतिक पूर्वाधार खडा गर्न र शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्नमा स्थानीय शिक्षा प्रेमी र अञ्चल प्रशासकहरूको ठुलो योगदान रहेको देखिन्छ । धवलागिरि क्याम्पस त्रिविको आङ्गिक क्याम्पसका रूपमा सञ्चालन भएपछि यसको शैक्षिक कार्यक्रम थप, भौतिक पूर्वाधारको विकास र जनशक्ति विस्तार गर्नमा क्याम्पस प्रमुखहरूको पहल पनि प्रशंसायोग्य देखियो ।

क्याम्पसको भौतिक पूर्वाधार तयार गर्नमा जिल्लाका शिक्षाप्रेमी, बुद्धिजीवी, समाजसेवी, उद्योगपति, व्यापारीहरू आदि सबैको भूमिकासँगै तत्कालीन अञ्चलाधीश लक्ष्यबहादुर गुरुङ र स्थानीय जनताको पहलमा ४२.२२ रोपनी जग्गा सम्बन्धित जग्गाधनीलाई मुआब्जा दिई अधिकरण

गरेर हाल अवस्थित प्राङ्गणमा २०३३ सालमा भवन निर्माण गरिएको हो । यसै पूर्वाधारबाट यो क्याम्पस आजको अवस्थामा आउन र भविष्यमा अझै थप प्रगतिको सम्भावना रहन गएको छ । समयको गतिसँगै शैक्षिक सत्र २०३५/०३६ सालदेखि मानविकी संकायमा स्नातक तहका कक्षा सञ्चालन भएका हुन् ।

यसै गरी शैक्षिक सत्र २०४२/०४३ देखि स्थानीय साहु, महाजन, बुद्धिजीवी, राजनीतिकर्मी र प्रशासकहरूको पहलमा यस क्याम्पसमा कानुन सङ्कायमा प्रमाणपत्र तह सञ्चालन गरी क्याम्पसलाई बहुमुखी क्याम्पसमा परिणत गरिएको थियो । २०५१ सालदेखि प्रवीणता प्रमाणपत्र तहमा कानुनका कक्षाहरू सञ्चालन नगर्ने त्रिविको नीतिअनुसार क्याम्पसबाट कानुन सङ्काय हटेपछि यस क्याम्पसलाई बहुमुखी क्याम्पस कायम राख्न तत्कालीन जि.वि.स. सभापति गोपालप्रसाद सापकोटाको संयोजकत्वमा साहुमहाजन, प्राध्यापक, कर्मचारी, विद्यार्थी, समाजसेवी, उद्योगपति, व्यापारी, राजनीतिक दल, उद्योग वाणिज्य संघ र तत्कालीन कालिका गा.वि.स.को सहभागितामा एक समिति गठन गरी स्थानीय स्रोतबाट आर्थिक दायित्व वहन गर्ने गरी त्रिविबाट अस्थायी सम्बन्धन लिएर शिक्षाशास्त्र सङ्कायमा तीन बर्से स्नातक तहका कक्षा सञ्चालन गर्न थालिएको हो ।

तत्कालीन जि.वि.स. सभापति लिलाबहादुर थापा मगर, नगर प्रमुख स्व. ऋषिराम शर्मा लगायतको समिति र स्थानीय बुद्धिजीवीहरूको पहलमा २०५७ सालदेखि बि.एड कक्षालाई त्रिविका नियमित कार्यक्रममा समावेश गरी सोही शैक्षिक सत्र २०५७/०५८ देखि स्थानीय स्रोतबाट आर्थिक दायित्व वहन गर्ने गरी तत्कालीन उद्योग वाणिज्य संघ, बागलुङ नगरपालिका र जि.वि.स., विद्यार्थी, कर्मचारी, प्राध्यापक, साहुमहाजन, बुद्धिजीवी समेतको सहभागितामा ऋषिराम शर्माको संयोजकत्वमा व्यवस्थापन समिति गठन गरी व्यवस्थापन संकाय अन्तर्गत बि.बि.एस कक्षा सञ्चालन हुन पुग्यो । सोही समितिले शैक्षिक सत्र २०६०/०६१ म स्नातकोत्तर तहको नेपाली र स्नातक गरेका तर तालिम नभएका व्यक्तिहरूको मागलाई ध्यानमा राखी एक बर्से बि.एड कक्षा सञ्चालन गन्यो ।

उच्च शिक्षातर्फको बढ्दो माग र स्थानीय आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी समाजसेवी, बुद्धिजीवी, राजनीतिकर्मी, प्राध्यापक, विद्यार्थी, कर्मचारी, उद्योग वाणिज्य संघ, बागलुङ नगरपालिका र जि.वि.स. बागलुङको संयुक्त पहलमा स्थानीय स्रोतबाट आर्थिक दायित्व वहन गर्ने गरी श्री ऋषिराम शर्माको संयोजकत्वमा एक समिति निर्माण गरी शैक्षिक सत्र २०५९/०६० देखि समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तहमा पनि कक्षा सञ्चालन गरियो । शैक्षिक सत्र २०६६/०६७ सालदेखि शिक्षाशास्त्र सङ्कायमा पनि स्नातकोत्तर तहमा पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन र नेपाली शिक्षाका कक्षाहरू समेत सञ्चालन भैरहेका छन् । साथै समयको माग र आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी शैक्षिक सत्र चार बर्से २०६७/०६८ बाट आधुनिक शिक्षाको मेरुदण्डको रूपमा रहेको विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थान अन्तर्गत बि.एस्सी कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको छ भने शैक्षिक सत्र २०६८/०६९ देखि एम.बि.एस कक्षा समेत सुरु भएको छ ।

स्थानीय समुदायको अग्रसरतामा स्थापित तथा सञ्चालित यस किसिमका शैक्षिक संस्थाहरू समुदायको निकटतम् सम्बन्धबिना दिगो रूपमा सञ्चालन हुन सक्दैनन् । समुदायको माया र सद्भावबिना शैक्षिक संस्था जीवित रहन सक्दैनन् । त्रिविको आङ्गिक क्याम्पस भए तापनि यसको स्थापना कालदेखि हालसम्म आइपुग्दा यस क्षेत्रका स्थानीय साहुमहाजन, शिक्षाप्रेमी महानुभाव, उद्योग वाणिज्य संघ, राजनैतिक दलहरू, जन निर्वाचित प्रतिनिधिहरू, विभिन्न सरकारी कार्यालयहरू तथा अन्य संघ संस्थाहरूको यथेष्ट मात्रामा सहयोग, सद्भाव र माया क्याम्पसले पाइरहेको छ ।

स्थानीय समुदायसँग अत्यन्तै निकटतम् र निरन्तर सम्बन्ध तथा समन्वय कायम गर्न सफल भएकाले नै संस्थाको प्रतिष्ठा समाजमा उच्च स्थानमा रहेको प्रतीत हुन्छ । यस किसिमका शैक्षिक संस्थाको सुनिश्चित भविष्यको आधार बनेको नै समाज र समुदाय हो । हाम्रो समाजमा, समुदाय र शैक्षिक संस्थाको सम्बन्ध चिसिन पुगेका कारणले संस्था धरासायी भएका प्रशस्त दृष्टान्तहरू रहेका छन् । अभिभावक, विद्यार्थी, समाजसेवी, राजनीतिज्ञ उद्योगी, व्यापारी, सञ्चारकर्मी तथा समस्त शिक्षाप्रेमी महानुभावहरूसँग क्याम्पसको सम्बन्ध अत्यन्तै निकट रहेको हुनुपर्दछ ।

कुनै पनि समुदायको सामाजिक, आर्थिक, तथा राजनैतिक क्षेत्रको विकासको गतिको निर्देश समाजमा स्थापित शैक्षिक संस्थाले उत्पादन गरेको जनशक्ति कस्तो छ त्यसमा निर्भर गर्दछ भने समुदायको चालचलन र व्यवहारले शैक्षिक संस्थाको भविष्य निर्धारण गरेको हुन्छ । शैक्षिक संस्थाबाट उत्पादित जनशक्तिले समाजको उत्थान र प्रगतिमा योगदान पुऱ्याउन सक्नुपर्दछ । बेरोजगारी उत्पादन गर्ने कारखानाका रूपमा मात्र शैक्षिक संस्था रहनु हुँदैन । समुदायसँगका जिवन्त सम्बन्धले नै संस्थालाई भावी कार्यक्रम गर्न थप हौसला पुग्ने गर्दछ । समाजमा रहेका विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाले सञ्चालन गरेका कार्यक्रममा क्याम्पसको सहभागिता रहँदै आएको छ ।

आफ्नो स्थापना कालदेखि हालसम्म आइपुग्दा यस क्याम्पसले यहाँ स्थित स्थानीय समुदायको अपार माया र सद्भाव पाइरहेको छ । क्याम्पसको शैक्षिक, भौतिक तथा समग्र पक्षको विकासका लागि स्थापना कालदेखि नै विभिन्न समयमा क्याम्पस सञ्चालक समिति, आर्थिक समिति, चन्दा सङ्कलन समिति आदिको गठन हुने गरेबाट पनि संस्थाको समुदायसँगको सम्बन्ध निकट रहको देखिन आउँछ । विगतमा क्याम्पसलाई आर्थिक सङ्कट उत्पन्न भएका समयमा आफ्नो गास काटेर पनि यहाँका मानिसहरूले क्याम्पसलाई सहयोग पुऱ्याएको पाइन्छ । विगतमा सरकारी प्रशासक तथा तत्कालीन अञ्चलाधीशहरूले क्याम्पसको विकासमा तुलो सहयोग पुऱ्याएको देखिन्छ ।

क्याम्पस सञ्चालक समितिको अध्यक्षमा रहेर तत्कालीन अञ्चलाधीशहरूले यो संस्थाको विकासमा बिसर्नै नहुने गुण लगाएका छन् । पछिल्ला वर्षहरूमा आएर पनि राजनैतिक दलहरू तथा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूले पनि क्याम्पसको समग्र पक्षको विकासमा सहयोग पुऱ्याउँदै

आइरहेबाट पनि क्याम्पसलाई स्थानीय समुदायले तुलो सद्भाव देखाएको प्रष्ट हुन आउँछ । देशमा भएका राजनैतिक परिवर्तनमा यहाँका शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यार्थीहरूले सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्दै आइरहेका छन् । समय समयमा प्राकृतिक प्रकोपबाट पीडितहरूलाई आर्थिक सहयोग प्रदान गर्ने, रक्तदान कार्यक्रम आयोजना गरी रगत सङ्कलनको कार्य समेत क्याम्पसले गर्दै आइरहेको छ । यसबाट मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा समेत संस्थाले आफूलाई स्थापित गराउन सफल भएको देखिन्छ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई आजको अवस्थामा ल्याइ पुऱ्याउनका निम्ति माथि उल्लेखित नामहरू बाहेक पनि स्वेच्छिक चन्ददाता, मुआब्जा लिएरै भए पनि जग्गा उपलब्ध गराउने जग्गादाता, निरयघाटबाट ढुङ्गा बोक्ने मलामीहरू, गलकोटबाट स्लेटका ढुङ्गा बोक्ने जनता, मालिका र पर्वतको बनौबाट काठ बोक्ने जनता, जनश्रमदान गर्ने जनता, पञ्चायती कार्यकर्ता, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, श्रमदान गर्ने प्रहरी जवान लगायत व्यक्तिहरूको विशेष योगदान रहेको जानकारी पाइन्छ ।

समाजसेवी ओमप्रसाद गौचन, अम्मरबहादुर प्रधान, हरिबहादुर श्रेष्ठ, रामकुमार श्रेष्ठ, टीकाबहादुर राजभण्डारी, कुलप्रसाद श्रेष्ठ, अस्वनीकुमार ओभा, चन्द्रकुमारी श्रेष्ठ, शिक्षक बालकृष्ण नेवा, अञ्चल शिक्षा अधिकारी प्रभाकर शर्मा, गणेश प्रसाद पौडेल, डि.एस.पी. समशेरबहादुर थापा, भूमिसुधार अधिकृत रामप्रसाद श्रेष्ठ, अञ्चल न्यायाधीश हिरण्डेश्वरमान प्रधान, हेडमास्टर देवीलाल श्रेष्ठ, तेजबहादुर श्रेष्ठ, शास्त्रदत्त पन्त, उपकुलपति सूर्यबहादुर शाक्य, डीन पार्थिवेश्वर प्रसाद तिमिल्सिना, सहायकमन्त्री दीपबहादुर खडका, राज्यमन्त्री तेजिन्द्रबहादुर खडका, जिपंस कुलराज गौतम, प्रधानपञ्च टोपबहादुर विजुक्ख, प्रधानपञ्च टीकाराम सापकोटा लगायतका व्यक्तिहरूको पनि यो क्याम्पसमा विभिन्न कालखण्डमा धेरै थोरै योगदान रहेको कुरा प्राज्ञ प्रेम छोटा, हरिहर श्रेष्ठ, देवबहादुर श्रेष्ठ, शन्तप्रसाद शाक्य लगायतका अनुभवी व्यक्तिहरू बताउँछन् ।

क्याम्पसको स्थापना कालमा स्वेच्छिक चन्ददाता तमानका धनबहादुर गौचन (रु. २५००) र राङ्खानीका डिलाराम धिताल (रु. १६०५), पुरानो प्रशासनिक भवन वा कानुन सङ्काय भवनका चारवटा कक्षा कोठा निर्माण गर्न प्रेमबहादुर/ गंगा प्रधान, लोकनरसिंह राजभण्डारी, बलबहादुर शेरचन र चन्द्रकुमारी श्रेष्ठ (नगद पचास हजार) ले आर्थिक सहयोग गर्नु भएको थियो भने पछिल्लो समयमा यो क्याम्पसको शैक्षिक उन्नयनमा सहयोग पुऱ्याउन समाजसेवी लालचन्द्रराज भण्डारी, डिएसपी रवीन्द्र श्रेष्ठ र राजनीतिकर्मी कृष्ण के.सी. ले समेत आफन्तको स्मृतिमा अक्षय कोषको व्यवस्था गर्नु भएको छ । क्याम्पसप्रतिको यो सहयोग र सदासयतालाई पनि क्याम्पसले कहिल्लै भुल्नु हुँदैन ।

३.३ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको विकासमा क्याम्पस परिवारको योगदान

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस त्रिविको एउटा आङ्गिक क्याम्पस हो । नेपाल सरकारको अनुदान र त्रिविको निगरानीमा सञ्चालित यस क्याम्पसको विकासमा यस क्याम्पसका प्राध्यापक,

कर्मचारी, अभिभावक र विद्यार्थी परिवारको महत्त्वपूर्ण भूमिका त छँदैछ । यसमा पनि व्यवस्थापन समिति, क्याम्पस प्रमुख, प्राध्यापक संघ, कर्मचारी संघ र स्ववियु परिवारको पनि उत्तिकै भूमिका रहेको छ ।

त्रिवि कार्यकारी परिषदको निर्णयबाट आङ्गिक क्याम्पसको पहिलो क्याम्पस प्रमुखमा नियुक्ति पाउने पहिलो सौभाग्य त्रिविका सहायक डीन तथा पृथ्वीनारायण क्याम्पस पोखराका संस्थापक प्राचार्य जर्ज जोन (२०३०/४/१) ले पाएका थिए । उनीपछि क्रमशः डा. टीकाराम पन्थी (२०३१/४/१), टीकाराम बास्तोला (२०३३/७/१६), जयबहादुर खत्री (२०४२/१२/२५), हरिप्रसाद पराजुली (२०४७/३/७), सूर्यप्रसाद अधिकारी (२०५०/११/१५), लक्ष्मीप्रसाद शर्मा (२०५२/२/२), जगन्नाथप्रसाद लम्साल (२०५५/१०/५), गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल (२०५९/३/१०), रामप्रसाद उपाध्याय (२०६४/८/१७), आनन्दराज सिलवाल (२०६९/१/४) र पुनः दोस्रो र तेस्रो कार्यकाल डा. रामप्रसाद उपाध्याय (२०७३/८/१९ देखि हालसम्म) ले उक्त सौभाग्य प्राप्त गरेका छन् । उपकुलपतिको तजबिजी अधिकारबाट आंशिक रूपमा भए पनि केही समयका लागि हरिप्रसाद गौतम, आनन्दराज सिलवाल, गोविन्दराज गौतम, ईश्वरीप्रसाद कँडेल लगायत अन्यले पनि केही समय (तीन महिने क्या. प्र. र निमित्त क्या. प्र. का रूपमा) क्याम्पस सञ्चालन गर्ने अवसर पाएका थिए ।

क्याम्पसको स्थापना कालदेखि क्याम्पसको स्वर्ण महोत्सव (२०७०) सम्म आइपुग्दा यो क्याम्पसमा शिक्षकका रूपमा २१९ र कर्मचारीका रूपमा ९३ जनाले सेवा पुऱ्याएका र हाल आएर यस क्याम्पसमा ७६ शिक्षक र २६ जना कर्मचारीहरू सेवारत रहेको देखिन्छ । त्यसै गरी पदीय जिम्मामा रहेर यो क्याम्पसको उन्नयनमा योगदान पुऱ्याउने व्यक्तिहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

तालिका : ३.१

क्याम्पसको स्थापना कालदेखि हालसम्म शैक्षिक योगदान पुऱ्याउने पदाधिकारीहरू

क्र. सं.	व्यवस्थापन / सञ्चालक समितिका अध्यक्षहरू	क्याम्पस प्रमुखहरू	प्राध्यापक संघका सभापति
१.	शिवबहादुर थापा (२०१८)	नारायणलाल श्रेष्ठ (सामुदायिक क्याम्पसको पहिलो क्याम्पस प्राचार्य): २०१८ मा १० महिना मात्र)	ओमप्रसाद गुरुङ (२०३८-०४०)
२.	मकरबहादुर बान्तवा (२०२२)	देवेन्द्रराज अधिकारी (२०२२-२०२५)	दुर्गाप्रसाद शर्मा (२०४०-०४२)
३.	विद्याप्रसाद आचार्य (२०२३)	शास्त्रदत्त पन्त (२०२५ प्राचार्य १ वर्ष)	निर्मल देवकोटा (२०४२-०४६)
४.	गोविन्दप्रसाद सिंह (२०२४-०२७)	बैकुण्ठप्रसाद विजुक्छ (२०२६-२०३०)	इन्द्रबहादुर थापा (२०४६-०४७)
५.	जयप्रकाश शर्मा (२०२८)	जर्ज जोन (आङ्गिक क्याम्पसको पहिलो क्याम्पस प्रमुख): (२०३०-०३१)	योगनाथ शर्मा कँडेल (२०४७-०५०)
६.	सत्यनारायण भा	डा. टीकाराम पन्थी (२०३१-०३३)	गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल

	(२०२८-०३२)		(२०५०-०५१)
७.	लक्ष्मबहादुर गुरुङ (२०३२-०३६)	टीकाराम बास्तोला (२०३३-०४२ तीन कार्यकाल)	हरिप्रसाद गौतम (२०५१-०५४)
८.	गोपाल सापकोटा (२०५३)	जयबहादुर खत्री (२०४२-०४७)	विष्णुप्रसाद पौडेल (२०५४-०५६)
९.	लीलाबहादुर थापा (२०५४)	हरिप्रसाद पराजुली (२०४७-०५०)	षडानन्द पौडेल (२०५६-०५८)
१०.	ऋषिराम शर्मा (२०५८)	सूर्यप्रसाद अधिकारी (२०५०-०५२, १५ महिना)	मुक्तराज उपाध्याय (२०५८-०६०)
११.	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा (२०७८ आश्विन १७ देखि)	लक्ष्मीप्रसाद शर्मा (२०५२-०५५)	चन्द्रबहादुर केसी (२०६०-०६१)
१२.		जगन्नाथप्रसाद लम्साल (२०५५-०५९)	दिनबहादुर थापा (२०६१-०६३)
१३.		गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल (२०५९-०६३)	ओमप्रसाद शर्मा (२०६३-०६८)
१४.		रामप्रसाद उपाध्याय (२०६४-०६८)	गोविन्दराज गौतम (२०६८-०७१)
१५.		आनन्दराज सिलवाल (२०६९-०७३)	डिल्लीराज गौतम (२०७१-०७५)
१६.		डा. रामप्रसाद उपाध्याय (२०७३- २०७७)	विजयराज पन्त (२०७५-०७८)
१७.		प्रा.डा. रामप्रसाद उपाध्याय (२०७७ मङ्सिर १९ गतेदेखि हालसम्म)	

स्रोत: धबक्या स्वर्ण महोत्सव स्मारिका २०७० र अन्य जानकारीबाट प्राप्त ।

तालिका : ३.२

क्याम्पसको स्थापना कालदेखि हालसम्म शैक्षिक योगदान पुऱ्याउने कर्मचारी तथा स्ववियु सभापतिहरू

क्र. सं.	कर्मचारी संघका सभापति	स्ववियु सभापति	कैफियत
१	ध्रुवप्रसाद शर्मा (२०४७-०४९)	हरिप्रसाद श्रेष्ठ (२०२२)	
२	गणपति न्युरे (२०४९-०५१)	श्रवणलाल शाक्य (२०२३-२०२४)	
३	सुभाष आचार्य (२०५१-०५३)	नारायणप्रसाद श्रेष्ठ (२०२६-२०२७)	
४	नारायणप्रसाद सापकोटा (२०५३-०५५)	चन्द्रनरसिंह राभ (२०२७-२०२८)	
५	गुरुप्रसाद कँडेल (२०५५-०५८)	तुलसीराम सापकोटा (२०२८-२०२९)	
६	सुभाष आचार्य (२०५८-०६३)	ऋषिराम शर्मा (२०२९-२०३०)	
७	नारायणप्रसाद सापकोटा (२०६३-०६६)	मणिभद्र कँडेल (२०३२-२०३३)	
८	गुरुप्रसाद कँडेल (२०६६-०६९)	सुरेन्द्र आचार्य (२०३६)	
९	डोलेन्द्रराज शर्मा (२०६९-०७२)	तिलबहादुर थापा (२०३६-१०-१८)	निर्वाचित
१०	शिवप्रसाद पाध्या (२०७२-हालसम्म)	सीता हमाल (२०३७-२०३९)	..
११		विश्व श्रेष्ठ (२०३९-२०३९)	..
१२		नीलप्रसाद पन्त (२०४१-४२)	..
१३		तेजनारायण सापकोटा (२०४२-२०४४)	..

१४		सुरेन्द्र खडका (२०४४-२०४९)	
१५		जनक पौडेल (२०४९-२०५१)	निर्वाचित
१६		गंगाधर गौतम (२०५१-२०५५)	..
१७		बसन्त कुमार श्रेष्ठ (२०५५-२०५७)	..
१८		हिराबहादुर खत्री (२०५७-२०६०)	..
१९		गोविन्द बहादुर नेपाली (२०६०-२०६२)	..
२०		कमल अधिकारी (२०६३-२०६५)	..
२१		चिरञ्जीवी गौतम (२०६५-२०७३)	..
२२		मनबहादुर थापा मनिष (२०७३ देखि हालसम्म)	..

स्रोत: धबक्या स्वर्ण महोत्सव स्मारिका, २०७० र अन्य जानकारीबाट ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई अन्य विविध स्रोतबाट पनि पर्याप्त सहयोग हुँदै आएको छ । उच्च शिक्षालाई अनुसन्धानमुखी एवम् आधुनिकीकरण गर्ने क्रममा त्रिभुवन विश्वविद्यालयको केन्द्रीय कार्यालय तथा विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट पनि अनुदान र विविध शीर्षकमा सहयोग हुँदै आएको छ । अनुसन्धानमूलक पुस्तकसहित कम्प्यूटर, ल्यापटप, इन्टरनेट तथा फोन नेटवर्क, फ्याक्स, स्क्यानर, फोटोकपी मेसिन, प्रिन्टर, क्यामरा, साउण्ड रेकर्डर, अल्टिमिटर आदिको सहयोग प्राप्त भएको छ । यसरी प्राप्त साधन र स्रोतहरूको उपलब्धताबाट प्राध्यापक, कर्मचारीहरूलाई नियमित रूपमा अनुसन्धानात्मक र अध्ययनशील बनाउने कार्यमा सहयोग पुगेको छ र इ-लाइब्रेरीको माध्यमबाट थप अनुसन्धानात्मक क्रियाकलापहरू अगाडि बढिरहेका छन् ।

यस क्याम्पसमा प्राध्यापक संघ, समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग, नेपाली विभाग, स्व.वि.यु. लगायत विद्यार्थी समूहबाट समेत रचनात्मक जर्नल/ पत्रिकाहरू प्रकाशित हुँदै आएका छन् । यी प्रकाशित कृतिहरूले पनि यो क्याम्पसको प्राज्ञिक र शैक्षिक उन्नयनमा महत्त्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याएका छन् । हालसम्म यो क्याम्पसबाट प्रकाशित कृतिहरूको विवरण यस प्रकार रहेको छ :-

तालिका : ३.३

क्याम्पसबाट हालसम्म प्रकाशित पुस्तक तथा पत्रपत्रिकाहरूको विवरण

क्र. सं.	शीर्षक	प्रकाशन वर्ष	प्रकाशक	वर्ष र अङ्क
१	प्रज्ञा सारथि	२०५९	प्राध्यापक संघ, एकाइ समिति धबक्या, बागलुङ	वर्ष २०, अङ्क १९ (२०७७)
२	जर्नल अफ सोसियोलोजी एण्ड एन्थ्रोपोलोजी	२०६२	समाजशास्त्र मानवशास्त्र विभाग	वर्ष १६, अङ्क १४ (२०७७)
३	धवलागिरि दर्पण	२०५७	स्वविद्यु	वर्ष ५, अङ्क २०

४	प्रायोगिक नेपाली शिक्षण सहायक सामग्री	२०६९	नेपाली विभाग	
५	धवलागिरि प्रवाह	२०६९	नेपाली विभाग (सिर्जनशील विद्यार्थी समूह)	
६	प्रायोगिक नेपाली सन्दर्भ सामग्री	२०७०	नेपाली विभाग	
७	स्वर्ण महोत्सव स्मारिका २०७०	२०७०	धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ	स्मारिका २०७०
८	धवलागिरिमा उच्च शिक्षा (अनुसन्धानमूलक कृति)	२०७३	अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइ, ध.ब.क्या. र शैक्षिक अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र बागलुङ	
९	धवल बुलेटिन	२०७५	QAA\EMIS Unit	वर्ष ३, अङ्क ६ (२०७८)
१०	रिम्यापिङ	२०७०	अंग्रेजी विभाग	

स्रोत: धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

धवलागिरि अञ्चलमा त्रिविबाट सम्बन्धनप्राप्त सामुदायिक र निजी गरी २८ वटा स्नातक तहका कक्षा सञ्चालन गर्ने क्याम्पसहरू भए तापनि यस क्षेत्रको शैक्षिक नेतृत्व यसै क्याम्पसले गरिरहेको छ । सीमित स्रोत-साधन र जनशक्तिबाट शुरुवात भएको यस क्याम्पसले आजको दिनसम्म आउँदा समयको मागअनुसार आफूलाई अगाडि बढाइरहेको सन्दर्भमा नयाँ कार्यक्रमहरू र व्यवस्थापनमा लाग्न अबै जरूरी छ । यसका लागि नागरिक समाज, अभिभावक, प्राध्यापक/कर्मचारी एवम् विद्यार्थी वर्गबाट आ-आफ्नो तह र तप्काबाट सहयोग हुनु जरूरी देखिन्छ ।

३.४ धवलागिरि क्षेत्रका आङ्गिक, सामुदायिक तथा संस्थागत क्याम्पसहरूको अवस्था

धवलागिरि क्षेत्रमा एउटा मात्र आङ्गिक, तीनवटा निजी वा संस्थागत र २४ वटा सामुदायिक गरी कुल २८ वटा क्याम्पसहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । यी क्याम्पसहरूको प्रकृतिलाई हेर्दा मानविकीका ४, शिक्षाका १७ र व्यवस्थापनका १७ वटा गरी ३८ वटा सङ्काय र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको एउटा विज्ञान संस्थान सञ्चालनमा रहेका छन् । यी क्याम्पसहरूको विद्यार्थी सङ्ख्या र अन्य विवरण निम्न तालिकाअनुसार रहेको छ :-

तालिका : ३.४

धवलागिरि क्षेत्रका आङ्गिक, सामुदायिक तथा संस्थागत क्याम्पसहरूको विवरण

क्र. सं.	क्याम्पसको नाम	सम्बन्धन/स्थापना	विद्यार्थी सङ्ख्या स्नातक तह (२०७७ को तथ्याङ्क)				स्नातकतर्फ जम्मा	वि. सङ्ख्या स्नातकोत्तर तह	कुल जम्मा
			मानविकी	शिक्षाशास्त्र	व्यवस्थापन	विज्ञान संस्थान			
१.	धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस बागलुङ	आङ्गिक २०१९	१३२	६७९	१००९	८९	१९०९	११०	२०१९
२.	बलेवा, पैयुपाटा बहुमुखी क्याम्पस	सामुदायिक २०४७	०	३९	३७	०	७६	०	७६
३.	निसिभुजी जनता क्याम्पस बुर्तिबाङ	सामुदायिक २०४८	२९	१०८	११	०	१४८	०	१४८
४.	गलकोट बहुमुखी क्याम्पस, गलकोट	सामुदायिक २०६१	०	३०२	१४१	०	४४३	०	४४३
५.	शान्तिदीप बहुमुखी क्याम्पस कुस्मिसेरा	सामुदायिक २०६४	०	२८	३१	०	५९	०	५९
६.	कृष्णगण्डकी क्याम्पस बलेवा	सामुदायिक २०६६	०	०	६३	०	६३	०	६३
७.	कालीगण्डकी क्याम्पस, बागलुङ	संस्थागत २०६५	०	०	०	०	०	०	०
८.	डिगिटी कलेज, बागलुङ	निजी २०६६	०	०	९०	०	९०	०	९०
९.	भीमसेन क्याम्पस, बिहुँ	सामुदायिक २०७०	०	५६	०	०	५६	०	५६
१०.	बिहुँकोट अमर क्याम्पस, बिहुँ	सामुदायिक २०६८	०	०	५८	०	५८	०	५८
११.	सर्वोदय क्याम्पस, बरेङ	सामुदायिक २०६९	०	६२	०	०	६२	०	६२
१२.	पर्वत बहुमुखी क्याम्पस, फलेवास, पर्वत	सामुदायिक २०४१	०	५०	७८	०	१२८	०	१२८
१३.	गुप्तेश्वर बहुमुखी क्याम्पस, कुस्मा, पर्वत,	सामुदायिक २०४८	४७	६३	१०४	०	२१४	०	२१४
१४.	जनता सुदर्शन बहुमुखी क्याम्पस तुलीपोखरी, पर्वत	सामुदायिक २०४८	०	१३५	५९	०	१९४	०	१९४

१५	शंकरपोखरी क्याम्पस, पर्वत	बहुमुखी	सामुदायिक २०६९	०	४९	०	०	४९	०	४९
१६	नवजागृति क्याम्पस, तिलाहार, पर्वत	बहुमुखी	सामुदायिक २०६४	०	८३	०	०	८३	०	८३
१७	पैयुँखोला क्याम्पस, त्रिवेणी पर्वत		सामुदायिक २०६३	०	०	१३५	०	१३५	०	१३५
१८	शिवालय क्याम्पस, पर्वत	बहुमुखी	सामुदायिक २०६७	०	१३४	१८२	०	३१६	०	३१६
१९	वहाकी क्याम्पस, पर्वत	सामुदायिक	सामुदायिक २०६७	१६	९९	०	०	११५	०	११५
२०	ग्रामप्रकाश क्याम्पस, पर्वत	बहुमुखी	सामुदायिक २०७०	०	०	०	०	०	०	०
२१	अन्नपूर्ण क्याम्पस, पर्वत		सामुदायिक २०६९	०	९८	०	०	९८	०	९८
२२	महाशिला लडखुदेउराली, पर्वत	क्याम्पस,	सामुदायिक २०७०	०	०	४६	०	४६	०	४६
२३	हुवास हुवास पर्वत	बहुमुखी क्याम्पस,	सामुदायिक	०	०	५७	०	५७	०	५७
२४	म्याग्दी म्याग्दी	बहुमुखी क्याम्पस,	सामुदायिक २०४८	७१	२८३	५३४	०	८८८	४५	९३३
२५	मङ्गला क्याम्पस, म्याग्दी		सामुदायिक २०६६	०	१२२	०	०	१२२	०	१२२
२६	मुक्तिमार्ग क्याम्पस, म्याग्दी		सामुदायिक २०७०	०	३०	०	०	३०	०	३०
२७	वेस्टप्वाइन्ट कलेज, म्याग्दी		निजी २०६६	०	०	५६	०	५६	०	५६
२८	जनहित मुस्ताङ	बहुमुखी क्याम्पस,	सामुदायिक २०७०	०	०	४३	०	४३	०	४३
सङ्काय/संस्थान				४	१७	१७	१	०	०	०
धवलागिरिका सङ्ख्या				२९ ५	२४२०	२७३४	८९	५५३८	१५५	५६९३

स्रोत: फोन सम्पर्कबाट प्राप्त जानकारी, २०७८ ।

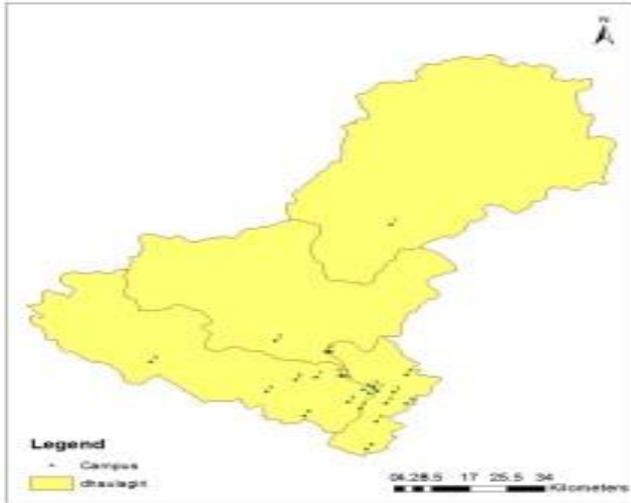
एक अध्ययनले देखाएअनुसार धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययन गर्ने प्रति विद्यार्थीको लागत खर्च वार्षिक रु ३११९२ (वार्षिक खर्च ४,३८,८८,२७७ र विद्यार्थी सङ्ख्या १४०७) पर्न आउँछ भने धवलागिरिका अन्य क्याम्पसहरूमा व्यवस्थापन सङ्काय सञ्चालन गर्ने

१९ वटा क्याम्पसका लागि २६,६०० पाठ्यभार अथवा १०६.४ जना शिक्षकको व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैगरी शिक्षा क्याम्पस सञ्चालन गर्ने १९ वटा क्याम्पसका लागि यसको चौगुना अर्थात् ४२५.६ शिक्षकको व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ भने मानविकी सञ्चालन गर्ने पाँचवटा क्याम्पसका लागि पनि कम्तीमा २४ जना शिक्षकको आवश्यकता पर्दछ । धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसबाहेकका २४८३ विद्यार्थीका लागि करिब ५५६ शिक्षकको व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ । यी शिक्षकका लागि मात्र प्रचलित स्केलको तलवका निम्ति प्रति विद्यार्थीले करिब वार्षिक रु. ७२,७७४ शुल्क बहन गर्नुपर्ने हुन्छ (थापा र सिलवाल, २०७०: ८३) । हाल नेपालको राजनीतिक परिवर्तनसँगै स्थानीय तहमा उच्च शिक्षाको माग बढेअनुसार स्थानीय तहको दायित्व र जिम्मेवारी पनि थपिएको छ । सामुदायिक क्याम्पसहरूमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको चाप पनि बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ ।

उच्च शिक्षाको माग बढ्दै जाँदा यस धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा पनि विद्यार्थीहरू नयाँनयाँ विषयहरू र स्नातकोत्तर तहका कक्षामा विद्यार्थी चाप बढ्दै गएको अवस्था छ । विद्यार्थीको चाप बढेअनुसार आर्थिक वर्ष ०७३/०७४ मा प्रति विद्यार्थी खर्च अनुपात रु. ३४,८५०.९९, आर्थिक वर्ष ०७४/०७५ मा रु. ३०,७७६.६७, आ. व. ०७५/०७६ मा रु. ३१,४४३.०६, आ. व. ०७६/०७७ मा रु. २९०९२.७८ र आ. व. ०७७/०७८ मा रु. २७५८९.९९ बराबर रहेको देखिन आउँछ । विद्यार्थी सङ्ख्यामा भइरहने घटबढ, खर्चिलो लागत, अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा, न्युन गुणस्तर र परम्परित जनशक्ति तथा शिक्षाका नयाँ कार्यक्रमप्रति विद्यार्थीको आकर्षण लगायतका कारणले गर्दा शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न थप चुनौती देखिन्छ । धवलागिरि क्षेत्रका क्याम्पसहरूको भौगोलिक दुरीलाई मापन गर्दा निम्न अवस्था रहेको देखिन्छ (थापा र सिलवाल, २०७०) :

रेखा चित्र : ३.१

धवलागिरि क्षेत्रका चार जिल्लामा सञ्चालित क्याम्पसहरूको नक्शाङ्कन

तालिका : ३.५

धवलागिरि क्षेत्रका क्याम्पसहरूको दुरी (कि. मि. मा)

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस र धवलागिरि क्षेत्रका अन्य क्याम्पसहरूको दुरी (कि. मी. मा) निर्धारण			
क्र.सं.	क्याम्पसको नाम	जिल्ला	धवलागिरि क्याम्पसबाट दुरी
१	धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ	बागलुङ	०
२	बलेवा, पैयुपाटा बहुमुखी क्याम्पस, पैयुपाटा	बागलुङ	७.३१
३	निसिभुजी जनता बहुमुखी क्याम्पस, बुर्तिबाङ	बागलुङ	४३.४५
४	गलकोट बहुमुखी क्याम्पस, गलकोट	बागलुङ	१८.०७
५	शान्तिदीप बहुमुखी क्याम्पस, कुस्मिसेरा	बागलुङ	९.९२
६	कृष्णगण्डकी क्याम्पस, बलेवा	बागलुङ	९
७	भीमसेन क्याम्पस, बिहुँ	बागलुङ	५.९४
८	बिहुँकोट अमर क्याम्पस, बिहुँ	बागलुङ	१०.५८
९	सर्वादय क्याम्पस, बरेङ	बागलुङ	१७.२१
१०	कालीगण्डकी क्याम्पस, बागलुङ	बागलुङ	०.४७
११	डिग्निटी कलेज बागलुङ	बागलुङ	०.२९
१२	पर्वत बहुमुखी क्याम्पस, फलेवास, पर्वत	पर्वत	१२.९
१३	गुप्तेश्वर बहुमुखी क्याम्पस, कुस्मा, पर्वत,	पर्वत	८.२०
१४	जनता सुदर्शन बहुमुखी क्याम्पस, टुलीपोखरी, पर्वत	पर्वत	१३.२१
१५	शंकरपोखरी बहुमुखी क्याम्पस, पर्वत	पर्वत	१४.३१
१६	नवजागृति बहुमुखी क्याम्पस, तिलहार, पर्वत	पर्वत	१४.५५
१७	पैयुँखोला क्याम्पस, त्रिवेणी पर्वत	पर्वत	२७.८२
१८	शिवालय बहुमुखी क्याम्पस, पर्वत, कुस्मा	पर्वत	९.८६
१९	वहाकी सामुदायिक क्याम्पस, पर्वत	पर्वत	-
२०	ग्रामप्रकाश बहुमुखी क्याम्पस, पर्वत मल्लाज	पर्वत	९.१०
२१	अन्नपूर्ण क्याम्पस, पर्वत कार्कीनेटा	पर्वत	१८.४३
२२	महाशिला बहुमुखी क्याम्पस, लुङ्खुदेउराली, पर्वत	पर्वत	१८.६४
२३	हुवास बहुमुखी क्याम्पस, हुवास पर्वत	पर्वत	
२४	म्याग्दी बहुमुखी क्याम्पस, म्याग्दी, बेनी	म्याग्दी	९.२७
२५	मंगला क्या. म्याग्दी बाबियाचौर	म्याग्दी	१९.७३
२६	मुक्तिमार्ग क्याम्पस, म्याग्दी घारा	म्याग्दी	-
२७	वेस्टप्वाइन्ट कलेज, म्याग्दी	म्याग्दी	९.६७
२८	जनहित बहुमुखी क्याम्पस, जोमसोम, मुस्ताङ	मुस्ताङ	५६.७४

स्रोत: प्रकाश थापाद्वारा जिआइएस प्रविधिको प्रयोग गरी गुगल अर्थ सर्वेक्षणका आधारमा तयार गरिएको हवाई दूरी, २०७० ।

धवलागिरिका यी क्याम्पसहरू अधिकांश एउटै प्रकृतिका छन् र यी सबै त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धनप्राप्त क्याम्पसहरू हुन् । यी सबै क्याम्पसहरू मध्ये अधिकांशमा विद्यार्थी सङ्ख्या न्युन हुनुका साथै भौतिक पूर्वाधार र शैक्षिक जनशक्तिको समेत अभाव रहेको देखिन्छ । धवलागिरि क्षेत्रमा सञ्चालित यी क्याम्पसहरूको नक्शाङ्कनलाई हेर्दा १० किलो मिटरभित्रको दुरीमा १२ वटा क्याम्पसहरू, २० किलो मिटरको दुरीभित्रमा २१ वटा क्याम्पसहरू र ५६ किलो मिटरभित्रको दुरीमा २७ वटा एउटै प्रकृतिका क्याम्पसहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ।

३.५ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वायत्तता : अवसर र चुनौती

नेपाल सरकारको शिक्षानीति र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्वायत्तता सम्बन्धी व्यवस्थाले गर्दा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ पनि स्वायत्ततामा जानुपर्ने अवस्था सिर्जना भयो । यसका नीतिगत प्रक्रिया, अवसर र चुनौतीहरू निम्न उपशीर्षकमा चर्चा गरिएको छ ।

३.५.१ क्याम्पसको विद्यमान अवस्था र स्वायत्ततासम्बन्धी प्रक्रिया

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस वि.सं. २०१९ भाद्र २ गते स्थापना भएको हो । यसले ५८ औं वसन्त पार गरिसकेको छ । अहिले यो क्याम्पसमा मानविकी, शिक्षाशास्त्र र व्यवस्थापन संकाय तथा विज्ञान अध्ययन संस्थानअन्तर्गतका कक्षाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । नेपाली शिक्षा, समाजशास्त्र / मानवशास्त्र, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन र व्यवस्थापन सङ्कायमा स्नातकोत्तर तहसम्मका कक्षा सञ्चालनमा रहेका छन् । अन्य संकाय र संस्थानमा स्नातक तहसम्मको पठनपाठन हुने गर्दछ । सञ्चालनमा रहेका कार्यक्रमहरू भौतिक पूर्वाधार र जनशक्तिको कमीले गर्दा बिहानी, दिवा र सन्ध्याकालीन समयमा कक्षाहरू सञ्चालन गर्नु परिरहेको छ ।

यस क्याम्पसको २०७८ कार्तिकसम्मको अभिलेखलाई हेर्दा कुल २००६ जना विद्यार्थी भर्ना भएको देखिन्छ । यी विद्यार्थीका लागि स्थायी (३६), करार (५), कोर्स करार (३२) र आंशिक (४) गरी ७७ जना शिक्षक र २६ जना कर्मचारी यो क्याम्पसमा सेवारत छन् । यी ३६ वटा स्थायी दरबन्दीमा प्राध्यापक २, सहप्राध्यापक ३, उपप्राध्यापक ३० र प्रशिक्षक १ जना रहेका छन् । समग्र क्याम्पसको पूर्णकालीन जनशक्तिलाई हेर्दा मानविकी सङ्कायमा २४, शिक्षाशास्त्र संकायमा ९, व्यवस्थापन सङ्कायमा ६ र विज्ञान तथा प्रविधि संस्थानमा २ गरी ४१ वटा पूर्णकालीन शिक्षक रहेका छन् । यो तथ्याङ्कले पूर्णकालीन शिक्षक र विद्यार्थीको अनुपात १ : ४९ रहेको देखिन्छ ।

पछिल्लो तथ्याङ्कअनुसार धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा विद्यार्थीको विषयगत आकर्षणलाई हेर्दा मानविकी संकायमा कुल १३२, शिक्षाशास्त्र संकायमा कुल ६७९, व्यवस्थापन संकायमा कुल १००९, विज्ञान तथा प्रविधि संस्थानमा ८९ र स्नातकोत्तर तहमा ११० गरी जम्मा

विद्यार्थीहरू सहित कुल २०१९ रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । यसले जनशक्तिको चाप मानविकी सङ्कायतर्फ र विद्यार्थीको चाप व्यवस्थापन अनि शिक्षाशास्त्र सङ्कायतर्फ भएको देखाउँछ ।

धवलागिरि क्याम्पसबाट सेवानिवृत्त र सरुवा भई गएका शिक्षकका २४ वटा रिक्त दरबन्दीमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय (त्रिवि) बाट लामो अवधिदेखि पदपूर्ति हुन सकिरहेको छैन । स्नातकोत्तर तहको पढाइ हुने विषयहरू जस्तै पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विषयमा एकजना मात्र पूर्णकालीन शिक्षक हुनु, समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र विषयमा तीन जनामात्र पूर्णकालीन शिक्षक हुनु, विज्ञान संस्थानमा दुई जना मात्र पूर्णकालीन शिक्षक हुनु र सबैभन्दा बढी विद्यार्थीको आकर्षण भएको व्यवस्थापन सङ्कायमा ४ जना स्थायी र दुई जना करार गरी ६ जना मात्र पूर्णकालीन शिक्षक हुनु क्याम्पसका जटिलतम समस्या हुन् ।

मानविकी सञ्चालनका निम्ति निर्माण गरिएका भौतिक पूर्वाधारहरू जीर्ण बन्दै जानु र शैक्षिक जनशक्ति पनि सरुवा, बढुवा र पेन्सन हुँदै क्याम्पसबाट बाहिरिनु तर उक्त रिक्त दरबन्दीमा त्रिविले स्वायत्ततामा नगएसम्म कुनै पनि पदपूर्ति गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन नगर्नु यो क्याम्पसका लागि अर्को समस्या हो । यिनै रिक्त दरबन्दीको प्रतीक्षामा १५ औं वर्षसम्म आंशिक शिक्षकले यो क्याम्पसमा सेवा गर्नु तर उनीहरूको सेवा सुविधाको व्यवस्था क्याम्पसले गर्न नसक्नु पनि क्याम्पसका लागि एउटा सम्बेदनशील विषय बन्न पुगेको छ । विद्यार्थीको रोजाइमा परेका नयाँ विषयहरू थप गर्न क्याम्पसले नसक्नु र जनशक्तिको व्यवस्था भएका विषयमा विद्यार्थीको पढाइप्रति रुचि नहुनु पनि क्याम्पसका लागि समस्या हो ।

स्नातकोत्तर तहको पठनपाठनमा आवश्यक पर्ने विषय विशेषज्ञको अभाव, पाठ्यपुस्तकको अभाव, पूरक पाठ्यसामग्रीको अभाव, विद्यार्थी अनुपातमा न्यूनतम शिक्षक संख्याको अभाव, कक्षा कोठाको अभाव, छात्रावास र शिक्षक, कर्मचारी आवासको समस्या, सेवारत शिक्षक कर्मचारीको पेशागत उन्नयन, माथिल्लो शैक्षिक योग्यता र पुनर्ताजकीकरण तालिमको अवसर आदि पनि क्याम्पसकै समस्याअन्तर्गत पर्दछन् । यीबाहेक पनि नियमित पठनपाठन, अस्थायी शिक्षकको सेवा सुरक्षा, कतिपय विषयमा विद्यार्थीको घट्दो चाप, विद्यार्थीहरू बिचैमा कक्षा छोड्ने र विदेश पलायन हुने अनि प्राविधिक विषयतर्फ विद्यार्थीको आकर्षण बढ्नु आदि क्याम्पसका चुनौती हुन् ।

धवलागिरि क्याम्पसका विषयसँग मिल्दाजुल्दा भण्डै २८ वटा निजी तथा सामुदायिक क्याम्पसहरू यसै क्षेत्रमा सञ्चालित हुनुले पनि यो क्याम्पसलाई निक्कै प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा लैजानुपर्ने चुनौती त छँदै छ । यी विविध समस्याहरूको समाधान गर्न त्रिविको मुख ताकेर वा परम्परेत नियम र विनियमलाई आधार बनाएर सम्भव देखिएन । नयाँ सोच, नयाँ कार्ययोजना र समस्याको समाधान गर्न यो क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजानुपर्ने बाध्यात्मक परिस्थिति सिर्जना भयो । क्याम्पसका यी आन्तरिक समस्याको समाधान गर्न यहाँका बुद्धिजीवी, समाजसेवी, शिक्षाप्रेमी र राजनीतिकर्मीहरूको सहयोग र सदभावको पनि आवश्यकता देखियो । तसर्थ यी

समस्याको समाधान गर्न त्रिवि को विकेन्द्रीकरण र स्वायत्तता सम्बन्धी नियमलाई बाध्यात्मक रूपमा भए पनि यो क्याम्पसले अवलम्बन गर्नुपर्ने परिस्थिति सिर्जना भयो ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा २०७६ माघ १२ गते बसेको आम भेलाले क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजान त्रिविसँग अनुमति माग गर्ने निर्णय गर्‍यो । यही निर्णयअनुसार त्रिविबाट २०७६ फागुन ११ मा आएको अनुगमन टोलीको सिफारिसमा २०७६ चैत्र ५ को मितिमा त्रिवि कार्यकारी परिषदले धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजानका लागि स्वीकृति प्रदान गर्‍यो । स्वायत्तताको प्रक्रिया अगाडि बढ्दै जाँदा त्रिवि कार्यकारी परिषदको मिति २०७८/०५/१७, बैठकको निर्णय नं. १०१७ अनुसार यस क्याम्पसमा प्रा.डा. दिनबहादुर थापाको अध्यक्षतामा २१ सदस्यीय सञ्चालक समिति गठन भएको छ । अहिले धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस त्रिविको स्वायत्त क्याम्पस भइसकेको छ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस पूर्ण स्वायत्त क्याम्पस भएर पनि स्वयत्तता सम्बन्धी केही प्रक्रियाहरू कोरोनाको कहरले गर्दा अझै विश्वविद्यालय अनुदान आयोग, त्रिवि र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसबीचको त्रिपक्षीय सम्झौताको काम, शिक्षक र कर्मचारीको दरबन्दी मिलान, नयाँ दरबन्दीको सिर्जना, दीर्घकालीन योजनाका नीतिनियमहरू निर्माण लगायतका काम र विभिन्न समिति तथा उपसमितिको गठन लगायतका कार्यहरू सम्पन्न हुनै बाँकी छन् ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले स्वायत्तताको स्वीकृति प्राप्त गरेसँगै विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट दुई करोड रूपया भौतिक पूर्वाधार विकास प्रोत्साहन अनुदान (Incentive Grant) का निम्ति र दुई करोड रूपयाँ जोडकोष (दुई करोड क्याम्पसले थप्नुपर्ने) अनुदान (Matching Grant) वापतको रकम क्याम्पसले प्राप्त गरिसकेको छ । उक्त अनुदानलाई क्याम्पसले १ करोड ८३ लाख १ हजार १ सय ८० रूपयाँ त्रिविको अनुदानमा तीनतले छात्रा छात्रावास सम्पन्न गर्न (३२.९३ प्रतिशत घटीघटाउमा) बोलपत्र सम्झौतामार्फत् निर्माण सम्पन्न भइसकेको छ । क्याम्पसको माथिल्लो हातामा रहेको जमिनमा पनि व्यावसायिक प्रयोजनको भवन निर्माण गर्नका निम्ति ७७ लाख, ५२ हजार, ७ सय, ४० रूपया (३३.८८ प्रतिशत घटीघटाउमा) बोलपत्र सम्झौता गरी कार्यसम्पन्न हुने चरणमा पुगेको देखिन्छ ।

अझै क्याम्पसमा प्रशासनिक भवन, थप कक्षा कोठा, विज्ञान भवनमा ट्रस्ट, व्यावसायिक भवनमा सभा हल, विद्युतीय पुस्तकालय, पाठ्यपुस्तक र सन्दर्भ पुस्तक, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, विद्युतीय कक्षा सञ्चालनमा भौतिक र सीपमूलक क्षमता अभिवृद्धि, प्रशासनिक सेवामा वेवसाइट, सफ्टवेयर र सीपको क्षमता अभिवृद्धि लगायतका समस्याहरू रहेका छन् । यी विविध समस्याहरू लगायत कोरोनाको कहरसँगै नियमित पठनपाठन, प्रशासनिक कार्य र परीक्षा सञ्चालनसँग सम्बन्धित समस्याहरू पनि थपिएका छन् । यिनै विविध समस्याको समाधानार्थ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस बागलुङलाई स्वायत्ततामा लैजानु परेको हो । यसका अवसर र चुनौती दुबै रहेका छन् ।

३.५.२ अवसरहरू

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस मूलतः आर्थिक अनुदानको खोजी, गुणस्तर सुनिश्चितता र प्रत्यायन (QAA) को प्राप्ति अनि आंशिक शिक्षक व्यवस्थापन लगायतका समस्या समाधानार्थ स्वायत्ततामा जानु परेको हो । यी सुविधाहरू प्राप्त गर्न परियोजनाको अन्त्यतिरै भए पनि धवलागिरि क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजानु पर्‍यो । नेपाल सरकारको नयाँ नीतिअनुसार आगामी पाँच वर्षभित्रमा यो QAA को प्रमाणपत्र सबै क्याम्पसले लिनैपर्ने हुन्छ अन्यथा क्याम्पस बन्द गर्नुपर्ने वा दिइएको प्रमाण पत्र वैध नहुन पनि सक्छ । यो QAA को प्रमाणपत्र प्राप्त गर्न र लामो समयदेखि क्याम्पसमा आंशिक रूपमा रहेका शिक्षकको व्यवस्थापन गर्न पनि स्वायत्ततामा जाँदा सहज देखिन्छ । अन्यथा त्रिविको मुख ताकेर यी समस्याहरूको सहजै निकास निस्कने देखिदैन । उच्च शिक्षा सुधार परियोजनाको अवधिभित्रै धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ पनि स्वायत्ततामा जाँदा आर्थिक लगायत अन्य निम्न अवसरहरू प्राप्त हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ:-

- क. स्वायत्ततामा जाँदा क्याम्पसलाई 'गुणस्तर सुनिश्चितता र प्रत्यायन (QAA) को प्रमाणपत्र प्राप्ति र निरन्तरतामा सहज हुने,
- ख. क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजाँदा उच्च शिक्षा सुधार परियोजना तथा अन्य विदेशी दातृनिकायबाट क्याम्पसले विविध प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग तथा अनुदान प्राप्त गर्न सहज हुने,
- ग. लामो समयदेखि आंशिक सेवामा रहेका शिक्षकहरूलाई क्याम्पसको आवश्यकताअनुसार स्वायत्ततामा जाँदा आन्तरिक स्रोत परिचालन गरी कोर्स करार, करार, अस्थायी वा स्थायी सेवामा नियुक्ति गर्न सकिने,
- घ. क्याम्पस सञ्चालक समितिमार्फत स्थानीय आवश्यकतालाई ध्यानमा राखेर क्याम्पसको नयाँनयाँ शैक्षिक कार्यक्रमहरू थप/सञ्चालन गर्न सकिने,
- ङ. क्याम्पसस्तरबाटै क्याम्पसको स्तर वृद्धि गर्न र क्याम्पसको स्रोत परिचालन गर्न सकिने,
- च. क्याम्पस आफैले आफ्नो आम्दानी र खर्चलाई नियमित, पारदर्शी, मितव्ययी र जवाफदेही बनाउन सक्ने,
- छ. त्रिविको स्थायी सेवामा कार्यरत शिक्षक र कर्मचारीले खाइपाइ आएको सुविधा त्रिविबाटै एकमुष्ट प्राप्त हुने,
- ज. शैक्षिक गुणस्तर प्रत्यायन प्रमाणपत्र प्राप्तिमा आधारमा विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट तह पार गर्ने विद्यार्थीअनुसार एकमुष्ट तोकिएको अनुदान प्राप्त गर्न सहज हुने,
- झ. विद्यार्थीको अनुपातमा कक्षाभार अनुसार शिक्षक कर्मचारीको दरवन्दी कायम गर्न सकिने,
- ञ. क्याम्पसको स्थायी आयस्रोतका लागि क्याम्पसको चारैतर्फ भएको मार्गको उपयोग गरेर सपिड कम्प्लेक्सहरू निर्माण गरी आय आर्जन गर्नसकिने,
- ट. क्याम्पसबाटै सरोकारवालालाई सहभागी गराइ सामूहिक जिम्मेवारी र कर्तव्य बोध गराउन सकिने,
- ठ. संस्थालाई आवश्यक पर्ने जनशक्ति (शिक्षक/कर्मचारी) क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाटै नियुक्ति र स्थायी गर्न सकिने,

- ड. क्याम्पस र स्थानीय सरोकारवालाले चाहेमा सहभागितामूलक तथा लागत र प्रतिफलको सिद्धान्तका आधारमा विद्यार्थीहरूले चाहेका प्राविधिक विषयहरूमा पठनपाठनको व्यवस्था मिलाउन सकिने,
- ढ. तोकिएको मापदण्ड पूरा गरी समग्र सूचाङ्क अब्बल गराउन सकेमा क्याम्पसलाई सहजै अनुसन्धान केन्द्र तथा मानित विश्वविद्यालय बनाउन समेत सकिने सम्भावना रहन्छ ।

३.५.३ चुनौतीहरू

स्वायत्ततामा जति राम्रा सम्भावना र आकर्षणहरू छन्, त्यसमा चुनौतीहरू पनि नभएका होइनन् । यसका चुनौतीहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

- क. नेपाल सरकारले ल्याएको नयाँ नीतिगत अवधारणा (बहुविश्वविद्यालय, QAA, स्वायत्तता र प्राज्ञिक स्वायत्तता) प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन, बुझ्न र बुझाउन समस्या,
- ख. सञ्चालक समिति, कार्यकारी समिति र त्रिवि ऐननियमको कार्यान्वयन र कार्यसम्पादन प्रक्रियामा भ्रमेलहरू थपिन सक्ने,
- ग. आन्तरिक स्रोत (अभिभावक र समुदाय) बाट आर्थिक सहयोग जुटाउनु पर्ने,
- घ. एउटै संस्थामा त्रिविको खाइपाइ आएको तलव सुविधा उपयोग गर्ने (स्थायी) र क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाट तलव सुविधा उपयोग गर्ने (अस्थायी, करार, कोर्स करार) शिक्षक तथा कर्मचारीबिच विभेद र वैमनस्यता उत्पन्न हुनसक्ने,
- ड. प्रशासनिक व्यवस्थापन र वित्तीय प्रबन्ध मिलाउन नसकेमा आन्तरिक स्रोतका पठनपाठन, अस्थायी र करार शिक्षक-कर्मचारीको पेशा र सेवा सुविधा कुनै पनि समयमा धरापमा पर्नसक्ने,
- च. पाँचपाँच वर्षमा 'गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन (QAA)' को प्रमाणपत्र निरन्तर प्राप्त गर्नुपर्ने अन्यथा सञ्चालित कार्यक्रम बन्द हुने र विद्यार्थीको प्रमाणपत्र वैध नहुने,
- छ. सञ्चालक समिति र कार्यकारी समिति बीच समन्वय र सहकार्य हुन नसकेमा वा उक्त समितिले आआफ्नो काम, कर्तव्य र अधिकारको समुचित उपयोग गर्न नसकेमा क्याम्पसमा अराजकता आउन सक्ने र सञ्चालित कार्यक्रमहरूमा अवरोध खडा हुनसक्ने,
- ज. विषयगत पठनपाठनमा तोकिएको योग्यता पुगेका दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा गुणस्तर सुनिश्चितता र प्राज्ञिक स्वयत्तता प्राप्तिमा समस्या आउन सक्ने,
- झ. आन्तरिक स्रोतबाट भएका नियुक्ति पदोन्नति, सरुवा र निवृत्तिभरणका बारेमा स्पष्ट नीति नियम नहुनु,
- ञ. आन्तरिक स्रोतका शिक्षकहरूको वृत्तिविकास, अनुसन्धानको सुविधा, अध्ययन विदा र अन्य सुविधाका बारेमा स्पष्ट नीतिगत व्यवस्था नहुनु र सञ्चालक समितिमा फर्त् बनाउनुपर्ने भ्रमेल रहेको,
- ट. आन्तरिक स्रोत जुटाउन नसकिएमा भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सुधार, तलव भत्ता र दैनिक प्रशासन सञ्चालनमा समेत प्रभाव पर्नसक्ने,

- ठ. स्थानीयतावाद, परिवारवाद र राजनीतिक हस्तक्षेपबाट क्याम्पस प्रभावित हुनसक्ने,
- ड. विश्व बैंकको सहयोगमा सञ्चालित उच्च शिक्षा सुधार परियोजना (२०१५-२०२०, जुन ३० मा) समाप्त भइसकेको हुँदा यो क्याम्पस आन्तरिक स्रोत र त्रिविको सीमित (दरबन्दी अनुसारको) अनुदानमा निर्भर हुनुपर्ने,
- ण. अहिलेको प्रशासनिक संरचनालाई विभागीय प्रमुख र विषय शिक्षकमा पूर्ण जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउनुपर्ने,
- त. लागत र लाभको सिद्धान्तका आधारमा अहिले सञ्चालनमा रहेका कतिपय विषयहरूको पठनपाठन सुचारु गर्न नसकेमा स्वतः बन्द गर्नुपर्ने वा शुल्क वृद्धि गर्नुपर्ने र जनशक्तिको व्यवस्थापनमा समस्या आउन सक्ने,
- थ. नेपाल सरकारको राष्ट्रिय शिक्षानीति र त्रिविको स्वायत्ततासम्बन्धी नियम अहिले बाध्यकारी नभए पनि भविष्यमा बाध्यात्मक रूपमा स्वीकार गर्नुपर्ने अवस्था आउन सक्ने देखिन्छ,
- द. क्याम्पस पूर्ण स्वायत्ततामा गइसकेको हुँदा यसको नियमन गर्ने संस्था त्रिवि आफ्नो दायित्वबाट पन्छिएमा क्याम्पसलाई स्वयं व्यवस्थित र सक्षम बन्ने चुनौती थपिने ।

३.५.४ निष्कर्ष र सुभाव

धवलागिरि क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजाँदा प्राप्त हुने अवसरका साथै देखापर्ने चुनौतीहरूको समाधान गर्न निम्न निष्कर्ष र सुभावहरू सुभाइएको छ :-

१. स्वायत्तताका सम्भावना र चुनौतीहरूका विषयमा सरोकारवाला सबैसँग बहस र छलफल चलाएर प्रतिबद्धताका साथ सर्वसम्मत निर्णय प्रक्रियामार्फत कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु/गराउनुपर्ने,
२. क्याम्पसले आफ्ना विषयगत शिक्षकको अधिकतम दरबन्दी त्रिविसँग माग गर्नुपर्ने र बाँकी अपुग दरबन्दी आन्तरिक स्रोत परिचालन गर्ने गरी विषय र आवश्यकता अनुसार सिर्जना गर्नुपर्ने,
३. लामो समयदेखि आंशिक शिक्षण पेशामा संलग्न शिक्षकलाई आंशिक करार, कोर्स करार, करार र स्थायी सेवामा लैजाने कार्यविधि तयार गर्नुपर्ने,
४. दीर्घकालसम्म आन्तरिक स्रोतबाट शैक्षिक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नका लागि अक्षय कोषको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने,
५. प्रशासनिक संरचनामा पुनसंरचना गरी मितव्ययी प्रशासनिक संरचनाको ढाँचा तयार गर्नुपर्ने,
६. विद्यार्थीको शैक्षिक उपलब्धि, गुणस्तरीय शिक्षण सामग्रीको निर्माण, नियमितता, विद्यार्थी सङ्ख्या र विद्यार्थीको सन्तुष्टीका आधारमा उत्कृष्ट शिक्षकलाई सम्मान र प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
७. क्याम्पसलाई राजनीतिक क्रीडास्थल, भागबन्डा, विश्राम स्थल, बेरोजगार व्यवस्थापन र प्रमाणपत्र वितरण गर्ने संस्थाका रूपमा उपयोग गर्न नहुने,
८. लागत र लाभका आधारमा व्ययभार बहन गर्न अभिभावक र विद्यार्थीहरू सहमत हुनुपर्ने,

९. क्याम्पस सञ्चालनमा जनप्रतिनिधि, शिक्षाप्रेमी, उद्यमव्यवसायी, समाजसेवी र राजनीतिकर्मीहरूको पनि सहयोग गर्ने वातावरण मिलाउनुपर्ने,
१०. स्वायत्तताको मर्म, सम्भावना र चुनौतीका विषयमा क्याम्पस प्रशासन, प्राध्यापक संघ, कर्मचारी संघ, स्व.वि.यु., क्याम्पसमा क्रियाशील पेशागत र विद्यार्थी संघसंगठनका प्रतिनिधिहरू बीचको एकता, समन्वय र सहकार्यको वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने,
११. स्थानीय माग र आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी बजारमुखी नयाँ विषय थपको प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्ने,
१२. क्याम्पसले तयार गरेको वस्तुगत विवरण (Campus Profile) का आधारमा अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
१३. गुणस्तर सुनिश्चितता र प्रत्यायन (QAA) का निम्ति वार्षिक कार्ययोजना, एकाइयोजना, पाठयोजना, आन्तरिक परीक्षा, नतिजा विश्लेषण, अनुसन्धान र प्रकाशनमा निरन्तरता, नियमित पठनपाठन र हाजिरी, नियमित आन्तरिक परीक्षा, दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था, अतिरिक्त क्रियालापहरू सञ्चालन लगायतका कार्यक्रममा सक्रियतापूर्वक निरन्तरता दिनुपर्ने,
१४. क्याम्पसका कुनै पनि पदाधिकारीले कुनै पनि काम दबाब र प्रभावमा परी गर्न र गराउन नहुने,
१५. क्याम्पसको आन्तरिक आयस्रोत वृद्धिका लागि सपिड कम्प्लेक्सहरू निर्माण, प्राविधिक सेवाको उपलब्धता, अनुसन्धानात्मक कार्य, पाठ्यपुस्तक प्रकाशन, शैक्षिक सामग्रीको निर्माण तथा वितरण, पत्रपत्रिकाको प्रकाशन लगायतका रचनात्मक कार्यको प्रबन्ध मिलाउनुपर्ने,
१६. कम्तीमा पाँच प्रतिशत शिक्षक र विद्यार्थीलाई वार्षिक रूपमा एकल वा सामुहिक अनुसन्धान कार्यमा सम्लग्न गराउने गरी बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
१७. स्वायत्ततामा गएका अब्बल कलेजहरूलाई विश्वविद्यालयका रूपमा विकास गर्न सकिने नीतिगत व्यवस्था भएको हुँदा धवलागिरि क्याम्पस बागलुङलाई 'धवलागिरि विश्वविद्यालय' बनाउने लक्ष्यका साथ गुरु योजना बनाउनुपर्ने ।

क्याम्पसको वस्तुगत अवस्था र स्व-मूल्याङ्कन

४.१ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको वस्तुगत विवरण

यस अध्यायमा क्याम्पसको भौगोलिक अवस्थिति, भौतिक अवस्था, सङ्गठनात्मक संरचना, क्याम्पसमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरू, विद्यार्थीको संक्षिप्त विवरण, आर्थिक अवस्था तथा वित्तीय विवरण, शैक्षिक व्यवस्थापन, शैक्षिक पूर्वानुमान वा प्रक्षेपणको विश्लेषण, छात्रवृत्तिको व्यवस्था, पुस्तकालयमा उपलब्ध पुस्तकको विवरण र विज्ञान प्रयोगशालाका विषयमा चर्चा गरिएको छ ।

४.१.१ भौगोलिक अवस्थिति

काठेखोला र कृष्णागण्डकीको दोभानमा अवस्थित प्रसिद्ध कालिका भगवती मन्दिरको सामिप्यमा अति नै रमणीय स्थलमा बागलुङ बजार रहेको छ । यस बजारको आसपासमा पञ्चकोट, कार्कीकोट, राममन्दिर फेदी, निरह जस्ता धार्मिक स्थलहरू रहेका छन् । तत्कालीन समयमा पुतलीबजारका नामले बागलुङको बजारलाई चिन्ने गरिन्थ्यो । यहाँ विविध जातजतिका मानिसहरूको बसोबास रहेको छ । प्राकृतिक, सांस्कृतिक र जातीय विविधताले भरिपूर्ण यस धवलागिरि क्षेत्रको केन्द्र बागलुङ बजारमा अवस्थित धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस संघीय गणतान्त्रिक नेपालको गण्डकी प्रदेश, बागलुङ जिल्लाको बागलुङ नगरपालिका वडा नं. १ र २ मा अवस्थित छ । साविकको धवलागिरि अञ्चलको अञ्चल सदरमुकाम तथा बागलुङ जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको बागलुङ बजारमा अवस्थित यो क्याम्पस समुद्री सतहबाट करिब ९६० मिटर उचाई र २८° १६' १४" उत्तरी अक्षांस र ८३° ३५' ५६" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ ।

४.१.२ भौतिक अवस्था

भौतिक पक्षको विकास र विस्तारले कुनै पनि शैक्षिक संस्थाको दिगोपना र शैक्षिक कार्यक्रमको सफलताको निर्धारण गरेको हुन्छ । सुविधासम्पन्न भवन, कक्षाकोठा, खानेपानी, खेलमैदान, आवास, छात्रावास, शैक्षिक उपकरण, खेलकूदका सामग्री, पुस्तक, पत्र-पत्रिका तथा शौचालय आदिको उचित व्यवस्थापन हुन सक्यो भने विद्यार्थीको शारीरिक तथा मानसिक दुबै पक्षको विकासमा योगदान पुग्दछ । यस किसिमका भौतिक पूर्वाधारहरू पर्याप्त मात्रामा छन् भने त्यस संस्थाप्रति विद्यार्थीको आकर्षण पनि बढ्दै जाने गर्दछ । उपयुक्त शैक्षिक वातावरण कायम राख्नका लागि भौतिक संरचना महत्त्वपूर्ण तत्त्व हो । यस क्याम्पसमा विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रम थप भएअनुसार आवश्यक भौतिक विकास भइरहेको छ तर पनि अभै पर्याप्त मात्रामा यी सुविधाहरूको विकास र विस्तार गर्न सकिएको छैन ।

वि.सं. २०१९ सालमा तत्कालिन विद्यामन्दिर माध्यमिक विद्यालयको प्राङ्गणमा रात्रिकालीन समयमा कक्षा सञ्चालन गर्ने गरी स्थापना भएको यो क्याम्पसले आज आफ्नै जग्गामा निर्मित भएका भवनहरूमा विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिरहेको छ । क्याम्पसको आफ्नै नाममा करिब ८८ रोपनी क्षेत्रफल बराबरको जग्गाधनी प्रमाणपत्र रहेको छ । यही जग्गामा क्याम्पसले आफ्ना विविध शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नका लागि विभिन्न भौतिक संरचनाहरूको निर्माण गर्दै आइरहेको छ । समग्रमा यस क्याम्पसको भौतिक अवस्था निम्नानुसार रहेको छ :-

क. अचल सम्पत्ति

तालिका : ४.१
क्याम्पसको भौतिक अवस्थाको विवरण

क्र. सं.	विवरण	परिमाण	क्र. सं.	विवरण	परिमाण
१	जग्गा	८८.२ रोपनी	११	आवास क्षेत्र	५ युनिटमा २० कोठाको १ र ५/५ कोठाको २ वटा आवास गृह
२	भवन	६ वटा	१२	पुरुष छात्रावास	१ (१२ कोठा) भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त भएको मर्मत
३	कोठा	५२	१३	आवास क्षेत्रमा शौचालय	६ वटा
४	क्यान्टिन	१	१४	दलित छात्रावास	१ हस्तान्तरण नभएको
५	शौचालय	६	१५	पुस्तकालय भवन	२ (१ निर्माणाधीन)
६	सरस्वती मन्दिर	१	१६	पुस्तक सङ्ख्या	२८३४४ थान
७	स्ववियु भवन	१	१७	विज्ञान प्रयोगशाला	४
८	पार्किङ	१	१८	शिक्षाशास्त्र कम्प्युटर ल्याब	१
९	मञ्च	१	१९	विज्ञान भवन	१ (१५ कोठा)
१०	सपिङ कम्प्लेस	३ (१०+८+८ सटर)	२०	छात्रा छात्रावास	१ (४२ कोठा)

स्रोत: क्याम्पस प्रशासन, २०७८ ।

ख. जिन्सी सामान

तालिका : ४.२
क्याम्पसमा रहेका भौतिक वस्तुको विवरण

क्र. सं.	सामग्रीको नाम	विवरण	क्र. सं.	सामग्रीको नाम	विवरण
१	डेस्क बेञ्च	४५८	२९	प्रिन्टर	५
२	साधारण टेबल	५३	३०	क्यामरा	३
३	अफिस टेबल	३९	३१	साउण्ड सिस्टम	१
४	कुर्ची	८०	३२	अल्टिमिटर	१
५	साधारण कुर्ची	१५४	३३	फाइल दराज	१
६	गद्दावाल कुर्ची	२२	३४	रेकर्डर	१
७	दराज (स्टिल)	२५	३५	विद्युतीय हाजिरी मेसिन	२
८	दराज (काठ)	४७	३६	ल्याब च्याक	१३
९	दराज (खाना भएको)	७	३७	सोफा सेट	६
१०	कम्प्युटर टेबल	३७	३८	रिभल्विड चियर	२७
११	कम्प्युटर	७५	३९	युरोगार्ड	२
१२	ल्यापटप	१५	४०	सोलर बत्ती	५
१३	फ्याक्स	१	४१	मोबाइल फोन	३
१४	फोटोकपी मेसिन	३	४२	डेक्स सोफा	४
१५	फोन सेट	७	४३	प्लास्टिक कुर्ची	१२५
१७	टाइपराइटर	३	४४	कपबोर्ड स्टिल	२८
१८	इन्टरनेट तथा फोन नेटवर्क सेट	२	४५	उडन कपबोर्ड	४३
१९	एलसीडी प्रोजेक्टर	१५	४६	राउण्ड टेबल टूलो	२
२०	ग्राफिक्स ट्याबलेट	९	४७	विज्ञान प्राक्टिकल टेबल	३२
२१	टेलिभिजन	१	४८	सीसी क्यामेरा (सेट)	१४
२२	G. M. Counter set with B1 Gama source	1 set	४९	Laser diode kit	2 set
२३	Medical Microscope	2 set	५०	Audio frequency function generator	1 set
२४	Potentiometer	4 set	५१	Bin ocular microscope	12 set
२५	GPS meter	1 set	५२	Glass dryer	5 set
२६	Leminar air flow	1 set	५३	Plant growth chamber	2 set
२७	Electronic balance	4 set	५४	Orbital shaker	1 set
२८	स्क्यानर	१	५५		

स्रोत: क्याम्पस स्टोर शाखा, २०७८ ।

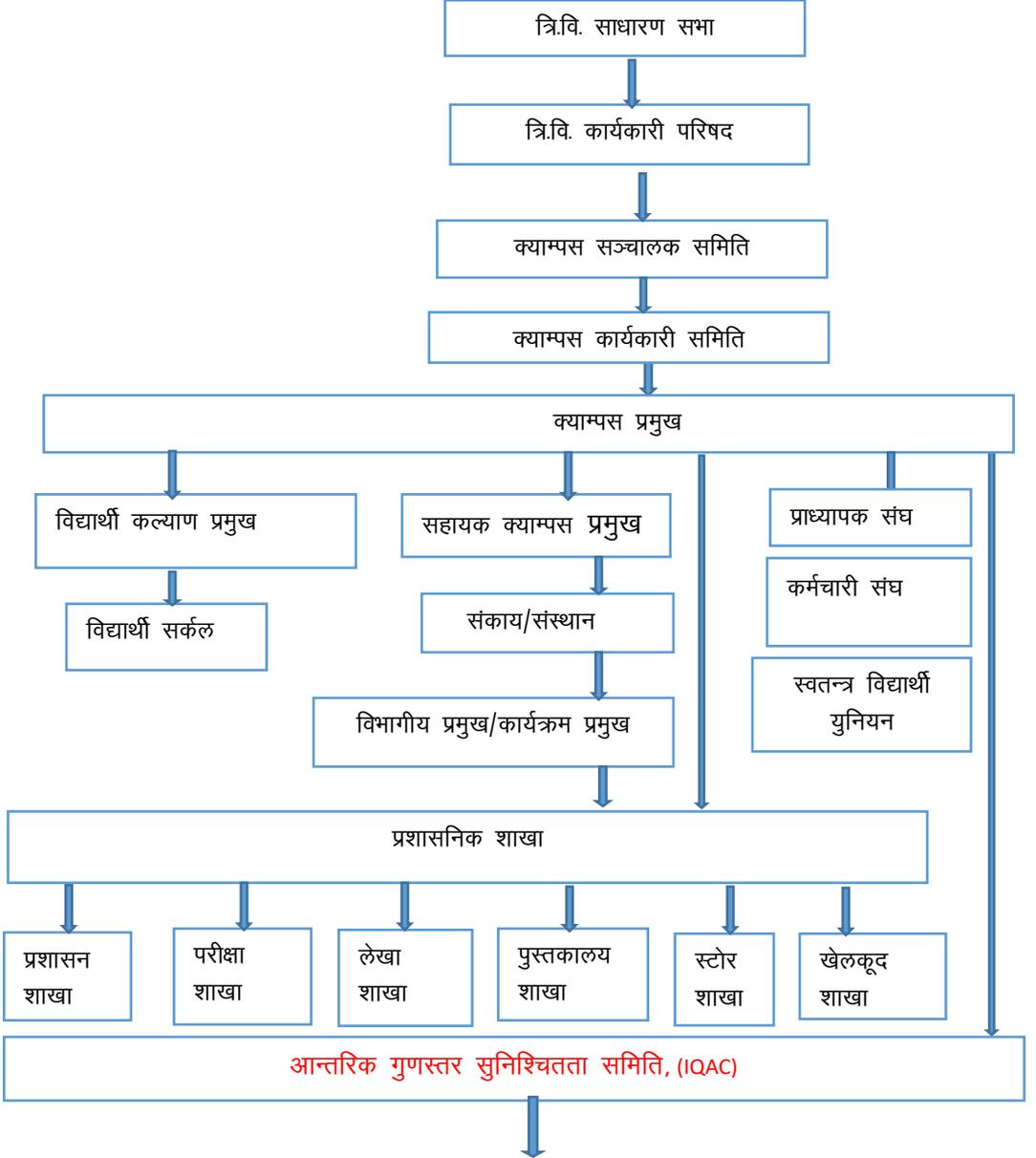
ग. भौतिक सुविधा

यस क्याम्पसमा पर्याप्त खेल मैदान, खेलकूद सामग्री, चमेनागृह, पुस्तकालय, विभिन्न पत्रपत्रिका, अनलाइन र भौतिक उपस्थितिमा कक्षाको सुविधा, शिक्षक कर्मचारी आवास, छात्र र छात्राका लागि छात्रावास, विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर ल्याव, इन्टरनेट सुविधा, प्रोजेक्टर, सभा हल, पार्किङ स्थल, बगैचा, स्तरीय कक्षा कोठा लगायतका सुविधाहरू रहेका छन् ।

४.१.३ क्याम्पसको संगठनात्मक संरचना

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस स्वायत्ततामा गएसँगै यसको संगठनात्मक संरचनामा पनि फेरबदल आएको छ । यसमा सञ्चालक समिति, कार्यकारी समिति, क्याम्पस प्रमुख, सहायक क्याम्पस प्रमुखहरू, विद्यार्थी कल्याण प्रमुख, विभागीय प्रमुखहरू, कार्यक्रम संयोजकहरू, प्रशासन शाखा, लेखा शाखा, परीक्षा शाखा, पुस्तकालय शाखा र खेलकूद शाखाहरू रहेका छन् । यसबाहेक पनि कार्यसम्पादनमा सहजीकरण गर्न विभिन्न उपसमितिहरू, जस्तै अनुसन्धान समिति, आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन तथा नतिजा विश्लेषण समिति, गुनासो सङ्कलन तथा अनुसाशन कायम समिति, पुस्तकालय व्यवस्थापन समिति, स्वमूल्याङ्कन तथा अनुगमन समिति, सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन समिति, सघन शैक्षणिक योजना निर्माण समिति लगायतका विविध समितिहरू रहेका छन् । क्याम्पसका सहयोगी संघ/सङ्गठनका रूपमा प्राध्यापक संघ, कर्मचारी संघ, विद्यार्थी युनियन लगायत वैचारिक संघ/सङ्गठनहरू पनि क्रियाशील रहेका छन् । क्याम्पसको विद्यमान साङ्गठनिक संरचना तपसिल बमोजिम रहेको छ :-

रेखाचित्र : ४.१
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस
बागलुङ

अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइ	स्व-मूल्याङ्कन समिति	अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा सेवा विस्तार समिति	प्रकासन समिति
पुस्तकालय व्यवस्थापन समिति	शैक्षिक व्यवस्थापन तथा सूचना प्रणाली	स्वास्थ्य सेवा एकाइ	सार्वजनिक सूचना एकाइ
रोजगार समन्वय एकाइ	अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइ	क्यालेण्डर प्रकासन समिति	निर्माण, मर्मत तथा सम्भार समिति
परामर्श सेवा एकाइ	आन्तरिक परीक्षा समिति	गुनासो व्यवस्थापन समिति	अनुशासन कायम समिति

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको विद्यमान सङ्गठनात्मक संरचना उल्लेखित प्रकारको रहे तापनि यसमा केही संशोधनसहित हुनुपर्ने संगठनात्मक स्वरूपको थप विवरण अध्याय पाँचको ५.२ मा सुभाइएको छ ।

४.१.४ क्याम्पसमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरू

विक्रम सम्वत् २०१९ मा त्रि.वि.को सम्बन्धनमा मानविकी सङ्कायतर्फ प्रविणता प्रमाणपत्र तहका कक्षा सञ्चालन गर्ने गरी स्थापना भएको यस क्याम्पसमा हाल त्रिविकै सम्बन्धनमा स्नातक तथा स्नातकोत्तर तहतर्फ देहायअनुसारका कक्षा तथा कार्यक्रमहरू तपसिल बमोजिम शैक्षिक सत्रदेखि स्वीकृत भई सञ्चालनमा रहेका छन् :-

तालिका : ४.३

क्याम्पसमा सञ्चालित कार्यक्रम, स्वीकृत मिति र अध्ययनरत विद्यार्थी सङ्ख्या

क्र. सं.	कार्यक्रम	स्वीकृत मिति (शैक्षिक सत्र)	पढाइ हुने विषयहरू	अध्ययनरत विद्यार्थी सङ्ख्या (२०७७)
१	मानविकी स्नातक (बि.ए.)	०३५/०३६	नेपाली, अंग्रेजी, गणित, अर्थशास्त्र, इतिहास, राजनीतिशास्त्र, समाजशास्त्र/मानवशास्त्र	१३२
२	शिक्षाशास्त्र स्नातक (बि.एड.)	०५३/०५४ अस्थायी ०५७/०५८ स्थायी	नेपाली शिक्षा, अंग्रेजी शिक्षा, गणित शिक्षा, अर्थशास्त्र शिक्षा, इतिहास शिक्षा, राजनीतिशास्त्र शिक्षा, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा	६२८

३	शिक्षा (एक बर्से बि.एड.)	०६०/०६१	नेपाली शिक्षा, अंग्रेजी शिक्षा, गणित शिक्षा, अर्थशास्त्र शिक्षा, इतिहास शिक्षा, राजनीति शास्त्र शिक्षा, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा, विद्यालय प्रशासन तथा सुपरिवेक्षण	५१
४	व्यवस्थापन स्नातक (बि.बि.एस.)	०५७/०५८	सबै अनिवार्य (चौथो वर्षमा ऐच्छिक)	९१९
५	व्यस्थापन स्नातक (बि.बि.ए.)	०७५/०७६	सबै अनिवार्य	८९
६	विज्ञान स्नातक (बि.एस्सी)	०६८/०६९	बायो र फिजिकल समूह	९०
७	स्नातकोत्तर समाजशास्त्र/ मानवशास्त्र मानविकी	०६०/०६१	सबै अनिवार्य	२२
८	स्नातकोत्तर नेपाली मानविकी	०६२/०६३	सबै अनिवार्य	०
९	स्नातकोत्तर (पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन) शिक्षा	०६७/०६८	सबै अनिवार्य	८
१०	शिक्षाशास्त्र स्नातकोत्तर नेपाली	०६७/०६८	सबै अनिवार्य	१४
११	स्नातकोत्तर व्यवस्थापन (एम.बि.एस.)	०६९/०७०	सबै अनिवार्य	६६
जम्मा				२०१९

स्रोत: क्याम्पस प्रशासन, २०७८ ।

यस क्याम्पसमा माथि उल्लिखित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् । हाल माथि उल्लेख गरिएअनुसारका शैक्षिक कार्यक्रमहरू क्याम्पसले सफलताका साथ सञ्चालन गरिरहेको छ भने भविष्यमा स्नातक तहदर्फ वन विज्ञान, पत्रकारिता, बिबिएम र स्नातकोत्तर तहदर्फ अन्य विषयहरूमा पठनपाठन सञ्चालन गर्ने योजना क्याम्पसको रहेको छ । साथै क्याम्पसले मानविकी, व्यवस्थापन, विज्ञान तथा शिक्षाशास्त्र सङ्कायदर्फका विषय पठनपाठन सञ्चालन गरिरहेकोले नविनतम् शिक्षण विधिलाई अवलम्बन गर्न सकिएको छैन । प्रवचन विधि, प्रश्नोत्तर विधि, नोटमेकिङ विधि, स्थलगत भ्रमण विधि आदि जस्ता विधिदर्फत नै कक्षा शिक्षण भइरहेको छ । नयाँ-नयाँ आधुनिक तथा नविनतम् शिक्षण विधिदर्फत कक्षा शिक्षण हुने हो भने शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रभावकारी हुने सुनिश्चित छ । शिक्षकहरू अनुसन्धानमुखी हुने,

विद्यार्थीहरूलाई पनि त्यसमा सक्रिय बनाउने, वार्षिक तथा दैनिक पाठयोजना बनाइ शिक्षण गर्ने, विषय विभागहरूलाई सक्रिय बनाउने, वार्षिक शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण गरी सोहीअनुसारका कार्यक्रमहरू निरन्तर सञ्चालन गर्ने तथा भिजिटिङ प्रोफेसरमार्फत कक्षा सञ्चालन गर्ने जस्ता कार्यहरू अझै पनि हुन सकिरहेका छैनन् ।

४.१.५ क्याम्पसको शैक्षिक अवस्था

क्याम्पसमा हाल विभिन्न तह र पदमा कार्यरत प्राध्यापक तथा कर्मचारीको सङ्ख्या विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

क. क्याम्पसमा कार्यरत शिक्षक र कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका : ४.४

क्याम्पसमा कार्यरत शिक्षक र कर्मचारीहरूको विवरण

विषय	शिक्षक विवरण					कर्मचारी विवरण			
	जम्मा सङ्ख्या	पूर्णकालीन		कोर्ष करार तथा आंशिक		पद	स्थायी	करार	जम्मा
		स्थायी	करार	कोर्ष करार	आंशिक	शाखा अधिकृत	४		४
अंग्रेजी	१५	८		६	१	मुख्य का. सहायक	७		७
नेपाली	१०	७		२	१	मुख्य लेखा सहायक	२		२
अर्थशास्त्र	६	४	१	—	१	मुख्य प्राविधिक सहायक	१		१
इतिहास	४	३	१	—	—	कार्यालय सहायक	१	२	३
राजनीतिशास्त्र	२	२	—	—	—	पुस्तकालय सहायक	१		१
समाजशास्त्र/ मानवशास्त्र	४	२	१	१	—	कार्यालय सहयोगी	७	२ सुरक्षा गार्ड	९
गणित	६	३	—	३	—				
स्वास्थ्य शारीरिक	४	१	—	३	—				
शिक्षा	१	—	—	१	—				
पाठ्यक्रम	१	१	—	—	—				
व्यवस्थापन	१२	४	२	५	१				
विज्ञान तथा प्रविधि	११	१		१०	—				

जम्मा	७६	३६	५	३१	४		२३	४	२७
प्राध्यापक/कर्मचारी जम्मा	७६+२७ = १०३ जना								

स्रोत: प्रशासन शाखा, २०७८ ।

ख. क्याम्पसमा कार्यरत शिक्षकहरूको विवरण

तालिका : ४.५

क्याम्पसमा कार्यरत शिक्षकहरूको विवरण

क्र. सं.	नाम, थर	पद	विषय	कैफियत
१	डा. रामप्रसाद उपाध्याय	प्राध्यापक	इतिहास शिक्षा	
२	डा. दिनबहादुर थापा	प्राध्यापक	नेपाली शिक्षा	
३	विष्णुप्रसाद शर्मा	सह-प्राध्यापक	इतिहास मानविकी	
४	गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल	सह-प्राध्यापक	इतिहास शिक्षा	
५	डा. सुदर्शन सिलवाल	सह-प्राध्यापक	अर्थशास्त्र मानविकी	
६	आनन्दराज सिलवाल	उप-प्राध्यापक	नेपाली शिक्षा	
७	शेषकान्त रिजाल	उप-प्राध्यापक	नेपाली मानविकी	
८	ध्रुवराज गौतम	उप-प्राध्यापक	व्यवस्थापन	
९	विश्वबन्धु अधिकारी	उप-प्राध्यापक	समाजशास्त्र/ मानवशास्त्र	
१०	विजयराज पन्त	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी मानविकी	
११	बलराम शर्मा	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी शिक्षा	
१२	डम्मरबहादुर वि.क.	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी मानविकी	
१३	कुलप्रसाद अधिकारी	उप-प्राध्यापक	गणित शिक्षा	
१४	दिपकप्रसाद शर्मा कँडेल	उप-प्राध्यापक	अर्थशास्त्र मानविकी	
१५	हिरालाल रेग्मी	उप-प्राध्यापक	अर्थशास्त्र मानविकी	
१६	भक्तिराम न्यौपाने	उप-प्राध्यापक	अर्थशास्त्र मानविकी	
१७	तिलकप्रसाद कँडेल	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी मानविकी	
१८	प्रकाश शर्मा	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी मानविकी	
१९	उदयचन्द्र चपाई	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी मानविकी	
२०	डिल्लीराज गौतम	उप-प्राध्यापक	राजनीतिशास्त्र मानविकी	
२१	गणेशप्रसाद शर्मा	उप-प्राध्यापक	नेपाली मानविकी	
२२	गोविन्दराज गौतम	उप-प्राध्यापक	राजनीतिशास्त्र मानविकी	
२३	हरिप्रसाद पाण्डेय	उप-प्राध्यापक	नेपाली मानविकी	
२४	हरिप्रसाद शर्मा	उप-प्राध्यापक	नेपाली मानविकी	
२५	विप्लव शर्मा	उप-प्राध्यापक	व्यवस्थापन	
२६	जोहन बज्राचार्य	उप-प्राध्यापक	व्यवस्थापन	
२७	शिवशरण ज्ञवाली	उप-प्राध्यापक	नेपाली मानविकी	
२८	शिवप्रसाद पौडेल	उप-प्राध्यापक	पाठ्यक्रम, शिक्षा	

२९	चुडामणि पोखरेल	उप-प्राध्यापक	गणित विज्ञान	
३०	कमल शर्मा	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी मानविकी	
३१	सुनिता राउत	उप-प्राध्यापक	समाजशास्त्र/मानवशास्त्र	
३२	भावना पराजुली लम्साल	उप-प्राध्यापक	व्यवस्थापन	
३३	प्रेमबहादुर के.सी.	उप-प्राध्यापक	स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा	
३४	दिपेन्द्र जैसी क्षेत्री	उप-प्राध्यापक	अंग्रेजी शिक्षा	
३५	स्वस्ती शर्मा	उप-प्राध्यापक	वनस्पतिशास्त्र विज्ञान	
३६	ओमप्रसाद शर्मा	प्रशिक्षक	गणित मानविकी	
३७	रामचन्द्र शर्मा	शिक्षण सहायक	इतिहास मानविकी	
३८	प्रमिला राजभण्डारी	शिक्षण सहायक	अर्थशास्त्र मानविकी	
३९	यमप्रसाद शर्मा	शिक्षण सहायक	व्यवस्थापन	
४०	रामराजा कंडेल	शिक्षण सहायक	व्यवस्थापन	
४१	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	शिक्षण सहायक	समाजशास्त्र/मानवशास्त्र	
४२	श्यामप्रसाद शर्मा	कोर्ष करार	अंग्रेजी	
४३	प्रदिप पन्त	कोर्ष करार	अंग्रेजी	
४४	गणेशप्रसाद शर्मा	कोर्ष करार	अंग्रेजी	
४५	बालकृष्ण शर्मा	कोर्ष करार	अंग्रेजी	
४६	नेत्रलाल न्यौपाने	कोर्ष करार	अंग्रेजी	
४७	शिवप्रसाद पाध्या	कोर्ष करार	अंग्रेजी	
४८	नारायणप्रसाद पौडेल	कोर्ष करार	नेपाली	
४९	रामजीप्रसाद सुवेदी	कोर्ष करार	नेपाली	
५०	विष्णुप्रसाद चापागाई	कोर्ष करार	गणित	
५१	देवबहादुर क्षेत्री	कोर्ष करार	गणित	
५२	दलबहादुर थापा	कोर्ष करार	गणित	
५३	सरोजराज पन्त	कोर्ष करार	समाजशास्त्र/मानवशास्त्र	
५४	हंसबहादुर साकी	कोर्ष करार	पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन	
५५	केदारनाथ शर्मा	कोर्ष करार	स्वास्थ्य तथा शारीरिक	
५६	सरस्वती शर्मा	कोर्ष करार	स्वास्थ्य तथा शारीरिक	
५७	यामप्रसाद शर्मा	कोर्ष करार	स्वास्थ्य तथा शारीरिक	
५८	नवराज शर्मा	कोर्ष करार	व्यवस्थापन	
५९	खगराज शर्मा	कोर्ष करार	व्यवस्थापन	
६०	रेशमलाल सापकोटा	कोर्ष करार	व्यवस्थापन	
६१	सुभाष के.सी.	कोर्ष करार	सूचना प्रविधि	
६२	केदारनाथ पौडेल	कोर्ष करार	सूचना प्रविधि	

६३	लखन थापा	कोर्ष करार	विज्ञान	
६४	नरेन्द्रप्रतापसिंह बुढाथोकी	कोर्ष करार	विज्ञान	
६५	यमबहादुर पोखेल	कोर्ष करार	विज्ञान	
६६	डम्मरसिंह खत्री	कोर्ष करार	विज्ञान	
६७	गोविन्द राना	कोर्ष करार	विज्ञान	
६८	रोशन क्षेत्री	कोर्ष करार	विज्ञान	
६९	भरत ओभा	कोर्ष करार	विज्ञान	
७०	मनबहादुर रोका	कोर्ष करार	विज्ञान	
७१	ज्ञानेन्द्रप्रसाद शर्मा	कोर्ष करार	विज्ञान	
७२	रविन्द्र शर्मा	कोर्ष करार	विज्ञान	
७३	नेत्रराज सिलवाल	आंशिक शिक्षक	अर्थशास्त्र	
७४	कुलराज शर्मा	आंशिक शिक्षक	नेपाली	
७५	बालकृष्ण कँडेल	आंशिक शिक्षक	अंग्रेजी	
७६	रमाकान्त शर्मा	आंशिक शिक्षक	व्यवस्थापन	

ग. क्याम्पसमा सेवारत कर्मचारीको विवरण

तालिका : ४.६

क्याम्पसमा सेवारत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र. सं.	नाम, थर	पद
१	नारायणप्रसाद सापकोटा	शाखा अधिकृत
२	कल्पना रेग्मी	शाखा अधिकृत
३	गुरुप्रसाद कँडेल	शाखा अधिकृत
४	अम्बिका रेग्मी	शाखा अधिकृत
५	हुमबहादुर थापा	निमित्त लेखा अधिकृत
६	शिवप्रसाद पाध्या	मुख्य कार्यालय सहायक
७	कल्पना शर्मा	मुख्य कार्यालय सहायक
८	मोतिकला शर्मा	मुख्य कार्यालय सहायक
९	शिवराज पन्त	मुख्य कार्यालय सहायक
१०	शान्ति रेग्मी	मुख्य कार्यालय सहायक
११	प्रविनाकुमारी रेग्मी पराजुली	मुख्य लेखा सहायक
१२	भूपाल चालिसे	मुख्य कार्यालय सहायक
१३	आनन्द पाठक	मुख्य प्राविधिक सहायक (सूचना प्रविधि)
१४	रूपादेवी सापकोटा	कार्यालय सहायक
१५	डोलेन्द्रराज शर्मा	कार्यालय सहायक
१६	गीतादेवी शर्मा	पुस्तकालय सहायक
१७	संगिता शर्मा	कार्यालय सहायक

१८	सूर्यप्रसाद गौतम	कार्यालय सहायक
१९	सूर्यमान शाक्य	कार्यालय सहयोगी
२०	ठाकुरप्रसाद आचार्य	कार्यालय सहयोगी
२१	महेन्द्र गर्वुजा	कार्यालय सहयोगी
२२	शिवकुमार श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी
२३	टुल्की जैशी	कार्यालय सहयोगी
२४	बिन्दु शर्मा	कार्यालय सहयोगी
२५	लक्ष्मी जैशी	कार्यालय सहयोगी
२६	वीरबहादुर तिलिजा	कार्यालय सहयोगी /सेन्ट्री
२७	चित्रराज पन्त	कार्यालय सहयोगी /सेन्ट्री

स्रोत: क्याम्पस प्रशासन, २०७८ ।

४.१.६ विद्यार्थीको संक्षिप्त विवरण

क्याम्पसमा विगतमा उल्लेख्य मात्रामा विद्यार्थी सङ्ख्या रहेको भए तापनि पछिल्ला वर्षहरूमा आएर परम्परागत विषयहरूमा विद्यार्थी सङ्ख्यामा कमी आइरहेको छ नयाँ विषयहरूमा विद्यार्थीको चाप बढिरहेको छ । उच्च माध्यमिक शिक्षा परीषदको वार्षिक परीक्षामा उत्तीर्ण दर कम रहनु, त्रिविले जथाभावी रूपमा नयाँ क्याम्पस सञ्चालन गर्न अनुमति प्रदान गर्नु, यस क्याम्पसका फिडर विद्यालयहरूमा पनि स्नातक तहका कक्षाहरू सञ्चालन हुनु, वैदेशिक रोजगारीमा युवाहरूको पलायन तथा समय र बजारले माग गरेअनुसारका नयाँ-नयाँ विषयहरूमा पठन-पाठन शुरु गर्न नसकिनु आदि जस्ता विविध कारणहरूले गर्दा यस क्याम्पसमा विद्यार्थी सङ्ख्या घट्दै गएको देखिन्छ । यसले गर्दा क्याम्पसको आन्तरिक आम्दानी समेत घट्न गएको छ । क्याम्पसको आधार भनेको नै विद्यार्थीहरू हुन् । यदि विद्यार्थीहरू नै भएनन् भने भौतिक पूर्वाधारको मजबुत अवस्थाले मात्र संस्थाको दिगोपना कायम रहन सक्दैन । प्राध्यापकहरूले पनि आफ्नो प्राज्ञिक उन्नयनका लागि अनुसन्धानात्मक कार्यतर्फ अग्रसर हुन र नविनतम् शिक्षण प्रविधिमाफत अध्ययन अध्यापन गराउनतर्फ नलाग्ने हो भने गुणस्तरीय शिक्षाको नारा केवल सुगा रटाई सिवाय केही हुन सक्दैन । यस परिस्थितिलाई गहन रूपमा विश्लेषण गरी यथा समयमै योजना बनाई अघी बढ्न सकिएन भने भविष्यमा ठुलो चुनौतीको सामना गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुन सक्दछ । यस क्याम्पसको विभिन्न वर्षमा रहेको विद्यार्थी विवरणलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :-

तालिका : ४.७

स्नातक तथा स्नातकोत्तर तहमा विद्यार्थीको विवरण

सङ्काय तथा संस्थान	तह	विभिन्न वर्षमा क्याम्पसमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या					कैफियत
		२०७४	२०७५	२०७६	२०७७	२०७८	
मानविकी	स्नातक	१५५	१७९	१६९	१३२	१२३	
शिक्षाशास्त्र	स्नातक	५४२	५९८	७०६	६२८	६१४	
व्यवस्थापन बिबिएस	स्नातक	५९२	५४१	७५०	९१९	९२६	
व्यवस्थापन बिबिए	स्नातक	०	३०	६१	९०	९०	
विज्ञान तथा प्रविधि	स्नातक	८१	८०	९१	८९	८९	
एकवर्षे बिएड	स्नातक	३७	४१	३९	५१	५१	
स्नातक तह जम्मा		१४०७	१४६९	१८१६	१९०९	१८९३	
नेपाली शिक्षा	स्नातकोत्तर	४८	१६	२१	१४	१२	
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र	स्नातकोत्तर	०	३०	२९	२२	२२	
पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन	स्नातकोत्तर	०	११	२३	८	८	
एमबिएस	स्नातकोत्तर	७३	६२	८६	६६	७१	
स्नातकोत्तर तह जममा		१२१	११९	१५९	११०	११३	
कुल विद्यार्थी सङ्ख्या		१५२८	१५८८	१९७५	२०१९	२००६	

स्रोत: क्याम्पस परीक्षा तथा लेखा शाखा, २०७८ (भाद्र मसान्तसम्मको विवरण)

४.१.७ शैक्षिक उपलब्धि

यस क्याम्पसको विगत तीनवटा शैक्षिक सत्रमा विभिन्न सङ्काय तथा संस्थानबाट वार्षिक परीक्षामा सम्मिलित भई उत्तीर्ण हुने विद्यार्थी एवम् स्नातक तथा स्नातकोत्तर तह पार भएर जाने विद्यार्थीहरूको विवरणलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:-

तालिका : ४.८

क्याम्पसमा गत विगत तीनवटा शैक्षिक सत्रको नतिजा विवरण

स्नातक तह

सङ्काय तथा वर्ष	२०७४			२०७५			२०७६		
	परीक्षामा सम्मिलित	उत्तीर्ण	प्रतिशत	परीक्षामा सम्मिलित	उत्तीर्ण	प्रतिशत	परीक्षामा सम्मिलित	उत्तीर्ण	प्रतिशत
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र प्रथम वर्ष	६२	२७	४३.५४	४७	८	१७.०२	४९	११	२२.४४
दोस्रो वर्ष	३७	७	१८.९१	५४	१०	१८.५१	३७	९	२४.३२
तेस्रो वर्ष	२७	६	२२.२२	३४	२५	७३.५२	४४	१८	४०.९१

मानविकी जम्मा	१२६	४०	३१.७४	१३५	४३	३१.८५	१३०	३८	२९.२३
शिक्षाशास्त्र प्रथम वर्ष	१८२	१२	६.५९	१६१	१५	९.३१	१६५	१०	६.०६
दोस्रो वर्ष	१४३	६	६.२९	१४७	१४	९.५२	१३५	१७	१२.५९
तेस्रो वर्ष	८९	२१	२३.५९	११९	१२	१०.०८	११५	१८	१५.६५
चौथो वर्ष				९३	२४	२५.८०	८९	१७	१९.१०
शिक्षाशास्त्र जम्मा	४१४	३९	९.४२	५२०	६५	१२.५	५०४	६२	१२.३०
व्यवस्थापन प्रथम वर्ष	२०९	९	४.३१	१९३	११	५.६९	१८१	८	४.४२
दोस्रो वर्ष	११६	९	७.७५	१५२	८	५.२६	१२६	१४	११.११
तेस्रो वर्ष	११२	२२	१९.६४	९५	१६	१६.८४	१११	२०	१८.०१
चौथो वर्ष	७७	२९	३७.६६	८२	४२	५१.२१	७६	३१	४०.७८
शिक्षाशास्त्र जम्मा	५१४	६९	१३.४२	५२२	७७	१४.७५	४९४	७३	१३.१५
विज्ञान तथा प्रविधि प्रथम वर्ष	३४	८	२३.५२	२३	२	८.६९	१८	३	१६.६६
दोस्रो वर्ष	२२	६	२७.२७	३०	५	१६.६६	१९	४	२१.०५
तेस्रो वर्ष	११	३	२७.२७	२०	१७	८५	२४	१३	५४.१७
चौथो वर्ष	१५	८	५३.३३	१८			१८	१८	१००
विज्ञान तथा प्रविधि जम्मा	८२	२५	३०.४८	९१			७९	३८	४८.१०
एकवर्षे बिएड	३३	६	१८.१८	४१					
बिबिए बाहेक स्नातक जम्मा	११६९	१७९	१५.३१	१३०९			१२०७	२११	१७.४८
व्यवस्थापन बिबिए प्रथम सेमेष्टर							३१	२९	९३.५४
दोस्रो सेमेष्टर									
तेस्रो सेमेष्टर							२८	२५	८९.२८
चौथो सेमेष्टर									
बिबिए जम्मा							५९	५४	९१.५२
स्नातक तह जम्मा							१२६६	२६५	२०.९३

स्नातकोत्तर तह

सङ्काय तथा वर्ष	२०७५			२०७६		
	परीक्षामा सम्मिलित	उत्तीर्ण	प्रतिशत	परीक्षामा सम्मिलित	उत्तीर्ण	प्रतिशत
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र (समाजशास्त्र) प्रथम सेमेष्टर	२९			१९	१२	६३.१५
मानविकी जम्मा	२९			१९	१२	६३.१५
शिक्षाशास्त्र/पाठ्यक्रम प्रथम सेमेष्टर	४	२				
पाठ्यक्रम दोस्रो सेमेष्टर	२	०		८	५	३७.५

शिक्षाशास्त्र/नेपाली सेमेष्टर	प्रथम				१४	०	०
शिक्षाशास्त्र जम्मा		६	२		२२	५	
व्यवस्थापन प्रथम सेमेष्टर		११	९	८१.८१			
दोस्रो सेमेष्टर		१०	८	८०	३०	१२	४०
तेस्रो सेमेष्टर							
चौथो सेमेष्टर					१०	८	८०
व्यवस्थापन जम्मा		२१	१७		४०	२०	

तालिका : ४.९

विभिन्न शैक्षिक सत्रमा स्नातक तथा स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण हुने विद्यार्थीको विवरण

सङ्काय तथा वर्ष	तह	तह पार हुने विद्यार्थी सङ्ख्या २०७५			तह पार हुने विद्यार्थी सङ्ख्या २०७६			तह पार हुने विद्यार्थी सङ्ख्या २०७७		
		छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र	स्नातक	९	२४	३३	६	८	१४	७	३	१०
शिक्षाशास्त्र	स्नातक	२८	७६	१०४	१९	६२	८१	६	१४	२०
व्यवस्थापन	स्नातक	१३	३०	४३	१५	३०	४५	४	८	१२
विज्ञान तथा प्रविधि	स्नातक	०	०	०	४	११	१५	०	६	६
एकवर्षे बिएड	स्नातक	९	१०	१९	१३	४	१७	१३	१	१४
स्नातक तह जम्मा		५९	१४०	१९९	५७	११५	१७२	३०	३२	६२
एमबिएस	स्नातकोत्तर	२	२	४	४	२	६	०	१	१
एमएड	स्नातकोत्तर	२२	३३	५५	११	१६	२७	५	७	१२
एमए	स्नातकोत्तर	११	१३	२४	१५	५	२०	६	१	७
स्नातकोत्तर तह जम्मा		३५	४८	८३	३०	२३	५३	११	९	२०
जम्मा		९४	१८८	२८२	८७	१३८	२२५	४१	४१	८२

स्रोत: क्याम्पस परीक्षा शाखा, २०७८ (यो विवरण क्याम्पसमा ट्रान्सक्रिप्ट बुझाइ चारित्रिक प्रमाणपत्र लैजाने विद्यार्थीहरूको विवरणमा आधारित छ) ।

४.१.८ शैक्षिक व्यवस्थापन

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सामु एकैसाथ दुईवटा चुनौती थपिएका छन् । एकातर्फ क्याम्पसलाई विकेन्द्रीकरण हुँदै स्वायत्तताको कार्यान्वयन र अर्कातर्फ समग्र शैक्षिक तथा भौतिक पक्षको विकास गरी विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने चुनौती रहेका छन् । यिनै समस्याको समाधान खोज्ने सन्दर्भमा विकेन्द्रीकरण नियम, २०५५ को अधिकार प्रयोग गरी क्याम्पस प्रमुख प्रा.डा. रामप्रसाद उपाध्यायको अध्यक्षतामा २१ सदस्यीय व्यवस्थापन समिति गठन गरियो । त्रिवि कार्यकारी परिषद्ले मिति २०७५ चैत्र २६ का

दिन स्वीकृति प्रदान गन्यो । यसै समितिअन्तर्गत पाँच सदस्यीय कार्यसमितिले क्याम्पसबाट सम्पादन हुने नीतिगत निर्णयहरू गर्दै आएको थियो ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस त्रिविको आङ्गिक क्याम्पस भएर पनि व्यवस्थापन पक्षमा देखिएका केही समस्याका कारण २०७६ साल माघ १२ गते बसेको आम भेलाले क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजान त्रिविसँग अनुमति माग गर्ने निर्णय गन्यो । यही निर्णयअनुसार त्रिविबाट २०७६ फागुन ११ मा आएको अनुगमन टोलीको सिफारिसमा २०७६ चैत्र ५ को मितिमा त्रिवि कार्यकारी परिषदले धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजानका लागि स्वीकृति प्रदान गन्यो । स्वायत्तताको प्रक्रिया अगाडि बढ्दै जाँदा त्रिवि कार्यकारी परिषद् मिति २०७८/०५/१७ को बैठकबाट प्रा.डा. दिनबहादुर थापाको अध्यक्षतामा २१ सदस्यीय सञ्चालक समिति स्वीकृत भएर आएको छ । क्याम्पसमा क्रियाशील सञ्चालक समिति, कार्य समिति र क्याम्पस प्रशासनको शैक्षिक व्यवस्थापन पक्ष निम्नानुसार रहेको छ :-

क. क्याम्पस सञ्चालक समिति (२०७८)

तालिका : ४.१०

क्याम्पस सञ्चालक समिति

क्र. सं.	नाम	पद तथा जिम्मेवारी	प्रतिनिधित्व
१.	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	अध्यक्ष	प्राध्यापक
२.	सहप्रा. गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल	सदस्य	विभागीय प्रमुख
३.	सहप्रा. डा. सुदर्शन सिलवाल	सदस्य	विभागीय प्रमुख
४.	उपप्रा. विप्लव शर्मा	सदस्य	बि.बि.ए. संयोजक
५.	टीकाराम सापकोटा	सदस्य	बुद्धिजीवी
६.	जगन्नाथ आचार्य	सदस्य	बुद्धिजीवी
७.	रमेश राजभण्डारी	सदस्य	समाजसेवी उद्योगपति, व्यापारी
८.	सहदेव राजभण्डारी	सदस्य	समाजसेवी उद्योगपति, व्यापारी
९.	जयराम भारी	सदस्य	अभिभावक
१०.	विष्णुप्रसाद भुसाल	सदस्य	अभिभावक
११.	जीवन आचार्य	सदस्य	वडा अध्यक्ष
१२.	कुस्मराज उपाध्याय	सदस्य	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ प्रमुख
१३.	अनुदान आयोग प्रतिनिधि	सदस्य	विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
१४.	मनबहादुर थापा	सदस्य	स्व.वि.यु. सभापति
१५.	उपप्रा. विजयराम पन्त	सदस्य	त्रिवि प्राध्यापक संघ एकाइ सभापति
१६.	शिवप्रसाद पाध्याय	सदस्य	त्रिवि कर्मचारी संघ एकाइ सभापति

१७.	नारायणप्रसाद सापकोटा	सदस्य	प्रशासन प्रमुख
१८.	हुमबहादुर थापा	सदस्य	लेखा प्रमुख
१९.	उपप्रा. हिरालाल रेग्मी	सदस्य	शिक्षक प्रतिनिधि
२०.	उपप्रा. भक्तिराम न्यौपाने	सदस्य	शिक्षक प्रतिनिधि
२१.	प्रा.डा. रामप्रसाद उपाध्याय	सदस्य सचिव	क्याम्पस प्रमुख

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

ख. क्याम्पस कार्यकारी समिति (२०७७)

तालिका : ४.११

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वायत्तता अन्तर्गत गठित कार्य समितिको विवरण

क्र. सं.	नाम	पद तथा जिम्मेवारी	प्रतिनिधित्व
१	प्रा.डा. रामप्रसाद उपाध्याय	अध्यक्ष	क्याम्पस प्रमुख
२	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	सदस्य	विभागीय प्रमुख
३	उपप्रा. हरिप्रसाद पाण्डेय	सदस्य	सहायक क्याम्पस प्रमुख
४	उपप्रा. हिरालाल रेग्मी	सदस्य	शिक्षक प्रतिनिधि
५	उपप्रा. भक्तिराम न्यौपाने	सदस्य	शिक्षक प्रतिनिधि
६	उपप्रा. विप्लव शर्मा	सदस्य	कार्यक्रम संयोजक
७	उपप्रा. तिलकप्रसाद कँडेल	सदस्य सचिव	सहायक क्याम्पस प्रमुख

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

ग. प्रशासनिक कार्यविभाजन

तालिका : ४.१२

प्रशासनिक कार्यविभाजन

नाम, थर	पद	कार्यक्षेत्र
प्रा.डा. रामप्रसाद उपाध्याय	क्याम्पस प्रमुख	समग्र क्याम्पस प्रशासन
उपप्रा. तिलकप्रसाद कँडेल	सहायक क्याम्पस प्रमुख	मानविकी सङ्काय
उपप्रा. हरिप्रसाद पाण्डेय	सहायक क्याम्पस प्रमुख	मानविकी सङ्काय
प्रशिक्षक ओमप्रसाद शर्मा	सहायक क्याम्पस प्रमुख	शिक्षाशास्त्र सङ्काय
उपप्रा. हिरालाल रेग्मी	सहायक क्याम्पस प्रमुख	व्यवस्थापन सङ्काय
उपप्रा. कमल शर्मा	विद्यार्थी कल्याण प्रमुख	

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

४.१.९ आर्थिक तथा वित्तीय अवस्था

क्याम्पसले स्थापनाकालका केही वर्ष आर्थिक एवम् दक्ष जनशक्तिको अभाव भैल्लु परे पनि वर्तमानमा त्रिवि लगायत विविध स्रोतबाट प्राप्त आर्थिक सहयोगका अतिरिक्त क्याम्पसले आफ्नो आन्तरिक स्रोतहरूको परिचालनबाट पनि आम्दानी आर्जन गरिरहेको छ । त्रिवि.को आङ्गिक क्याम्पस भएकाले आर्थिक रूपमा ठुलो भार क्याम्पसलाई मात्र नपर्ने भए तापनि हाल क्याम्पसले सञ्चालन गरिरहेका केही शैक्षिक कार्यक्रम र आंशिक शिक्षकहरूका लागि पारिश्रमिक त्रिविबाट उपलब्ध नहुने हुँदा बेलावखत ठुलो आर्थिक समस्याको सामना समेत संस्थाले भोग्दै आएको छ ।

क्याम्पसको आम्दानीको प्रमुख स्रोत भनेको नै विद्यार्थी शुल्कबाट प्राप्त हुने आम्दानी हो । तर पछिल्ला वर्षहरूमा आएर विभिन्न कारणवश विद्यार्थी सङ्ख्या घट्दै गएको तर प्रशासनिक वा सञ्चालन खर्च तथा तलब भत्ता आदि बढ्दै गएकाले र भौतिक विकास तथा पूर्वाधार निर्माणको कार्यमा पनि विस्तार र विकास हुँदै गइरहेकाले वर्तमानमा संस्थाले ठुलो आर्थिक कठिनाई भोगिरहनु परेको छ । क्याम्पसको विगत पाँच वर्षको वित्तीय विवरणलाई अध्ययन गर्दा विद्यार्थी शुल्कबाट प्राप्त हुने आम्दानी अपेक्षित रूपमा बढ्न सकेको देखिदैन । जब कि प्रशासनिक तथा सञ्चालन खर्च भने उल्लेख्य रूपमा बढ्दै गइरहेको छ । आन्तरिक स्रोतबाट पनि पर्याप्त आम्दानी आर्जन हुनसकेको देखिदैन । प्रत्येक वर्ष लेखा परीक्षण प्रतिवेदनमा औल्याइएका सुभाव तथा निर्देशनहरूलाई संस्थाले पालना गर्दै आएको छ । यस क्याम्पसको विभिन्न आर्थिक वर्षमा गरिएको लेखा परीक्षण प्रतिवेदनअनुसार गत पाँच वर्षको आय-व्ययको अवस्थालाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

कुनै पनि शैक्षिक संस्था व्यवस्थित र नियमित रूपमा सञ्चालनका लागि आर्थिक पक्ष सक्षम र सुदृढ हुनुपर्दछ । यो क्याम्पस सरकारी क्याम्पसका रूपमा चिनिए तापनि मानविकी र शिक्षाशास्त्र सङ्कायका स्नातक तहका कार्यक्रमबाहेक अन्य सम्पूर्ण कार्यक्रमहरू पूर्ण वा आंशिक रूपमा क्याम्पसको आन्तरिक स्रोत परिचालन गरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ ।

क्याम्पसका विविध कार्यक्रममा दिनुपर्ने शिक्षकको अतिरिक्त पारिश्रमिक, कर्मचारीलाई अतिरिक्त समयमा काममा लगाएको अतिरिक्त पारिश्रमिक, क्याम्पसमा गरिने भौतिक निर्माणका काम र दैनिक सञ्चालनका लागि आवश्यक तलबभत्तामा समेत क्याम्पसका विद्यार्थीहरूसँग उठाइएका विविध शीर्षकका आम्दानीबाट खर्च गर्नुपर्ने अवस्था छ । यो अवस्थाले गर्दा हाम्रो जस्ता मोफसलका क्याम्पसहरू आर्थिक, भौतिक र शैक्षिक समस्यामा पिल्सिनुपरेको छ । २०७३ मा स्ववियुको निर्वाचन भइसकेपछि स्ववियु र विद्यार्थीहरूको समन्वयमा क्याम्पस विकासको शीर्षकमा अतिरिक्त शुल्क, केन्द्रको भौतिक निर्माणमा नियमित रूपमा विनियोजित रकम र विश्वविद्यालय उच्च शिक्षा सुधार परियोजनाबाट शैक्षिक तथा भौतिक विकासका निम्ति प्राप्त रकमबाट क्याम्पसलाई भौतिक पूर्वाधार निर्माणका काम अघि बढाउनमा केही सहज भएको छ ।

आर्थिक वर्ष ०७३/०७४ मा क्याम्पसको आम्दानी तथा खर्च रु. २,५८,९०,६३.३७ (अक्षरेपी दुई करोड अन्चाउन्न लाख दश हजार छसय सैतीस तथा सैतीस पैसा मात्र), आर्थिक

वर्ष ०७४/०७५ मा रु. ३,०४,१८,४६९.१० (अक्षरेपी तीन करोड चार लाख अठार हजार चारसय उनान्सतरी तथा दश पैसा मात्र), आर्थिक वर्ष ०७५/०७६ मा रु. ६,००,३९,९८९.१० (अक्षरेपी छ करोड उनान्वालीस हजार नौ सय उनान्नब्बे तथा दश पैसा मात्र), आर्थिक वर्ष ०७६/०७७ मा आम्दानी तथा खर्च ९,२०,६१,८६९/८ (अक्षरेपी नौ करोड बीसलाख एकसट्ठी हजार आठसय उनान्सतरी रूपिया असी पैसा मात्र) र आर्थिक वर्ष ०७७/०७८ मा आम्दानी तथा खर्च रु. ७,५८,४६,१९९/४६ (अक्षरेपी सात करोड अन्डाउन्न लाख छयालीस हजार एकसय उनान्सय रूपिया छयालीस पैसा मात्र) बराबर रहेको देखिन्छ । क्याम्पसको विगत पाँच आर्थिक वर्षको आम्दानी तथा खर्चको विस्तृत विवरणलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :-

तालिका : ४.१३

क्याम्पसको विगत पाँच आर्थिक वर्षको आम्दानी तथा खर्च विवरण

कोड नं.	सम्पत्ति विवरण	२०७३/०७४	२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८
०१	पूँजीगत सम्पत्ति				८६२६६४८८६५	१०७१८५७०३१७
०३	चल सम्पत्ति				७४३८८३३३	३००८८८३३३
०४	नगद र बैंक मौज्दात				६३८०१६९२५९	५३३५५७३५३९
	जम्मा सम्पत्ति				१५०८१२०६४५७	१६३५५०३२१८१
दायित्व						
०२	पूँजीगत सम्पत्ति कोष				८६२६६४८८६५	१०७१८५७०३१७
०५	धरोटी तथा दायित्व				५३१३०३८६४६	५७१४१६६४५३
०६	केन्द्रिय कार्यालय (पेशकी र नगद मौज्दात)				११४१५१८९१४६	(७७७०४५१८९
	जम्मा दायित्व				१५०८१२०६४५७	१६३५५०३२१८१

आम्दानी विवरण			
	आम्दानी विवरण		
०७	आम्दानी प्राप्त रकम		
०६	निकाशा प्राप्त रकम		
	जम्मा आम्दानी		

खर्च विवरण					
०१	वार्षिक खर्च रकम			८०६४६६८०३८	७६६२३२४५१४१
०३	पेशकी खर्च रकम			७४३८८३३३	३००८८८३३३
०६	खुद बाँकी-वचत केन्द्रीय कार्यालयमा सारेको			१०६७३०६१३	(३७८५९२९१२२)
	जम्मा खर्च			९२०६१८६९८४	७५८४६१९९५२

स्रोत: क्याम्पस लेखा शाखा, २०७८ ।

क. क्याम्पसका आम्दानीका स्रोतहरू

क्याम्पसमा कुल बजेटको ७५ प्रतिशत तलबभत्ता बापतको एकमुस्ट रकम त्रिभुवन विश्वविद्यालयमार्फत आउने गर्दछ । पछिल्ला वर्षहरूमा विकास निर्माणतर्फ विश्वविद्यालय अनुदान आयोगमार्फत पनि केही मात्रामा अनुदान रकम आउने गरेको देखिन्छ भने बाँकी २५ प्रतिशत बजेट क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त हुने गर्दछ । क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतमा विद्यार्थी शुल्क, अतिरिक्त शुल्क, प्रमाणपत्र र सिफारिस शुल्क, घाँस दाउरा बित्री लगायत सटर भाडा बापत आम्दानी प्राप्त हुने गर्दछ ।

ख. खर्चका क्षेत्रहरू

क्याम्पसमा तलब भत्ताबाहेक पनि मसलन्द, पानी, विद्युत, मर्मतसम्भार, अतिथि सत्कार, प्रकाशन, शैक्षिक भ्रमण, पूर्वाधार निर्माण लगायत विविध शीर्षकमा खर्च हुने गर्दछ ।

४.१.१० शैक्षिक पूर्वानुमान वा प्रक्षेपणको विश्लेषण

कुनै पनि मुलुकको समग्र पक्षको विकासका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न तत्वहरूमध्ये शिक्षा पनि एक हो । शिक्षाले नै देशको विकासका लागि आवश्यक पर्ने हरेक प्रकारको जनशक्ति वा मानव संसाधन उत्पादन गर्ने काम गरेको हुन्छ । यही मानव संसाधनले नै समाज र देशभित्र रहेका साधन तथा स्रोतहरूको परिचालन गर्नमा सहयोग पुऱ्याउँछ । यसप्रकार देशका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिको उत्पादन कति गर्ने ? जनशक्ति उत्पादनका लागि कति खर्च समाजाले ब्यहोर्नु पर्दछ ? कस्तो खालको जनशक्ति उत्पादन गर्ने ? जनशक्तिको व्यवस्थापन कसरी गर्ने जस्ता क्षेत्रहरूको निर्धारण र निर्व्योलाका लागि शैक्षिक पूर्वानुमानले ठूलो सहयोग पुऱ्याएको हुन्छ ।

वर्तमान अवस्था र स्थितिका आधारमा भविष्यको अवस्था वा स्थितिको आँकलन वा भविष्यवाणी गर्ने कार्यलाई पूर्वानुमान भनिन्छ । भविष्यमा हुनसक्ने सम्भावित घटनाको नजिक पुगी

त्यसबाट देखापर्ने समस्याहरूलाई अग्रिम निवारणमा सहयोग पुऱ्याउने काममा पूर्वानुमानले ठूलो भूमिका खेलेको हुन्छ (शिवाकोटी र पौडेल, २०७३) । पूर्वानुमानले वर्तमानका विभिन्न सूचना, तथ्याङ्क र चरहरूको मानका आधारमा भविष्यमा हुने अवस्थाहरूको भविष्यवाणी गरेर प्रभावकारी निर्णयहरू गर्नमा सहयोग पुऱ्याएको हुन्छ । शैक्षिक पूर्वानुमान वा प्रक्षेपणले मुख्यतः शुल्क नीतिको निर्माण गर्ने, विद्यार्थी भर्ना निर्धारण गर्ने, शिक्षक सङ्ख्या निर्धारण गर्ने, शैक्षिक लागतको निर्धारण गर्ने, विद्यालय तथा विश्वविद्यालयको सङ्ख्या निर्धारण गर्ने तथा शैक्षिक संस्थाका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधारको निर्धारण गर्ने जस्ता उद्देश्य राखेको हुन्छ ।

शैक्षिक पूर्वानुमानले शैक्षिक क्षेत्रका विगत र वर्तमानका सूचना तथा तथ्याङ्कका आधारमा शैक्षिक चरहरूको बारेमा भविष्यवाणी गर्ने काम गर्दछ । शैक्षिक क्षेत्रको वर्तमान अवस्थाका आधारमा भविष्यमा हुनसक्ने लागत वा खर्च, विद्यार्थी भर्ना, शिक्षक दरबन्दी सङ्ख्या निर्धारण, उत्तीर्ण दर वा शैक्षिक उपलब्धि, कक्षा छोड्ने दर, विद्यालय तथा विश्वविद्यालय सङ्ख्या निर्धारण, कक्षा कोठा तथा भवनको निर्माण आदि जस्ता विषयमा पूर्वानुमान गर्ने र सम्भावित समस्याहरूलाई हटाइ शैक्षिक नीति, योजना, परियोजना तथा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि शैक्षिक पूर्वानुमानले सहयोग पुऱ्याउँछ ।

शैक्षिक पूर्वानुमान गर्ने तथ्याङ्कीय तथा गैर-तथ्याङ्कीय गरी दुई प्रकारका विधि वा तरिकाहरू रहेका छन् । तथ्याङ्कीय विधिमा कालिक श्रेणी विश्लेषण, प्रतिपगमन विश्लेषण विधि तथा ब्यारोमेट्रिक विधि आदि पर्दछन् भने गैर तथ्याङ्कीय विधिअन्तर्गत उपभोक्ता सर्वेक्षण विधि र विचार सङ्कलन विधि पर्दछन् । यिनै विधिहरूको प्रयोग गरी यस क्याम्पसको शैक्षिक लागत, विद्यार्थी भर्ना दर, शिक्षक सङ्ख्या, कक्षा कोठा तथा भवन, उत्तीर्ण दर आदि जस्ता विषयको पूर्वानुमान गरिएको छ । यस प्रयोजनका लागि क्याम्पस प्रशासनबाट प्राप्त भएका सूचना तथा तथ्याङ्कलाई मुख्य आधार मानिएको छ ।

क. शैक्षिक लागतको विश्लेषण

शैक्षिक लागतको विश्लेषण गर्न क्याम्पसको चालु वर्षको कुल खर्च, सञ्चालित कक्षा सङ्ख्या, आवश्यक पर्ने शिक्षक संख्या र पढ्ने विद्यार्थीको सङ्ख्या निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ । त्रिवि नियमअनुसार एउटा कक्षामा कम्तीमा दस जना विद्यार्थी हुनुपर्छ भने एक शिक्षकले कम्तीमा प्रतिहप्ता १५ कक्षा वा प्रति दिन २.५ कक्षा लिनुपर्छ ।

क्याम्पसको प्रशासनिक तथा अन्य खर्च बढ्दै जानु तर सो अनुपातमा विद्यार्थी सङ्ख्यामा वृद्धि नभएका कारण प्रति विद्यार्थी खर्च अनुपात पनि बढ्दै गएको देखिन्छ । तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको तथ्याङ्कले एक जना विद्यार्थी बराबर राज्य र समुदायले कति लगानी गरेको छ भन्ने कुरालाई देखाएको छ । आर्थिक वर्ष ०७३/०७४ मा प्रति विद्यार्थी खर्च अनुपात रु. ३४,८५०.९१, आर्थिक वर्ष ०७४/०७५ मा रु. ३०,७७६.६७ आ. व. ०७५/०७६ मा रु. ३१,४४३.०६, आ.

व. ०७६/०७७ मा रु. २९०९२.७८ र आ. व. ०७७/०७८ मा रु. २७५८९.९९ बराबर रहेको देखिन आउँछ ।

शैक्षिक सत्र २०७३ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात हेर्दा १०.९४, २०७४ मा १०.८३, २०७५ मा ११.२६, २०७६ मा १४, २०७७ मा १४.३२ र २०७८ मा १४.२३ बराबर रहेको छ । यो तथ्याङ्कलाई आधारमान्दा शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि गर्दै विद्यार्थीको आकर्षण बढाउनुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका : ४.१४

विभिन्न आर्थिक वर्षमा प्रति विद्यार्थी खर्च अनुपात तथा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात

क्र. सं.	आर्थिक वर्ष	चालु खर्च	विद्यार्थी सङ्ख्या	प्रति विद्यार्थी खर्च अनुपात	आवश्यक शिक्षक सङ्ख्या	सञ्चालित कक्षा	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात
१	०७३/०७४	४२३४३८५.५७	१२१५	३४८५०.९१	१११	२७६	१०.९४
२	०७४/०७५	४७०२६७५.२६	१५२८	३०७७६.६७	१४१	३५१	१०.८३
३	०७५/०७६	४९९३१५९९.४९	१५८८	३१४४३.०६	१४१	३५१	११.२६
४	०७६/०७७	५९०३८२५६.९१	१९७५	२९०९२.७८	१४१	३५१	१४.००
५	०७७/०७८	५५७०४०३०.८८	२०१९	२७५८९.९१	१४१	३५१	१४.३२
६	०७८/०७९		२००६		१४१	३५१	१४.२३

स्रोत: क्याम्पस प्रशासन शाखा तथा लेखा शाखा, २०७८ ।

ख. आगामी पाँच वर्षको शैक्षिक लागतको विश्लेषण

आगामी पाँच वर्षको शैक्षिक लागतको विश्लेषण गर्न क्याम्पसमा भर्ना हुन आउने विद्यार्थी सङ्ख्या, सञ्चालनमा रहने कक्षा र आवश्यक पर्ने शैक्षिक जनशक्तिको पूर्वानुमान गर्नुपर्ने हुन्छ । तालिका ४.१४ ले देखाएअनुसार विद्यार्थी सङ्ख्या र कुल चालु खर्चका आधारमा न्युनतम वर्गविधि (Least Square Method) का आधारमा आगामी पाँच वर्षका लागि क्याम्पसको अनुमानित खर्च र विद्यार्थी सङ्ख्याको पूर्वानुमान यस प्रकार हुन सक्ने देखिन्छ:-

तालिका : ४.१५

आगामी पाँच वर्षका लागि कुल खर्च र विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुमानित विवरण

आर्थिक वर्ष	अनुमानित कुल खर्च	अनुमानित विद्यार्थी सङ्ख्या*	आवश्यक शिक्षक सङ्ख्या	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात
०७८/०७९	६२४२८४५३.२४	२२८२	१४१	१६.१८
०७९/०८०	६६३०१६३८.३८	२४८७	१४१	१७.६४
०८०/०८१	७०१७४८२३.५२	२६९३	१४१	१९.१
०८१/०८२	७४०४८००८.६६	२८९८	१४१	२०.५५
०८२/०८३	७७९२११९३.८०	३१०४	१४१	२२.०१

*स्रोत: अनुसूची ३ अनुसार न्युनतम वर्गविधिका आधारमा गरिएको विश्लेषण ।

यसरी आगामी पाँच वर्षका लागि क्याम्पसको शैक्षिक लागत विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ मा खर्च ७७९२१९३.८०, विद्यार्थी सङ्ख्या ३१०४, आवश्यक शिक्षक सङ्ख्या कम्तीमा १४१, सञ्चालित कक्षा ३५१ र शिक्षक विद्यार्थी अनुपात २२.०१ पुग्ने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

४.१.११ छात्रवृत्तिसम्बन्धी व्यवस्था

आर्थिक अवस्था कमजोर भएका, जेहन्दार, शैक्षिकरूपले पछाडि परेका तथा टाढा-टाढाबाट क्याम्पसमा अध्ययन गर्न आउने विद्यार्थीहरूलाई सुविधा पुऱ्याउने र पढाइप्रति आकर्षित बनाउने उद्देश्यले त्रिवि विद्यार्थी कल्याण परिषदले तोकेअनुसार नै क्याम्पसले सालिन्दा सयौं विद्यार्थीलाई जेहेन्दार तथा निःशुल्क छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आइरहेको छ । क्याम्पसको विभिन्न सङ्काय र तहमा अध्ययनरत १६३ जना विद्यार्थीहरूलाई आर्थिक वर्ष ०७५/०७६ मा रु. ४,९४,०००/- (अक्षरेपी चारलाख चौरानब्बे हजार मात्र) बराबर निःशुल्क तथा जेहेन्दार छात्रवृत्ति रकम प्रदान गरिएको छ ।

क्याम्पसमा विभिन्न सङ्काय तथा संस्थानमा अध्ययनरत गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरूलाई लक्षित गरी उनीहरूको उच्चशिक्षा अध्ययनको सहयोगार्थ विभिन्न अक्षयकोषहरू स्थापना भएका छन् । २०६५ सालमा स्थापित प्रहरी स्मृति छात्रवृत्ति कोष, २०६५ सालमा नै स्थापित पवित्र कालीगण्डकी स्मृति छात्रवृत्ति कोष र २०७४ सालमा स्थापित धर्मनाथ विज्ञानकोष नामका अक्षयकोषहरू क्याम्पसमा स्थापना भएका छन् । यसैगरी हेमराज शर्मा पौडेल स्मृतिकोष र तेजरत्न स्मृतिकोषबाट यस क्याम्पसमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई पनि छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने गरिएको छ ।

क्याम्पसभित्र स्थापित छात्रवृत्ति अक्षयकोषहरूले आर्थिक अवस्था कमजोर भएका कारण उच्च शिक्षा अध्ययनमा कठिनाई भोगिरहेका यस क्याम्पसका विद्यार्थीहरू मध्येबाट निश्चित मापदण्डका आधारमा छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएका छन् । बागलुङ उद्योग वाणिज्य संघले पनि वि.सं. २०६५ देखि प्रत्येक वार्षिक साधारण सभामा क्याम्पसबाट हरेक वर्ष व्यवस्थापन सङ्कायतर्फ स्नातक तहको वार्षिक परीक्षाबाट सर्वोत्कृष्ट अङ्कसहित उक्त तह उत्तीर्ण गर्ने एकजना विद्यार्थीलाई रु. ५०००/- बराबरको **वाणिज्य पुरस्कार** प्रदान गर्दै आएको छ । यी छात्रवृत्तिहरूले गर्दा हालसम्म धेरै विद्यार्थीहरू उच्च शिक्षा अध्ययनको सुनौलो सपना साकार पार्न समर्थ भएका छन् ।

जिल्ला प्रहरी कार्यालय बागलुङका तत्कालीन प्रहरी नायब उपरीक्षक प्रदीपकुमार श्रेष्ठले दिवङ्गत प्रहरीहरूको स्मृतिमा छात्रवृत्ति प्रदान गर्न ५० हजार ७ सय पाँच रुपियाँ बराबरको प्रहरी

स्मृति छात्रवृत्तिकोष नामक अक्षयकोषको स्थापना गरेका छन् । उक्त रकम हाल ७० हजार रुपियाँ बराबर हुन आएको छ । उक्त अक्षयकोषले स्नातक तहमा अध्ययनरत द्वन्द्वपीडित छात्रछात्राहरू मध्येबाट एकजना छात्र र एकजना छात्रालाई वार्षिक रूपमा छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ । उक्त रकमलाई वित्तीय संस्थामा मुदति खातामा जम्मा गरी वार्षिक रूपमा आउने ब्याजबाट छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने व्यवस्था पनि मिलाइएको छ ।

बागलुङ जिल्ला काठेखोला गाउँपालिका वडा नं. २ साविक भीमपोखरा गाविस वडा नं. ९ निवासी समाजसेवी तथा राजनीतिकर्मी कृष्ण केसीले आफ्नी स्वर्गीय आमा पवित्राकुमारी केसीको स्मृतिमा द्वन्द्वपीडित तथा सहिद परिवारका छात्र-छात्राहरूलाई उच्चशिक्षा अध्ययनका लागि सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले एक लाख रुपिया बराबरको अक्षयकोष खडा गरी 'पवित्र कालीगण्डकी उत्तरगंगा स्मृति छात्रवृत्ति कोष' नामक अक्षयकोषको स्थापना गरेका छन् । उक्त रकमको वार्षिक ब्याजबाट यस क्याम्पसमा स्नातक तहमा अध्ययनरत द्वन्द्वपीडित तथा सहिद परिवारका विद्यार्थीहरूमध्ये उत्कृष्ट एक छात्र र एक छात्रालाई वार्षिक रूपमा छात्रवृत्ति प्रदान गरिदै आएको छ ।

आफ्ना बुबा तथा आमाको स्मृतिमा क्याम्पसमा अक्षयकोष खडा गर्ने र उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई सहयोग पुऱ्याउने पवित्र उद्देश्यसहित २०७४ सालमा अर्को अक्षयकोषको स्थापना भएको छ । पर्वत जिल्ला जलजला गाउँपालिका वडा नं ७ धाइरिङ निवासी यस क्याम्पसका पूर्व स्ववियु सदस्य दधिलाल आचार्यले आफ्नो बुबा स्वर्गीय धर्मनाथ आचार्यको स्मृतिमा 'धर्मनाथ विज्ञानकोष' नामक अक्षयकोषको स्थापना गरेका छन् ।

विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानतर्फ स्नातक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई आर्थिक सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले एक लाख एक हजार रुपैयाँको अक्षयकोष खडा गरी उक्त रकमको वार्षिक ब्याजबाट वार्षिक आठ जना विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने गरी यस क्याम्पसमा उक्त अक्षयकोषको स्थापना भएको हो । हालसम्म यस क्याम्पसमा विद्यार्थीलाई आर्थिक सहयोग गर्ने हेतुले विभिन्न नगद पुरस्कारहरू र क्याम्पसका खातामा करिब दुई लाख एकहत्तर हजार बराबरको नगद अक्षय कोष जम्मा भइसकेको छ । क्याम्पसले छात्रवृत्ति वितरणलाई वैज्ञानिक र व्यवस्थित बनाउनका लागि छात्रवृत्ति वितरण कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

४.१.१२ पुस्तकालयमा उपलब्ध पुस्तकको विवरण

पुस्तकालय ज्ञानको भण्डार हो । कुनै पनि संस्थाको प्राज्ञिकताको मापनको कसी पुस्तकालयमा कुन विधामा कस्ता पुस्तक छन् र त्यसमा पाठक वर्गको कतिको आकर्षण छ भन्नेमा रहन्छ । यस क्याम्पसमा पनि स्नातक तहका कक्षा सञ्चालन हुन थालेपछि २०३५/०३६ तिर नै पुस्तकालयको आवश्यकता महसुस गरी तत्कालिन महेन्द्र स्मृति भवनको भवन निर्माण गरी पुस्तकालयको व्यवस्थापन गरिएको थियो । हाल क्याम्पसमा स्नातक र स्नातकोत्तर तहका

कक्षा सञ्चालन र अनुसन्धानका काम निरन्तर हुने हुनाले विगतदेखि वर्तमानसम्मका पाठ्यपुस्तकदेखि अनुसन्धानमूलक पुस्तकहरू रहेका छन् । त्रिवि केन्द्रीय पुस्तकालयले त्यहाँ रहेका पुस्तकहरूलाई वेवसाइटमार्फत विस्तार गर्ने योजना भए जस्तै यस क्याम्पस पनि E-Library को व्यवस्था गर्दै देश विदेशमा निस्केका अनुसन्धानमूलक कृतिहरूलाई सँगाल्ने काम पनि गरिरहेको छ ।

क्याम्पसको प्रशासनिक भवनको तेस्रो तलामा व्यवस्थित पुस्तकालयको निर्माण गरी अध्ययन कक्ष, वितरण कक्ष र सङ्ग्रह कक्षको व्यवस्था गरिएको छ । यो पुस्तकालय माथिल्लो तलामा भएका कारण पाठक वर्गको पहुँच र अपाङ्गमैत्री नभएको महसुस गरी साधनसम्पन्न छुट्टै पुस्तकालय भवन बनाउने गरी संघीय सांसद एवम् प्रदेश सरकारबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त गरी निर्माण कार्य अगाडि बढाइएको छ । पुस्तकालयलाई प्रविधिमैत्री बनाउने अभियानमा क्याम्पस अगाडि बढेको छ । हाल पुस्तकालयमा नेपाली, अंग्रेजी, अर्थशास्त्र, राजनीतिशास्त्र, समाजशास्त्र, मानवशास्त्र, इतिहास, व्यवस्थापन, शिक्षा, कानून, धर्म, दर्शन, गणित, शब्दकोश, पुस्तकालय विज्ञान, ब्रेललिपि, भूगोल, पत्रकारिता, जर्नल, हिन्दी साहित्य, थेसिस गरी झण्डै ३५ हजार थान पुस्तक तथा अन्य पाठ्यसामग्रीहरू रहेका छन् । क्याम्पसमा रहेका पुस्तक तथा अन्य पाठ्यसामग्रीको विवरण यसप्रकार रहेको छ :-

तालिका : ४.१६

पुस्तकालयमा रहेका पुस्तक तथा पत्रपत्रिकाको विवरण

क्र. सं.	पुस्तक तथा पत्रपत्रिकाको विवरण	सङ्ख्या
१	विभिन्न विषयका पुस्तकहरू (अन्तिम दर्ता नं. अनुसार)	२८३४४
२	विशेष पुस्तक	४९३
३	उपहारस्वरूप प्राप्त पुस्तक	७६६
४	फोटोकपि न्युजलेटर	३६९९
५	जर्नल	२५०
६	मासिक/वार्षिक पत्रपत्रिका	२०००

४.१.१३ विज्ञान प्रयोगशाला

प्रयोगशाला प्राविधिक शिक्षाको मेरुदण्ड हो । धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस बागलुङमा प्राविधिक शिक्षाको शुरुवात २०६८ बाट भएको हो । नेपाल सरकारको प्राविधिक शिक्षालाई विकाससँग जोड्ने र यसका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यअनुसार यस क्याम्पसमा पनि आधुनिक उपकरण र ल्याब व्यवस्थापनमा खर्च गर्ने गरी विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट रकम उपलब्ध भएको थियो । विज्ञान भवनको दोस्रो तलामा प्रयोगशाला सेट गरेपछि यो व्यवस्थित र साधन सम्पन्न भएको छ । अघिल्लो वर्ष करिब ५४ लाख मूल्य बराबरका विभिन्न उपकरण र

१२ लाख बराबरको दराज तथा टेवलको व्यवस्थापन गरिएको छ । पर्याप्त जनशक्तिको अभावका कारण विज्ञान प्रयोगशाला अभै प्रभावकारी ढङ्गले उपयोगमा आउन सकिरहेको छैन ।

४.२ क्याम्पसको स्व-मूल्याङ्कनको अवस्था

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको समग्र कार्यसम्पादन (लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि) को अवस्था केकस्तो छ भनी स्वयम् मूल्याङ्कन गर्न शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुरले निर्माण गरेको प्रश्नावलीमा केही संशोधन गरी विविध प्रश्नावलीहरूसहित क्याम्पसको वास्तविक अवस्था उजागर गरिएको छ । उक्त कार्यसम्पादन परीक्षण साधन २०७८ का आधारमा तयार गरिएको क्याम्पसको स्व-मूल्याङ्कनको अवस्थालाई प्रश्नावलीसहित जस्ताको तस्तै तपसिल बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

क. क्याम्पसको वस्तुगत विवरण

क्याम्पसको नाम: धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, गण्डकी प्रदेश, बागलुङ जिल्ला, बागलुङ नगरपालिका

स्थापना वर्ष: वि.सं. २०१९ भाद्र दुई गते ।

सञ्चालित कार्यक्रमहरू: बिए, बिएड, बिबिएस, बिबिए, बिएस्सी, स्नातकोत्तर समाजशास्त्र, स्नातकोत्तर नेपाली शिक्षा, स्नातकोत्तर पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, स्नातकोत्तर एमबिए ।

क्याम्पसको कोड नं. : ०५३

अ. संक्षिप्त विवरण

तालिका : ४.१७

स्नातक तथा स्नातकोत्तर तहमा विद्यार्थीको विवरण

संस्थान र सङ्काय	तह	सञ्चालनमा रहेका कुल कक्षा	विभिन्न वर्षमा क्याम्पसमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या				
			२०७४	२०७५	२०७६	२०७७	२०७८
मानविकी	स्नातक	४५	१५५	१७९	१६९	१३२	१२३
शिक्षाशास्त्र	स्नातक	९६	५४२	५९८	७०६	६२८	६१४
एक वर्षे बिएड	स्नातक	१५	३७	४१	३९	५१	५१
बिबिएस	स्नातक	२३	५९२	५४१	७५०	९१९	९२६
बिएससी	स्नातक	५७	८१	८०	९१	८९	८९
बिबिए	स्नातक	३५	०	३०	६१	९०	९०
नेपाली शिक्षा	स्नातकोत्तर	२०	४८	१६	२१	१४	१२
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र	स्नातकोत्तर	२०	०	३०	२९	२२	२२
पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन	स्नातकोत्तर	२०	०	११	२३	८	८
एमबिएस	स्नातकोत्तर	२०	७३	६२	८६	६६	७१
कुल जम्मा		३५१	१५२८	१५८८	१९७५	२०१९	२००६

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

आ. विस्तृत विवरण

तालिका : ४.१८

स्नातक तहमा शैक्षिक सत्र २०७४ देखि २०७८ सम्ममा भर्ना भएका विद्यार्थीहरू विवरण

सङ्काय/ संस्थान/ वर्ष	शैक्षिक सत्र २०७४			शैक्षिक सत्र २०७५			शैक्षिक सत्र २०७६			शैक्षिक सत्र २०७७			शैक्षिक सत्र २०७८		
	विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या		
	कुल	छात्र	छात्रा												
मानविकी प्रथम	५९	३०	२९	९३	५८	३५	८३	५६	२७	४८	१५	३३	४८	१५	३३
मानविकी दोस्रो	६१	२९	३२	३९	२०	१९	४९	२४	२५	३५	१७	१८	३५	१७	१८
मानविकी तेस्रो	३५	१२	२३	४७	२०	२७	३७	१६	२१	४९	२४	२५	४०	२३	१७
जम्मा	१५५	७१	८४	१७९	९८	८१	१६९	९६	७३	१३२	५६	७६	१२३	५५	६८
शिक्षाशास्त्र प्रथम	१८३	४५	१३८	१८३	३७	१४६	२८०	६४	२१६	२६३	३५	२२	२६३	३५	२२
शिक्षाशास्त्र दोस्रो	१४७	२२	१२५	१६५	२७	१३८	१२६	१७	१०९	११६	४६	७०	११६	४६	७०
शिक्षाशास्त्र तेस्रो	११९	१७	१०२	१३५	१५	१२०	१६५	२७	१३८	१२६	१७	१०९	११२	१५	९७
शिक्षाशास्त्र चौथो	९३	१९	७४	११५	१७	९८	१३५	१५	१२०	१२३	११	११२	१२३	११	११२
जम्मा	५४२	१०३	४३९	५९८	९६	५०२	७०६	१२३	५८३	६२८	१०९	५१९	६१४	१०७	५०७
बिबिएस, प्रथम	२१५	८५	१३०	२१२	५६	१५६	३५४	१५२	२०२	३८०	१३८	२४	३८०	१३८	२४
बिबिएस, दोस्रो	१५५	३५	१२०	१३८	५१	८७	१८१	४५	१३६	२७९	१०१	१७८	२७९	१०१	१७८
बिबिएस, तेस्रो	१३०	३०	१००	११२	२५	८७	१२६	३३	९३	१४८	१९	१२९	१२७	२५	१०२
बिबिएस, चौथो	९२	३२	६०	७९	१३	६६	८९	११	७८	११२	३५	७७	१४०	२५	११५
जम्मा	५९२	१८२	४१०	५४१	१४५	३९६	७५०	२४९	५०९	९१९	२९३	६२६	९२६	२८९	६३७
बिबिए प्रथम सेमेष्टर	०	०	०	३०	७	२३	३३	१३	२०	३१	१२	१९	०	०	०
बिबिए दोस्रो सेमेष्टर	०	०	०	०	०	०	२८	८	२०	०	०	०	३१	१२	१९
बिबिए तेस्रो सेमेष्टर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३१	१३	१८	०	०	०
बिबिए चौथो	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

सेमेष्टर															
बिबिए पाचाँ सेमेष्टर										२८	८	२०	०	०	०
जम्मा	०	०	०	३०	७	२३	६१	२१	४०	१०	३३	५७	१०	३३	५७
बिएस्सी प्रथम	२७	१०	१७	२०	६	१४	३०	१२	१८	२६	११	१५	२६	११	१५
बिएस्सी दोस्रो	३१	९	२२	२०	७	१३	१८	५	१३	२२	९	१३	२२	९	१३
बिएस्सी तेस्रो	१४	१	१३	२७	६	२१	१९	६	१३	१६	६	१०	१६	६	१०
बिएस्सी चौथो	९	४	५	१३	१	१२	२४	७	१७	२५	७	१८	२५	७	१८
जम्मा	८१	२४	५७	८०	२०	६०	९१	३०	६१	८९	३३	५६	८९	३३	५६
एक वर्ष बिएड	३७	२६	११	४१	२९	१२	३९	२४	१५	५१	३१	२०	५१	३१	२०
कुल जम्मा (स्नातक)	१४०७	४०६	१००१	१४६९	३४५	१०७४	१८१६	५३५	१२८१	१६०९	५५५	१३५४	१८६३	५४८	१३५५

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

तालिका : ४.१९

स्नातकोत्तर तहमा शैक्षिक सत्र २०७४ देखि २०७८ सम्ममा भर्ना भएका विद्यार्थीहरू विवरण

सङ्काय/ संस्थान/वर्ष	शैक्षिक सत्र २०७४			शैक्षिक सत्र २०७५			शैक्षिक सत्र २०७६			शैक्षिक सत्र २०७७			शैक्षिक सत्र २०७८		
	विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या			विद्यार्थी सङ्ख्या		
	कुल	छात्र	छात्रा												
मानविकी पहिलो सेमेष्टर समाजशास्त्र				३०	१८	१२	१३	८	५	७	५	२			
मानविकी दोस्रो सेमेष्टर समाजशास्त्र							१६	७	९				७	५	२
मानविकी तेस्रो सेमेष्टर समाजशास्त्र							०	०	०	१५	७	८			
मानविकी चौथो सेमेष्टर समाजशास्त्र							०	०	०				१५	७	८
जम्मा				३०	१८	१२	२९	१५	१४	२२	१२	१०	२२	१२	१०
शिक्षाशास्त्र पाठ्यक्रम प्रथम सेमेष्टर				११	५	६	१४	११	३						
शिक्षाशास्त्र पाठ्यक्रम दोस्रो सेमेष्टर							९	३	६						
शिक्षाशास्त्र पाठ्यक्रम तेस्रो सेमेष्टर							०	०	०	८	३	५			
शिक्षाशास्त्र पाठ्यक्रम चौथो							०	०	०				८	३	५

सेमेष्टर															
शिक्षाशास्त्र नेपाली प्रथम वर्ष							०	०	०						
शिक्षाशास्त्र नेपाली दोस्रो वर्ष	४३	३४	९				०	०	०						
शिक्षाशास्त्र नेपाली प्रथम सेमेष्टर	५	१	४	१३	१	१२	६	२	४						
शिक्षाशास्त्र नेपाली दोस्रो सेमेष्टर				३	१	२	१३	१	१२						
शिक्षाशास्त्र नेपाली तेस्रो सेमेष्टर							२	१	१	१२	१	११			
शिक्षाशास्त्र नेपाली चौथो सेमेष्टर										२	१	१	१२	१	११
जम्मा	४८	३५	१३	२७	७	२०	४४	१८	२६	२२	५	१७	२०	४	१६
एम. बी. एस. प्रथम वर्ष							०	०	०						
एम. बी. एस. दोस्रो वर्ष	५०	२१	२९				०	०	०						
एम. बी. एस. प्रथम सेमेष्टर	२३	१४	९	५२	२८	२४	४८	२२	२६				४७	२६	२१
एम. बी. एस. दोस्रो सेमेष्टर				१०	६	४	२८	१९	९	३२	१४	१८			
एम. बी. एस. तेस्रो सेमेष्टर							१०	६	४	२४	१४	१०			
एम. बी. एस. चौथो सेमेष्टर										१०	६	४	२४	१४	१०
जम्मा	७३	३५	३८	६२	३४	२८	८६	४७	३९	६६	३४	३२	७१	४०	३१
कुल जम्मा (स्नातकोत्तर)	१२६	७६	६५	१११	४५	६०	१५५	९९	८१	११०	५१	५९	१११	५६	६१
स्नातक जम्मा	७०	४५	४०	१०५	४५	५०	१५५	९९	८१	११०	५१	५९	१११	५६	६१
कुल जम्मा (स्नातक तथा स्नातकोत्तर)	१९६	१२१	१०५	२१६	९०	११०	३१०	१९८	१६१	२२१	१०२	११८	२२१	११२	१२२

स्रोत: क्याम्पसको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

ख. कार्यसम्पादन परीक्षण (स्थलगत अवलोकनबाट प्राप्त विवरण)

I. लगानीसँग सम्बन्धित प्रश्नहरू (३२ X ३ = ९६) को यथार्थ विवरण

१. क्याम्पसको भौतिक संरचनासँग सम्बन्धित प्रश्नहरू (१७) को उत्तर

क्र. सं.	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत/प्राप्ताङ्क
१.१	क्याम्पस हाताभित्रको क्षेत्रफल कति छ ?	• रोपनी वा वर्गमिटरमा: ८८.२२ रोपनी	०. भवनमा भएको तर हाता नभएको १. भवन र साँघुरो प्राङ्गण २. सबै विद्यार्थीलाई एकैसाथ उपस्थित गराउन सकिने	३

			*३. पर्याप्त खेलमैदान क्याम्पसभित्रै रहेको	
१.२	छुट्टै खेलमैदान के छ ? खेल मैदान छ	<ul style="list-style-type: none"> • रोपनी वा वर्गमिटरमा: २० रोपनी 	<p>०. खेलमैदान नभएको</p> <p>१. सीमित खेल खेलाउन पुग्ने मैदान मात्र भएको</p> <p>*२. भलिबल र दौड आदि खेल खेलाउन सकिने</p> <p>३. फुटबल, क्रिकेट समेत सबै किसिमका खेल खेलाउन सकिने</p>	२
१.३	भवन र कक्षा कोठाको अवस्था कस्तो छ ? पर्याप्त छ	<ul style="list-style-type: none"> • पठनपाठन गर्न आवश्यक पर्ने कक्षा कोठा सङ्ख्या: ४९ • उपलब्ध कक्षाकोठाको सङ्ख्या: ९४ • प्रयोगमा आएका कक्षा कोठाको सङ्ख्या ४५ 	<p>०. कक्षा अपुग वा तीन सिफ्ट गरी कक्षा चलाउनु पर्ने अवस्था रहेको</p> <p>१ कक्षा अपुग भई दुई सिफ्ट गरी कक्षा चलाउनु पर्ने अवस्था रहेका</p> <p>२. एकै सिफ्टमा कक्षा सञ्चालन गर्नसम्म पुग्ने कक्षा कोठा भएको</p> <p>*३. एकै सिफ्टमा कक्षा सञ्चालन गर्न पुगेर पनि अन्य प्रसासनिक, पुस्तकालय र प्रयोगशालाका लागि पर्याप्त कक्षा कोठा पुग्ने अवस्था रहेको ।</p>	३
१.४	भौतिक संरचना निर्माण तथा मर्मतसम्भारको अवस्था : राम्रो छ	<ul style="list-style-type: none"> • भौतिक संरचना निर्माण तथा मर्मतसम्भार उपसमिति निर्माण के छ ? छ • बृहत गुरुयोजना निर्माण के छ ? छैन 	<p>०. भौतिक संरचना निर्माण तथा मर्मतसम्भार उपसमिति गठन भएको छैन</p> <p>१. उपसमिति वा क्याम्पस प्रशासनले आफूखुसी भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मतसम्भार गर्ने परम्परा छ</p> <p>*२. उपसमिति गठन भएको छ तर बृहत गुरुयोजना निर्माण भएको छैन</p> <p>३. उपसमितिले बृहत गुरुयोजनाका साथ सञ्चालक समितिबाट कार्यविधि अनुमोदन गराइ निर्माण कार्य गर्ने गरेको</p>	२
१.५	छात्रवास सुविधा: उपलब्ध छ ।	<ul style="list-style-type: none"> • छात्रका लागि छात्रवास सुविधा कति जनाका लागि ? ३६ • छात्राका लागि छात्रावास सुविधा कति जनाका लागि ? ७० 	<p>०. छात्रवास सुविधा नभएको</p> <p>*१. केही छात्रका लागि मात्र आवास सुविधा भएको</p> <p>२. कुल विद्यार्थीको ५ प्रतिशतसम्म छात्रछात्रालाई आवास सुविधा भएको</p> <p>३. कुल विद्यार्थीको ५ प्रतिशतभन्दा बढी छात्रछात्रालाई आवास सुविधा भएको</p>	१

१.६	विजुली वा सौर्य उर्जाको उपलब्धता: छ	<ul style="list-style-type: none"> के के उपलब्ध छ ? : सबै नभएको भए के छैन ? ... 	<p>०. विजुली जडान नभएको</p> <p>१. कार्यालयमा मात्र जडान गरिएको</p> <p>२. प्रयोगशाला वा केही कोठामा मात्र जडान गरिएको</p> <p>*३. सबैमा प्रयाप्त रहेको</p>	३
१.७	कम्प्युटरको उपलब्धता: छ	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीका लागि कुल कम्प्युटरको सङ्ख्या: ३३ प्रयोगमा रहेका कम्प्युटर सङ्ख्या: ५० 	<p>०. कम्प्युटर नभएको</p> <p>१. सबै तह र कार्यक्रममा २० वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीका लागि १ कम्प्युटर पुग्ने</p> <p>*२. स्नातक तथा स्नातकोत्तर तहका केही विषय र कार्यक्रममा मात्र १० देखि १९ विद्यार्थीका लागि १ कम्प्युटर सुविधा भएको</p> <p>३. सबै तहका विद्यार्थीका लागि ५ विद्यार्थी बराबर १ कम्प्युटर सुविधा भएको</p>	२
१.८	शिक्षण सिकाइमा कम्प्युटर र अन्य उपकरणको प्रयोग: भएको	<ul style="list-style-type: none"> कक्षा कोठामा इन्टरनेट, कम्प्युटर, मल्टिमेडिया र प्रोजेक्टरको प्रयोग केकस्तो छ ? : उपलब्ध रहेको छ । 	<p>०. कक्षा कोठामा कुनै पनि उपकरण प्रयोगमा नआएको</p> <p>१. २५% भन्दा कम कक्षा कोठामा इन्टरनेट, कम्प्युटर, मल्टिमेडिया र प्रोजेक्टरको सुविधा भएको</p> <p>२. ५० % कक्षा कोठामा इन्टरनेट, कम्प्युटर, मल्टिमेडिया र प्रोजेक्टरको सुविधा भएको</p> <p>*३. ५० % भन्दा बढी कक्षा कोठामा इन्टरनेट, कम्प्युटर, मल्टिमेडिया र प्रोजेक्टरको सुविधा भएको र प्रयोगमा आएको</p>	३
१.९	चमेना गृह वा खाजाघरको व्यवस्था के छ ? राम्रो छ	<ul style="list-style-type: none"> क्याम्पस हातामा भएको वा क्याम्पसले व्यवस्था गरेको?: क्याम्पस हातामा भएको नभएको : 	<p>०. कतै नभएको</p> <p>१. नियमित नखुल्ने</p> <p>२. नियमित खुल्ने, सरसफाइ राम्रो भएको र स्वस्थकर खाना</p> <p>*३. नियमित खुल्ने, फराकिलो बस्ने ठाउँ, सरसफाइ भएको र सबै प्रकारका गुणस्तरयुक्त खाजा/ खानाको सुविधा भएको</p>	३
१.१०	क्याम्पस हातामा खानेपानी र	<ul style="list-style-type: none"> उपलब्ध छ: छ उपलब्ध छैन: ... 	<p>०. कुनै व्यवस्था नभएको</p> <p>१. पानीमात्र उपलब्ध भएको</p> <p>*२. पानी र साबुन उपलब्ध तर</p>	२

	साबुनको उपलब्धता के छ ? छ		कहिलेकाँही र अपर्याप्त ३. विद्यार्थीले प्रयोग गर्न पाउने गरी सफा पानी र साबुन नियमित र पर्याप्त भएको	
१.११	खेलकूद सामग्रीको उपलब्धता र प्रयोग: छ	<ul style="list-style-type: none"> कुनकुन सामग्री उपलब्ध छन् ? : फुटबल, भलिबल, टीटी, व्याडमिण्टन, क्यारमबोर्ड, चाइनीजचेकर, चेस नभएका सामग्रीहरू: 	<ul style="list-style-type: none"> ०. नभएको वा २ प्रतिशतभन्दा कम विद्यार्थीले मात्र प्रयोग गर्नपुग्ने सामग्री उपलब्ध भएको १. कम्तीमा ५ प्रतिशतसम्म विद्यार्थीले प्रयोग गर्नपुग्ने सामग्री उपलब्ध भएको र उपयोगमा आएको *२. कम्तीमा १० प्रतिशतसम्म विद्यार्थीले प्रयोग गर्नपुग्ने सामग्री उपलब्ध भएको तर उपयोग नभएको ३. कम्तीमा २५ प्रतिशत विद्यार्थीले प्रयोग गर्नपुग्ने सामग्री उपलब्ध भइ उपयोगमा आएको 	२
१.१२	पानीको सुविधासहितको शौचालय के छ ? : छ	<ul style="list-style-type: none"> उपलब्ध शौचालयको अवस्था कस्तो छ ? : राम्रो छ/ छात्रामैत्री नभएको शौचालयको अवस्था राम्रो छैन 	<ul style="list-style-type: none"> ०. शौचालय नभएको वा छात्रछात्राका लागि अलगअलग शौचालय नभएको १. छात्रछात्राका लागि अलगअलग शौचालय भएको *२. छात्रछात्राका लागि अलगअलग शौचालय भई सफासमेत भएको ३. छात्रलाई स्यानिटरी प्याडसहित छात्रछात्राका लागि सबै सुविधा भएको 	२
१.१३	पुस्तकालय र विभागीय पुस्तकालयको उपलब्धता र प्रयोग के छ ? राम्रो छ	<ul style="list-style-type: none"> पुस्तकालय र विभागीय पुस्तकालयको उपलब्धता र प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? राम्रो छ इ-पुस्तकालय छ छैन ? छैन 	<ul style="list-style-type: none"> ०. सुविधा नभएको १. पुस्तकालय भएको तर विभागीय पुस्तकालय नभएको *२. केही विभागमा पुस्तकालय भएको र विद्यार्थीले घर लैजाने व्यवस्था पनि भएको ३. आधुनिक पुस्तकालय र इ-पुस्तकालय भएको र सबै विद्यार्थीको आवश्यकता पूर्ति हुने गरी आवश्यकताअनुसार विभागीय पुस्तकालय सुविधा भएको 	२
१.१४	प्रयोगात्मक कक्षा, विज्ञान र कम्प्युटर ल्यावको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> विज्ञान प्रयोगशालाको ल्यावको अवस्था कस्तो छ ? राम्रो छ कम्प्युटर ल्यावको अवस्था ? राम्रो छ 	<ul style="list-style-type: none"> ०. आवश्यक सबै विषयको ल्याव र आवश्यक साधन नभएको १. ल्याव भएर पनि सञ्चालन प्रक्रिया व्यवस्थित नभएको *२. ल्याव र सञ्चालन कार्यविधि स्पष्ट 	२

		<ul style="list-style-type: none"> • अन्य ल्यावको अवस्था ? 	<p>भएको तर प्राविधिक जनशक्ति नभएको</p> <p>३. विषयअनुसारका ल्याव, कार्यविधि र प्राविधिक जनशक्ति प्रयाप्त भएको</p>	
१.१५	क्याम्पसको घेराबार र सुरक्षाको अवस्था के छ? राम्रो छ	<ul style="list-style-type: none"> • क्याम्पसको घेराबार के को छ? : पक्की पर्खाल • सुरक्षा गार्डको अवस्था के छ? : छ 	<p>०. घेराबार र चौकीदारको सुविधा नभएको</p> <p>१. आंशिक घेराबार र चौकीदारको सुविधा भएको</p> <p>*२. चौकीदार र पक्की घेराबार भएर पनि प्रभावकारी कार्यन्वयन नभएको</p> <p>३. सबै पक्की घेराबार र सुरक्षा प्रबन्ध राम्रो भएको</p>	२
१.१६	कक्षाकोठामा प्रयोग हुने पाटीको अवस्था कस्तो छ ? प्रत्येक कोठामा ह्वाइटबोर्ड भएको	<ul style="list-style-type: none"> • पार्टी वा ब्याक बोर्डको सङ्ख्या कति छन् ? ४५ 	<p>०. कालो पाटी र चक, डस्टर मात्र प्रयोग भएको</p> <p>१. कालो पाटी र ह्वाइट बोर्ड दुबै प्रयोग भएको</p> <p>*२. सेतो पाटी र मार्करको प्रयोग भएको</p> <p>३. स्मार्ट बोर्डको प्रयोग भएको</p>	२
१.१	सरसफाइको अवस्था:	<ul style="list-style-type: none"> • क्याम्पस परिसर, विज्ञान प्रयोगशाला, कक्षा कोठा र शौचालयको सरसफाइको अवस्था कस्तो छ ? राम्रो छ 	<p>०. सरसफाइको प्रबन्ध राम्रो नभएको</p> <p>१. शौचालय र कक्षाकोठा सरसफाइको व्यवस्था भएको तर नियमित सरसफाइ नभएको</p> <p>*२. सरसफाइको निम्ति कार्यालय सहयोगी कर्मचारीको व्यवस्था भएको तर सबै ठाउँको नियमित सरसफाइमा कार्यविवरण (TOR) नदिइएको</p> <p>३. सबै ठाउँको नियमित सरसफाइमा सहयोगी कर्मचारीलाई कार्यविवरण (TOR) दिइएको र सरसफाइको प्रबन्ध राम्रो भएको</p>	२

२. शिक्षक तथा कर्मचारी (१०)

क्र.सं.	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
२.१	कक्षा र	<ul style="list-style-type: none"> • जम्मा कक्षा सङ्ख्या: 	०. सबै विषयमा विषयगत पूर्णकालीन शिक्षक	२

	विषयको अनुपातमा पूर्णकालीन शिक्षकको उपलब्धता के छ ?	३६६ ● जम्मा शिक्षक सङ्ख्या (आंशिकसमेत): ७७	नभएको १. कम्तीमा विषयगत शिक्षक भएको *२. पूर्णकालीन सहित केही विषयमा विषय विशेषज्ञ शिक्षक भएको ३. पूर्णकालीन सहित सबै विषयमा कम्तीमा एक विषय विशेषज्ञ शिक्षक समेत भएको ।	
२.२	शिक्षकको योग्यता	● जम्मा शिक्षक सङ्ख्या: ७७ ● स्नातकोत्तर तहको योग्यता भएका शिक्षक सङ्ख्या: ७७ ● एमफिल तहको योग्यता भएका शिक्षक सङ्ख्या: ४ ● विद्यावारिधि गरेका शिक्षकको सङ्ख्या: ३	० न्युनतम योग्यता पनि नभएका शिक्षक समेत भएमा *१. सबै शिक्षकको न्युनतम योग्यता पुगेको २. एमफिल सरह योग्यता भएका शिक्षक कम्तीमा ५० प्रतिशत भएको ३. विद्यावारिधिको योग्यता भएका शिक्षक कम्तीमा २५ प्रतिशत भएको	१
२.३	लैङ्गिक अनुपात	● महिला शिक्षकको सङ्ख्या: ५ ● पुरुष शिक्षकको सङ्ख्या (आंशिक समेत): ७२	०. महिला शिक्षिका नै नभएको *१. महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात ०.२० भन्दा कम २. महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात ०.२० देखि ०.५० ३. महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात ०.५० वा सोभन्दा बढी	१
२.४	नियुक्तिको प्रकार	● स्थायी शिक्षकको सङ्ख्या: ४१ ● करार शिक्षक सङ्ख्या: ५ ● आंशिक शिक्षक सङ्ख्या:-३५	०. सबै शिक्षक करार १. ५० प्रतिशतभन्दा कम शिक्षक पूर्णकालीन *२. ५० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी शिक्षक पूर्णकालीन ३. सबै शिक्षक स्थायी वा पूर्णकालीन	२
२.५	शिक्षकमा सूचना प्रविधि (कम्प्युटर/इन्टरनेट/इमेल)	● सूचना प्रविधिको क्षमता भएका शिक्षक सङ्ख्या: ५७ ● सूचना प्रविधिको क्षमता नभएका शिक्षक सङ्ख्या: २०	०. कुनै पनि शिक्षकमा यो क्षमता नभएको १. २५% भन्दा कम शिक्षकमा यो क्षमता भएको *२. २५ देखि ५० % शिक्षकमा यो क्षमता भएको ३. ५० % वा सोभन्दा बढी शिक्षकमा यो क्षमता भएको	२
२.६	शिक्षक उपस्थिति	● २०७६ को वर्षमा क्याम्पस खुलेको	०. क्याम्पस खुलेको दिनको ७० % भन्दा कम औसत उपस्थिति भएको	३

		<p>जम्मा दिन: २६४ सङ्ख्या</p> <ul style="list-style-type: none"> • २०७६ को शैक्षिक वर्षमा शिक्षकको औसत उपस्थिति: १८० • प्रतिहप्ता औसतमा ४२ घण्टा वा सोभन्दा बढी समय क्याम्पसमा बिताउने शिक्षको सङ्ख्या प्रतिशतमा: ९० 	<p>१. क्याम्पस खुलेको दिनको ७०-८० % सम्म औसतमा उपस्थिति भएको</p> <p>२. क्याम्पस खुलेको दिनको ८० % भन्दा बढी औसत उपस्थिति भएको</p> <p>*३. क्याम्पस खुलेको दिनमा प्रतिहप्ता औसत ४२ घण्टा वा सोभन्दा बढी समय क्याम्पसमा बिताउने शिक्षकको सङ्ख्या ७५ % वा सोभन्दा बढी रहेको</p>	
२.७	क्या. प्र. को मूल्याङ्कनमा शिक्षक तथा कर्मचारीको कार्यसम्पादन स्तर के छ ?	<ul style="list-style-type: none"> • क्या.प्र. बाहेक जम्मा शिक्षक र कर्मचारीको सङ्ख्या: १०१ • नियमितता, शिक्षण प्रभावकारिता र विद्यार्थी उपलब्धिका आधारमा क्या.प्र.को मूल्याङ्कनमा कार्यसम्पादन स्तर सन्तोषजनक भएका शिक्षक सङ्ख्या: ६२ 	<p>०. शिक्षक र कर्मचारीको कार्यसम्पादन सन्तोष जनक नभएको</p> <p>१. ५०% भन्दा कम शिक्षक र कर्मचारीको कार्यसम्पादन सन्तोषजनक भएको</p> <p>*२. ५० देखि ८० % शिक्षक र कर्मचारीको कार्यसम्पादन सन्तोषजनक भएको</p> <p>३. ८०% वा सोभन्दा बढी शिक्षक र कर्मचारीको कार्यसम्पादन सन्तोषजनक भएको</p>	२
२.८	जनशक्ति विकास योजना/शिक्षक र कर्मचारीको Job Description र TOR	<ul style="list-style-type: none"> • क्या.स.समिति, क्या. प्रमुख, स.क्या. प्रमुख, वि.क. प्रमुख, विभागीय प्रमुख, कार्यक्रम संयोजक, RMC प्रमुख, प्रत्येक शिक्षक र कर्मचारीको Job Description र TOR को अवस्था के छ ? छैन 	<p>०. त्रि.वि. ऐन नियममा भएको तर कार्यान्वयनमा नआएको</p> <p>१. त्रि.वि. ऐन नियममा भएअनुसार आंशिक कार्यान्वयनमा आएको</p> <p>*२. Job Description र TOR दिने व्यवस्था भएको तर कार्यान्वयनमा नआएको</p> <p>३. Job Description र TOR प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याएको</p>	२
२.९	शिक्षक र कर्मचारीको आचार संहिता	<ul style="list-style-type: none"> • शिक्षक र कर्मचारीको आचार संहिता निर्माण गरिएको छ या छैन ? : छ 	<p>०. त्रि.वि. ऐन नियममा उल्लेख भएबाहेक अरु केही नभएको</p> <p>१. निर्माण भएको तर कार्यान्वयनमा नआएको</p> <p>२. क्याम्पस प्रसासनले निर्माण गरी निर्देशात्मक रूपमा लागू गर्ने प्रयास भएको तर सार्वजनिक नगरिएको</p> <p>*३. क्याम्पसले निर्माण गरी शिक्षक</p>	३

			कर्मचारीबाट अनुमोदन गराइ सार्वजनिक गरिएको ।	
२.१०	क्याम्पसबाट प्रवाह हुने सेवासम्बन्धी बडापत्र	<ul style="list-style-type: none"> क्याम्पसको सेवासम्बन्धी बडापत्र र सुभाव पेटिका भए नभएको ? भएको 	<p>०. क्याम्पसको सेवासम्बन्धी बडापत्र र सुभाव पेटिका तयार नभएको</p> <p>१. औपचारिकताका लागि तयार गरिएको तर कार्यान्वयनमा नआएको</p> <p>२. सरोकारवालाले देख्ने स्थानमा सार्वजनिक गरिएको</p> <p>*३. सार्वजनिक स्थानमा राखिएको र प्राप्त सुभावहरू संकलन गरी नीति निर्माणमा समावेश गरिएको ।</p>	३

३. समुदायको सहभागिता र लगानी (५)

क्र.सं.	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
३.१	जग्गा	<ul style="list-style-type: none"> त्रिभुवन विश्वविद्यालयको स्वामित्वमा रहेको जमिनको क्षेत्रफल: ८४ रोपनी अभिभावक वा समुदायको आंशिक लगानीमा किनिएको वा प्राप्त भएको जमिनको क्षेत्रफल: छैन क्याम्पसको कुल जग्गा क्षेत्रफल: ८४ रोपनी 	<p>*०. क्याम्पसको जग्गा खरिदमा अभिभावक वा समुदायको कुनै पनि योगदान नरहेको</p> <p>१. क्याम्पसको जग्गामा अभिभावक वा समुदायको लगानी वा दानदातव्यको अनुपात २५ प्रतिशत भन्दा कम रहेको</p> <p>२. क्याम्पसको जग्गामा अभिभावक वा समुदायको लगानी वा दानदातव्यको अनुपात २५-५० प्रतिशत रहेको</p> <p>३. क्याम्पसको जग्गामा अभिभावक वा समुदायको लगानी वा दानदातव्यको अनुपात ५० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी रहेको</p>	०
३.२	भवन	<ul style="list-style-type: none"> कम्तीमा ५०% सरकारी लगानीमा बनेका भवन सङ्ख्या: - ८ अभिभावक वा समुदायको पूर्ण लगानीमा बनेको भवन सङ्ख्या: ... अभिभावक वा समुदायको कम्तीमा ५०% लगानीमा बनेको भवन सङ्ख्या: १ 	<p>०. भवन निर्माणमा स्थानीय लगानी नभएको</p> <p>*१. भवन निर्माणमा २५% भन्दा कम स्थानीय लगानी भएको</p> <p>२. भवन निर्माणमा २५ देखि ५० % सम्म स्थानीय लगानी भएको</p> <p>३. भवन निर्माणमा ५०% वा सोभन्दा बढी स्थानीय लगानी भएको</p>	१
३.३	आर्थिक सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ को सरकारी र स्थानीय स्रोतको कुल 	<p>०. क्याम्पसको आन्वयिक समुदायबाट नभएको</p>	२

		<p>आम्दानी रु: ६१८८२५४५ (छ करोड उन्नाइस लाख बयासी हजार पाँचसय पैतालिस)</p> <ul style="list-style-type: none"> • शिक्षक/कर्मचारीको तलब वापत रु..... • २०७६ को स्थानीय स्रोतबाट प्राप्त रु: १५०६८०९६ • २०७६ को स्थानीय स्रोतको योगदान प्रतिशतमा: २४.३१ 	<p>१. कुल आम्दानीको १० % भन्दा कम स्थानीय स्रोतबाट भएको</p> <p>*२. कुल आम्दानीको १० देखि ३० % स्थानीय स्रोतबाट भएको</p> <p>३. कुल आम्दानीको ३० % वा सोभन्दा बढी स्थानीय योगदानबाट भएको</p>	
३.४	समुदायको सहभागिता	<ul style="list-style-type: none"> • क्याम्पसको कुल अभिभावक सङ्ख्या ? १५०० • हरेक क्रियाकलापमा उपस्थित हुने अभिभावकको सङ्ख्या ? : ५० • क्याम्पसका कार्यक्रममा उपस्थित हुने अभिभावकको सङ्ख्या ? १०० 	<p>*०. समुदायको उपस्थिति नभएको वा २५ प्रतिशत भन्दा कम</p> <p>१. २५ % भन्दा बढी अभिभावक उपस्थिति भई आफ्ना बालबालिकाको शैक्षिक विषयमा चारो राखेको</p> <p>२. २५ % भन्दा बढी अभिभावक क्याम्पसका कार्यक्रममा उपस्थित भएको</p> <p>३. ५० % वा सोभन्दा बढी अभिभावकको उपस्थिति भएको</p>	०
३.५	व्यक्ति वा समुदायको अक्षय कोश र पुरस्कार	<ul style="list-style-type: none"> • अक्षय कोश दाताको नगद राशि रु: पाँचलाख • अक्षय कोशको प्रयोजन: जेहेन्दार र गरीब छात्रवृत्ति 	<p>०. व्यक्ति वा समुदायको अक्षय कोश नभएको</p> <p>१. व्यक्तिको तजविजमा पुरस्कार वितरण गर्ने गरी अक्षयकोश राखिएको</p> <p>*२. गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाई आर्थिक सहयोग गर्ने प्रयोजनका निम्ति अक्षय कोश राखिएको तर कार्यविधि स्पष्ट नभएको</p> <p>३. स्पष्ट कार्यविधिसहित सार्वजनिक स्थलमा सूचना टास गरिएको</p>	२

II. प्रक्रियासँग सम्बन्धित प्रश्नहरू (५९X३ = १७७)

४. कक्षा शिक्षण (कक्षा अवलोकन, क्या.प्र., विद्यार्थी र अभिभावकको भनाइमा आधारित १२)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थविवरणको उत्तर भर्नुहोस्	विषयगत	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
४.१	योजना निर्माण/ शिक्षण योजना	<ul style="list-style-type: none"> • वार्षिक कार्ययोजना/ एकाइयोजन पाठयोजना 	शैक्षिक शिक्षण, दैनिक वा टिपोट	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले कुनै पनि योजना निर्माण नगरेको</p> <p>१. ५०% भन्दा कम शिक्षकले वार्षिक योजना वा दैनिक पाठयोजना</p>	२.

		बनाई शिक्षण गर्ने शिक्षक सङ्ख्या: ७०	निर्माण गरी शिक्षण गरेको *२. ५०% भन्दा बढी शिक्षकले नियमित रूपमा कुनै एक प्रकारको योजना निर्माण गरी शिक्षण गरेको ३. ५०% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित दुबै प्रकारका योजना निर्माण गरी शिक्षण गरेको ।	
४.२	शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग	• नियमित शैक्षिक सामग्री - दैनिक प्रयोगका सामग्री बाहेक) प्रयोग गर्ने शिक्षकको सङ्ख्या: ४०	०. २५% भन्दा कम शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको १. २५ देखि ५० % शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको *२. ५० देखि ७५ % शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको ३. ७५ % वा सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको	२
४.३	छलफल र अन्तरक्रियात्मक शिक्षण	• नियमित विद्यार्थी केन्द्रित छलफल र अन्तरक्रियात्मक शिक्षण गर्ने शिक्षक सङ्ख्या: ६०	०. २५% भन्दा कम शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको १. २५ देखि ५० % शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको २. ५० देखि ७५ % शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको *३. ७५ % वा सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको	३
४.४	शिक्षणमा प्रविधि (कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, इन्टरनेट, मोबाइल) को प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने	• नियमित शिक्षण प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने शिक्षकको सङ्ख्या: ५७	०. २५% भन्दा कम शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको १. २५ देखि ५० % शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको *२. ५० देखि ७५ % शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको ३. ७५ % वा सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेको	२
४.५	वैयक्तिक भिन्नतामा आधारित सहयोगात्मक शिक्षण	• कमजोर र विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीलाई सहयोगात्मक शिक्षण गर्ने शिक्षक सङ्ख्या: २०	०. कुनै पनि शिक्षकले यसरी शिक्षण नगरेको १. २५% भन्दा कम शिक्षकले गरेको *२. २५ देखि ५० % सम्म शिक्षकले गरेको ३. ५०% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले गरेको	२

४.६	गृहकार्य, परियोजना र शोधकार्य	<ul style="list-style-type: none"> नियमित गृह्यकार्य, परियोजना र शोधकार्यमा सहयोग र पृष्ठपोषण दिने शिक्षकको सङ्ख्या: ६० जना । 	<p>०. विद्यार्थीलाई शिक्षकले नियमित गृह्य कार्य दिने र पृष्ठपोषण दिने चलन नभएको</p> <p>१. २५% सम्म शिक्षकले नियमित गृह्य कार्य दिने र पृष्ठपोषण दिने गरेको</p> <p>२. २५% भन्दा बढी शिक्षकले गृह्यकार्यसहित नियमित विद्यार्थीलाई व्यक्तिगत परियोजना कार्य दिने गरेको</p> <p>*३. २५% भन्दा बढी शिक्षकले विद्यार्थीलाई व्यक्तिगत तथा सामुहिक निर्देशन, परियोजना कार्य गर्न लगाउने र पृष्ठपोषण दिने गरेको</p>	३
४.७	शिक्षणमा सकारात्मक पुनर्वल (प्रोत्साहन, हौसला समेत)	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षण गर्दा विद्यार्थीलाई नियमित पुनर्वल प्रदान गर्ने शिक्षकको सङ्ख्या: पचास भन्दा कम 	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले प्रयोग नगरेको</p> <p>१. २५% भन्दा कम शिक्षकले गरेको</p> <p>*२. २५ देखि ५० % सम्म शिक्षकले गरेको</p> <p>३. ५०% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले विद्यार्थीलाई पुनर्वल तथा पृष्ठपोषण गर्ने गरेको</p>	२
४.८	शिक्षकका लागि पुर्नताजकीकरण तालिमको सुविधा	<ul style="list-style-type: none"> पाठ्यक्रममा आधारित विषयगत तालिम लिने शिक्षकको सङ्ख्या: कम्तीमा २० 	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले नलिएको</p> <p>*१. २५ % भन्दा कम शिक्षकले लिएको</p> <p>२. २५ देखि ५० % शिक्षकले लिएको</p> <p>३. ५०% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले लिएको</p>	१
४.९	लघु अनुसन्धान गर्ने वा पाठ्यपुस्तक लेख्ने शिक्षक	<ul style="list-style-type: none"> विगत एक वर्षमा लघु अनुसन्धान गर्ने वा पाठ्यपुस्तक लेख्ने शिक्षक सङ्ख्या: ५ विषय: व्यवस्थापन, अर्थशास्त्र, राजनीतिशास्त्र र नेपाली 	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले कुनै काम नगरेको</p> <p>*१. औसतमा प्रति शिक्षक ५ जनाले गरेको</p> <p>२. औसतमा प्रति शिक्षक १० जनाले गरेको</p> <p>३. औसतमा प्रति शिक्षक २० जनाले अनुसन्धान गरेको</p>	१
४.१०	राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय पत्रिका वा जर्नलमा लेख प्रकाशन	<ul style="list-style-type: none"> विगत एक वर्षमा राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय पत्रिका वा जर्नलमा लेख प्रकाशित शिक्षक सङ्ख्या: १० 	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले कुनै काम नगरेको</p> <p>१. औसतमा प्रति शिक्षक ५ जनाले गरेको</p> <p>*२. औसतमा प्रति शिक्षक १० जनाले</p>	२

		<ul style="list-style-type: none"> विषय: नेपाली, अर्थशास्त्र, अङ्ग्रेजी, समाजशास्त्र (अन्तरराष्ट्रिय) 	<p>गरेको</p> <p>३. औसतमा प्रति शिक्षक २० जनाले अनुसन्धान गरेको</p>	
४.११	अनुसन्धानका लागि बजेट	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक स्रोतबाट रू.: दश लाख बाह्य स्रोतबाट रू. 	<p>०. कुनै पनि व्यवस्था नभएको</p> <p>१. नियमित रूपमा कुल बजेटको १ % भन्दा कम बजेट छुट्याइएको</p> <p>*२. नियमित रूपमा कुल बजेटको ५% भन्दा कम बजेट छुट्याइएको</p> <p>३. नियमित रूपमा कुल बजेटको ५% भन्दा बढी बजेट छुट्याइएको</p>	२
४.१२	परामर्श सेवा प्रवाह	<ul style="list-style-type: none"> क्याम्पसका तर्फबाट विगत तीन वर्षमा अन्य संघसंस्था वा समुदायलाई परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने पूर्णकालीन शिक्षकको सङ्ख्या: ८ 	<p>०. क्याम्पसका तर्फबाट कुनै पनि परामर्श सेवा प्रवाह नभएको</p> <p>१. पूर्णकालीन शिक्षकको ५ % भन्दा कम शिक्षकले सेवा प्रवाह गरेको</p> <p>*२. पूर्णकालीन शिक्षकको १० % सम्म शिक्षकले सेवा प्रवाह गरेको</p> <p>३. पूर्णकालीन शिक्षकको १० % भन्दा बढी शिक्षकले सेवा प्रवाह गरेको ।</p>	२

५. विद्यार्थी मूल्याङ्कन (सिकाइ उपलब्धि र सम्बन्धित विवरणको अभिलेख अनुसार ५)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
५.१	विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक परीक्षा वर्षको कतिपटक हुने गरेको ? : २ आन्तरिक मूल्याङ्कनको अभिलेख अद्यावधिक राखिएको वा नराखिएको: राखिएको 	<p>०. आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन गर्ने नगरिएको</p> <p>१. विद्यार्थी आन्तरिक परीक्षा हुने गरेको तर अभिख अद्यावधिक नभएको</p> <p>२. आन्तरिक परीक्षामा औसतमा १० % भन्दा कम विद्यार्थी उत्तीर्ण भएको</p> <p>*३. आन्तरिक परीक्षामा औसतमा २५ % भन्दा बढी विद्यार्थी उत्तीर्ण भएका, अभिलेख अद्यावधिक भएको र शिक्षण सिकाइ सुधारमा प्रयोग भएको</p>	३
५.२	निर्माणात्मक मूल्याङ्कन (आन्तरिक परीक्षा) को प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीको आन्तरिक परीक्षा लिई त्यसको नतिजा विश्लेषणका आधारमा छात्रलाई पृष्ठपोषण दिने शिक्षकको सङ्ख्या: ६० आन्तरिक परीक्षा 	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको साधन प्रयोग नगरको</p> <p>१. २५ % भन्दा कम शिक्षकले विद्यार्थीको आन्तरिक परीक्षा लिई त्यसको नतिजा जानकारीका लागि विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण दिने गरेको</p> <p>२. २५ देखि ५०% शिक्षकले विद्यार्थीको</p>	३

		कतिपटकसम्म : २	आन्तरिक परीक्षा लिई त्यसको नतिजा जानकारीसहित सुधारका लागि विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण दिने गरेको *३. ५०% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले विद्यार्थीको आन्तरिक परीक्षा लिई त्यसको नतिजा जानकारीसहित सुधारका लागि विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण दिने गरेको	
५.३	आन्तरिक परीक्षा/ प्रश्नपत्र निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्नपत्र निर्माणमा विशिष्टीकरण तालिका प्रयोग गर्ने शिक्षकको सङ्ख्या: ६० विशिष्टीकरण तालिका प्रयोग भएको संकाय वा संस्थान र विषयको नाम: केही संकाय र संस्थानमा 	<ul style="list-style-type: none"> ०. विशिष्टीकरण तालिका बिना नै प्रश्न निर्माण गर्ने गरेको *१. २५% भन्दा कम शिक्षकले प्रश्नपत्र निर्माणमा विशिष्टीकरण तालिकाको प्रयोग गरेको २. २५ देखि ५० % शिक्षकले प्रश्नपत्र निर्माणमा विशिष्टीकरण तालिकाको प्रयोग गरेको ३. ५० % वा सोभन्दा बढी शिक्षकले प्रश्नपत्र निर्माणमा विशिष्टीकरण तालिकाको प्रयोग गरेको 	१
५.४	आन्तरिक परीक्षा फलको विश्लेषण र पृष्ठपोषण	<ul style="list-style-type: none"> क्याम्पसभित्र आन्तरिक रूपमा परीक्षाफल विश्लेषण गरिएको वा नगरिएको ? गरिएको गरिएको भए तरिका कसरी: 	<ul style="list-style-type: none"> ०. परीक्षाफल विश्लेषणसम्बन्धी कुनै काम नभएको *१. विद्यार्थीको कक्षागत र विषयगत सिकाइ उपलब्धिका बारेमा स्टाफ बैठकमा छलफल मात्र हुने गरेको २. विद्यार्थीको कक्षागत र विषयगत औसत सिकाइ उपलब्धि विश्लेषण गरी समीक्षा र पृष्ठपोषण मात्र दिने गरेको ३. परीक्षाफल प्रकाशित भएपछि कक्षागत र विषयगत औसत उपलब्धि विश्लेषण गरी सुधारका लागि पृष्ठपोषण र समीक्षा सहितको सुधारको योजना बनाउने गरेको 	१
५.५	निरन्तर मूल्याङ्कनको नतिजा विश्लेषण र अभिलेखीकरण	<ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक तथा बाह्य परीक्षाको नतिजा विश्लेषण र अभिलेखीकरणको अवस्था के छ ? भएको 	<ul style="list-style-type: none"> ०. नियमित रूपमा नतिजा विश्लेषण र अभिलेखीकरणको व्यवस्था नभएको १. बाह्य परीक्षाको मात्र नतिजा अभिलेखीकरण भएको *२. आन्तरिक र बाह्य सबै परीक्षाको 	२

			<p>नतिजा अभिलेखीकरण भएको</p> <p>३. आन्तरिक र बाह्य सबै परीक्षाको नतिजा विश्लेषणसहित अभिलेखीकरण गरी विद्यार्थीलाई लब्धाङ्क पत्र दिने व्यवस्था भएको ।</p>
--	--	--	--

६. शिक्षकको पेशागत विकास (शिक्षकको पेशागत सन्तुष्टि ७)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थविवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस्	कैफियत
६.१	पेशागत विकासका लागि क्याम्पसमा अवलम्बन गरिएका उपायहरू	<p>मिल्ने विकल्पमा चिन्ह लगाउनुहोस् (विगत एक वर्षमा) :</p> <p>*पेशागत विकासका लागि शिक्षकको तालिममा सहभागिता</p> <p>*सेमिनार, गोष्ठी वा कार्यशालाको आयोजना</p> <p>*नयाँ पाठ्यक्रमको अभिमुखीकरण तालिम</p> <p>*उच्चशिक्षाको अवसर (अध्ययन विदा, बेतलवी विदा आदि)</p> <p>*अन्य क्याम्पसको भ्रमण</p> <p>*व्यक्तिगत वा समूहगत अनुसन्धान</p> <p>*पेशागत विकासका सामग्री (पत्रिका, जर्नल आदि) को नियमितता र अध्ययन</p> <p>*विषयगत शिक्षकहरूको बैठक र छलफल</p> <p>*पेशागत विकाससँग सम्बन्धित लेखन र प्रकाशन</p>	<p>०. उक्त सूचीमध्ये कुनै १२ वटासम्म कार्य भएको</p> <p>१. उक्त सूचीमध्ये कम्तीमा ४ वटासम्म कार्य भएको</p> <p>२. उक्त सूचमध्ये ५ देखि ६ वटासम्म कार्य भएको</p> <p>*३. उक्त सूचीमा उल्लेखित सबै कार्य भएको</p>	३
६.२	पेशा र शिक्षणसँग सम्बन्धित रचनात्मक कार्य	<ul style="list-style-type: none"> • रचनात्मक कार्य गर्ने शिक्षकको सङ्ख्या: २० • रचनात्मक कार्यको विवरण: ... सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग कम गर्ने विषयक 	<p>०. कुनै पनि शिक्षकले नगरेमा</p> <p>*१. २५% भन्दा कम शिक्षकले गरेमा</p> <p>२. २५ देखि ५० % शिक्षकले गरेमा</p> <p>३. ५० % वा सोभन्दा बढी शिक्षकले गरेमा</p>	१

		अन्तरक्रिया, भ्रमण प्रतिवेदन तयार जर्नल प्रकाशन		
६.३	अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइ (RMC) को आयोजनामा भएका क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> • २०७६ मा RMC ले गरेका कामको विवरण: <ul style="list-style-type: none"> *क. वार्षिक कार्ययोजना निर्माण, *ख. अनुसन्धान निर्देशिका तयार, *ग. प्राज्ञिक प्रकाशन तथा लघुअनुसन्धा सञ्चालन घ. सबै विभागहरूसँग अनुसन्धान समन्वय, *ङ. छुट्याइएको बजेट कार्यान्वयन च. शिक्षक विद्यार्थीलाई सहभागी गराई गोष्ठी/सेमिनार/ अभिमुखीकरण कार्यक्रमको आयोजना, *छ. परामर्श सेवा प्रवाह ज. समुदाय वा सरकारी/गैरसरकारी संघसंस्थासंग अनुसन्धानको सहकार्य, झ. अनुसन्धानका क्षेत्रहरूको पहिचान ञ. अन्य: 	<ul style="list-style-type: none"> ०. RMC लाई तोकिएको कुनै पनि कार्यक्रम सञ्चालन नभएको वा जिम्मा नदिइएको १. तोकिएका कार्यहरूको २५ % भन्दा कम कार्य सम्पन्न भएका *२. तोकिएका कार्यहरूको ५० % सम्म कार्य सम्पन्न भएको ३. तोकिएका कार्यहरूको ५० % भन्दा बढी कार्य सम्पन्न भएको 	२
६.४	स्मारिका, बुलेटिन, पत्रिका वा भत्तेपत्रिकाको प्रकाशन	<ul style="list-style-type: none"> • क्याम्पसले शिक्षकहरूको लेखरचना प्रकाशित गर्ने स्मारिका, पत्रिका, बुलेटिन, अन्तराष्ट्रिय जर्नल प्रकाशन गरेको वा नगरेको ? केही गरेको • बुलेटिन, स्मारिका, पत्रिका र अन्तराष्ट्रिय जर्नलमा लेख प्रकाशन 	<ul style="list-style-type: none"> ०. प्रकाशन नभएको १. नियमित बुलेटिन, स्मारिका मात्र प्रकाशन गरेको *२. नियमित बुलेटिन, स्मारिका, पत्रिका प्रकाशन गरेको ३. सबै विभाग, संस्थान र संकायबाट नियमित बुलेटिन, स्मारिका, पत्रिका र अन्तराष्ट्रिय जर्नलमा लेख प्रकाशन हुने गरेका 	२

		हुने गरेका विगत दुई वर्षमा प्रकाशित सङ्ख्या: ५		
६.५	अवलोकन भ्रमण (अन्तरक्याम्पस, क्षेत्रगत, प्रविधि, पेसासँग सम्बद्ध) र भ्रमण पश्चात सिकाइको स्थानन्तरण गर्ने अभ्यास	<ul style="list-style-type: none"> विगत दुई वर्षमा शिक्षक विद्यार्थीलाई अवलोकन भ्रमणको अवसर उपलब्ध गराइएको वा नगराएको: गराइएको गराइएको भए अवसर पाउने शिक्षकको सङ्ख्या: १०. र विद्यार्थीको सङ्ख्या: १२० भ्रमणपछि भएको उपलब्धि: स्थलगत अनुसन्धानमा आधारित पत्रिका प्रकाशन 	<p>०. भ्रमण नभएको</p> <p>१. २५% सम्म शिक्षकले भ्रमणको अवसर प्राप्त गरेको</p> <p>*२. २५% सम्म शिक्षकले भ्रमणको अवसर पाई क्याम्पसमा सिकाइको अनुभव आदानप्रदान गरेको</p> <p>३. २५ % भन्दा बढी शिक्षकले भ्रमणको अवसर पाई भ्रमणको अनुभवसहित खोजमूलक लेखरचना तयार गरी प्रकाशन गरेको</p>	२
६.६	पेसागत विकासका लागि नियमित अध्ययन सामग्रीको व्यवस्था	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षक कर्मचारिका लागि नियमित अध्ययन सामग्री (पत्रपत्रिका, जर्नल) को व्यवस्था भएको वा नभएको: भएको गरिएको भए कुल सङ्ख्या: २२ दैनिक पत्रिका: १७ , मासिक/त्रैमासिक पत्रिका: वार्षिक/अर्धवार्षिक जर्नल: 	<p>०. कुनै सामग्रीको व्यवस्था नभएको</p> <p>१. न्युनतम सबैखाले स्थानीय पत्रिकाहरूको व्यवस्था भएको</p> <p>२. सबै स्थानीय पत्रिका र तीनवटासम्म राष्ट्रियस्तरका पत्रिका/जर्नलको नियमित व्यवस्था भएको</p> <p>*३. आवश्यक पर्ने सबैखाले पत्रपत्रिकोको व्यवस्था भएको</p>	३
६.७	प्रोत्साहन/सुविधा	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो पेसामा उत्कृष्ट नतिजा हासिल गराउने शिक्षक कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने नीतिगत व्यवस्था भएको वा नभएको: नभएको भएको भए वार्षिक रूपमा 	<p>०. पुरस्कार वितरणको कुनै व्यवस्था नै नभएको</p> <p>*१. परम्पारित रूपमा ज्येष्ठताका आधारमा पुरस्कार वितरण गर्ने गरेको</p> <p>२. उत्कृष्ट कार्यसम्पादनका आधारमा पुरस्कृत गर्ने नीतिगत व्यवस्था भएको तर कार्यान्वयन नभएको</p>	१

	पुरस्कार/कदरपत्र प्राप्त गर्ने शिक्षक कर्मचारीको सङ्ख्या... • पुरस्कार छनोटका आधार:.....	३. क्याम्पस व्यवस्थापन समितिद्वारा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने शिक्षक कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने कार्यविधि तयार गरी प्रत्येक वर्ष कम्तीमा एक एक जना शिक्षक कर्मचारीलाई पुरस्कृत गर्ने गरिएको
--	---	--

७. नेतृत्व र व्यवस्थापन (क्याम्पसले निर्माण गरेको योजना, निर्णय पुस्तिका र सम्बन्धित निकायमा पेश गरेको अभिलेख १९)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थविवरणको उत्तर भर्नुहोस्	विषयगत कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
७.१	क्या.सञ्चालक समितिको गठन	<ul style="list-style-type: none"> गठन भएको मिति: २०७८/०५/१७ (स्वायत्तताको) गठन हुन नसकेको भए कारण: ... 	<ul style="list-style-type: none"> ०. गठन नै हुन नसकेको १. आंशिक गठन भएको *२. पूर्ण गठन भएको ३. तोकिएको समयमा नवीकरण र सक्रियतापूर्वक कार्य गरेको 	२
७.२	क्या. व्य. स.को बैठक र शैक्षिक तथा भौतिक सुधार सम्बन्धी निर्णयहरू	<ul style="list-style-type: none"> २०७५ सालमा भएका कुल बैठक सङ्ख्या: ५ निर्णय सङ्ख्या: १६ निर्णयका विषयहरू: आंशिक रूपमा कक्षा व्यवस्थापन, भौतिक तथा शैक्षिक सुधार र बिबिए कक्षा सञ्चालन 	<ul style="list-style-type: none"> ०. बैठक नै नबसेको वा बसेर पनि निर्णय नगरेको १. वर्षमा कम्तीमा ४ पटकसम्म बैठक बसी शैक्षिक र भौतिक सुधारका लागि निर्णय लिइएको २. वर्षमा कम्तीमा ४ पटकभन्दा बढी बैठक बसी शैक्षिक र भौतिक सुधारका लागि निर्णय लिइएको *३. वर्षमा ४ पटकभन्दा बढी बैठक बसी विकल्पको खोजी र पूर्व निर्णयको पुनरावलोकन समेत गरेको 	३
७.३	क्या.स.स.का निर्णयहरू कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> निर्णयका विषयवस्तु कुनकुन कार्यान्वयन भए ? : केही कार्यान्वयन हुन नसकेको 	<ul style="list-style-type: none"> ०. २५%भन्दा कम निर्णय कार्यान्वयन भएका १. २५ देखि ५०% कार्यान्वयन हुने गरेको *२. ५० - ७५ % कार्यान्वयन हुने गरेको ३. ७५ % वा सोभन्दा बढी निर्णय कार्यान्वयन हुने गरेको 	२
७.४	विभिन्न उपसमितिहरूको	<ul style="list-style-type: none"> गठन भएको मिति: ..२०७४।०२।१८ 	<ul style="list-style-type: none"> ०. गठन नै नभएको १. गठन भएको तर नियमअनुसार 	२

	गठन	<ul style="list-style-type: none"> गठित उपसमितिहरू: IQAC (आन्तरिक गुणस्तर सुनिश्चितता एकाइ), SQC (Student quality Circle), RMC (Research Management Cell), PIC (Public Information Cell), EC (Employment Cell), CC (Counseling Committee) को गठन र प्रगति विवरण 	<p>नरहेको</p> <p>*२. नियमअनुसार गठन भएको तर नियमित बैठक नबसेको</p> <p>३. नियमअनुसार गठन भएको र प्रगतिविवरण सञ्चालक समिति र कार्यसमितिबाट अनुमोदन गराइ अभिलेखीकरण समेत भएको</p>	
७.५	IQAC उपसमितिको बैठक र समीक्षा	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ सालमा भएका बैठक सङ्ख्या: .. ८ विषयवस्तुहरू: नतिजा विश्लेषण, निर्माण र मर्मत सम्भारसम्बन्धी, फोटोकपि र प्रोजेक्टर खरिदसम्बन्धी 	<p>०. बैठक नै नबसेको वा बसेर पनि निर्णयहरू नभएका</p> <p>*१. वर्षमा कम्तीमा ५ पटकसम्म बैठक बसी विभिन्न उपसमितिले गरेको कामको समीक्षा गरेको</p> <p>२. वर्षमा ५ पटकभन्दा बढी बैठक बसी विभिन्न उपसमितिले गरेको कामको समीक्षा गरेको</p> <p>३. वर्षमा ५ पटकभन्दा बढी बैठक बसी विकल्पको खोजी र पूर्व निर्णयको पुनरावलोकन समेत गरेको ।</p>	१
७.६	IQAC उपसमितिको निर्णय कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> निर्णयका विषयवस्तु (क्याम्पसको शैक्षिक, भौतिक सुधार र अनुसन्धानात्मक कार्यसम्बन्धी) : भौतिक निर्माण र कार्यशाला सञ्चालनसम्बन्धी 	<p>०. २५% भन्दा कम निर्णयमात्र कार्यान्वयन भएका</p> <p>*१. २५ देखि ५०% कार्यान्वयन भएका</p> <p>२. ५०% देखि ७५ % कार्यान्वयन भएका</p> <p>३. ७५ % वा सोभन्दा बढी निर्णय कार्यान्वयन हुने गरेका</p>	१
७.७	क्याम्पसको वार्षिकोत्सव	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ सालमा वार्षिकोत्सव भएको वा नभएको: भएको भेला सङ्ख्या: २०० भेलाको निर्णयका विषयवस्तुहरू: मोटरबाटो 	<p>०. वार्षिकोत्सव नभएको</p> <p>*१. वार्षिकोत्सव आन्तरिकरूपमा मात्र मनाइएको</p> <p>२. शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीको पूर्ण सहभागितामा मनाइएको</p>	१

		व्यवस्थापन		
			३. क्याम्पस परिवार र समुदायको सहभागितामा ठोस योजनाका साथ मनाइएको	
७.८	शैक्षिक गुणस्तर परीक्षणका लागि संस्थागत संयन्त्र	<ul style="list-style-type: none"> *विश्वविद्यालयले गर्ने गरेको शैक्षिक गुरुयोजना निर्माण भएको *स्वमूल्याङ्कनको विधि अवलम्बन गरिएको पेशागत मूल्याङ्कन विधि अवलम्बन गरिएको *सरोकारवालाहरूबाट पृष्ठपोषण प्राप्त गरिएको संगठित संस्था नियुक्त गरी मूल्याङ्कन गरिएको <p>पाठ्यभार सुधारका लागि आन्तरिक रूपमा पृष्ठपोषण दिने कार्य भएको</p>	<p>०. शैक्षिक परीक्षण नै नभएको</p> <p>१. कम्तीमा दुईवटा कार्य भएको</p> <p>*२. कुनै तीनवटा कार्य भएको</p> <p>३. कम्तीमा चारवटा कार्य भएको</p>	२
७.९	विभाग सहित क्याम्पस प्रशासनको बैठक र शैक्षिक निर्णय	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ सालमा समग्र स्टाफ बैठक भएको वा नभएको: भएको भएको भए स्टाफ बैठक सङ्ख्या: ३ बैठकका मुख्य विषयवस्तु: वार्षिकोत्सव, स्वायत्तता र SSR बारे छलफल 	<p>०. बैठक नै बस्ने नगरेको</p> <p>१. वर्षमा ३ पटक वा सोभन्दा कम बैठक बसी शैक्षिक निर्णय लिएको</p> <p>*२. वर्षमा ३-५ पटकसम्म बसी शैक्षिक निर्णय लिएको</p> <p>३. वर्षमा ६ वा सोभन्दा बढी पटक बैठक बसी शैक्षिक निर्णय लिएको</p>	२
७.१०	क्याम्पसको दूरदृष्टि र सुधारका लागि क्याम्पस प्रमुखको निर्णय	<ul style="list-style-type: none"> क्याम्पसको दूरदृष्टि, सोच र लक्ष्य निर्धारण गरी सबैले देख्ने गरी क्याम्पसको हातामा प्रस्तुत भएको वा नभएको : भएको उक्त दूरदृष्टि, सोच र लक्ष्य सहभागितामूलक वा अन्य कुन तरिकाबाट निर्माण भएको?.. ... 	<p>०. क्याम्पसको दूरदृष्टि, सोच र लक्ष्य निर्धारण नभएको</p> <p>१. क्याम्पसको दूरदृष्टि, सोच र लक्ष्य निर्धारण भएको तर सार्वजनिक हुनेगरी प्रस्तुत नभएको</p> <p>२. क्याम्पसको दूरदृष्टि, सोच र लक्ष्य निर्धारण क्या.प्र.को एकल निर्णयबाट भएको</p> <p>*३. क्याम्पसको दूरदृष्टि, सोच र लक्ष्य निर्धारण क्याम्पस सञ्चालक समिति, प्रशासन,</p>	३

			प्राध्यापक संघ, कर्मचारी संघ, स्ववियु सरोकारवालाको निर्णय भएको	लगायतका परामर्शमा	
७.११	क्या.स.स.को निर्णयका विषयवस्तु तथा निर्णय प्रक्रिया	<ul style="list-style-type: none"> बैठकका विषयवस्तुहरू केके हुन: भर्ना, भर्नाशुल्क, बजेट, भौतिक निर्माण लगायत आर्थिक पक्ष बैठकका विषयवस्तु, क्या.प्र., शिक्षक र क्याम्पस व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी मध्य कसको निर्णय लागू हुन्छ ? -क्याम्पस प्रशासन 	<p>०. क्याम्पस प्रमुखले मात्र निर्णय लिने</p> <p>१. क्याम्पस सञ्चालक समितिले मात्र निर्णय लिई अनुमोदन गराउने गरेको</p> <p>*२. केही विभागीय सदस्य मात्र संलग्न भइ क्याम्पस सञ्चालक समितिसँग छलफल गरी निर्णय लिने गरेको</p> <p>३. सबै सरोकारवालाहरूको बीचमा व्यापक छलफल र सहमतिमा निर्णय लिएको</p>		२
७.१२	क्याम्पस सुधार योजना (CIP)	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण वा अद्यावधिक भएको वा नभएको ? ..भएको यदि भएको भए मिति: २०७४, २०७७ मा अद्यावधिक भएको 	<p>०. निर्माण नै नभएको</p> <p>१. निर्माण भई अद्यावधिक नभएको</p> <p>*२. क्याम्पस प्रमुख र केही शिक्षक कर्मचारी मात्र सहभागी भई अद्यावधिक गरेको</p> <p>३. सबै सरोकारवालाको संलग्नतामा निर्माण भइ अद्यावधिक भएको</p>		२
७.१३	पञ्चवर्षीय रणनीतिक योजना अनुरूपको वार्षिक योजना, कार्यक्रम र कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> निर्माण भएको वा नभएको ? भएको भएको निर्माण मिति: २०७३ क्याम्पस व्यवस्थापन समितिबाट पारित भएको मिति: २०७४ माघ 	<p>०. निर्माण नै नभएको</p> <p>१. निर्माण मात्र भएको</p> <p>२. निर्माण र पारित मात्र भएको</p> <p>*३. क्याम्पस व्यवस्थापन समितिबाट पारित भई कार्यान्वयन गरेको</p>		३
७.१४	स्थानीय पाठ्यक्रम/नयाँ विषय/कार्यक्रम थप र सञ्चालन	<ul style="list-style-type: none"> विगत ५ वर्षदेखि स्थानीय पाठ्यक्रम, नयाँ विषय/शैक्षिक कार्यक्रम थप भए नभएको: भएको भएको भए विषय: बिबिए कार्यक्रम सञ्चालन वर्ष: २०७५ 	<p>०. स्थानीय पाठ्यक्रम, नयाँ विषय तथा शैक्षिक कार्यक्रम थप नभएको</p> <p>*१. कुनै एक नयाँ विषयको पाठ्यक्रम र कार्यक्रम सञ्चालन भएको</p> <p>२. संकाय वा संस्थान अन्तर्गत नयाँ शैक्षिक कार्यक्रम र नयाँ पाठ्यक्रम थप भएको</p>		१

			३. क्याम्पसमा कुनै संकाय वा संस्थान थप भएको	
७.१५	सुशासन र पारदर्शिता	<p>भएकोमा चिन्ह लगाउनुहोस्:</p> <ul style="list-style-type: none"> *क्याम्पसले आफ्नो विनियमालली वा मार्गदर्शन वा कार्यविधि बनाएको *उजुरी पेटिकाको व्यवस्था गरेको *आफ्ना प्रमुख गतिविधिहरू बुलेटिन, प्रोस्पेक्टस, बपत्रपत्रिका, वेवसाइट, आदि आदि माध्यमबाट प्रकाशन वा प्रसारण गरेको क्याम्पसका मुख्य मुख्य निर्णयहरू सरोकारवालाको जानकारीका लागि सार्वजनिक गर्ने गरेको *छात्रवृत्ति पाएका विद्यार्थीको नामावली सार्वजनिक गरेको 	<p>०. कुनै पनि कार्य नभएको</p> <p>१. कम्तीमा २ ओटासम्म कार्य भएको</p> <p>२. कुनै ३वटा कार्य भएको</p> <p>*३. कम्तीमा ४ वटा कार्य भएको</p>	३
७.१६	अभिलेख व्यवस्थापन	<p>अभिलेख हेरेर निम्न जानकारीको अद्यावधिक विवरण दिनुहोस्:</p> <ul style="list-style-type: none"> २०७६ को कुल आम्दानी: ₹२०६१८६९।८४ (नौ करोड बीस लाख एकसट्टीहजार आठसय उनन्सत्तरी रूपिया चौरासी पैसा कुल खर्च : ८०६४६६८०।४० गत वर्ष छात्रवृत्ति पाउने विद्यार्थी केटी: १३० केटा: ३२ कुल: १६२ बिरामी विदा लिने शिक्षक: अध्ययन विधा लिने शिक्षकको सङ्ख्या: ४ 	<p>०. कुनै पनि विवरण उपलब्ध नभएको वा एक मात्र उपलब्ध भएको</p> <p>२. तीनवटासम्म अद्यावधिक विवरण उपलब्ध उपलब्ध भएको</p> <p>*३. सबै अद्यावधिक विवरण उपलब्ध उपलब्ध भएका</p>	३
७.१७	क्याम्पसको	<ul style="list-style-type: none"> गत आ.व. (२०७६) को 	<p>०. विगत ३ वर्षदेखि लेखापरीक्षण</p>	१

	आर्थिक लेखापरीक्षण र पारदर्शिता	लेखापरीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएको मिति: २०७७/१९९ ४ आन्तरिक	नियमानुसार नभएको *१. त्रि. वि. को नियमानुसार आलेप र मलेप भएको तर सैद्धान्तिक बेरुजु मात्र देखिएको २. गत आर्थिक वर्षको लेखपरीक्षण भएको र बेरुजु फछर्योट भएको ३. गत आर्थिक वर्षको लेखा लेखपरीक्षण भएको र बेरुजु नभएको	
७.९८	सबै नीति तथा योजनाअनुसारको एकीकृत निर्देशिका	• सबै नीति तथा योजनाअनुसारको एकीकृत निर्देशिका तयार भएको वा नभएको: त्रिविको निर्देशिकाअनुसार भएको	०. एकीकृत निर्देशिका नभएको *१. प्रशासनले आफूखुसी तयार भएको तर कार्यान्वयनमा नआएको २. सबैको समन्वयमा तयार भएको तर कार्यान्वयनमा नआएको ३. सबैको समन्वयमा तयार गरी कार्यान्वयनमा आएको ।	१
७.९९	पुस्तकालय, लेखा, प्रशासन, परीक्षा लगायतका शाखाहरूको आन्तरिक नेटवर्क	• सेवाप्रदायक शाखाहरूबीचको आन्तरिकको व्यवस्था गरी कनेक्टीभिटी सेवा सुचारु भएको वा नभएको: नभएको • भएको भए EMIS Software राखिएको वा नराखिएको: नराखिएको	०. सेवाप्रदायक शाखाहरूबीचको आन्तरिक कनेक्टीभिटीको व्यवस्था नभएको *१. व्यवस्था भएको तर EMIS Software नराखिएको २. आन्तरिक कनेक्टीभिटीको व्यवस्था भएको र सफ्टवयर पनि राखिएको तर प्रभावकारी काम हुन नसकेको ३. सेवाप्रदायक शाखामा आन्तरिक कनेक्टीभिटीको व्यवस्था भएको र सफ्टवयर राखी सबै अभिलेखको जिम्मा EMIS लाई लगाइएको	१

८. सह र अतिरिक्त क्रियाकलाप (क्याम्पसको योजना, निर्णयपुस्तिका र अभिलेख अनुसारका क्रियाकलाप ६)

क्र.सं.	प्रश्न	यथार्थविवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
८.१	विद्यार्थी	• वार्षिक कार्ययोजना	०. कुनै योजना नहुने	३

	कल्याण प्रमुखको नेतृत्वमा सह र अतिरिक्त क्रियाकलापको योजना	तयार भएको मिति: २०७३ ● मुख्य योजनाहरूको नाम: निबन्ध प्रतियोगिता, गजल प्रतियोगिता, भलिबल, हाजिरीजवाफ, फुटबल, लोकनृत्य आदि	१. योजना तत्कालै बन्ने गरेको २. योजना भएको कार्यान्वयन नभएको *३. लिखित रूपमा वार्षिक योजना पनि रहेको कार्यान्वयन पनि भएको	
८.२	क्याम्पसले आयोजना गरेको सह/ अतिरिक्त क्रियाकलापमा विद्यार्थी सहभागिता	● कार्यक्रमको नाम: अनलाइन निबन्ध लेखन ● सहभागीहरूको तहगत, उमेरगत र लैङ्गिक अवस्था छुट्टिने विवरण: स्नातक तह ● कार्यक्रम सञ्चालन भएको मिति: २०७७।११।२	०. सहभागी नै नभएका *१. २५% भन्दा कम सहभागी भएका २. २५ देखि ५० % समावेशी सहभागिता ३. ५० % वा सोभन्दा बढी समावेशी सहभागिता	१
८.३	स्ववियुको क्रियाशीलता	● निर्वाचन मिति: २०७३।११।१८ ● स्ववियुले गरेका मुख्य कामहरू: जर्नल प्रकाशन, खेलकूद, अन्तरक्रिया, शैक्षिक भ्रमण	०. क्रियाशील नभएको १. क्रियाशील भई कुनै दुईवटा रचनात्मक कार्य गरेको २. कम्तीमा कुनै चारवटासम्म रचनात्मक कार्य गरेको *३. कम्तीमा कुनै चारभन्दा बढी रचनात्मक कार्य गरेको	३
८.४	भूतपूर्व विद्यार्थी संघ (आलुम्नाइ) को क्रियाशीलता	● गठन भएको मिति: २०७५।०२।०२ ● आलुम्नाइले गरेका मुख्य कामहरू: बैठक बसी विदेशमा जनसम्पर्क गरेको	०. क्रियाशील नभएको *१. क्रियाशील भई कुनै एक रचनात्मक कार्य गरेको २. कम्तीमा कुनै दुईवटासम्म रचनात्मक कार्य गरेको ३. कम्तीमा कुनै दुई भन्दा बढी रचनात्मक कार्य गरेको	१
८.५	पेसागत सीप, नेतृत्व विकास, साधारण सीप र व्यक्तित्व विकास सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन	● यी सीप विकासमा कोर्ष तयारी गरिएको वा नगरिएको: नगरिएको ● गरिएको भए कक्षा सञ्चालनको व्यवस्था के छ ?:	०. कुनै पनि अतिरिक्त क्रियाकलापसम्बन्धी कोर्ष वा आन्तरिक पाठ्यक्रम र वार्षिक कार्ययोजना तयार गरिएको छैन १. आन्तरिक पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ तर कार्यान्वयनमा आएको छैन *२. पाठ्यक्रम र वार्षिक कार्ययोजना तयार नभए पनि कार्यक्रमहरू भइरहेका	२

			<p>छन्</p> <p>३. पाठ्यक्रम र कार्यतालिका तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको</p>	
८.६	विद्यार्थीको आचारसंहिता	<ul style="list-style-type: none"> • विद्यार्थीको आचारसंहिता निर्माण भएको छ ? छ 	<p>०. निर्माण भएको छैन</p> <p>१. निर्माण भएको तर कार्यान्वयनमा आएको छैन</p> <p>*२. क्याम्पसले आफू खुसी निर्माण गरी सार्वजनिक गरेको</p> <p>३. क्याम्पसले सम्बन्धित निकायबाट अनुमोदन गराइ सार्वजनिक स्थलमा टास गरी कडाइका साथ कार्यान्वयन गराएको छ ।</p>	२

III. उपलब्धिसँग सम्बन्धित प्रश्नहरू (२०X३ = ६०)

९. विद्यार्थीको कक्षा नियमितता (८)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस् (सबै कक्षाको सञ्चयी विद्यार्थी विवरणमा आधारित)	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
९.१	स्नातक मानविकीमा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: १६९ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: १३० 	<p>*०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	१ (कक्षा छोड्ने विद्यार्थी २३.०७ प्रतिशत)
९.२	स्नातक शिक्षाशास्त्रमा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: ७४५ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: ५०४ 	<p>*०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	० (कक्षा छोड्ने विद्यार्थी ३२.३५ प्रतिशत)
९.३	स्नातक बिबिएसमा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: ७५० शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: ४९४ 	<p>*० ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	० (३४.९३ प्रतिशतले कक्षा छोडेको)
९.४	स्नातक बिबिएमा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: ६९ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: ६९ 	<p>०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>*३. कुनै पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	३ (० प्रतिशत)

९.५	स्नातक विज्ञान संस्थानमा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: ९९ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: ७९ 	<p>०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>*१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	० ९ (१३.९९ प्रतिशतले कक्षा छाडेको)
९.६	मानविकी स्नातकोत्तर समाजशास्त्रमा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: २९ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: १९ 	<p>*०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	० (३४.४८ प्रतिशतले कक्षा छाडेको)
९.७	स्नातकोत्तर पाठ्यक्रम र नेपाली शिक्षामा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: ४४ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: २२ 	<p>*०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	० (५० प्रतिशतले कक्षा छाडेको)
९.८	स्नातकोत्तर एम.वि.एस.मा कक्षा नियमितता	<ul style="list-style-type: none"> २०७६ शैक्षिक सत्रको सुरुको विद्यार्थी सङ्ख्या: ८६ शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा परीक्षा फर्म भर्ने विद्यार्थी सङ्ख्या: ७२ 	<p>*०. ५% भन्दा बढी विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>१. ३ देखि ५ % विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>२. २ % वा कम विद्यार्थीले कक्षा छोडेका</p> <p>३. कुनै पनि विद्यार्थीले कक्षा नछाडेका</p>	० (१६.२८ प्रतिशतले कक्षा छाडेको)
सबै कार्यक्रमको औसतमा वार्षिक रूपमा २५.४४ प्रतिशत विद्यार्थीले कक्षा छाडेको अवस्था रहेको छ ।				

१०. सिकाइ उपलब्धि २१ (तीनवर्ष सम्मको सङ्काय र संस्थानगत औसत नतिजा विवरण)

क्र.सं.	प्रश्न	यथार्थ विवरणको उत्तर भर्नुहोस्	विषयगत कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
१०.१	स्नातक मानविकीमा (परीक्षा दिएका विद्यार्थीको	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को औसत प्राप्ताङ्क: ३१.७४ २०७५ को औसत प्राप्ताङ्क: ३१.८५ २०७६ को औसत 	<p>*०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको</p> <p>१. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको</p> <p>२. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि</p>	० (समग्र औसत ३०.९४)

	प्राप्ताङ्क हेर्ने)	प्राप्ताङ्क: २९.२३		औसतभन्दा बढी रहेको ३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	
१०.२	स्नातक शिक्षाशास्त्रमा	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को प्राप्ताङ्क: ९.४२ २०७५ को प्राप्ताङ्क: १२.५ २०७६ को प्राप्ताङ्क: १२.३० 	औसत औसत औसत	०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको *२. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको ३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	२ (समग्र औसत ११.४०)
१०.३	स्नातक व्यवस्थापनमा	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को प्राप्ताङ्क: १३.४२ २०७५ को प्राप्ताङ्क: १४.७५ २०७६ को प्राप्ताङ्क: १३.१५ 	औसत औसत औसत	*०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको २. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको ३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	० (समग्र औसत १३.७७)
	स्नातक बिबिए	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को प्राप्ताङ्क: २०७५ को प्राप्ताङ्क: ९१.५२ २०७६ को प्राप्ताङ्क: ९१.४१ 	औसत औसत औसत	०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको २. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको *३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	३ (समग्र औसत ९१.४६)
१०.४	स्नातक विज्ञान संस्थानमा	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को प्राप्ताङ्क: ३०.४८ २०७५ को प्राप्ताङ्क: ३२.८७ २०७६ को प्राप्ताङ्क: ४८.१० 	औसत औसत औसत	०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको २. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको *३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	३ (समग्र औसत ३७.१५)
१०.५	स्नातकोत्तर समाजशास्त्र	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को प्राप्ताङ्क: १६.०९ २०७५ को प्राप्ताङ्क: २१.३० 	औसत औसत	०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको	३ (समग्र औसत ३३.५१)

		<ul style="list-style-type: none"> २०७६ को औसत प्राप्ताङ्कः ६३.१५ 	२. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको *३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	
१०.६	नियमितता स्नातकोत्तर पाठ्यक्रम र नेपाली शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को औसत प्राप्ताङ्कः १५.५८ २०७५ को औसत प्राप्ताङ्कः १६.६६ २०७६ को औसत प्राप्ताङ्कः ३७.५ 	०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको २. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको *३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	३ (समग्र औसत २३.२४)
१०.७	स्नातकोत्तर एम.बि.एस.	<ul style="list-style-type: none"> २०७४ को औसत प्राप्ताङ्कः १८.६४ २०७५ को औसत प्राप्ताङ्कः ४४.५४ २०७६ को औसत प्राप्ताङ्कः ५० 	०. औसतभन्दा कम रही गत वर्षको भन्दा घटेको १. औसतभन्दा कम रहे पनि गत वर्षको भन्दा नघटेको २. गत वर्षको भन्दा घटे तापनि औसतभन्दा बढी रहेको *३. औसत बराबर वा सोभन्दा बढी भई गत वर्षको भन्दा बढेको	३ (समग्र औसत ३७.६९)
सम्पूर्ण कार्यक्रमको औसत नतिजाः ३४.८९ प्रतिशत रहेको				
१०.८	२०७७ मा सबै तह उत्तीर्ण गर्ने विद्यार्थी विवरण	<ul style="list-style-type: none"> मानविकी सङ्काय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, व्यवस्थापन सङ्काय र विज्ञान तथा प्रविधि संस्थानका सबै तहमा २०७४ को विद्यार्थी सङ्ख्याः १५२८ २०७७ मा नियमित तर्फका उत्तीर्ण विद्यार्थीको सङ्ख्याः ८२ 	०. औसतमा ५ प्रतिशतभन्दा कम १. औसतमा ५ देखि २० प्रतिशतसम्म २. औसतमा २० देखि ४० प्रतिशतसम्म ३. औसतमा ४० प्रतिशतभन्दा बढी अङ्क (तहगत रूपमा उत्तीर्ण गर्ने विद्यार्थी विवरण अद्यावधिक गर्ने काम बाँकी रहेको)	वर्षभरिमा औषत ८२ जना विद्यार्थीले चारित्रिक प्रमाण पत्र लगेको देखिन्छ ।

११. सेवाग्राही सन्तुष्टी ६ (क्याम्पसको कार्यप्रगति र शिक्षक कर्मचारीको व्यवहारबाट २)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
११.१	अभिभावकको क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टी	<ul style="list-style-type: none"> सबैखाले विद्यार्थीका १० जना अभिभावकको औसतमा क्याम्पसको कार्य प्रगतिप्रतिको धारणा समग्रमा 	०. औसतमा ०.५० भन्दा कम *१. औसतमा १.५० सम्म २. औसतमा २.५० सम्म ३. औसतमा २.५० भन्दा बढी	१

		कस्तो छ? :....	अङ्क	
११.२	विद्यार्थीको क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टी	<ul style="list-style-type: none"> सबैखाले १० जना विद्यार्थीको आफ्नो क्याम्पसप्रतिको औसतमा धारणा समग्रमा कस्तो छ? :.... 	०. औसतमा ०.५० भन्दा कम १. औसतमा १.५० सम्म *२. औसतमा २.५० सम्म ३. औसतमा २.५० भन्दा बढी अङ्क	२

१२. शिक्षक र कर्मचारीको पेशाप्रतिको सन्तुष्टी (२)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
१२.१	शिक्षक र कर्मचारीको आफू सेवारत क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टी	<ul style="list-style-type: none"> सबै विषय र समूहका १० जना शिक्षक र १० जना कर्मचारीको औसतमा क्याम्पसको कार्यप्रगतिप्रतिको सन्तुष्टि कस्तो छ? :.... 	०. औसतमा ०.५० भन्दा कम १. औसतमा १.५० सम्म *२. औसतमा २.५० सम्म ३. औसतमा २.५० भन्दा बढी अंक	२
१२.२	शिक्षक र कर्मचारीको आफ्नो पेशाप्रतिको सन्तुष्टी	<ul style="list-style-type: none"> सबै विषय र समूहका १० जना शिक्षक र १० जना कर्मचारीको औसतमा आफ्नो पेशाप्रतिको सन्तुष्टि कस्तो छ? :.... 	०. औसतमा ०.५० भन्दा कम १. औसतमा १.५० सम्म *२. औसतमा २.५० सम्म ३. औसतमा २.५० भन्दा बढी अंक	२

ग. क्याम्पस कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन सारांश तालिका

१. लगानी (Investment) का क्षेत्रहरू				
उपक्षेत्रहरू (सूचक सङ्ख्या)	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	मापदण्डका आधार	गुणस्तर
भौतिक संरचना (१७X३)	५१	३८	०-१६ कमजोर १७-३२ सामान्य ३३-४१ मध्यम* ४२-५१ उत्तम	
शिक्षक (१०X३)	३०	२३	०-१० कमजोर ११-१९ सामान्य २०-२४ मध्यम* २५-३० उत्तम	
समुदायको लगानी सहभागिता (५X३)	१५	५	०-४ कमजोर ५-८ सामान्य* ९-१० मध्यम ११-१५ उत्तम	
कुल पूर्णाङ्क	९६	X= ६६	०-२७ कमजोर २८- ५४ सामान्य	

			५५-६९ मध्यम*	
			७०-८१ उत्तम	
२. प्रक्रिया (Process) का क्षेत्रहरू				
कक्षा शिक्षण (१२X३)	३६	२६	०-१० कमजोर ११-२१ सामान्य २२-२६ मध्यम २७-३६ उत्तम*	
विद्यार्थी मूल्याङ्कन (५X३)	१५	१०	०-४ कमजोर ५-७ सामान्य ८-९ मध्यम १०-१५ उत्तम*	
शिक्षकको पेसागत विकास (७X३)	२१	१४	०-७ कमजोर ८-१४ सामान्य* १५-१८ मध्यम १९-२१ उत्तम	
नेतृत्व र व्यवस्थापन (१९X३)	५७	३६	०-१७ कमजोर १८-३४ सामान्य ३५-४५ मध्यम* ४६-५७ उत्तम	
सह र अतिरिक्त क्रियाकलाप (६X३)	१८	१२	०-६ कमजोर ७-१२ सामान्य* १३-१६ मध्यम १७-१८ उत्तम	
कुल पूर्णाङ्क	१७७	y = ९८	०-६० कमजोर ६१-१०० सामान्य* १०१-१५० मध्यम १५१-१७७ उत्तम	
३. उपलब्धि (Achievement) का क्षेत्रहरू				
विद्यार्थी नियमितता, कक्षा दोहो-न्याउने र क्याम्पस छोड्ने दर (८X३)	२४	४	०-७ कमजोर * ८-१४ सामान्य १५-२० मध्यम २१-२४ उत्तम	
सिकाइ उपलब्धि (७X३)	२१	१७	०-५ कमजोर ६-१० सामान्य ११-१५ मध्यम १६-२४ उत्तम*	
सेवाग्राही सन्तुष्टि (२X३)	६	३	०-२ कमजोर ३-४ सामान्य* ४-५ मध्यम	

			६-६ उत्तम	
शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (२X३)	६	४	०-२ कमजोर ३-४ सामान्य ४-५ मध्यम* ६-६ उत्तम	
कुल पूर्णाङ्क	५७	Z = २८	७-१५ कमजोर १६-३५ सामान्य* ३६-४६ मध्यम ४७-६० उत्तम	

घ. क्याम्पसले गरेको सेवा अथवा क्याम्पसले उत्पादन गरेको विद्यार्थी सङ्ख्या (५)

क्र.सं	प्रश्न	यथार्थ विवरणको विषयगत उत्तर भर्नुहोस्	कुनै एक वैकल्पिक उत्तरमा चिन्ह (*) लगाउनुहोस् ।	कैफियत
१३	२०७६ मा क्याम्पसले सेवा प्रदान गरेको विद्यार्थी सङ्ख्या: १९७५	<ul style="list-style-type: none"> जम्मा कक्षा सङ्ख्या: ३५१ हुनुपर्ने न्युनतम विद्यार्थी सङ्ख्या १० X ३५१ = ३५१० हाल (०७८) को जम्मा विद्यार्थी सङ्ख्या: २००६ न्युनतम सङ्ख्याको आधारमा हालको विद्यार्थी सङ्ख्या प्रतिशत: ५७.१५ 	<p>०. तोकिएको न्युनतम सङ्ख्याको २५% भन्दा कम विद्यार्थी भए</p> <p>१. तोकिएको न्युनतम सङ्ख्याको २५ देखि ५० % विद्यार्थी भए</p> <p>*२. तोकिएको न्युनतम सङ्ख्याको ५० देखि ७५ % विद्यार्थी भए</p> <p>३. तोकिएको न्युनतम सङ्ख्याको ७५ देखि ९० % विद्यार्थी भए</p> <p>४. तोकिएको न्युनतम सङ्ख्याको ९० देखि १०० % विद्यार्थी भए</p> <p>५. तोकिएको न्युनतम सङ्ख्याको सतप्रतिशत भन्दा बढी विद्यार्थी सङ्ख्या भए</p>	२

ङ. निष्कर्ष

समग्रमा लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धि र विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा क्याम्पसले प्राप्त गरेको गुणात्मक अङ्कभार र क्षेत्रगत उपलब्धिको प्रतिशतको विवरण निम्न तालिकाअनुसार निष्कर्ष निकालिएको छ ।

तोकिएको मापदण्डका आधारमा क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तर

मूल्याङ्कनका क्षेत्रहरू	मूल्याङ्कनका लागि छुट्याइएको भार	क्याम्पसले प्राप्त गरेको वास्तविक अंक भार	क्षेत्रगत उपलब्धिको प्रतिशत
I. लगानी (I)	९६ को २५ प्रतिशत	६६	९६.५
II. प्रक्रिया (P)	१७७ को ३० प्रतिशत	९८	२९.४
III. उपलब्धि (A)	५७ को ४० प्रतिशत	२८	११.२
IV. विद्यार्थी (N)	५ को १०० प्रतिशत	२	२
कुल जम्मा	३३५	१९४	
समग्र उपलब्धि प्रतिशतमा ५७.९१			
निष्कर्ष : समग्रमा क्याम्पसको गुणस्तर			
स्तर	स्तर निर्धारणका आधार	क्याम्पसको स्तर	स्तरको व्याख्या तथा पृष्ठपोषण
कमजोर (Poor)	४०% भन्दा कम		
सामान्य (Average)	४०-७०% सम्म	*सामान्य	
मध्यम (Fair)	७०-९०% सम्म		
उत्तम (Good)	९०% वा सोभन्दा बढी		

च. सुझाव र सिफारिस (Suggestion & Recommendation)

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको समग्रमा लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धि र विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा क्याम्पसले प्राप्त गरेको गुणात्मक अङ्कभार र क्षेत्रगत उपलब्धिको प्रतिशतका आधारमा क्याम्पसले तत्काल गर्नुपर्ने, बहुवर्षिय योजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नुपर्ने र नीतिगत रूपमै सुधार गर्नुपर्ने सुझावहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सुझावका क्षेत्र	क्याम्पस स्तरबाट तत्काल गर्नुपर्ने	क्याम्पस र सरोकारवालहरूले बहुवर्षीय योजना बनाई गर्नुपर्ने	नीतिगत तहबाटै गर्नुपर्ने (नेपाल सरकार, विश्वविद्यालय र क्याम्पस)
लगानी	पूर्णकालीन शिक्षकको सङ्ख्या थप गर्नुपर्ने	विषयगत पूर्णकालीन दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने	विषयगत विशेषज्ञता हासिल गरेका स्थायी शिक्षकको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।
प्रक्रिया	क्याम्पसमा सरोकारवाला सबैको कार्यविवरण (TOR) निर्माण गरी	लागत र लाभ तथा सरोकार वालाको TOR का आधारमा दण्ड र	क्याम्पस स्वायत्तताका नाममा त्रिवि र सरकार शैक्षिक लगानीबाट हात भिक्न

	कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने,	पुरस्कारको व्यवस्था गर्नुपर्ने,	नहुने,
उपलब्धि	विद्यार्थी भर्ना दर र उत्तीर्ण प्रतिशत बढाउने र बिचमा कक्षा छोड्ने दर घटाउनु पर्ने	तोकिएको लक्ष्य पूरा गर्ने गरी विद्यार्थी भर्ना र नतिजा दर बढाउने ।	शिक्षकले दैनिक २५ विद्यार्थी पढाउनुपर्ने र कम्तीमा ४० प्रतिशत उत्तीर्ण गराउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने,
विद्यार्थी सेवा	हालको २००६ रहेको विद्यार्थी सङ्ख्यालाई कम्तीमा ४००० पुऱ्याउने, कक्षा बिचैमा छोड्ने सङ्ख्या घटाउने र नतिजा प्रतिशत कम्तीमा ४० प्रतिशत पुऱ्याउने योजना बनाउनुपर्ने ।		

४.३ प्राप्ति र निष्कर्ष

नेपाल सरकारको शिक्षाप्रतिको उदासीन नीति र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको आङ्गिक क्याम्पसप्रति गैर जिम्मेवार व्यवहारको बावजुत पनि धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस प्रगतिको पथमा लम्किरहेको छ । यस क्याम्पसको समग्र भौतिक अवस्था, सञ्चालन प्रक्रिया र उपलब्धि पक्षको विश्लेषणात्मक अध्ययन गर्दा क्याम्पस सन्तोषजनक अवस्थामा रहेको देखिन्छ । क्याम्पस पुरानो संरचनाबाट स्वायत्ततासँगै नयाँ संरचनातर्फ उन्मुख भएको छ भने गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (क्युएए) प्राप्तिको अन्तिम चरणमा पुगेको छ । त्यसैगरी क्याम्पसका अन्य उपलब्धिलाई हेर्दा विद्यार्थी सङ्ख्या र उत्तीर्ण प्रतिशत क्रमशः बढ्दोक्रममा रहेको, भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका, जनशक्ति व्यवस्थापनका आधारहरू खोजी हुँदै गएको, क्याम्पसप्रति समुदायको सहभागिता बढ्दो क्रममा रहेको, पुस्तकालय व्यवस्थित हुँदै गएको, सूचना प्रविधिको पहुँच बढ्दै गएको, खानेपानी र खेल मैदान राम्रो अवस्थामा रहेको, आवास सुविधा व्यवस्थित हुँदै गएको, क्याम्पस हाताभित्रको घेराबार सन्तोषजनक रहेको, गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्तिको सुविधा रहेको र क्यान्टिन, बाटो, पार्किङ र पार्क/बगैँचा व्यवस्थित हुँदै गएको अवस्था छ । यसैगरी यस क्याम्पसमा विद्यार्थी उत्तीर्ण प्रतिशत औसतमा ३४.८९ प्रतिशत छ । अन्य सामुदायिक र संस्थागत क्याम्पसका तुलनामा अध्ययन शुल्क अत्यन्त न्युन छ भने प्रति विद्यार्थी लागत २७५८९.९९ र शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १४.३२ रहेको अध्ययनबाट देखिन्छ । यी सबै सूचकलाई आधार मानी क्याम्पसको स्व-मूल्याङ्कन गर्दा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिको अवस्था सामान्य (५७.९९ प्रतिशत) स्तरमा रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

४.४ सुभाव

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको विद्यमान अवस्था, लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिको समष्टिगत अध्ययनका आधारमा क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न र यस संस्थालाई भविष्यमा मानित विश्वविद्यालय तथा अनुसन्धान केन्द्रका रूपमा विकास गर्न निम्न सुभावहरू सुभाइएको छ :-

- विद्यार्थी अनुपातमा खेलकूद सामग्री तथा कम्प्युटरको व्यवस्था गर्नुपर्ने,

- छात्रामैत्री शौचालयमा सुधार गर्नुपर्ने तथा स्यानिटरी प्याडको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- ई-पुस्तकालयको सुविधा थप गर्नुपर्ने,
- ल्याबमा पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्थापन गरी प्रयोगमा ल्याउनु पर्ने,
- हरेक कक्षामा स्मार्टबोर्डको व्यवस्था गरी विद्युतीय उपकरण जडान गर्नुपर्ने,
- हरेक विभागमा कम्तीमा एक जना विषय विशेषज्ञ सहित समग्र जनशक्तिको २५ प्रतिशत विषय विज्ञ जनशक्ति व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- पुरुषको तुलनामा महिला शिक्षिकाको अनुपात बढाउनुपर्ने,
- पूर्णकालीन शिक्षक औसतमा साप्ताहिक ४२ घण्टा क्याम्पस परिसरमा उपस्थित रहनुपर्ने प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने
- शिक्षक र कर्मचारीको कार्यसम्पादन क्षमता बढाउनुपर्ने,
- हरेक शाखा र विभागसँग सम्बन्धित शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको छुट्टाटुट्टै कार्यसर्त विवरण (TOR) तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,
- सबै समिति, उपसमिति र विभागहरूको कार्य विवरण तथा कार्यसर्त (Job Description and TOR) प्रभावकारी ढङ्गले कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,
- शिक्षक कर्मचारीको आचारसंहिता सम्बन्धित निकायबाट अनुमोदन गराइ सार्वजनिक गर्नुपर्ने,
- सुभाब पेटिकामार्फत प्राप्त सुभाबहरूलाई नीति निर्माणमा समावेश गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसमा भौतिक र आर्थिक सहयोग गर्ने सहयोगकर्ताको अनुपात बढाउनु पर्ने र अभिलेखीकरण गर्नुपर्ने,
- भैतिक पूर्वाधार निर्माणमा समुदायको सहभागिता बढाउनुपर्ने,
- क्याम्पसको आन्तरिक र बाह्य स्रोत (शिक्षक दरबन्दी) बाट प्राप्त आय बढाउनुपर्ने,
- क्याम्पसका हरेक गतिविधिहरूमा अभिभावकको सक्रियता बढाउनुपर्ने,
- भूतपूर्व विद्यार्थी संघ, स्ववियु र अध्ययनरत विद्यार्थी समुहलाई क्याम्पसको रचनात्मक कार्यमा सक्रिय बनाउनुपर्ने र उनीहरूबाट भएका रचनात्मक कार्यलाई अभिलेखीकरण तथा वयवसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्नुपर्ने,
- विद्यार्थीको आचार संहिता सार्वजनिक गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,
- औसतमा २५ प्रतिशत भन्दाबढी विद्यार्थीलाई अनुसन्धानमूलक कार्यमा सम्म्लन गराउनुपर्ने,
- कमजोर विद्यार्थीलाई सामुहिक वा व्यक्तिगत रूपमा पृष्ठपोषणसहितको अतिरिक्त कक्षाको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- वार्षिक औसत कम्तीमा २० प्रतिशत शिक्षकलाई अनुसन्धानमूलक कार्यमा प्रोत्साहित गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसको कुल वार्षिक बजेटको न्यूनतम पाँच प्रतिशत बजेट अनुसन्धानमूलक कार्यमा विनियोजन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,

- क्याम्पसका तर्फबाट स्थानीय तहलाई उपलब्ध बनाइएको बौद्धिक तथा प्राविधिक परामर्श सेवाको अभिलेखीकरण गर्नुपर्ने,
- आन्तरिक परीक्षाको नतिजा विश्लेषण गरी कमजोर विद्यार्थीलाई पृष्ठपोष वा अतिरिक्त कक्षाको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- आन्तरिक परीक्षाको नतिजा विश्लेषण गरी विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण दिने शिक्षकको अभिलेख तयार गर्नुपर्ने,
- आन्तरिक परीक्षाको प्रश्नपत्र निर्माणमा विशिष्टीकरण तालिकाको उपयोग अनिवार्य गर्नुपर्ने,
- सेवारत जनशक्तिको पेशागत विकासका लागि अभिमुखीकरण तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, अध्ययन विदा, भ्रमण सुविधा, आवास सुविधा, लेखन तथा प्रकाशनको सुविधा लगायतको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- विशेष खालका अनुसन्धानमूलक तथा रचनात्मक कार्य गर्ने जनशक्तिको सूची तयार गर्ने,
- हरेक समिति र उपसमितिका बैठकहरूले गरेका निर्णयहरू कार्यान्वयन भएनभएको मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने,
- शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण र स्वमूल्याङ्कन प्रक्रियालाई निरन्तरता दिनुपर्ने,
- हरेक समिति, उपसमिति र विभागका बैठकहरू वर्षमा छ पटक भन्दा बढी हुनुपर्ने,
- क्याम्पसले हरेक विषयमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र प्राज्ञिक स्वायत्तता प्राप्तिका लागि पहल गर्नुपर्ने,
- त्रिवि नियमअनुसार हुने आलेप र मलेपको सैद्धान्तिक बेरुजु नहुने गरी कार्यसम्पादन गर्नुपर्ने,
- विद्यार्थीका लागि छिटोछरितो र भरपर्दो प्रशासनिक सुविधा (भर्ना, परीक्षा फर्म, मार्कसिट, ट्रान्स्कृप्ट, रजिष्ट्रेसन, क्यारेक्टर सर्टिफिकेट आदिको) क्याम्पसबाटै उपलब्ध गराउन पहल गर्नुपर्ने,
- प्रविधिको प्रयोगमार्फत प्रशासनिक खर्चमा मितव्ययिता अपनाउनुपर्ने,
- शिक्षकको शैक्षिक योग्यता बढाउनुपर्ने,
- क्याम्पसको जग्गा व्यवस्थापन तथा भवन निर्माणमा समुदायको योगदान बढाउनुपर्ने,
- क्याम्पसमा रचनात्मक कार्य गर्ने शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीलाई प्रोत्साहित र पुरस्कृत गर्ने प्रबन्ध मिलाउनुपर्ने,
- क्याम्पस IQAC को बैठक, अन्य समितिले गरेका कामको मूल्याङ्कन र आफ्ना निर्णय कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने,
- क्याम्पसको वार्षिकोत्सव क्याम्पस परिवार र समुदायको सहभागितामा ठोस योजनाका साथ मनाइनुपर्ने,
- हरेक सेवा प्रदायक शाखा (पुस्तकालय, लेखा र परीक्षा) हरू बीचको आन्तरिक समन्वय गरी सम्पर्क सुचारु गर्न कम्प्युटर सफ्टवेयरको प्रबन्ध मिलाउनुपर्ने,

- क्याम्पसले सञ्चालन गर्ने सह र अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा विद्यार्थीको सहभागिता बढाउनुपर्ने,
- भर्ना भएका विद्यार्थीहरू बिचैमा कक्षा छोड्ने समस्याको समाधान खोज्नुपर्ने,
- स्नातक तहको शिक्षाशास्त्र र व्यवस्थापनको नतिजा बढाउन विशेष पहल गर्नुपर्ने र समग्रमा ५० प्रतिशतभन्दा माथि औसत नतिजा ल्याउने प्रबन्ध मिलाउनुपर्ने,
- शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी र अभिभावकको क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टीस्तर बढाउनुपर्ने,
- मानविकी सङ्काय र स्नातकोत्तर तहमा विद्यार्थीको भर्ना सङ्ख्या बढाउनुपर्ने,
- हरेक अभिभावकको अभिलेख अद्यावधिक गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसमा अक्षयकोष, चन्दा र पुरस्कारको राशि बढाउनुपर्ने,
- नियमित उत्तीर्ण भइ तहपार गर्ने विद्यार्थीको अभिलेख चुस्त र दुरुस्त हुनुपर्ने,
- हरेक शिक्षकले कम्तीमा दैनिक २५ जना विद्यार्थी औसतमा पढाउनै पर्ने वा जिम्मा लिनुपर्ने र आफूले पढाएका विषयमा ४० प्रतिशत विद्यार्थी उत्तीर्ण गराउनैपर्ने नीतिगत व्यवस्था तयार गर्नुपर्ने,

अध्याय : पाँच

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका सम्भावना तथा चुनौतीहरू

५.१ आदर्श वाक्य, दूरदृष्टि, ध्येय र लक्ष्य

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले आफ्नो स्थापना कालदेखि नै विभिन्न किसिमका आरोह अवरोह पार गर्दै स्थापनाको ५८ औं वर्षगाँठ मनाइसकेको छ । यस क्याम्पसले आफ्ना शैक्षिक कार्यक्रमहरू सफलताका साथ अघि बढाउँदै यस क्षेत्रको उत्कृष्ट शैक्षिक संस्थाका रूपमा आफूलाई स्थापित गराउन सफल भएको छ । आफ्नो दूरगामी लक्ष्यअनुसार स्वायत्तता र गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायनको कार्यक्रमलाई एकैसाथ अगाडि बढाइरहेको छ ।

विश्वविद्यालय अनुदान आयोगले उच्च शिक्षा सुधार परियोजना (Higher Education Reform Project, HERP) कार्यक्रमअन्तरगत आङ्गिक क्याम्पसहरूको शैक्षिक र प्रशासनिक गुणस्तर सुधारका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू अगाडि ल्याएको छ । यसै सन्दर्भमा यस क्याम्पसले पनि उक्त कार्यक्रममा सहभागी भई आगामी पाँच वर्षभित्र कुनै पनि मूल्यमा गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्रमाणपत्र प्राप्त गरी गण्डकी प्रदेशकै एक उच्च र प्रतिष्ठित शैक्षिक संस्थाका रूपमा आफूलाई स्थापित गराउनेगरी आफ्ना शैक्षिक कार्यक्रमलाई दृढताका साथ अघि बढाउन गइरहेको छ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको मागअनुसार त्रिवि कार्यकारी परिषद्बाट २०७६ चैत्र ५ को मितिमा यस क्याम्पसलाई स्वायत्ततामा लैजानका लागि स्वीकृति प्राप्त भयो । स्वायत्तताको प्रक्रियासँगै त्रिवि कार्यकारी परिषद्को मिति २०७८ भाद्र १७ को मितिमा २१ सदस्यीय क्याम्पस सञ्चालक समिति गठन समेत भएको छ । क्याम्पसले परिवर्तित संरचना अनुसारका आफ्ना शैक्षिक गतिविधिहरू अगाडि बढाइरहेको छ । त्यसैगरी गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्रमाणपत्र प्राप्तिका लागि पनि क्याम्पसले आफ्ना **आदर्श वाक्य, दूरदृष्टि, ध्येय र लक्ष्य** सम्बन्धी गतिविधिहरूलाई सञ्चालन गरिरहेको छ । यस क्याम्पसको दूरदृष्टि, दूरगामी लक्ष्य, उद्देश्य तथा कार्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन् ।

क. आदर्श वाक्य (Motto)

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका लक्ष्य र उद्देश्यहरू धेरै हुँदाहुँदै पनि अहिलेको हाम्रो आदर्श वाक्य वा मोटो भनेको "गुणस्तरीय शिक्षा, हाम्रो प्रतिबद्धता (Quality Education-Our Commitment) हो । यसका लागि क्याम्पसले गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (Quality Assurance and Accreditation, QAA) प्रमाणपत्र प्राप्ति र स्वायत्तताको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिनु आवश्यक छ ।

ख. दूर-दृष्टि (Vision)

क्याम्पसको दूरदृष्टि भनेको सभ्य, सुसंस्कृत, समृद्ध तथा समतामूलक समाज निर्माण गर्नका लागि सक्षम, प्रतिबद्ध र आत्मनिर्भर जनशक्ति उत्पादन गर्नु रहेको छ । साथै राष्ट्र निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउनका लागि स्थानीय समुदाय, नेपाल सरकार, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग, नेपाल स्थित वैदेशिक कुटनीतिक नियोगहरूसँगको सहकार्य र समन्वयमा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा यस क्याम्पसमा पहुँच पुग्ने ग्रामीण क्षेत्रका विद्यार्थीहरूलाई सहूलियत शुल्कमा उच्च गुणस्तरको शिक्षा प्रदान गर्नु यस क्याम्पसको दूर-दृष्टि रहेको छ ।

ग. ध्येय वा दूरगामी लक्ष्य (Mission)

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस आफैमा स्वायत्त क्याम्पस हो । यस क्याम्पसमा सञ्चालन भइरहेका विभिन्न विषयका अध्ययन, अध्यापन र अनुसन्धान कार्यलाई निरन्तरता दिदै स्थानीय आवश्यकता अनुसार अन्य प्राविधिक र बजारमुखी विषयका कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याउने, स्वायत्तताको अधिकारलाई अधिकतम उपयोग गर्दै प्राज्ञिक स्वायत्तताको प्राप्ति र विश्वविद्यालय सञ्चालनका पूर्वाधारहरू विकास गर्नु यस क्याम्पसको दूरगामी लक्ष्य हो ।

घ. लक्ष्य वा उद्देश्य (Goals)

कुनै पनि शैक्षिक संस्थाका मूल उद्देश्य भनेकै बजारले माग गरे बमोजिमको दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नु रहेको हुन्छ । विश्वको शैक्षिक स्तरसँग प्रतिस्पर्धा गर्नसक्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने, राष्ट्रिय संस्कृतिको जगेर्ना गर्नसक्ने सु-योग्य तथा जागरूक नागरिक उत्पादन गरी सामाजिक दायित्व बहन गर्न उत्प्रेरित गराउने, सबै वर्ग र समुदायका साभा आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सामुहिक पहल गर्ने, सामाजिक मूल्य र मान्यतालाई अभ्र परिणाममुखी बनाउँदै लैजाने आदि यस क्याम्पसका प्रमुख लक्ष्य वा उद्देश्यहरू रहेका छन् । अन्य उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

- स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय बजारले माग गरे बमोजिमको दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने,
- क्याम्पसमा विभिन्न स्रोतबाट आर्थिक र भौतिक सुविधाहरू जुटाउने,
- स्थानीय जनसमुदायलाई उच्च शिक्षाको महत्त्व बुझाउने,
- क्याम्पसले आफ्नो आम्दानी र खर्चलाई नियमित, पारदर्शी, मितव्ययी र जवाफदेही बनाउने,
- विद्यार्थीको अनुपातमा कक्षाभारअनुसार शिक्षक कर्मचारीको दरवन्दी कायम गर्ने,
- क्याम्पसमा पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने,
- क्याम्पसमा सरोकारवाला सबैलाई सामुहिक जिम्मेवारी र कर्तव्यबोध गराउने,
- शिक्षक तथा कर्मचारीको पेशागत विकासको सुनिश्चितता गर्ने,

- यस क्षेत्रमा सञ्चालित क्याम्पस तथा अन्य शैक्षिक संस्थाहरूलाई संगठित रूपले प्राज्ञिक नेतृत्व गर्नसक्ने शैक्षिक केन्द्रका रूपमा यस क्याम्पसलाई विकास गर्ने,
- महिला, दलित, सिमान्तकृत जनजाति, फरक क्षमता भएका, गरिब, निमुखा तथा वञ्चितकरणा परेका विद्यार्थीहरूको भर्ना दरमा वृद्धि गर्ने,
- समग्र विद्यार्थीको भर्ना दर र उत्तीर्ण प्रतिशत बढाउने तथा बिचैमा कक्षा छोड्ने सङ्ख्यालाई न्यूनिकरण गर्ने,
- क्याम्पसलाई प्राज्ञिक तथा अनुसन्धानमूलक केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने,
- सक्षम एवम् प्रभावकारी रूपमा प्रशासनिक सेवा उपलब्ध गराउने,
- क्याम्पस र समुदायबीचको सुसम्बन्धलाई मजबुत पार्ने,
- क्याम्पसका हरेक गतिविधिमा प्रविधिको उपयोग गरी क्याम्पसलाई प्रविधिमैत्री बनाउने,
- विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ सहजीकरण तथा अनुसन्धानमुखी लेखन कार्यको वातावरण सिर्जना गर्ने ।

ड. हाम्रो प्रतिवद्धता (Our Commitment)

- गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (QAA) प्राप्ति र स्वायत्तता कार्यान्वयनमा प्रतिबद्ध रहनु,
- क्याम्पसको वस्तुगत विवरण, स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन र दीर्घकालीन गुरुयोजना निर्माण गर्ने,
- क्याम्पससँग सम्बन्धित सम्पूर्ण गतिविधिहरू: प्रोस्पेक्टस, बुलेटिन, अनुसन्धान प्रतिवेदन, विद्यार्थीको नतिजा, दैनिक सूचना, पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, विद्यार्थीको अभिलेख, शिक्षक कर्मचारीको व्यक्तिगत विवरण आदि क्याम्पस वेवसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्ने,
- शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीको आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने,
- क्याम्पसको प्रगतिमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षाप्रेमी (बुद्धिजीवी समाजसेवी, उद्योगपति, व्यापारी, चन्द्रदातामध्ये) हरूलाई वार्षिक रूपमा छात्रवृत्ति, पदक, पुरस्कार र सम्मानको व्यवस्था मिलाउने ।

५.२ गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायनसम्बन्धी गतिविधि

मुलुकमा शैक्षिक बेरोजगारीको समस्या बढिरहने तर सिप, दक्षता र निपूर्णताले खारिएको भरपर्दो दक्ष जनशक्तिको अभाव भइरहने अवस्था भन्नु पेचिलो बन्दै गइरहेको छ । स्नातक या स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गर्दा हाम्रा विद्यार्थीहरू योग्य, दक्ष र निपुण जनशक्तिको रूपमा तयार हुनसकेमात्र यस्तो समस्याको निराकरण सम्भव छ । तसर्थ उच्च शिक्षाको गुणस्तर सुधार गरी अत्यन्तै दक्ष जनशक्ति तयार पार्ने प्रयासहरू अभियानकै रूपमा अगाडि बढिरहेका छन् ।

यस्तै अभियान मध्येको एक अभियान हो गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (Quality Assurance and Accreditation) : QAA भनेर चिनिने यो अभियानलाई विश्वविद्यालय अनुदान आयोग (UGC) ले अगाडि बढाइरहेको छ । सामुदायिक तहमा सञ्चालित करिब चार दर्जन जति क्याम्पसहरूले QAA प्रमाणपत्र प्राप्त गरिसकेको भए तापनि त्रिवि अन्तर्गतका ६२ वटा आङ्गिक क्याम्पसहरू मध्ये हालसम्म ३ वटा क्याम्पस तथा केही विभागहरूले मात्र QAA

प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका छन् । धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले पनि QAA प्रमाणपत्र प्राप्तिको प्रक्रियालाई द्रुत गतिमा अधि बढाइरहेको छ ।

पर्याप्त भौतिक पूर्वाधारहरू, छिटो-छरितो र चुस्त-दुरुस्त प्रशासनिक सेवा, विद्यार्थीहरूको आवश्यकता र अपेक्षा अनुकूलको पठन-पाठन एवम् अनुसन्धानको व्यवस्था आदि QAA प्रमाणपत्र प्राप्तिमा आधारभूत आवश्यकता हुन् । साथै पठन-पाठन तथा अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पर्ने शैक्षिक सामग्री, पुस्तकालय, प्रयोगशाला लगायत विद्यार्थीहरूको समग्र मानसिक, शारीरिक तथा शैक्षिक विकासमा नभई नहुने कुराहरूको व्यवस्था समेत यसमा आवश्यक तत्त्व मानिन्छन् ।

QAA प्रमाणपत्र शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार ल्याउनका लागि प्रोत्साहित गर्ने अभियान भएकाले यसको प्राप्तिमा लागि धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले पनि आफ्नो साधन, स्रोत र पहुँचले भ्याएसम्म आवश्यक सुधारहरू गर्दै विभिन्न समिति तथा उपसमितिहरू गठन गरी तीव्र गतिमा कार्यक्रमहरू अगाडि बढाइरहेको छ । क्याम्पसले स्वमूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरी त्रिवि उच्च शिक्षा सुधार परियोजना महाशाखा अन्तर्गत QAA विभागमा प्रारम्भिक मूल्याङ्कनका लागि पेश गरिसकेको र त्रिवि QAA महाशाखाको Internal Assessment Evaluation (IAE) को विज्ञ टोलीले दिएको सुझावअनुसारको प्रतिवेदन त्रिविको IAE महाशाखामार्फत विश्वविद्यालय अनुदान आयोगमा पेश भएपश्चात सो आयोगबाट PRT गठन भई यस टोलीले क्याम्पसको स्थलगत अवलोकनका लागि Pre Visit गर्ने कार्य सम्पन्न गरिसकेको छ । यो टोली २०७७ माघमा क्याम्पसमा आई सरोकालवालाहरूसँग तीन दिनसम्म अन्तरक्रिया गरेर दिएको सुझाव र निर्देशनका आधारमा क्याम्पसले थप सुधारका कार्यहरू सम्पन्न गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयारी गरिसकेको छ । अब विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट उक्त प्रतिवेदनका आधारमा क्याम्पसको मूल्याङ्कन गरे पश्चात QAA को प्रमाणपत्र प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

५.३ क्याम्पसका सबल र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

क्याम्पसले क्याम्पसका सरोकारवाला स्थानीय अभिभावक, जन प्रतिनिधि, राजनीतिक दलका प्रमुख, नागरिक समाजका अगुवा, प्राध्यापक संघ, कर्मचारी संघ र स्ववियुका प्रतिनिधिहरू बीचमा पटकपटक संयुक्त बैठक बसी संस्थाका विविध पक्षहरूका बारेमा छलफल भएका छन् । संस्थालाई आगामी दिनमा कस्तो गोरेटोमा लैजाने र यस क्षेत्रकै एउटा नमुना क्याम्पसका रूपमा स्थापित गराउने भन्ने सम्बन्धमा पाँच बर्से रणनीतिक योजना तयार गरी **क्याम्पसको सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौतीको विश्लेषण (SWOT Analysis)** का आधारमा वार्षिक कार्यक्रमहरू तय गरिएको छ । यसले संस्थाका सबल र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूको खोजी गर्न सहज भएको छ ।

संस्थाको विकासका लागि मूलतः प्रशासनिक पक्ष सक्षम र संस्थामुखी हुनुपर्दछ । त्रिभुवन विश्वविद्यालय तथा सरोकारवाला सम्बन्धित निकायबाट भएका नीतिगत निर्णयलाई

कार्यान्वयनमा ल्याउने सिलसिलामा प्रशासनिक युनिटको नै सर्वोपरी भूमिका रहेको हुन्छ । यस किसिमका क्याम्पसमा कार्यरत शिक्षक कर्मचारीको सेवा सुविधाको पूर्ण ग्यारेण्टी नहुने हो भने यिनीहरूमा संस्थाप्रतिको जवाफदेहिता र उत्तरदायित्व पनि कम हुनसक्छ । संस्थामा नै आफ्नो भविष्य सुनिश्चित भएको महसुस गर्न नसकेमा जागिरे मानसिकताले मात्र संस्थाको शैक्षिक प्रगति कसैगरे पनि हुन सक्दैन भन्ने कुरा क्याम्पसका सबै सरोकारवालाहरूले बुझ्न जरूरी हुन्छ ।

क्याम्पसको बृहत्तर विकासका लागि विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट गुणस्तर सुनिश्चिता प्रत्यायन (QAA) प्रमाणपत्र लिने प्रक्रियालाई अगाडि बढाइएको छ । यस महान कार्य कुनै एउटा मात्र व्यक्तिको प्रयत्नमा सफल हुनसक्दैन । क्याम्पस प्रशासन, शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी र अन्य सरोकारवाला सबैको सकारात्मक सोच र रचनात्मक सहयोग नहुने हो भने संस्थाका आगामी दिनहरू हरेक दृष्टिकोणबाट चुनौतीपूर्ण बन्ने निश्चित प्रायः नै छ ।

क्याम्पसको सम्भावना, सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर तथा चुनौतीका बारेमा क्याम्पसका शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी, अभिभावक र बुद्धिजीवीहरूसँगको आवश्यक छलफलबाट प्राप्त सुभाबहरूलाई समेटी तयार गरिएको क्याम्पसको रणनीतिक योजना र वार्षिक कार्ययोजना (Strategic Plan & Annual Plan) विश्वविद्यालय अनुदान आयोगमा पेश गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा क्याम्पसका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर, चुनौतीहरू, भावी योजना तथा कार्यक्रमहरू आदि विषयलाई समेटी यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको हो । यसमा क्याम्पसका सबल र सुधार गर्नुपर्ने विषयलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः-

क. क्याम्पसका सबल पक्षहरू

- अध्ययन अध्यापनका लागि सुविधा सम्पन्न भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माणाधीन चरणमा रहेको,
- विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा क्रमश विस्तार हुँदै गइरहेको र सर्वसुलभ शुल्कमा गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर,
- शान्त, स्वच्छ र प्राञ्जिक वातावरण रहेको,
- सुविधासम्पन्न व्यवस्थित पुस्तकालयको सुविधा रहेको,
- योग्य तथा अनुभवी विषयगत विशेषज्ञता हासिल गरेका शैक्षिक जनशक्तिको व्यवस्था भएको,
- साविक धवलागिरि अञ्चलमा स्नातकतर्फ विज्ञान र बिबिएका विषयहरू तथा स्नातकोत्तर तहमा नेपाली, नेपाली शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, समाजशास्त्र मानवशास्त्र र एमबिएस विषयहरू पठनपाठन हुने एकमात्र क्याम्पस,
- युरोगार्डसहितको खानेपानीको सुविधा भएको,
- पर्याप्त खेलकूदका सामग्रीहरूको व्यवस्था साथै प्रशस्त मात्रामा खेल मैदान भएको,
- शिक्षक तथा कर्मचारीहरूका लागि आवासगृहको सुविधा रहेको,

- विभिन्न प्रकारका भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माणका लागि पर्याप्त मात्रामा जग्गाको व्यवस्था भएको,
- गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरूलाई तोकिए बमोजिमको छात्रवृत्तिको व्यवस्था भएको,
- सबैका लागि पहुँचका दृष्टिले भौगोलिक रूपमा सुगम स्थानमा क्याम्पस रहेको,
- क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतहरूबाट पनि प्रयाप्त मात्रामा आय आर्जन गर्नसकिने सम्भावना रहेको,
- शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी तथा अविभावकका बीचमा सुमधुर सम्बन्ध कायम रहेको,
- क्याम्पसका हरेक निर्णयहरू पारदर्शी र सहभागीतामूलक प्रक्रियाबाट हुने गरेको,
- विद्यार्थीहरूका लागि नियमित आन्तरिक परीक्षा लिने व्यवस्था भएको,
- सबै कक्षा कोठामा सेतो पाटी र केही कक्षा कोठामा विद्युतीय प्रविधिको सुविधा भएको,
- शिक्षकहरूबाट वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरी प्रयोगमा ल्याएको,
- अधिकांश शिक्षकले शिक्षण क्रियाकलापमा प्रविधिको प्रयोग गर्ने गरेको,
- विज्ञान सङ्कायतर्फ सुविधा सम्पन्न प्रयोगशाला निर्माण गरिएको,
- क्याम्पस हाताभित्र चमेनागृह, बगैँचा र खेलकूद मैदानको व्यवस्था भएको,
- क्याम्पसको आफ्नै जग्गा र भवनमा १० परिवार क्षमताको शिक्षक आवास, ३० क्षमताको छात्र आवास र ८० क्षमताको छात्रा आवासको सुविधा रहेको ।

ख. क्याम्पसका सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

क्याम्पसका अनेक सम्भावनाहरू हुँदाहुँदै पनि केही दुर्बल पक्षहरू पनि रहेका छन् । संस्थाका सबल पक्ष र दुर्बल पक्ष, सम्भावना र चुनौतीहरूको अध्ययन विश्लेषणबाट उचित निष्कर्ष निकाली सोहीअनुसारको रणनीतिक योजना तयार गरी वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूका साथ अघि बढ्न सकेमा संस्थाको दिगोपना र भविष्य सुनिश्चित हुन जान्छ । यस क्याम्पसको प्रमुख चुनौती भनेको नै सस्तो र सुलभ शुल्कमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने बाध्यता हो । घट्दो विद्यार्थी सङ्ख्याको कारण सिर्जना भएको आर्थिक समस्या पनि क्याम्पसको अर्को चुनौती हो । यी चुनौतीहरूका बाबजुत पनि क्याम्पसको सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू निम्न रहेका छन्:

- आधुनिक प्रविधिमाफत अध्ययन अध्यापन गराउनका लागि उपयुक्त कक्षाकोठाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- पर्याप्त मात्रामा शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- पुस्तकालयमा रहेका पाठ्यपुस्तक, सन्दर्भपुस्तक र समसामयिक पुस्तकहरू खोज्नका लागि क्याटलगको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसको हाताभित्र चौतर्फी घेराबारको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- विद्यार्थी अनुपातमा खेलकूदका सामग्रीहरूको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्नुपर्ने,
- अधिकांश शिक्षकलाई अनुसन्धानात्मक कार्यमा उत्प्रेरित गराउनु पर्ने,

- प्रायः शिक्षकबाट एकाइ योजना र व्याख्यान टिपोटहरू प्रभावकारी रूपमा प्रयोग नभएको हुँदा प्रयोगमा ल्याउन प्रोत्साहित गर्नुपर्ने,
- आन्तरिक स्रोतबाट व्ययभार ब्यहोरिने गरी सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रममा पर्याप्त बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- विज्ञान सङ्कायतर्फ प्रयोगशालामा रहेका उपकरणहरूको सदुपयोग हुन नसकेको हुँदा प्रयोगमा ल्याउनुपर्ने,
- वि.सं. २०७२ सालको भूकम्पबाट क्षेतिग्रस्त भएका भवन र कक्षाकोठाको मर्मत सम्भार तुरुन्त गर्नुपर्ने,
- व्यवस्थित किसिमको चमेनागृह, बगैँचा तथा खेलकूद विभागको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- शिक्षकलाई समय सापेक्षरूपमा विषयगत तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने,
- सबै कक्षा कोठामा विद्युतीय प्रविधिको सुविधा थप गर्नुपर्ने,
- केही शिक्षकमा प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने समस्या रहेको हुँदा सबै शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउनुपर्ने,
- आवश्यक सङ्ख्यामा शिक्षक आवास र छात्रहरूका लागि छात्रवासको सुविधा थप गर्नुपर्ने ।

५.४ धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका अवसरहरू

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका एकातर्फ अवसरै अवसरहरू रहेका छन् भने अर्कोतिर अनेकौँ सम्भावनाहरू पनि यसले बोकेको छ । यी सम्भावनाहरूलाई मूर्तरूप दिन यहाँका व्यापारी, उद्योगपति, राजनीतिक पार्टी, बुद्धिजीवी, समाजसेवी आदि सबैको उत्तिकै जिम्मेवारी छ । यस क्याम्पसका अवसरसँगै चुनौतीहरू नभएका पनि होइनन् । यी अवसर र चुनौतीहरूको संयोजन गर्नसकेको खण्डमा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले अनेक सम्भावनाहरू बोकेको छ । यी अवसरहरूलाई निम्न बुँदामा चर्चा गरिएको छः-

क. स्वायत्त विश्वविद्यालय

नेपालमा संविधान सभाको निर्वाचनबाट संघीय नेपालको संविधान निर्माण भइसकेको छ । अब नेपालको संविधानअनुसार धवलागिरि अञ्चल चार नंवर प्रदेशको पूर्ण स्वायत्त क्षेत्र बन्दै छ । अब यहाँ बौद्धिक जनशक्ति उत्पादन, परिचालन र व्यवस्थापनको जिम्मा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले नै लिनपर्ने अवस्था छ । यही धवलागिरि क्षेत्रमा मात्र सामुदायिक र संस्थागत गरी २८ वटा क्याम्पसहरू सञ्चालनमा आइसकेका छन् । यी सबै क्याम्पसको अभिभावक क्याम्पस भनेकै यही धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस हो । तसर्थ भोलिका दिनमा यो क्याम्पसलाई स्वायत्त विश्वविद्यालय बनाउन सकिने र नयाँनयाँ विषयका शैक्षिक कार्यक्रमहरू यही क्याम्पसमा सञ्चालन गर्नसकिने पर्याप्त सम्भावनाहरू रहेका छन् ।

ख. धवलागिरिको शैक्षिक अनुसन्धान केन्द्र

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई भोलिका दिनमा धवलागिरि क्षेत्रकै अनुसन्धान केन्द्रका रूपमा विकास गर्नसकिने सम्भावना छ । यो क्षेत्र भनेको पर्वत राज्यको ऐतिहासिक केन्द्र, कालीगण्डकी सभ्यताको मुहान, तिब्बत र मुस्ताङको मुल नाका, पूर्वपश्चिम मध्य पहाडी लोकमार्ग र उत्तरदक्षिणको काली गण्डकी करिडोरको सङ्गम बिन्दु, पर्यटकीय सम्भावना बोकेको धवलागिरि र नीलगिरिको काँख तथा जलविद्युत, खानी, बन्ज्यन्तु, जङ्गल र जडीबुटीको प्रचुर सम्भावना बोकेको स्थल धवलागिरि अञ्चल हो । यी सबै सम्भावनाको उजागर गर्ने अनुसन्धान केन्द्र यो क्याम्पसलाई बनाउन सकिने सम्भावना छ । यो क्याम्पसको अनुसन्धान केन्द्रले शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि, प्राकृतिक साधन र स्रोतको उपयोग तथा रोजगारीका सम्भावनाहरूको खोजी गर्न सक्दछ ।

ग. पाठ्यसाग्री र शैक्षिक जनशक्तिको स्रोत केन्द्र

धवलागिरि अञ्चलका अधिकांश शिक्षण संस्थाहरूमा यही क्याम्पसबाट उत्पादित जनशक्ति सेवारत छन् । सर्वोच्च अदालतका प्रधान न्यायाधीश, उपप्रधान मन्त्री, मन्त्रीदेखि सर्यौंको सङ्ख्यामा प्रथम र विशिष्ट श्रेणीका कर्मचारी, प्राध्यापक, सुरक्षाकर्मी, शिक्षक लगायत राजनीतिकर्मी र समाजसेवी समेत यही क्याम्पसका विद्यार्थी हुन् । भोलिका दिनमा पनि यो क्याम्पसले राष्ट्रलाई आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नसक्छ भने धवलागिरि क्षेत्रका अन्य शैक्षिक संस्थाहरूलाई आवश्यक पर्ने पाठ्यसामग्री र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था समेत यो क्याम्पसले गर्नसक्ने सम्भावना छ ।

घ. शैक्षिक नेतृत्व

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्थापना (२०१९ साल) पछि यो क्षेत्रको शैक्षिक नेतृत्व यो क्याम्पसलेनै लिएको छ । अहिले यो क्षेत्रमा २८ वटा क्याम्पस र २१५४ (प्रावि, निमावि, मावि, उमावि गरी) विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहे पनि यी सबै संस्थाको नेतृत्व धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले नै गरिरहेको छ । अबका दिनहरूमा यो क्याम्पसले शैक्षिक नेतृत्व गर्नका निम्ति सबै विषयमा स्नातकोत्तर तह, एम. फिल र विद्यावारिधिका कक्षा सञ्चालनदेखि अन्य विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ, कृषि, वन, वातावरण, पर्यटन आदि सम्बन्धी नयाँनयाँ विषयहरूमा समेत कक्षा सञ्चालनको सम्भावना रहेको छ । यी सबै विषयको शैक्षिक नेतृत्व धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले मात्र गर्नसक्ने सम्भावना छ ।

ङ. रोजगारी र अन्य अवसरका सम्भावनाको खोजी

आज त्रिभुवन विश्वविद्यालय वर्तमान सन्दर्भमा आफै जनशक्ति उत्पादन गर्ने र आफै खपत गर्ने संस्थाका रूपमा चिनिन थालेको छ । यहाँको शैक्षिक गुणस्तर खस्कियो भन्ने चिन्ता बढेको छ । यो अवस्थामा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्नसकेको

खण्डमा यहाँको रोजगारी र अन्य अवसरका सम्भावनाहरू पनि बढेर जानेछन् । यहाँको जनशक्तिले त्रिविमा मात्र होइन अन्यत्र नयाँ रोगजारीका सम्भावनाहरू सिर्जना गर्नसक्छन् । अहिले पनि अधिकांश शिक्षक, गाविस सचिव, प्रशासनिक कर्मचारी, पत्रकार लगायत नेता, समाजसेवी, व्यापारी सबै जनशक्तिको उत्पादन यही क्याम्पसका विद्यार्थी हुन् । यो क्याम्पसबाट उत्पादित जनशक्तिले नयाँनयाँ सम्भावनाको खोजी गर्नसकेको खण्डमा धेरैलाई रोजगारीको अवसर पनि बढ्ने छ । यसका निम्ति क्याम्पसमा प्रवेश गर्ने जनशक्ति आफैमा दक्ष र निपूर्ण हुन जरूरी छ ।

च. तालिम तथा प्रशिक्षण केन्द्र

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई विभिन्न विषयसँग सम्बन्धित विषय विशेषज्ञको स्रोतका रूपमा विकास र स्थापित गर्नसकेको खण्डमा यो क्याम्पसलाई तालिम र प्रशिक्षण केन्द्रका रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना छ । यो क्याम्पसमा अध्यापन हुने हरेक सैद्धान्तिक कक्षालाई प्रयोगिक वा व्यवहारिक रूपमा आकर्षित गर्न जस्तै नेताहरूलाई चुनाव जित्ने तालिम, व्यापारीलाई मुनाफा आर्जन गर्ने प्रशिक्षण, शिक्षकलाई शिक्षण तालिम, विद्यार्थीलाई परीक्षा उत्तीर्ण गर्ने तरिकाको प्रशिक्षण, पूँजीपतिलाई लगानीका सम्भाव्य क्षेत्रको खोजी, प्राकृतिक साधन र स्रोतको उपयोग गर्ने तरिका, बेरोजगारहरूलाई रोजगारीका सम्भावनाको खोजी आदि जस्ता विषयमा तालिम र प्रशिक्षणका कक्षाहरू सञ्चालन गर्नसकिने सम्भावना रहेको छ । यसका निम्ति यो क्याम्पसमा विषय विशेषज्ञहरूको व्यवस्थापनको खाँचो छ ।

छ. निष्पक्ष र विश्वासिलो परीक्षा

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा विश्वासयोग्य परीक्षा सञ्चालन हुँदै आएको छ । यो विश्वासलाई कायम राख्दै भोलिका दिनमा यहाँका शिक्षा सेवा आयोगका परीक्षा, लोकसेवा आयोगका परीक्षा र अन्य प्रतिस्पर्धात्मक एवम् प्रतियोगितात्मक परीक्षाहरू यो क्याम्पसले सञ्चालन गर्ने जिम्मा लिएको खण्डमा विश्वसनियता र वैधता बढेर जानेछ भने समाजमा मौलाएको नातावाद, फरियावाद, राजनीतिक हस्ताक्षेप र चाकडी प्रथा हटेर जानेछ । यसले गुणस्तरीय शिक्षा, निष्पक्षता र योग्यताको कदर गर्ने छ ।

ज. निःशुल्क, सर्वसुलभ र गुणस्तरीय शिक्षा

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा शिक्षाको प्रचुर सम्भावनाहरू छन् । त्रिविले आङ्गिकतर्फका कार्यक्रमहरूमा भर्नाको २० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी फरक क्षमता भएका, द्वन्द्व पीडित, जनआन्दोलनका घाइते लगायतका विद्यार्थीहरू र जेहेन्दार विद्यार्थीका लागि विभिन्न छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरेको छ । साथै विभिन्न शिक्षाप्रेमीहरूले समेत जेहेन्दार तथा गरिब विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्तिका निम्ति अक्षय कोषको व्यवस्था गरिदिएका पनि छन् । यस बाहेक पनि धवलागिरिको एकमात्र आङ्गिक क्याम्पसमा ८८

रोपनी जमिन, पक्की भवनहरू, भरपर्दो पुस्तकालय, पर्याप्त खेलमैदान, आन्तरिक शुल्कबाहेक त्रिविको करिब वार्षिक दुइ करोड अनुदान, अनुभवी र दक्ष जनशक्ति, इ-लाइब्रेरी, कम्प्युटर र सूचना प्रविधिको सुविधा, विद्यार्थीको रोजाइअनुसारको ऐच्छिक विषयहरू आदि सुविधाहरू यो क्याम्पसमा रहेका छन् । यी सुविधाहरूका विषयमा प्रचारप्रसारको कमीका कारण कतिपय विद्यार्थीका अभिभावकहरूलाई जानकारी नहुँदा यो सुविधाबाट उनीहरू वञ्चित हुनु परेको छ । यो सुविधालाई न्यायोचित वितरण र प्रचारमा ल्याउन सकेको खण्डमा विद्यार्थीले निःशुल्क, सर्वसुलभ र गुणस्तरीय शिक्षा पाउन सक्ने सम्भावना छ ।

समग्रमा यस क्याम्पसका मुख्य अवसरहरू निम्नानुसार रहेका छन्: -

- विद्यार्थी र समुदायको मागअनुसार हाल सञ्चालन भइरहेका बाहेक अन्य केही विषयहरूमा स्नातकोत्तर तहका र प्राविधिक विषयतर्फ पनि केही विषयमा कक्षाहरू सञ्चालन गर्न सकिने सम्भावना रहेको,
- क्याम्पस र स्थानीय समुदायको चाहनाअनुसार स्वायत्तता प्राप्त भइसकेको र गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्रमाणपत्र प्राप्त हुने चरणमा रहेको,
- क्याम्पसको आफ्नै हाताभित्र १० परिवार शिक्षक कर्मचारीका लागि आवास र १०० जना बराबर क्षमताको छात्रावास सुविधा रहेको,
- दक्ष तथा अनुभवी प्राध्यापकहरू भएकाले अनुसन्धानमुखी धेरै कार्यहरू गर्न सकिने,
- विश्वविद्यालय अनुदान आयोगको ज्वर्य कार्यक्रममा छनोट भई उक्त कार्यक्रममाफर्त शैक्षिक तथा भौतिक विकासमा सुधार र विस्तारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएकाले गुणस्तरीय शिक्षामा अभिवृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्रमाणपत्र लिन सहज हुने सम्भावना रहेको,
- क्याम्पसको आफ्नो जग्गामा धेरै संख्यामा व्यापारिक प्रयोजनका लागि सटरहरू निर्माण गरी आन्तरिक आम्दानीलाई बढाउन सकिने सम्भावना रहेको,
- धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसलाई प्रदेश नम्बर चारअन्तर्गत एउटा मानित विश्वविद्यालय ९म्भ्र ग्लष्वभचकस्तथ० का रूपमा स्थापित हुनसक्ने सम्भावना रहेको,
- स्थानीय निकायहरू तथा विभिन्न व्यापारिक तथा सामाजिक संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी क्याम्पसको विकासमा यथेष्ट मात्रामा सहयोग लिनसकिने सम्भावना रहेको,
- स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्थानीय योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति उपलब्ध गराउन सक्ने सम्भावना रहेको ।

५.५ क्याम्पसका चुनौतीहरू

कुनै पनि संघ संस्था जुन उद्देश्य र अपेक्षाकासाथ स्थापना गरिन्छ, तिनलाई पूरा गर्ने कार्य निकै नै चुनौतीपूर्ण हुन्छ । संस्था स्थापनाकालको समय, परिस्थिति र अवस्थामा व्यापक रूपमा परिवर्तन आइसकेको हुन्छ । परिवर्तित समाज र वातावरणसँगै मानवीय सोच, धारणा र

व्यवहारहरू पनि परिवर्तन हुँदै जान्छन् । परिवर्तित वातावरणअनुसार संस्थामा विविध खालका समस्या तथा चुनौतीहरू थपिदै गएका हुन्छन् । निर्वाधरूपमा सञ्चालन भइरहेका संस्थामा पनि अनेकन समस्या तथा चुनौतीहरू सिर्जना हुन सक्छन् । यसमा पनि समुदायको अग्रसरतामा स्थापित तथा सञ्चालित शैक्षिक संघ संस्थाहरू त भन विविध खाले समस्या र चुनौतीहरूको चाडका बीचमा जेलिएर रहेका हुन्छन् । समय समयमा एकपछि अर्को गर्दै आर्थिक, शैक्षिक, प्रशासनिक, व्यवस्थापकीय, मानवीय तथा अन्य समस्याहरू पनि आइलाग्न सक्छन् । यस क्याम्पसले पनि आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै अनेकौं खालका आरोह अवरोहका बीच गुज्रदै आइरहेको छ । एउटा सबल र सक्षम शैक्षिक संस्थाले फेरि जस्तासुकै समस्या र चुनौतीलाई पार लगाउने गरी आवश्यक नीति, कार्यनीति, योजना तथा कार्यक्रम बनाएर अघि बढ्न आवश्यक हुन्छ ।

एउटा शैक्षिक संस्था चुस्त दुरुस्त गतिमा अगाडि बढाउन र अपेक्षित लक्ष्य हासिल गर्नका लागि स्वच्छ शैक्षिक वातावरण, सुविधा सम्पन्न शैक्षिक एवम् भौतिक संरचना, तालिम प्राप्त प्राध्यापक, व्यवहारिक एवम् वैज्ञानिक पाठ्यक्रम, व्यवस्थित पुस्तकालय, प्रभावकारी शैक्षिक तालिका, जेहेन्दार विद्यार्थी, शिक्षाप्रति सचेत अभिभावक र रोजगारीको ग्यारेन्टी जस्ता तत्वको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । शैक्षिक तथा प्राज्ञिक समस्या त छँदै छ, नेपाल सरकारको शैक्षिक संस्थाहरूलाई हेर्ने दृष्टिकोण पनि स्पष्ट नहुँदा यो क्याम्पस पनि समस्याबाट मुक्त हुन सकेको छैन । परम्परागत विषयहरूमा शिक्षकको सङ्ख्या बढी तर विद्यार्थी कम र नविनतम् विषयमा विद्यार्थीको चाप बढी तर जनशक्तिको अभावले त्रिविका आङ्गिक क्याम्पसहरू समस्याबाट ग्रसित रहेका छन् । हाम्रो क्याम्पस पनि यी समस्याबाट मुक्त छैन । वर्तमान समयमा क्याम्पसले भोग्नु परेका समस्याहरूलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :-

क. शैक्षिक समस्या

- नियमित पठन पाठनमा विषयगत जनशक्तिको व्यवस्थापनमा समस्या,
- क्याम्पसमा प्राध्यापनरत शिक्षकहरूलाई फेरिएको पाठ्यक्रमअनुसार सेवाकालीन तालिमको व्यवस्था नहुनु,
- क्याम्पसको शैक्षिक जनशक्ति सरुवा तथा निवृत्त भई घट्दै जानु तर रिक्त रहेका दरबन्दीमा शिक्षक आपूर्ति गर्न केन्द्रबाट अनुमति प्राप्त नहुनु,
- शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातक तहका कक्षलाई त्रिविले नियमित कार्यक्रममा २०५७ सालदेखि लिए पनि अभैसम्म विषयगत दरबन्दी उपलब्ध नगराउनु,
- लामो समयदेखि स्थानीय स्रोतबाट सञ्चालित बिबिएस, बिएस्सी, बिबिए लगायत स्नातकोत्तर तहका सबै (समाजशास्त्र मानवशास्त्र, नेपाली, नेपाली शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन र एमबिएस) शैक्षिक कार्यक्रमहरूलाई विश्वविद्यालयले नियमित कार्यक्रममा समावेश नगर्नु,
- मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गतको सीमित जनशक्तिबाट मात्र सम्पूर्ण शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको,

- सीमित र परम्परित जनशक्तिबाट मात्र शैक्षिक तथा प्रशासनिक कार्य सम्पादन गर्नुपरेकाले क्याम्पसलाई प्रविधिमैत्री बनाउन समस्या रहेको,
- शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई सेवाकालीन लगायत अन्य तालिम, सेमिनारमा सहभागिता जनाउन नसकिएकाले शैक्षिक र प्रशासनिक काममा जटिलता थपिएको,
- जनशक्तिको अनुपातमा शैक्षिक कार्यक्रमहरू अधिक रहेका छन् ।

ख. भौतिक समस्या

भौतिक पूर्वाधारको विकास नगरिकनै समयको गतिको आधारमा नयाँनयाँ कार्यक्रमहरू थप गर्दै जाँदा विद्यार्थीहरूको चाप बढ्दो भए तापनि शिक्षण भवनको अभावका कारणले आवश्यक सङ्ख्याभन्दा बढी विद्यार्थीहरू कक्षा कोठामा राख्नुपर्ने भएकाले स्वच्छ शैक्षिक वातावरण कायम गरी प्रभावकारी पठन-पाठन गर्न सकिएको छैन । कक्षाकोठा तथा जनशक्ति अभावका कारण कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित गर्नका लागि बिहानी, दिवा र सन्ध्याकालीनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको छ ।

ग. आर्थिक समस्या

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको मुख्य समस्या भनेकै आर्थिक समस्या हो । यस क्याम्पसमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू विभिन्न समयमा थप हुँदै गए पनि त्रिविले थपिएका सबै कार्यक्रमलाई नियमिति बजेटअन्तर्गत समावेश गरेको छैन । मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायका सबै र शिक्षाशास्त्र सङ्कायका केही विषयमा बाहेक अन्य यस क्याम्पसमा सञ्चालित धेरै विषयका कार्यक्रमहरूको आर्थिक व्ययभार क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाटै बहन हुँदै आएको छ ।

वि.सं. २०५७ देखि सञ्चालनमा रहेको व्यवस्थापन सङ्कायको स्नातक र स्नातकोत्तर तहमा ६ वटा शिक्षकको पारिश्रमिक मात्र त्रिविले उपलब्ध गराउँछ भने बाँकी सबै खर्चको व्यवस्थापन क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाटै गर्नुपर्ने अवस्था छ । वि.सं. २०५९ देखि सञ्चालनमा रहेका सबै सङ्कायका स्नातकोत्तर तहका कक्षाहरू जस्तै: मानवशास्त्र/समाजशास्त्र, नेपाली, नेपाली शिक्षा, पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कनका स्नातकोत्तर र स्नातक तहमा एक वर्षे बि.एड. का कक्षाहरू समेत क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाट आर्थिक व्ययभार बहन हुँदै आएको छ । यी कार्यक्रमहरूमा पनि विद्यार्थी संख्या न्यून हुँदै गएकोले कार्यक्रमको नियमित खर्च धान्न समेत धौधौ भएको अवस्था छ । विगतका वर्षहरूमा विद्यार्थी धेरै हुँदा जम्मा भएको आन्तरिक स्रोतको रकम समेत त्रिभुवन विश्वविद्यालयले एक बैंक खाताको रूपमा जम्मा गर्न लगाइ करिब १ करोड रुपैयाँ शोधभर्ना स्वरूप त्रिविकै खातामा कटाएको छ । यसले पनि क्याम्पसलाई थप संकट पैदा भएको छ ।

स्थानीय आवश्यकताले शैक्षिक शत्र २०६८ सालदेखि सञ्चालनमा आएको स्नातक विज्ञान विषयको सम्पूर्ण खर्च व्यवस्थापन पनि क्याम्पसले आन्तरिक स्रोतबाटै बहन गर्दै आएको छ । यस कार्यक्रममा वार्षिक ५० लाख रुपैयाँ पारिश्रमिक र उपकरणमा खर्च हुन्छ भने विद्यार्थीबाट शुल्क बापत जम्मा २८-३० लाख रुपया मात्र आम्दानी हुन्छ । कहिलेकाहीं उपकरणको लागि २/४ लाख त्रिविबाट अनुदान प्राप्त भए पनि प्रयोगशालाका निम्ति लाखौं खर्च क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाट बहन गर्नुपर्दछ ।

यसरी क्याम्पसको सम्पूर्ण खर्च आन्तरिक स्रोतबाट बहन गर्नुपर्ने र त्रिविले पूर्णकालीन शिक्षकको पनि टाउको गनी तलब भत्ता मात्र पठाउने गरेको हुनाले क्याम्पसमा खर्चको व्ययभार थपिएको हो । विद्यार्थीको न्युन शुल्कबाट आर्जित आयका आधारमा तलब, भत्ता, मसलन्द लगायतमा खर्च गर्नुपर्ने हुनाले शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि गर्न, पुस्तकालय व्यवस्थापन गर्न, प्रयोगशाला विस्तार गर्न, भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्न, प्रविधिको व्यवस्थापन गर्न, विद्यार्थी कल्याणका कार्यहरू गर्न तथा स्टेशनरी, भौतिक साधन, तालिम, गोष्ठी जस्ता कार्यक्रममा समेतको स्तर वृद्धि गर्न आर्थिक समस्या रहेको छ ।

घ. वातावरणीय समस्या

मध्य पहाडी लोकमार्ग यस क्याम्पसको तल्लो हाताबाट सञ्चालन भई गाडी र अनावश्यक मानिसहरू ओहोरदोहोर गर्नु तथा सडक कार्यालयसंग क्याम्पसले गरेको सम्झौता अनुसारको पर्खाल लगाउने कार्य नगरेको कारणले आवास क्षेत्रको सुरक्षा तथा माथिल्लो हाताको पठन-पाठनलाई समेत असर पारिरहेको छ । यी बाहेकका केही चुनौतीहरूलाई बुँदागत रूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ-

ङ. दिन नसक्ने र लिन चाहने जनशक्ति

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्थापनाकालदेखि हालसम्मको समग्रमा जनशक्ति (शिक्षक र कर्मचारी) को मूल्याङ्कन गर्दा केही जनशक्ति चाहेर पनि आफूले दिन नसक्ने बरु पाएसम्म सबै अवसर आफैले लिनुपर्दछ भन्ने मनोवृत्ति भएको पाइन्छ । चाहेर पनि दिन नसक्नुका कारणहरूमा क्याम्पस प्रवेश प्रक्रियामा सबै जनशक्ति सक्षमता र प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट नभइ केही जनशक्तिमा दबाव, प्रभाव र बैचारिक आस्थाले पनि काम गरेको देखिन्छ । आवश्यकता र प्रतिस्पर्धाबाट आएको जनशक्तिले पनि समयमा स्थायित्व, परिवर्तित सन्दर्भअनुसारको योग्यता, पुनर्ताजकीकरण तालिम र क्षमताको पूर्ण उपयोग गर्न पाउने अवसरको पनि अभाव छ । क्याम्पसको अधिकांश जनशक्ति क्याम्पसमा मात्र निर्भर नभइ जागिर मात्र क्याम्पसमा धानेर आफ्नो श्रम र लगानी अन्यत्रै राजनीति, व्यापार, अन्य निजी तथा सामुदायिक शैक्षिक संस्थाहरूमा तन, मन, धन दिएर तल्लिन हुँदै आएको अवस्था पनि छ । यी कुनै पनि अवसर नपाए यो क्याम्पस छोडेर अथवा सरुवा भइ अन्यत्रै गएको अवस्था पनि छ । क्याम्पसको स्थापनाकाल २०१९ देखि हालसम्म यो क्याम्पसमा २२९ जना शिक्षकले आंशिक वा पूर्णकालीन

नियुक्ति पाए पनि अधिकांश शिक्षक यो क्याम्पसबाट अन्यत्रका क्याम्पसमा सरुवा वा सेवा परिवर्तन गरेको अवस्था छ (हेर्नु अनुसूची ५) । यसबाट पुष्टि हुन्छ कि दिन नसक्ने जनशक्ति यो क्याम्पसमा र लिन चाहने जनशक्ति यो क्याम्पसबाट कुनै बाहनामा बाहिरिनु यहाँको प्रमुख चुनौती हो । यो चुनौतीले अझै केही वर्ष निरन्तरता पाउने अवस्था छ ।

च. लिन नसक्ने र लिन नखोज्ने विद्यार्थी

यो क्याम्पसमा भर्ना हुन आउने अधिकांश विद्यार्थीहरू न्यून आर्थिक अवस्था भएका, विकट गाउँबस्तीमा बसोबास गर्ने, बजारमुखी प्राविधिक शिक्षा लिन नपाएका, आंशिक वा पूरक परीक्षामा उत्तीर्ण भएका र नियमित कक्षामा उपस्थित हुन नसक्ने अवस्थाका देखिन्छन् । यी कारणले गर्दा क्याम्पसले दिन खोजेको शिक्षा विद्यार्थीले लिन नसकेको अवस्था एकातर्फ छ भने अर्कातर्फ शैक्षिक बेरोजगारीका कारण क्याम्पसमा भर्ना भएर पनि नियमित कक्षामा उपस्थित नहुने, बैदेशिक रोजगारी र सेवा आयोगहरूको तयारीमा लाग्ने, बिचैमा पढाइ छोड्ने, निर्वाहमुखी पेशामा भुल्ने र पढाइप्रति चासो नदिने विद्यार्थीहरूको जमात पनि ठुलो छ । यही समस्याले गर्दा २०६५ देखि २०७० सालसम्म आइपुग्दा छ वर्षको अवधिमा ५७.९ प्रतिशतले शैक्षिक गुणस्तर खस्कंदै आएको देखिन्छ र सोही क्रममा विद्यार्थी भर्नामा कमी हुन आएको पाइयो । सोही अवधिमा पाँच वर्षको परीक्षाफलको विश्लेषण गर्दा समग्र त्रिविको परीक्षाफल पनि १२ प्रतिशतभन्दा माथि देखिदैन (पराजुली, २०७०: २१) ।

यस क्याम्पसको २०७४ देखि ०७६ सम्मको नतिजा विश्लेषण गर्दा विभिन्न विषयमा ११ देखि ९१ प्रतिशतसम्म गरी औषतमा ३४.८९ प्रतिशत विद्यार्थी उत्तीर्ण भएको देखिन्छ । अझै पनि केही समयसम्म क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार ल्याउन अधिक परिश्रम गर्नुपर्ने छ । शैक्षिक गुणस्तर यो क्याम्पसको मात्र नभएर समग्र त्रिविको नै न्हासोन्मुख छ ।

छ. राजनीतिक हस्तक्षेप

त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्वायत्त संस्था भएर पनि आफैमा पूर्ण स्वतन्त्र र स्वायत्त बन्न सकिरहेको छैन । यो क्याम्पसमा पनि स्थापना कालदेखिनै राजनीतिक हस्तक्षेप प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा रहिनै रहेको इतिहास सुन्न पाइन्छ । यसैको परिणामस्वरूप राजनीतिक नियुक्ति लिएर बाहिरबाट क्याम्पस चिफ नियुक्त हुनु, बिचैमा कार्यकाल पूरा नगरी भागेर जानु, क्याम्पस प्रमुखलाई माध्यम बनाएर शिक्षक र कर्मचारीको नियुक्ति गर्नु, क्याम्पस प्रशासनलाई सत्तापक्ष र प्रतिपक्षका रूपमा व्यवहार गर्नु, शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीमा क्याम्पसको भन्दा पनि आफ्नो राजनीतिक आस्थाको पार्टीलाई हित हुने काम गर्नुपर्छ भन्ने मनोवृत्तिको विकास हुनु आदि सबै राजनीतिक हस्तक्षेपका परिणाम हुन् । यो व्यवहार र मनोवृत्तिमा परिवर्तन नआएसम्म क्याम्पसले फड्को मार्ने सम्भावना न्यून छ ।

ज. राजनीतिक अस्थिरता र अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा

राष्ट्र र कुनै पनि संस्थाको स्थायित्व र सुस्पष्ट दिशाबोध गराउनमा स्थिर राजनीतिले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । क्याम्पसको स्थापनाकालदेखि नै संस्थाले विभिन्न आरोह अवरोहहरू भोग्दै आएको देखिन्छ । एउटा संस्थाको स्थापनाकालदेखि हालसम्म आइपुग्दा चारपटकसम्म नाम फेरिनुले पनि राजनीतिक अस्थिरता र अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाको सङ्केत गर्दछ । २०४६ पछिको राजनीतिक अस्थिरतामा यो क्याम्पसले मात्रात्मक प्रगति गरे पनि गुणात्मक परिवर्तन देखाउन सकेको पाइदैन । संख्यात्मक रूपमा उत्पादित जनशक्तिले गुणात्मक फड्को मार्न सकेको अवस्था छैन । बरु शैक्षिक बेरोजगार र विदेश पलायन हुनेको सङ्ख्या बढ्दो क्रममा छ ।

धवलागिरि क्याम्पसको विकल्पमा २८ वटा उही प्रकृतिका निजी तथा सामुदायिक क्याम्पसहरू समेत स्थापना भएका छन् । यी क्याम्पसहरू पनि राजनीतिक अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाका आधारमा खुलेका हुन किनभने यसै धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसबाट १० किलोमिटरको परिधिभित्रमा एउटै निकायबाट एउटै प्रकृतिका १२ वटा क्याम्पसहरू सञ्चालन गर्न अनुमति दिनु राजनीतिक पहुँचका आधारमा भएको अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाको एउटा बलियो प्रमाण हो । विद्यार्थी सङ्ख्या घट्दै जानु, शैक्षिक गुणस्तर खस्किनु, क्याम्पसप्रतिको आस्था र श्रद्धामा हास आउनु आदि सबै कारण राजनीतिक अस्थिरता र अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा नै हुन् । तसर्थ यो क्याम्पसको स्वायत्तताका निम्ति राजनीतिक स्थायित्व र स्वस्थ प्रतिस्पर्धाको पनि आवश्यकता देखिन्छ ।

भ. अवसरको कमी

यो क्याम्पसमा आत्मनिर्भर शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीहरूका निम्ति अवसरको पनि कमी छ । यही अवसरको कमीले गर्दा त्रिवि सेवा प्रवेशमा धवलागिरि क्याम्पसलाई प्रवेशद्वार मात्र बनाइ पूर्णकालिक शिक्षक अन्यत्रै बहिर्गमन हुने क्रम बढ्दो छ । यो क्याम्पस धवलागिरिको केन्द्रमा भएर पनि पर्याप्त रोजगारीको अवसर यहाँ वरपर नहुँदा राम्रा शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीको आकर्षण यहाँभन्दा पोखरा, काठमाडौँ तिर नै बढी देखिन्छ । राम्रो जनशक्तिको व्यवस्थापन नहुँदासम्म राम्रो परिणाम खोज्नु पनि आकाशको फल जस्तै हो । यो क्याम्पसमा दक्ष जनशक्ति र गुणस्तरीय शिक्षाका निम्ति यहाँ नयाँनयाँ अवसरको विकास गर्न जरूरी भएको छ ।

ज. शैक्षिक माफियातन्त्र

अरवी मुआफबाट भित्रिएको 'माफ' शब्दको अर्थ 'माफी, क्षमा, मिनाहा वा छूट' भन्ने हुन्छ । त्रिवि नियमावलीले आफ्ना शिक्षकहरूलाई दिएको माफ वा छूट भनेको प्रतिहप्ता स्नातकोत्तर तहमा १२ र स्नातकतहमा १५ कक्षा लिएपछि कुनै पनि सेवामूलक संघसंस्थाहरूमा काम गर्न र अनुमति लिएर थप दुईवटासम्म कक्षाको पारिश्रमिक लिएर शिक्षण गर्न पाइने छूटको

प्रत्याभूत गरेको छ । यही छूटलाई सदुपयोग गर्ने सवालमा त्रिविका शिक्षकहरूले नै निजी विद्यालय र क्याम्पसहरू सञ्चालन गर्ने तथा सामुदायिक विद्यालय र आङ्गिक क्याम्पसका विद्यार्थीहरूलाई अनेक प्रलोभन देखाएर निजी संस्थाहरूमा आकर्षित गर्ने प्रवृत्ति बढेर गएको छ । यो माफिया मनोवृत्तिले गर्दा सिङ्गो त्रिवि र धवलागिरि क्याम्पस जस्ता संस्थाहरूमा विद्यार्थीको चरम सङ्कट पर्ने र शैक्षिक माफियातन्त्र हावी भएर शैक्षिक अराजकता बढेर जाने सम्भावना बढेको छ । यो प्रवृत्ति धवलागिरि क्याम्पस र त्रिविकै लागि ठुलो चुनौती हो । यो चुनौतीको निराकरण गर्न धबक्या र त्रिवि दुबै संस्थाले आफ्ना शिक्षक र कर्मचारीलाई आफ्नै प्रतिस्पर्धी शैक्षिक संस्थामा लगानी गर्न र सेवा गर्न पूर्ण प्रतिबन्ध लगाउन सक्नुपर्दछ ।

ट. विषयगत दक्ष जनशक्तिको अभाव

एकातर्फ शैक्षिक बेरोजगारी दिनानुदिन बढ्दै गएको छ भने अर्कातर्फ विषयगत दक्ष जनशक्तिको अभाव नै छ । अहिलेको प्रतिस्पर्धी युगमा दक्ष जनशक्तिको उत्पादन गर्न विषय विशेषज्ञता हासिल गरेको जनशक्तिको आवश्यकता पर्दछ । यो व्यवस्था धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले समेत गर्न नसकेको अवस्थामा धवलागिरिका अन्य क्याम्पसहरूले गर्नसक्ने सम्भावना पनि छैन । जनशक्ति भएका विषयहरूमा विद्यार्थी चाप अत्यन्त न्यून छ भने जनशक्ति नभएका विषयहरूमा विद्यार्थीको आकर्षण बढ्दो छ । यही विषयगत दक्ष जनशक्तिको अभावले गर्दा नै २८ वटै क्याम्पसमा एउटै प्रकृतिका विषयहरू सञ्चालन गर्नुपरेको हो । भोलिका दिनहरूमा यी क्याम्पसहरूले विषयगत जनशक्तिको व्यवस्थापन गरेर फरकफरक क्याम्पसहरूले फरकफरक विषयहरूको पठनपाठन गर्नुपर्ने र धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले स्नातकोत्तर तहको मात्र पठनपाठन गर्नुपर्ने अवस्था आउन सक्छ ।

ठ. समन्वयको अभाव

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले शैक्षिक नेतृत्व लिन नसक्नुको मुख्य कारण समन्वयको अभाव हुनु हो । क्याम्पस प्रशासन, शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीबीचको प्रभावकारी समन्वय हुन नसकिरहेको अवस्थामा अन्य समाजेवी, बुद्धिजीवी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी र राजनीतिकर्मीबीचको समन्वय पनि हुनसकिरहेको छैन । यही अभावले गर्दा धवलागिरिमा भोलिका निम्ति के कस्तो जनशक्तिको आवश्यकता पर्नसक्छ भन्ने विषयमा समन्वय हुनसकिरहेको छैन । यसको परिणामस्वरूप धवलागिरिका क्याम्पसहरूबाट उत्पादित जनशक्ति सँधै शैक्षिक बेरोजगार हुने र यो क्षेत्रमा अन्य जनशक्ति (कृषि, वन, कानुन, पर्यटन, चिकित्सा, सूचना प्रविधि, इन्जिनियरिङ) को सँधै अभाव रहने सम्भावना बढेर गएको छ ।

ड. नीतिगत अस्पष्टता

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको नीतिगत अस्पष्टताका कारणले गर्दा शैक्षिक जनशक्तिको सही व्यवस्थापन हुनसकिरहेको छैन । त्रिविले आफ्नै शिक्षक र कर्मचारीलाई आवश्यकता अनुसार

परिचालन गर्न नसक्नु दुखको विषय हो । यही नीतिगत अस्पष्टताले गर्दा विद्यार्थी शिक्षकबीचको अनुपातमा तालमेल हुनसकिरहेको छैन भने यहाँका शिक्षक कर्मचारीले पनि समान सुविधाको उपयोग गर्न नपाएको अवस्था छ । विषय र कामको प्रकृतिले गर्दा कसैले चाहेर पनि काम गर्न नपाउनु र कसैले क्षमताभन्दा बढी कार्यभार बहन गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

ढ. सुविधाको असमान वितरण

त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा हरेक सुविधाको असमान वितरण प्रक्रियाका कारणले गर्दा पनि कार्यसम्पादनमा चुनौतीहरू थपिएका हुन् । एउटै संस्थामा नियुक्ति, बढुवा, प्रशासनिक सेवा र लाभको पद लिनका लागि कुनै ठोस आधारहरू छैनन् । यी सबै सुविधाहरू राजनीतिक आस्था, नातावाद र खुसामतका आधारमा वितरण हुने गर्दछन् । यी चुनौतीका कारण पनि शैक्षिक संस्थाहरू धरापमा पर्न थालेका हुन् । चौरमा घाम तापी बस्ने, पार्टी वा कुनै संस्थाको पूर्णकालीन कार्यकर्ता भइ काम गर्ने र संस्थामा इमानदार भइ काम गर्नेको सुविधामा कुनै भिन्नता नहुनु नै सुविधाको असमानता हो ।

समग्रमा यस क्याम्पसका मुख्य चुनौतीहरू यसप्रकार रहेका छन्:

- आन्तरिक स्रोतबाट सञ्चालित कार्यक्रमलाई त्रिविले नियमित कार्यक्रमअन्तर्गत नराख्दा कार्यक्रम सञ्चालनमा समस्या पैदा हुनु,
- पूर्णकालीन शिक्षक मानविकी र शिक्षाशास्त्र सङ्कायतर्फ हुनु तर विद्यार्थीको चाप विज्ञान, व्यवस्थापन र अन्य नयाँ विषयतर्फ आकर्षित हुनु,
- नजिकमा एउटै प्रकृतिका नयाँनयाँ क्याम्पसहरू थपिदै जाँदा विद्यार्थीको चाप घट्दै जानु,
- टाढाबाट आउने सबै विद्यार्थी, कर्मचारी र शिक्षकका लागि आवासगृहको अभाव रहनु,
- स्थायी र अनुभवी शिक्षक सरुवा भएर सुगम क्याम्पसतर्फ लाग्नु तर रिक्त दरबन्दीमा नयाँ नियुक्तिको अनुमति नपाउनु,
- आधुनिक सूचना प्रविधिलाई पठनपाठनमा पूर्ण सदुपयोग गर्न नसक्नु,
- भौतिक पूर्वाधारक र कक्षाकोठाको अभावमा बिहान, दिवा र रात्रि तीन सिफ्टमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नपर्दा खर्चको व्ययभार थपिनु,
- पठनपाठनसँगै आन्तरिक मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउन नसक्नु,
- विश्वविद्यालय जस्तै यो क्याम्पस पनि राजनैतिक प्रभावबाट मुक्त हुन नसक्नु,
- शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीलाई सक्षमताका आधारमा पुरस्कार र कमजोरीमा दण्डको व्यवस्था गर्न नसक्नु,
- त्रिभुवन विश्वविद्यालयले स्नातकोत्तर तहका सबै कार्यक्रम सेमेष्टर प्रणालीमा लाने निर्णय गरी कार्यान्वयनमा समेत आइसकेको हुनाले सेमेष्टर प्रणालीको आधुनिक सिकाइ सहजीकरणका लागि आवश्यक पर्ने ई-लाइब्रेरी, सेमिनार, ट्रमपेपर, कक्षाकोठा,

पूर्णकालीन जनशक्ति र विद्यार्थीहरूको नियमित हाजिरी जस्ता आवश्यकीय पक्षको प्रबन्ध मिलाउने समस्या रहेको,

- न्यूनतम शुल्कमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न समस्या रहेको,
- समयको माग तथा प्रतिस्पर्धी बजारको मागअनुसारको शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गर्ने कार्यमा समस्या रहेको,
- विभिन्न समस्याले गर्दा विद्यार्थीको भर्ना सङ्ख्या कमी हुनु र अध्ययन पूरा नगरी बीचमा कक्षा छोड्ने विद्यार्थी सङ्ख्या बढ्दै जानु,
- आधुनिक प्रविधियुक्त र नवीनतम शिक्षण विधिलाई अवलम्बन गर्न नसकिएको,
- अधिकांश शिक्षकहरूलाई अनुसन्धानात्मक कार्यमा अग्रसर गराउन नसकिएको,
- क्याम्पसको दीर्घकालीन अस्तित्व तथा गुणस्तरीय शिक्षाको प्रत्याभूतिका लागि त्ब (गुणस्तर सुनिश्चतता तथा प्रत्यायन (Quality Assurance and Accreditation) प्रमाणपत्र प्राप्ति र निरन्तरतामा समेत चुनौती रहेको छ ।

अध्याय : छ

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको भावी योजना

६.१ क्याम्पसका भावी योजना तथा कार्यक्रमहरू

धवलागिरि क्षेत्रमा त्रिविका सम्बन्धनप्राप्त क्याम्पसहरू २८ वटा रहेका छन् । यिनीहरू मध्ये त्रिविको एक मात्र स्वायत्त आङ्गिक क्याम्पस धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस हो । धवलागिरि क्षेत्रका उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने बहुसङ्ख्यक विद्यार्थीहरू यसै क्याम्पसमा अध्ययन गरिरहेका छन् । त्यसैले यस क्याम्पसलाई यस क्षेत्रको उच्च शिक्षाको आशाको केन्द्रको रूपमा विकास गर्न आवश्यक छ । आजको समाजको माग गुणस्तरीय, प्राविधिक, वैज्ञानिक र व्यावहारिक शिक्षा हो । शिक्षामा सबैको पहुँच हुनु आजको आवश्यकता हो । तसर्थ वर्तमानमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउँदै यस क्षेत्रको आवश्यकता अनुसारका नयाँ कार्यक्रमहरू थप गर्दै लैजानुपर्ने हामी सबैको दायित्व भएको हो । तसर्थ आगामी दिनमा क्याम्पसले गर्ने कार्यक्रम तथा योजनाहरू निम्नानुसार रहेका छन् :-

क. शैक्षिक योजना

- विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट यसै वर्ष QAA प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने,
- क्याम्पसमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरू भौतिकका अतिरिक्त अनलाइनमार्फत पनि सञ्चालन गर्ने गरी प्रबन्ध मिलाउने,
- व्यवस्थापन सङ्काय र बिएससी कार्यक्रमलाई त्रिविको नियमित कार्यक्रममा लैजान पहल गर्ने र सम्भव नभए आन्तरिक स्रोतबाट भए पनि पूर्णकालीन शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,
- क्याम्पसको तल्लो हातामा पर्ने छात्रावास तथा शिक्षक आवास क्षेत्रलाई पूर्ण सुरक्षाको अनुभूति हुने गरी घेराबारको प्रबन्ध मिलाउने,
- हाल पुस्तकालय प्रशासनिक भवनको तेस्रो तलामा रहेको हुँदा अपाङ्गमैत्री नभएको र प्रविधिमैत्री पनि नभएको हुँदा नयाँ भवनमा अपाङ्गमैत्री र प्रविधिमैत्री पुस्तकालय सञ्चालनमा ल्याउने,
- बिबिए र स्नातकोत्तर तहका सेमेष्टर कार्यक्रमहरूको शिक्षण सिकाइ प्रविधिमैत्री भइरहेकोमा अन्य कार्यक्रमहरूलाई क्रमशः प्रविधिमैत्री बनाउँदै जाने,
- आगामी शैक्षिक कार्यक्रमअन्तर्गत मानविकी सङ्कायको स्नातक तहमा बिएसडब्लु (Bachelor of Social Work: BSW) र पत्रकारिता विषयको कार्यक्रम थप गर्ने, शिक्षाशास्त्र सङ्कायको स्नातक तहमा इपिएम र जनसङ्ख्या विषय थप गर्ने, व्यवस्थापन सङ्कायतर्फ बिटिएम (Bachelor of Travel and Tourism Management: BTM) थप गर्ने, विज्ञान तथा प्रविधि संस्थानतर्फ कम्प्युटर तथा सूचना प्रविधि (Computer Science and Information Technology: CSIT) आदि विषय थप गर्ने योजना बनाउने,

- लेखाशाखा र परीक्षाशाखामा विद्यार्थीहरूका अभिलेख राख्ने र लेखालाई थप प्रविधियुक्त बनाउने सिलसिलामा लेखा र परीक्षामा Software जडान गरी सोही माध्यमले दैनिक कार्य सञ्चालन गर्ने,
- पठनपाठनलाई प्रभावकारी बनाउन हरेक उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।

ख. भौतिक निर्माणसम्बन्धी योजना

- गुरुयोजनाका आधारमा भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण गर्ने,
- २०७२ साल वैशाख १२ मा गएको विनासकारी भूकम्पले यस क्याम्पसका शिक्षण भवन, छात्रावास, शिक्षक कर्मचारीको आवासमा क्षति पुऱ्याएकाले पुनःनिर्माण प्राधिकरणको सहयोगमा नयाँ निर्माण तथा पुनःनिर्माणको कार्यलाई अगाडि बढाउने,
- क्याम्पसमा ७० प्रतिशतभन्दा बढी छात्राहरूको सङ्ख्या रहेकामा यसै वर्षबाट छात्रावास सुविधा सञ्चालनमा ल्याई ८० छात्रालाई सुविधा थप गर्ने,
- भौतिक सुविधालाई व्यवस्थापन गर्नका लागि भारतीय राजदुतावासमा पेश गरेको प्रस्तावपत्र सङ्घीय मामिला मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयबाट स्वीकृत भइसकेकाले सो भवन निर्माण गरी कक्षाकोठा व्यवस्थापन गर्ने,
- क्याम्पसमा दिगो आम्दानीको स्रोत व्यवस्थापनका लागि क्याम्पस प्राङ्गणको माथिल्लो हाताको उत्तरतर्फको भागमा नयाँ व्यापारिक भवन निर्माण गर्ने,
- पुरुष छात्रावास, नयाँ बि.बि.ए. शिक्षण भवन, शिक्षाशास्त्र सङ्काय भवन, नयाँ प्रशासनिक भवन र शिक्षक तथा कर्मचारी आवास निर्माणका लागि आन्तरिक तथा बाह्य आर्थिक स्रोतको खोजी गर्ने,
- खानेपानी बोरिङ योजना, इ-लाइब्रेरी व्यवस्थापन तथा फिनिशिङ, खेल मैदान मर्मत र कभर्डहल निर्माण आदि योजनाहरू सम्पन्न गर्ने ।

ग. आर्थिक योजना

- आर्थिक समस्या व्यवस्थापनका लागि क्याम्पसको आन्तरिक स्रोतबाट सञ्चालित बि.एस्सी, बि.बि.ए, बि.बि.एस लगायत स्नातकोत्तर तहका सबै कार्यक्रमहरूलाई त्रिविको नियमित कार्यक्रममा राख्नका लागि त्रिविसँग अनुरोध गर्ने,
- त्रिविसँग धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका रिक्त दरबन्दीहरूमा जनशक्ति उपलब्ध गराइदिन वा शिक्षक राख्ने अनुमति उपलब्ध गराइदिन माग गर्ने,
- हालमा कुल बजेटको ७५ प्रतिशतभन्दा बढी त्रिविसँगै परनिर्भर रहनुपर्ने अवस्था रहेकामा अबदेखि क्याम्पसको आन्तरिक आयस्रोत वृद्धि गर्दै जाने नीति बनाउने,
- क्याम्पसको नियमित आयको स्रोत बढाउन जग्गा भाडामा वा भवन निर्माण गरी भाडामा दिने योजना बनाउने ।

घ. अन्य योजना

- शिक्षक/कर्मचारीहरूलाई अनुसन्धानमुखी बनाउनका लागि आवश्यक आर्थिक स्रोत जुटाउन पहल गर्ने,

- विद्यार्थीहरूको शैक्षिक एवम् भौतिक स्तर उन्नयनका लागि क्याम्पसमा सह र अतिरिक्त कार्यक्रमहरूको सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सहभागितामा वृद्धि गर्ने,
- पठनपाठन सम्बन्धि क्रियाकलापलाई समयसापेक्ष सुधार गर्दै विद्यार्थी उत्तीर्ण प्रतिशतलाई बढाउनका लागि आवश्यक कार्यहरू गर्ने,
- शिक्षक/कर्मचारीहरूलाई समयसापेक्ष प्रशासनिक दक्षता अभिवृद्धिका लागि अध्ययन भ्रमण तथा तालिमको व्यवस्था मिलाउन पहल गर्ने,
- भूकम्पबाट पुगेको भौतिक क्षतिको पुनःनिर्माण कार्यलाई अघि बढाउने र दाता निकायको खोजी गर्दै व्यवस्थित छात्रावास र आवासगृह निर्माण कार्यलाई अघि बढाउने,
- क्याम्पसको निरन्तर आम्दानीको आवश्यकता तथा स्थानीय सङ्घ संस्थाहरूको आवश्यकतालाई समेत मध्यनजर गरी क्याम्पसको पश्चिम गेटदेखि पूर्वपट्टि रहेको खाली जग्गामा करिब एक हजारदेखि बाह्रसयसम्म मानिसहरू अटाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्न मिल्ने भवन निर्माणका लागि राजनीतिक दल, स्थानीय निकाय, गैर सरकारी निकाय र अर्थमन्त्रालयसँग सहकार्य र समन्वयको प्रक्रिया अगाडि बढाउने,
- नवनिर्मित छात्रा आवासलाई त्रिविबाट स्वीकृति प्राप्तसँगै बाँकी काम सम्पन्न गरी शीघ्र सञ्चालनमा ल्याउने ।

६.२ अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन विकासका योजना तथा कार्यक्रमहरू

क्याम्पसका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समाधान गरी एउटा निश्चित लक्ष्यमा पुग्नका लागि ठोस योजना र कार्यक्रमको आवश्यकता पर्दछ । क्याम्पसको समग्र पक्षको सुधारका साथ क्याम्पसलाई एक उत्कृष्ट शैक्षिक संस्थाका रूपमा स्थापित गराउनका लागि क्याम्पसले यस अघि तयार गरेको पाँच वर्षे रणनीतिक योजनाअनुसारका कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्दै स्वायत्तता प्राप्तिको लक्ष्य हासिल गरिसकेको छ । अहिले विश्वविद्यालय अनुदान आयोगबाट गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्रमाणपत्र लिनका लागि आवश्यक नीति तथा प्रक्रियाहरू अगाडि बढाइसकेको छ । यसै सन्दर्भमा क्याम्पसका अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन विकासका योजना तथा कार्यक्रमहरू यस प्रकार रहेका छन् :-

६.२.१ अल्पकालीन नीति तथा कार्यक्रमहरू

- क्याम्पसको वस्तुगत विवरण, स्व-मूल्याङ्कन प्रतिवेदन र दीर्घकालीन गुरु योजना निर्माण गर्ने,
- क्याम्पससँग सम्बन्धित सम्पूर्ण गतिविधिहरू क्याम्पस वेवसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्ने,
- विषयगत पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्था मिलाउने,
- गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (Quality Assurance and Accreditation-QAA) प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने,

- क्याम्पसले हरेक विषयमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र प्राज्ञिक स्वायतता प्राप्तिका लागि पूर्वाधारको विकास गर्ने,
- क्याम्पसको यथास्थितिमा विद्यार्थीको भर्ना दर, उत्तीर्ण प्रतिशत र शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि गर्ने,
- शैक्षिक उपलब्धि र कार्यसम्पादनका आधारमा विद्यार्थी, कर्मचारी र शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्ने,
- हरेक शाखा र विभागसँग सम्बन्धित शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको छुट्टाछुट्टै कार्य विवरण तथा कार्यसर्तनामा (Job Description and TOR) तोकौ प्रभावकारी ढङ्गले कार्यान्वयनमा ल्याउने,
- कार्यसम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउन क्याम्पसका विभाग, शाखा र एकाइहरूलाई जिम्मेवार र व्यवस्थित बनाउने,
- अभिभावकको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने,
- छात्रामैत्री शौचालय, सरसफाइ, वृक्षारोपण, गार्डन, सफा खानेपानी, नियमित विद्युतीय आपूर्ति, इन्टरनेटको सर्वसुलभता, खेलकूदको पूर्वाधार निर्माण तथा सामग्री लगायतको थप व्यवस्थापन गर्ने,
- इ-पुस्तकालय र ल्याबमा पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने योजना बनाउने,
- हरेक कक्षामा स्मार्टबोर्ड व्यवस्था र विद्युतीय उपकरण जडानको योजना बनाउने,
- विद्यार्थी अनुपातमा खेलकूद सामग्री तथा कम्प्युटरको सुविधा बढाउने योजना बनाउने,
- शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा लागत साभेदारी (Cost Sharing) र लागत तथा लाभ (Cost and benefit) को सिद्धान्तका आधारमा गर्ने,
- खर्चमा मितव्ययिता अपनाउने उपायहरूको खोजी गर्ने,
- क्याम्पसको आन्तरिक आय स्रोतमा वृद्धि गरी कुल बजेटको ३० प्रतिशत पुऱ्याउने,
- स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र प्राज्ञिक स्वायतता प्राप्तिको आधार तय गर्ने,
- शिक्षक, विद्यार्थीलाई अनुसन्धानमूलक कार्यमा संलग्न गराउने योजना बनाउने,
- अपाङ्गमैत्री र प्रविधिमैत्री पुस्तकालयको प्रबन्ध मिलाउने,
- लेखा, परीक्षा र पुस्तकालय शाखामा विद्युतीय कनेक्टिभिटी सफ्टवेयरको माध्यमबाट दैनिक कार्यसञ्चालन गर्ने,
- पाठ्यक्रम, अनुसन्धान र प्राज्ञिक लेखनसम्बन्धी तालिम र गोष्ठीहरू सञ्चालन गर्ने,
- क्याम्पसको बृहत गुरुयोजना निर्माण गर्ने,
- क्याम्पसमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू : मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र, शिक्षाशास्त्र, व्यवस्थापन र विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानका लागि छुट्टाछुट्टै ब्लक निर्धारण गर्ने,
- स्नातक तहको शिक्षाशास्त्र र व्यवस्थापनको नतिजा बढाउन विशेष पहल गर्ने र समग्रमा क्याम्पसको औसत नतिजा ४० प्रतिशतभन्दा माथि ल्याउने प्रबन्ध मिलाउने,

- शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी र अभिभावकको क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टी बढाउने,
- मानविकी सङ्काय र स्नातकोत्तर तहमा विषयगत न्युनतम विद्यार्थीको भर्ना सङ्ख्या पुऱ्याउने,
- क्याम्पसमा २५ लाखसम्मको अक्षयकोष पुऱ्याउने योजना निर्माण गर्ने,
- हरेक शिक्षकलाई कम्तीमा दैनिक २५ जना विद्यार्थी औषतमा पढाउनै पर्ने र आफूले पढाएका विषयमा ३५ प्रतिशत विद्यार्थी उत्तीर्ण गराउने पर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने,
- तोकिएको कार्यसर्त पूरा गर्ने शिक्षक र कर्मचारीलाई पुरस्कार तथा थप सेवा सुविधाको प्रबन्ध मिलाउने ।
- विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानअन्तर्गत प्रयोगशालाको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्थापन मिलाउने ।

६.२.२ मध्यकालीन नीति तथा कार्यक्रमहरू

- समग्र क्याम्पसमा ६० प्रतिशत विषयगत स्थायी पूर्णकालीन जनशक्ति र कुल जनशक्तिको २५ प्रतिशत विषय विशेषज्ञ जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने,
- क्याम्पसको तल्लो हातामा पर्ने छात्रावास तथा शिक्षक आवास क्षेत्रलाई पूर्ण सुरक्षाको अनुभूति हुने गरी पक्की घेराबारको प्रबन्ध मिलाउने,
- समग्र क्याम्पसमा तीन हजारभन्दा बढी विद्यार्थी भर्ना गराउने प्रबन्ध मिलाउने,
- समग्र क्याम्पसको औसत नतिजा ५० प्रतिशतभन्दा बढी ल्याउने प्रबन्ध मिलाउने,
- क्याम्पसमा ५० लाखसम्मको अक्षयकोष पुऱ्याउने योजना निर्माण गर्ने,
- हरेक शिक्षकलाई कम्तीमा दैनिक ३५ जना विद्यार्थी औषतमा पढाउनै पर्ने र आफूले पढाएका विषयमा ५० प्रतिशत विद्यार्थी उत्तीर्ण गराउने पर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने,
- क्याम्पसले केही विषयमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र प्राज्ञिक स्वायतता प्राप्तिा कार्यक्रमहरू प्रयोगमा ल्याउने,
- क्याम्पसमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र, शिक्षाशास्त्र, व्यवस्थापन र विज्ञान तथा प्रविधि संस्थानका लागि आवश्यक पर्ने छुट्टाछुट्टै पूर्वाधारहरू खडा गर्ने,
- आन्तरिक आय आर्जनको स्रोत बढाउन क्याम्पसको उपल्लो र तल्लो हातामा बाटोले छोएको जमिनमा क्याम्पस आफैले व्यापारिक प्रयोजनका भवनहरू निर्माण गरी भाडामा लगाउने प्रबन्ध मिलाउने,
- प्रविधिको उपयोग गरी खर्चमा मितव्ययिता अपनाउने,
- क्याम्पसको आन्तरिक आय स्रोतमा वृद्धि गरी कुल बजेटको ४० प्रतिशत पुऱ्याउने,
- विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानअन्तर्गत प्रयोगशालाको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाउने,
- क्याम्पस बसको व्यवस्थापन गर्ने,

- क्याम्पसमा सञ्चालित विभिन्न थप कार्यक्रममा आवश्यक मात्रामा कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्ने ।

६.२.३ दीर्घकालीन नीति तथा कार्यक्रमहरू

- क्याम्पसमा पूर्णतः विषयगत स्थायी पूर्णकालीन जनशक्ति र कुल जनशक्तिको ५० प्रतिशत विषय विशेषज्ञ जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने,
- क्याम्पसको आन्तरिक आय स्रोतमा वृद्धि गरी कुल बजेटको ५० प्रतिशत पुऱ्याउने,
- समग्र क्याम्पसको औसत नतिजा ७५ प्रतिशतभन्दा बढी ल्याउन प्रबन्ध मिलाउने,
- समग्र क्याम्पसमा चार हजारभन्दा बढी विद्यार्थी भर्ना गराउन प्रबन्ध मिलाउने,
- क्याम्पसमा एक करोड भन्दा बढीको अक्षयकोष पुऱ्याउन योजना निर्माण गर्ने,
- हरेक शिक्षकलाई कम्तीमा दैनिक ५० जना विद्यार्थी औसतमा पढाउनै पर्ने र आफूले पढाएका विषयमा ७५ प्रतिशत विद्यार्थी उत्तीर्ण गराउनपर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने,
- हरेक शिक्षक, कर्मचारीले खाइपाइ आएको तलब भत्तामा २५ प्रतिशत भन्दा बढी सेवा सुविधा थप गर्ने,
- क्याम्पसको जनशक्तिलाई क्याम्पसभित्रै स्वरोजगारको प्रबन्ध मिलाउने र आफ्नो जनशक्तिलाई अन्यत्र काम गर्न निषेध गर्ने,
- क्याम्पसको भौतिक संरचना निर्माणसम्बन्धी गुरुयोजना अनुसार २०७२ सालको भूकम्पले क्षति पुऱ्याएको पुरानो प्रशासकीय भवनलाई पुनःनिर्माण गरी शिक्षाशास्त्र सङ्काय भवन निर्माण गर्ने,
- बिबिएतर्फका कच्ची भवनहरूमा आधुनिक सुविधा सम्पन्न व्यवस्थापन सङ्काय भवन निर्माण गर्ने,
- क्याम्पसको तल्लो हातामा रहेका पुरुष छात्रावास र शिक्षक आवासलाई आधुनिक सुविधासम्पन्न भवनका रूपमा पुननिर्माण गर्ने,
- सुविधा सम्पन्न क्याम्पस प्रशासनिक भवन निर्माण गर्ने,
- क्याम्पसमा नयाँ शैक्षिक कार्यक्रमहरू विस्तार गर्दै जाँदा शिक्षक आवास, पुरुष छात्रावास र महिला छात्रावासका लागि क्याम्पसबाहिर नयाँ जग्गाको व्यवस्था गरी छुट्टै आवास क्षेत्रको प्रबन्ध मिलाउने,
- आधुनिक सुविधा सम्पन्न सभाहलका लागि छुट्टै भवन निर्माण गर्ने,
- स्वायत्त विश्वविद्यालयका पूर्वाधारहरू खडा गर्ने ।

६.३ गुरुयोजना निर्माणका आधारहरू

क्याम्पसको गुरुयोजना निर्माण गर्दा निम्न पक्षलाई आधार बनाइने छः-

- तहगत र विषयगत विद्यार्थी संख्या,
- शिक्षाको गुणस्तरको वृद्धि दर,
- शैक्षिक जनशक्तिको उपलब्धता,
- भौतिक पूर्वाधार,
- स्थानीय आवश्यकता,
- समुदायको लगानी ।

६.४ क्याम्पसको संस्थागत विकासका लागि आधारभूत प्राथमिकताक्रम

क्याम्पसको संस्थागत विकासका लागि निम्न आधारभूत विषयमा प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिनेछः-

- क्याम्पसको समग्र विकासका लागि आवश्यक गुरुयोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- विषयगत पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्था मिलाउने,
- गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन ९९% प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने,
- गुणस्तरीय शिक्षाको प्राप्ति तथा प्राविधिक शिक्षाको सञ्चालनमा जोड दिने,
- सरोकारवालाहरूलाई क्याम्पसको विकासप्रति जवाफदेही तथा उत्तरदायी बनाउने,
- संस्थागत तथा सामुहिक हितका लागि समन्वयात्मक प्रयासहरू सञ्चालन गर्ने,
- शैक्षिक तथा अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा निरन्तरता दिने,
- सामाजिक अभियन्ता, शिक्षाप्रेमी, राजनीतिज्ञ तथा अन्य सरोकारवालाहरूसँग क्याम्पसको संस्थागत विकासका लागि परामर्श लिने र समन्वयात्मक सम्बन्ध कायम राख्ने,
- नव प्रवर्द्धन तथा अनुसन्धानात्मक कार्यलाई जोड दिने,
- आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत र क्याम्पसको जनशक्तिको यथोचित उपयोग गर्ने,
- आर्थिक स्रोतको आवश्यक व्यवस्था गरी विभिन्न भौतिक संरचनाहरूको निर्माण गर्ने
- क्याम्पससँग सम्बन्धित सम्पूर्ण गतिविधिहरू क्याम्पस वेवसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्ने ।

अध्याय : सात उपसंहार

७.१ प्राप्ति र निष्कर्ष

शिक्षा समाजको स्तर निर्धारण गर्ने मुख्य सूचक हो । शिक्षाकै माध्यमबाट व्यक्ति, कुनै पनि संस्था, समाज र समग्र राष्ट्रको मूल्याङ्कन गर्नसकिन्छ । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा क्याम्पसका राम्रा पक्षहरूको उजागर, सम्भावनाहरूको खोजी गर्नु र चुनौतीहरूको सामना गर्न मार्ग दर्शन गर्ने लक्ष्य रहेको छ । यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस बागलुङमा भएको लगानी, सञ्चालन प्रक्रिया र उपलब्धिको स्व-मूल्याङ्कनसहितको समग्र वस्तुगत अवस्थाको अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु रहेको छ । यसमा नेपालको उच्च शिक्षा र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको वर्तमान अवस्था, धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको स्वायत्ततामा अवसर र चुनौतीहरू, यसका सम्भावना तथा चुनौतीहरू र यस क्याम्पसका भावी योजनाहरू चर्चा गरिएको छ ।

समग्रमा नेपालको उच्च शिक्षानीति स्पष्ट नभएको हुँदा त्रिभुवन विश्वविद्यालयको वर्तमान अवस्था पनि समयसापेक्ष सुधारोन्मुख नभएको निष्कर्ष निकालिएको छ । त्रिविले आफूलाई सययसापेक्ष रूपमा परिवर्तन गरी गति लिन नसक्दा विश्वविद्यालय आफैँ सरकारी तथा विदेशी दातृसंस्थाको अनुदान र सहयोगमा निर्भर रहनुपर्ने अवस्था छ । यसै कारण त्रिविले आफ्ना आङ्गिक क्याम्पसहरूलाई स्वायत्ततातर्फ धकेल्न प्रोत्साहित गर्ने, बजारमुखी शैक्षिक कार्यक्रमहरू थप गर्न नसक्ने, आफ्ना शिक्षक तथा कर्मचारीलाई समयसापेक्ष सेवाकालीन तथा पुनर्ताजकीकरण तालिमहरू दिन नसक्ने, आफ्नो पाठ्यक्रमलाई समयसापेक्ष संशोधन तथा परिमार्जन गर्न नसक्ने लगायतका समस्याहरू भोगिरहेको छ । यिनै समस्याबाट धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस पनि अछुतो नरहेको तथ्यलाई अध्ययनले देखाएको छ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका आफ्नै अवसर र चुनौतीहरू रहेका छन् । गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन प्राप्ति, स्वायत्तता सहज कार्यान्वयन, भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, क्याम्पसको आन्तरिक स्रोत परिचालन, शैक्षिक तथा प्रशासनिक जनशक्तिको दिगो व्यवस्थापन, आधुनिक प्रविधिको सदुपयोग, प्राज्ञिक स्वायत्तता तथा मानित विश्वविद्यालयको सम्भावना, प्राविधिक विषयतर्फका विषयहरूमा कक्षाहरू सञ्चालन, प्रविधिमैत्री पठनपाठन, प्रविधिमैत्री पुस्तकालय तथा प्रयोगशाला निर्माण, स्थानीय, प्रादेशिक, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरू र सामाजिक सङ्घ संस्थाहरूसँग सहकार्यको सम्भावना, स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्थानीय योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नका लागि जनशक्तिको उपलब्धता लगायतका अवसरहरू यो क्याम्पसमा रहेको अध्ययनबाट देखिन्छ ।

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा अवसरसँगै चुनौतीहरू पनि थपिएको देखिन्छ । क्याम्पसको पहिलो चनौती भनेकै गणस्तर सनिश्चितता प्रत्यायन र स्वायत्तताको प्रभावकारी

कार्यान्वयन रहेको छ । साथै शैक्षिक जनशक्ति व्यवस्थापन, प्रविधिमैत्री शिक्षण, शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि, समुदायसँगको सुसम्बन्ध कायम, आन्तरिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापन, आन्तरिक स्रोतबाट सञ्चालित कार्यक्रममा जनशक्ति व्यवस्थापन, शिक्षक र कर्मचारीका दरबन्दी मिलान, शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीका आचार संहिताको प्रभावकारी कार्यान्वयन, क्याम्पस हाताभित्रको घेराबार, शिक्षक तथा कर्मचारीको सुविधासम्पन्न आवास सुविधा लगायतका समस्याहरू यस संस्थामा रहेको तथ्य प्राप्त भएको छ ।

अत्यमा यस क्याम्पसको समग्र भौतिक अवस्था, सञ्चालन प्रक्रिया र उपलब्धि पक्षको विश्लेषणात्मक अध्ययन गर्दा क्याम्पस सन्तोषजनक अवस्थामा रहेको देखिन्छ । क्याम्पसका विशेष उपलब्धिहरूलाई हेर्दा विद्यार्थी सङ्ख्या र उत्तीर्ण प्रतिशत क्रमशः बढ्दो क्रममा रहेको, भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका, जनशक्ति व्यवस्थापनका आधारहरू खोजी हुँदै गएको, क्याम्पसप्रति समुदायको सहभागिता बढ्दो क्रममा रहेको, पुस्तकालय व्यवस्थित हुँदै गएको, सूचना प्रविधिको पहुँच बढ्दै गएको, खानेपानी र खेल मैदान राम्रो अवस्थामा रहेको, आवास सुविधा व्यवस्थित हुँदै गएको, क्याम्पस हाताभित्रको घेराबार सन्तोषजनक रहेको, गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्तिको सुविधा रहेको र क्यान्टिन, बाटो, पार्किङ र पार्क/बगैचा व्यवस्थित हुँदै गएको देखिन्छ ।

यसैगरी यस क्याम्पसमा विद्यार्थी उत्तीर्ण प्रतिशत औषतमा ३४.८९ प्रतिशत रहेको अवस्था छ भने प्रति विद्यार्थी लागत २७५८९.९९ र शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १४.३२ रहेको तथ्यलाई अध्ययनले उजागर गरेको छ । यी सबै सूचकलाई आधार मानी क्याम्पसको स्व-मूल्याङ्कन गर्दा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिको अवस्था सामान्य (५८ प्रतिशत) स्तरमा रहेको पाइन्छ भने आगामी पाँच वर्षका लागि क्याम्पसको शैक्षिक लागत लगायतका पक्षको विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ मा खर्च ७७९२९९३.८०, विद्यार्थी सङ्ख्या ३९०४, आवश्यक शिक्षक सङ्ख्या कम्तीमा १४९, सञ्चालित कक्षा ३५९ र शिक्षक विद्यार्थी अनुपात २२.०९ पुग्ने देखिन्छ ।

७.२ सुभावहरू

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले तत्काल सामना गर्नु परेको चुनौती भनेकै गुणस्तर सुनिश्चितता प्रत्यायन (QAA) को प्राप्ति र स्वायत्तता कार्यान्वयनमा प्रतिबद्ध रहनु हो । यी चुनौती समाधान गर्न क्याम्पसको वस्तुगत विवरण तथा स्व-मूल्याङ्कन प्रतिवेदनका आधारमा दीर्घकालीन गुरु योजना तत्काल निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ । क्याम्पसले हासिल गरेका विभिन्न उपलब्धिहरू पनि प्रकाशनमा आउन नसक्दा केही समस्याहरू देखिएका छन् । यी समस्या समाधान गर्न पनि क्याम्पससँग सम्बन्धित सम्पूर्ण गतिविधिहरू : प्रोस्पेक्टस, बुलेटिन, अनुसन्धान प्रतिवेदन, विद्यार्थीको नतिजा, दैनिक सूचना, पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, विद्यार्थीको अभिलेख, शिक्षक कर्मचारीको बायोडाटा आदि क्याम्पस वेवसाइटमार्फत सार्वजनिक गर्नुपर्ने अवस्था छ । स्वायत्त क्याम्पसको मर्मअनुसार क्याम्पसलाई गति दिन शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थीको आचारसंहितालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । दण्ड र पुरस्कारले व्यक्तिलाई

कर्तव्य बोध बनाउन सघाउँछ । तसर्थ क्याम्पसको प्रगतिमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षाप्रेमी (बुद्धिजीवी, समाजसेवी, उद्योगपति, व्यापारी, चन्ददाता मध्ये) हरूलाई वार्षिक रूपमा छात्रवृत्ति, पदक, पुरस्कार र सम्मानको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ । निष्कर्षमा क्याम्पसले तय गरेको गुणस्तरीय शिक्षा हाम्रो प्रतिबद्धताको आदर्श वाक्यलाई सार्थक बनाउनका लागि यस क्याम्पसलाई निम्न सुधारोन्मुख कार्यहरू गर्न सुभाइएको छ :-

- क्याम्पसको वस्तुगत विवरण तथा स्व-मूल्याङ्कन प्रतिवेदनका आधारमा गुरु योजना निर्माण गरी अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजनाहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,
- आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा क्याम्पसको आय स्रोत आन्तरिक रूपमा २४.३० र बाह्य ७५.७० रहेकामा क्याम्पसको आन्तरिक आय स्रोत बढाउनु पर्ने,
- क्याम्पससँग सम्बन्धित सम्पूर्ण गतिविधिहरू: प्रोस्पेक्टस, बुलेटिन, अनुसन्धान प्रतिवेदन, विद्यार्थीको नतिजा, दैनिक सूचना, पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, विद्यार्थीको अभिलेख, शिक्षक कर्मचारीको बायोडेटा लगायतका महत्त्वपूर्ण जानकारीहरू क्याम्पस वेवसाइटमार्फत पनि सार्वजनिक गर्नुपर्ने,
- सङ्काय र संस्थानगत रूपमा विषयगत पूर्णकालीन जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने,
- शैक्षिक सत्र सुरु हुनु अगावै क्याम्पस प्रशासनले वार्षिक क्यालेन्डर तयार गर्नुपर्ने,
- सबै तहका शिक्षकहरूले प्रशासनले दिएको कार्यतालिका (क्यालेन्डर) अनुसार आआफ्ना वार्षिक कार्ययोजना, एकाइ योजना र दैनिक व्याख्यान नोट (पाठयोजना) बनाइ कार्यान्वयनमा लैजानुपर्ने,
- हरेक विभाग र विषयको सह र अतिरिक्त क्रियाकलापहरूको वार्षिक कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,
- हरेक वार्षिक परीक्षाको विद्यार्थी नतिजा विश्लेषण गरी विद्यार्थीको भर्ना दर, उत्तीर्ण प्रतिशत र शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि गर्नुपर्ने,
- तोकिएको समयमा प्रवेश परीक्षा, भर्ना, नियमित पठनपाठन र आन्तरिक परीक्षाको समेत व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- आन्तरिक परीक्षाको नतिजा विश्लेषण गरी वैयक्तिक भिन्नताका आधारमा पृष्ठपोषण र कक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने,
- शिक्षण कार्य र प्रशासनिक कार्यदक्षतामा सुधार गर्न क्याम्पसलाई प्रविधिमैत्री बनाउनुपर्ने,
- क्याम्पसको अभिलेख व्यवस्थापन गर्न तथा दैनिक कार्यलाई सहज बनाउन विद्युतीय उपकरण (सफ्टवेयर) जडान गर्नुपर्ने,
- सम्भव भएसम्म सम्बन्धित अभिभावकको उपस्थितिमा विषयगत र सङ्कायगत वार्षिक परीक्षाको समीक्षा गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसले आर्थिक वर्षको सुरुमा आफ्नो वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमसहितको योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने,

- संस्था प्रमुखले वार्षिक रूपमा भए गरेका आर्थिक, शैक्षिक र भौतिक प्रगतिको प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसको प्रत्येक वार्षिकोत्सवमा उत्कृष्ट नतिजा ल्याउने विद्यार्थी, चन्द्रदाता र स्मृतिकोषका संस्थापकहरूलाई पुरस्कृत गर्ने परम्पराको थालनी गर्नुपर्ने,
- हरेक सङ्काय तथा संस्थानका तर्फबाट कुल पाठ्यभार, विद्यार्थी सङ्ख्या, क्याम्पसमा उपस्थिति (नियमित तथा साप्ताहिक ४२ घण्टा भन्दा बढी), अनुसन्धानमूलक कार्य वा कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको औसत उत्तीर्ण प्रतिशतका आधारमा हरेक वर्ष एकएक जना शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्नुपर्ने,
- दिइएको कार्य विवरण तथा कार्यसर्त (Job Description and TOR) का आधारमा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने कार्यालय सहयोगी, कार्यालय सहायक, मुख्य कार्यालय तथा लेखा सहायक र शाखा अधिकृतका तर्फबाट एकएक जनालाई पुरस्कृत गर्ने,
- विद्यार्थीको नियमित हाजिरी, गरिएका अतिरिक्त क्रियाकलापहरूको अभिलेखीकरण र आन्तरिक परीक्षाको नतिजा विश्लेषण गरी उत्कृष्टताका आधारमा निःशुल्क तथा जेहेन्दार छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- आन्तरिक स्रोतबाट सञ्चालित विषयको शुल्क लागत साभेदारी (Cost Sharing) र लागत तथा लाभ (Cost and benefit) को सिद्धान्तको आधारमा निर्धारण गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसलाई स्थानीयतावाद, परिवारवाद र राजनीतिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्नुपर्ने,
- क्याम्पसका हरेक पूर्वाधार निर्माणमा थप जनसहभागिता जुटाउन पहल गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसलाई आवश्यक पर्ने आंशिक, ज्यालादारी, करार वा कुनै पनि जनशक्ति नियुक्ति गर्दा त्रिवि सेवा आयोगको नियुक्ति सम्बन्धी प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसमा विद्यार्थीको सङ्ख्या बढाउन कम्तीमा २०० छात्र र छात्राका निम्ति छात्रावास सुविधाको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- क्याम्पसको अनुसन्धान तथा व्यवस्थापन एकाइलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने,
- अनुसन्धान तथा व्यवस्थापन एकाइको आर्थिक एवम् प्राविधिक सहयोगमार्फत शोध तथा अनुसन्धानमूलक कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने,
- हरेक विभागमा प्रविधि, पुस्तकालय, भौतिक उपकरण लगायतको सुविधा व्यवस्था गरी विभागलाई जवाफदेही बनाउनु पर्ने,
- हरेक विभागहरूले विषय विशेषज्ञहरूको विषयगत अभिमुखीकरण गोष्ठी तथा तालिमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने,
- करिब २५ प्रतिशत विद्यार्थी बिचैमा कक्षा छोड्ने समस्या रहेकामा त्यसको कारण पत्ता लगाइ निराकरणका उपायहरू खोजी गर्नुपर्ने,
- वार्षिक औषतमा ३५ प्रतिशतभन्दा कम नतिजा ल्याउने विद्यार्थी, शिक्षक, विषय र विभागको वस्तुगत विवरण तयार गरी निराकरणको उपय खोजी गर्नुपर्ने,
- शैक्षिक तथा प्रशासनिक कार्यलाई चुस्त, दुरुस्त, जवाफदेही र पाददर्शी बनाउन क्याम्पसमा मौजुदा विभाग, शाखा, एकाइ र उपसमितिहरू: IQAC (Internal Quality

Assurance Committee), PIC (Public Information Cell), EC (Employment Cell), CC (Counseling Committee), RMC/DMC (Research Management Cell) लाई प्रभावकारी बनाउँदै निम्न शाखा र एकाइहरूको थप व्यवस्था गर्नुपर्ने :-

१. शोधपुछ शाखा (Inquiry Section)
२. सूचना तथा प्रकाशन शाखा (Information and Publication Section)
३. रोजगार समन्वय शाखा (Employment Coordination Cell- EC)
४. प्राथमिक उपचार कक्ष (Primary Health Care Unit-PHCU)
५. विद्यार्थी गुणस्तर समुह (Student quality Circle - SQC)
६. आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन तथा नतिजा विश्लेषण समिति (Internal Examination Administration and Result Analysis Committee- IEARAC)
७. गुनासो सङ्कलन तथा अनुसाशन कायम समिति (Grievance Handling and Discipline Committee- GHDC)
८. पुस्तकालय व्यवस्थापन समिति (Library Management Committee- LMC)
९. स्व-मूल्याङ्कन तथा अनुगमन समिति (Self Assessment & Monitoring Committee)
१०. सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन समिति (Co\Extra Curricular Execution Committee- CECEC)
११. सघन शैक्षणिक योजना निर्माण समिति (Overall Teaching Plan Preparation Committee- OTPPC)
१२. प्राविधिक सहायता कक्ष (Technical Assistance Room - TAR)
१३. सरसफाइ तथा गार्डेन व्यवस्थापन समिति (Sanitation Committee - SC)

सन्दर्भसामग्री सूची

- उपाध्याय, रामप्रसाद (२०७६), "धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङको ५७ औं वार्षिकोत्सवमा प्रस्तुत वार्षिक प्रतिवेदन २०७६", बागलुङ: धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस बागलुङ ।
- त्रिभुवन विश्वविद्यालय (२०७३), *त्रिभुवन विश्वविद्यालय विकेन्द्रीकरण नियम, २०५५ (२०७३/३/२६)*, काठमाडौं : त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।
- त्रिभुवन विश्वविद्यालय (२०७३), *त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्वायत्तता सम्बन्धी नियम २०६२ (२०७३/९/२०)*, काठमाडौं : त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।
- थापा, दिनबहादुर र अन्य सम्पा. (२०७०), *धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ : स्वर्ण महोत्सव स्मारिका- २०७०*, बागलुङ: धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस ।
- थापा, दिनबहादुर (२०७२), *प्रायोगिक भाषाविज्ञान : सिद्धान्त र प्रयोग*, काठमाडौं : भूडीपुराण प्रकाशन ।
- थापा, दिनबहादुर (२०७२), "बागलुङ जिल्लाको शैक्षिक रूपरेखा", *बागलुङ, शैक्षिक दर्पण- २०७२*, बागलुङ : जिल्ला शिक्षा कार्यालय, बागलुङ ।
- थापा, दिनबहादुर, सुदर्शन सिलवाल (२०७३), *धवलागिरिमा उच्च शिक्षा*, बागलुङ : शैक्षिक अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र, बागलुङ ।
- थापा, दिनबहादुर (२०७६क), "धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस बागलुङको स्वायत्तता : सम्भावना र चुनौतीहरू" विषयक धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसले आयोजना गरेको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा प्रस्तुत कार्यपत्र (१२ माघ, २०७६) ।
- थापा, दिनबहादुर (२०७६ख), "सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर : सम्भावना र चुनौतीहरू" विषयक नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक संगठन जिल्ला समिति बागलुङले आयोजना गरेको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा प्रस्तुत कार्यपत्र (२५ माघ, २०७६) ।
- नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय (२०७५), "उच्च शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन २०७५", काठमाडौं : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय ।
- नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय (२०७६), "राष्ट्रिय शिक्षानीति २०७६", काठमाडौं : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय ।
- नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय (२०७६), *विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण साधन २०७६ (बाह्य परीक्षण तथा स्व मूल्याङ्कन प्रयोजनार्थ)*, भक्तपुर : शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर ।
- पन्थी, टीकाराम (२०७०), "मेरो अनुभवमा महेन्द्र क्याम्पस बागलुङ", *स्वर्ण महोत्सव स्मारिका- २०७०*, बागलुङ : धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस ।
- पंगेनी, भवेश्वर (२०७६), *त्रिभुवन विश्वविद्यालयको इतिहास (वि.सं. २०१६-२०३९)*, काठमाडौं : त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।
- पन्त, निलप्रसाद (२०७०), "नेपालको उच्च शिक्षामा धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको योगदान", *स्वर्ण महोत्सव स्मारिका- २०७०*, बागलुङ : धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस ।

- पराजुली, विश्वकल्याण (२०७०), "त्रिभुवन विश्व विद्यालयका आङ्गिक क्याम्पसको स्तरोन्नतिको सवाल र स्वायत्तता", *स्मारिका (२०७०)*, काठमाडौं : त्रिवि प्राध्यापक सङ्घ ।
- पौडेल, हेमनाथ (२०७१), "त्रिविको वर्तमान अवस्था, विकेन्द्रीकरण र स्वायत्तता", *स्मारिका (२०७१)*, काठमाडौं : त्रिवि कर्मचारी सङ्घ, केन्द्रीय समिति ।
- सिलवाल, सुदर्शन (२०७०), "धवलागिरि महेन्द्र इन्टर कलेजदेखि महेन्द्र कलेजसम्मका सञ्चालक समितिका गतिविधि", *स्वर्ण महोत्सव स्मारिका- २०७०*, बागलुङ : धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, पृ. ५०-५५ ।
- शिवाकोटी, ध्रुवराज, मीनराज पौडेल, (२०७३), *शिक्षाको अर्थशास्त्र*, काठमाडौं : एमके पब्लिसर्स एण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स ।

www.tribhuvan-university.edu.np-2016\2

अनुसूची

१. गुणस्तर परीक्षणका साधन : शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकबाट सूचना प्राप्तिका लागि प्रश्नावली

क. अभिभावक (समावेशिकतामा आधारित) को क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टि के छ ? नियमित पढाइ, होमवर्क चेक, अभिभावक भेला, सञ्चालक समितिको गठन, नतिजा प्रकाशन, अभिभावकको खोजी, विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण, शिक्षक कर्मचारीको व्यवहार, क्या.प्र.को व्यवहार, बच्चाको पढाइको गुणस्तर आदिका आधारमा आफ्नो सन्तुष्टी मापन गर्ने (०. असन्तुष्ट, १. कम सन्तुष्ट, २. मध्यम सन्तुष्ट ३. पूर्ण सन्तुष्ट) ।

नाम, थर : _____

ठेगाना : _____

क्याम्पसप्रति अभिभावकको सन्तुष्टीको तह

क्र.सं.	मापनका आधार	सन्तुष्टीको तह			
		असन्तुष्ट	कम सन्तुष्ट	मध्यम सन्तुष्ट	पूर्ण सन्तुष्ट
१.	नियमित पढाइ				
२.	होमवर्क चेक				
३.	अभिभावक भेला				
४.	क्याम्पस सञ्चालक समितिमा अभिभावकको प्रतिनिधित्व				
५.	नतिजा प्रकाशन				
६.	अभिभावकको खोजी				
७.	विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण				
८.	शिक्षक कर्मचारीको व्यवहार				
९.	क्याम्पस प्रमुखको व्यवहार				
१०.	बच्चाको पढाइको गुणस्तर				

ख. विद्यार्थी (समावेशिकतामा आधारित) को क्याम्पसप्रतिको सन्तुष्टी के छ ?

चमेनागृह, खानेपानी, खेलकूद सामग्री, भ्रमणको व्यवस्था, पुस्तकालय, सरसफाइ, नियमित पढाइ, शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग, सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप, होमवर्क चेक, निरन्तर मूल्याङ्कन, फर्निचरको व्यवस्था, विषयगत शिक्षक, विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण आदिका आधारमा आफ्नो सन्तुष्टी मापन गर्ने (०. असन्तुष्ट, १. कम सन्तुष्ट, २. मध्यम सन्तुष्ट ३. पूर्ण सन्तुष्ट) ।

नाम, थर : _____ तह : _____ कक्षा : _____ लिङ्ग : _____

क्याम्पसप्रति विद्यार्थीको सन्तुष्टीको तह

क्र.सं.	मापनका आधार	सन्तुष्टीको तह			
		असन्तुष्ट	कम सन्तुष्ट	मध्यम सन्तुष्ट	पूर्ण सन्तुष्ट
१.	चमेनागृह				
२.	खानेपानी				
३.	खेलकूद सामग्री				
४.	शैक्षिक भ्रमणको व्यवस्था				
५.	पुस्तकालयको अवस्था				
६.	सरसफाइ				
७.	नियमित पढाइ				
८.	शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग				
९.	सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप				
१०.	होमवर्कचेक				
११.	निरन्तर मूल्याङ्कन				
१२.	फर्निचरको व्यवस्था				
१३.	विषयगत शिक्षक				
१४.	विद्यार्थीलाई पृष्ठपोषण				

ग. क्या.प्र. सहित सबै विषयका शिक्षक र कर्मचारीको क्याम्पसप्रति र आफ्नो पेसाप्रतिको सन्तुष्टी के छ ? प्रकाशन सुविधा, शैक्षिक सामग्री, अवलोकन भ्रमण, पत्रपत्रिका पठनको सुविधा, अध्ययन विदा, तालिमको व्यवस्था, पुरस्कार/प्रोत्साहन, पारदर्शिता र सुशासन, नियमित स्टाफ बैठक, प्रविधिको सुविधा, समयमा तलव, स्थायीत्व, समुदायको निगरानी/चासो, शैक्षिक गुणस्तर आदिका आधारमा आफ्नो सन्तुष्टी मापन गर्ने (०. असन्तुष्ट, १. कम सन्तुष्ट, २. मध्यम सन्तुष्ट ३. पूर्ण सन्तुष्ट) ।

नाम, थर : _____ अध्यापन विषय : _____ लिङ्ग : _____

क्याम्पसप्रति शिक्षक विद्यार्थीको सन्तुष्टीको तह

क्र. सं.	मापनका आधार	सन्तुष्टीको तह			
		असन्तुष्ट	कम सन्तुष्ट	मध्यम सन्तुष्ट	पूर्ण सन्तुष्ट
१.	प्रकासन सुविधा				
२.	शैक्षिक सामग्री				
३.	शैक्षिक अवलोकन भ्रमण				
४.	पत्रपत्रिका पठनको सुविधा				
५.	अध्ययन विदा				
६.	तालिमको व्यवस्था				
७.	पुरस्कार तथा प्रोत्साहन				
८.	पारदर्शिता र सुशासन				
९.	नियमित स्टाफ बैठक				
१०.	प्रविधिको सुविधा				
११.	समयमा तलब भुक्तानी				
१२.	स्थायित्व				
१३.	समुदायको निगरानी र चासो				
१४.	शैक्षिक गुणस्तर				
१५.	पेशाप्रति सन्तुष्टी				

घ. बुद्धिजीवी, समाजसेवी र सेवाग्राहीको क्याम्पसप्रतिको प्रतिक्रिया के छ ?

क्याम्पसप्रतिको प्रतिक्रिया

क्र.सं.	नाम	सवल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
१.			
२.			
३.			
४.			
५.			
६.			
७.			
८.			
९.			
१०.			

२. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङबाट सम्पन्न भएका शोधपत्र (Thesis) को विवरण

क. नेपाली शिक्षा विभागबाट स्नातकोत्तर तहमा सम्पन्न शोधपत्रहरूको विवरण

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत मिति २०७० चैत्र २३ गतेदेखि मिति २०७८ कार्तिक २४ गतेका दिनसम्म यस विभागमार्फत तयार गरिएका शोधपत्रहरूको विवरण निम्नानुसार रहेको छ :-

नेपाली शिक्षा विभागबाट स्नातकोत्तर तहमा सम्पन्न शोधपत्र

क्र. सं.	शोधार्थी	शोध शीर्षक	पेश गरेको मिति	शोध स्वीकृत मिति	शोध निर्देशक	बाह्य परीक्षक
१	सिर्जना आचार्य	बानपा क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीले गर्ने नेपाली वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७०/११/२९	२०७०/१२/२३	डा. दिन बहादुर थापा	प्रा.डा. शर्वराज आचार्य
२	शारदादेवी भुसाल	बागलुङ नगरपालिका क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७०/११/२९	२०७०/१२/२३
३	खुमादेवी पौडेल	बानपा क्षेत्रका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७०/११/२९	२०७०/१२/२३
४	तारादेवी रेग्मी	बानपा क्षेत्रका कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीको पठनबोध क्षमताको अध्ययन	२०७०/११/२९	२०७०/१२/२३	गणेशप्रसाद शर्मा	..
५	गंगादेवी शर्मा	बेनी नगरपालिकाको कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन	२०७२/६/११	२०७२/८/१३	आनन्दराज सिलवाल	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी
६	सविना पुन	भीमपोखरा क्षेत्रका कक्षा १० का विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्य गठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन	२०७२/६/१२	२०७२/८/१३	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
७	टीकाबहादुर पाइजा	कक्षा नौ र दसको नेपाली पाठ्यपुस्तकमा समाविष्ट उखानटुक्काहरूको अवस्था र सान्दर्भिकताको अध्ययन	२०७२/१/५	२०७२/८/१३	हरिप्रसाद गौतम	..
८	सुनीता शर्मा	कुनपा क्षेत्रका कक्षा ६ मा अध्ययनरत विद्यार्थीको पठनबोध क्षमताको अध्ययन	२०७२/१/५	२०७२/८/१३	गणेशप्रसाद शर्मा	..
९	शिवशरण ज्ञवाली	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) का भाषा पाठ्यपुस्तकको अध्ययन	२०७२/०६/२०	२०७२/०८/१३	डा.दिनबहादुर थापा	..
१०	इन्द्रा खडका	बागलुङ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७२/०६/११	२०७२/०८/१३

११	रचना आचार्य	सेतो धर्ती उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७२/६/११	२०७२/८/१३
१२	जयराम सुवेदी	पाङ क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीले गर्ने व्याकरणिक कोटिसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७२/५/१६	२०७२/८/१३
१३	दधिराम गैरे	हरिचौर स्रोत केन्द्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिको तुलनात्मक अध्ययन	२०७२/५/१६	२०७२/८/१३
१४	ताराबहादुर कुँवर	बुर्तिबाङ क्षेत्रमा बोलिने नेपाली भाषाका स्थानीय भेदहरू	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	..	प्रा.डा. यदुनन्दन उपाध्याय
१५	हेम शर्मा पौडेल	बानपा क्षेत्रका मावितहमा अध्ययनरत विद्यार्थीको लेखाइमा वर्णविन्यास र लेख्य चिन्हको प्रयोग	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	हरिप्रसाद गौतम	..
१६	लक्ष्मी खडका	बागलुङ जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीले स्तरीय नेपालीको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	आनन्दराज सिलवाल	..
१७	चन्द्रकला पराजुली	बानपा भित्रका कक्षा छमा अध्ययनरत विद्यार्थीले नेपाली वाक्य गठनमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	शेषकान्त रिजाल	..
१८	भगवती शर्मा	बानपा भित्रका कक्षा आठमा नेपाली भाषाशिक्षण गर्दा प्रयोग गरिएका शैक्षिक सामग्रीहरूको अध्ययन	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	आनन्दराज सिलवाल	..
१९	बिनाकुमारी पुन	क्याङ क्षेत्रका मगरहरूले बोल्ने नेपाली भाषाको समाजभाषिक अध्ययन	२०७२/१२/१५	२०७२/१२/३०	डा. दिनबहादुर थापा	..
२०	तरादेवी महत	कुस्मा नगरपालिका क्षेत्रका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	आनन्दराज सिलवाल	..
२१	मिना थापा	बानपा क्षेत्रका कक्षा पाँचमा नेपाली भाषाशिक्षण गर्दा प्रयोग गरिएका शैक्षिक सामग्रीहरूको अध्ययन	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	हरिप्रसाद गौतम	..
२२	टेकप्रसाद श्रीस	बुर्तिबाङ क्षेत्रका कक्षा सातमा अध्ययनरत मगर मातृभाषी विद्यार्थीले गर्ने व्याकरणात्मक कोटिसम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७२/११/३०	२०७२/१२/३०	गणेशप्रसाद शर्मा	..
२३	लीलाराम सापकोटा	भीमापोखरा स्रोत केन्द्रअन्तर्गत कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीको अनुच्छेद लेखन क्षमता	२०७३/७/३	२०७३/८/४	आनन्दराज सिलवाल	प्रा.डा. यदुनन्दन ढकाल
२४	बृहस्पती कँडेल	ताराखोला क्षेत्रमा बोलिने नेपाली भाषाका स्थानीय भेदहरू	२०७३/७/३	२०७३/८/४	गणेशप्रसाद शर्मा	..

२५	मिनाकुमारी थापा	भीमापोखरा स्रोत केन्द्रअन्तर्गत कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७३/७/३	२०७३/८/४	शेषकान्त रिजाल	..
२६	भगवती शर्मा	ज्ञादी क्षेत्रका कक्षा चारमा नेपाली भाषाशिक्षण गर्दा प्रयोग गरिएका शैक्षिक सामग्रीहरू	२०७३/७/३	२०७३/८/४	आनन्दराज सिलवाल	..
२७	भगवती मल्ल	गलकोट क्षेत्रका सामुदायिक विद्यालयका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यासगत त्रुटि	२०७३/७/३	२०७३/८/४	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
२८	देवी रिजाल	कक्षा आठको पुरानो र नयाँ नेपाली पाठ्यपुस्तकबीच तुलनात्मक अध्ययन	२०७३/०७/०३	२०७३/०८/ ४	डा. दिनबहादुर थापा	..
२९	मनुदेवी शर्मा	कक्षा नौको पुरानो र नयाँ नेपाली पाठ्यपुस्तकबीच तुलनात्मक अध्ययन	२०७३/०७/०३	२०७३/०८/४
३०	उशादेवी शर्मा	कालो छाया उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७३/०७/०३	२०७३/०८/४
३१	कमला पौडेल	आज रमिता छ उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७३/०७/०३	२०७३/०८/४
३२	सुनीता सुवेदी	कक्षा आठको नेपाली पाठ्यपुस्तककमा समाविष्ट कथाहरूको अध्ययन	२०७३/०७/०३	२०७३/०८/४
३३	विष्णुकुमारी कणेल	बागलुङ बजारबाट प्रकाशित दैनिक नेपाली समाचारपत्रहरूको सम्पादकीयमा रहेका वर्णविन्यासगत त्रुटिहरू	२०७३/०७/०३	२०७३/०८/५	गणेशप्रसाद शर्मा	..
३४	प्रेमकुमारी मल्ल	खलङ्गमा हमला उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/ २८	डा. दिन बहादुर थापा	बोधराज ढकाल
३५	भीमप्रसाद शर्मा	बानपा क्षेत्रका कक्षा आठमा कथा शिक्षण गर्दा अपनाइएका शिक्षण क्रियाकलापहरूको अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/ २८	कुलराज शर्मा	..
३६	निर्मल पौडेल	बानपा क्षेत्रका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले लेख्य चिन्ह प्रयोगमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/ २८	शेषकान्त रिजाल	..
३७	भगवती खत्री	हरिचौर स्रोत केन्द्रका सामुदायिक विद्यालयका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यासगत त्रुटिको अध्ययन	२०७४/२/२८	२०७४/३/२८	आनन्दराज सिलवाल	..
३८	रुद्रप्रसाद सुवेदी	बानपा क्षेत्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली पदसंगतिमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/ २८	हरिप्रसाद पाण्डेय	..

३९	कमला पन्त	फलेवास क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/२८	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
४०	यज्ञप्रसाद चालिसे	निरी क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/२८	हरिप्रसाद गौतम	..
४१	प्रेमप्रसाद पौडेल	समर लभ उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७४/०२/२८	२०७४/०३/२८	डा. दिन बहादुर थापा	..
४२	सुभाष कँडेल	बानपा क्षेत्रका कक्षा आठमा निबन्ध शिक्षण गर्दा अपनाइने क्रियाकलापहरू	२०७४/०८/०१	२०७४/०८/१९	..	डा. बाबुराम अधिकारी
४३	पार्वती खत्री	बानपा क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन	२०७४/१/१५	२०७४/१२/२१	..	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी
४४	दुर्गाकुमारी शर्मा	बागलुङ नगरपालिका क्षेत्रका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	आनन्दराज सिलवाल	..
४५	श्यामलाल थापा मगर	छाउघर उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	कुलराज शर्मा	..
४६	धनश्याम पौडेल	चुली उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	डा. दिन बहादुर थापा	..
४७	चिरञ्जीवी कँडेल	काठेखोला गाउँपालिका क्षेत्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको पठनबोध क्षमताको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०
४८	लक्ष्मीदेवी शमा	बागलुङ नगर पालिका क्षेत्रका कक्षा सातमा कथा शिक्षण गर्दा अपनाइने कार्यकलापको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	रामजीप्रसाद सुवेदी	..
४९	डिलकुमारी थापा	बा.न.पा. क्षेत्रका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन ।	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	शिवशरण ज्ञवाली	..
५०	सीतादेवी पुन	बागलुङ नगरपालिका क्षेत्रभित्रका कक्षा सातमा व्याकरण शिक्षण गर्दा अपनाइएका कार्यकलापहरूको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	रामजीप्रसाद सुवेदी	..
५१	ज्ञानुमाया पुन	बा.न.पा. क्षेत्रका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चिठी लेखन क्षमताको अध्ययन ।	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
५२	मिनादेवी पौडेल	बलेवा क्षेत्रका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको शब्दभण्डार क्षमताको अध्ययन।	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	शिवशरण ज्ञवाली	..

५३	गीता शर्मा	बलेवा क्षेत्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अनुच्छेद लेखन क्षमताको अध्ययन ।	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	शेषकान्त रिजाल	..
५४	सरस्वती शर्मा	बलेवा क्षेत्रका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको पठनबोध क्षमताको अध्ययन ।	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
५५	दुर्गा गिरी	कुश्मा नगरपालिका क्षेत्रका कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	गणेशप्रसाद शर्मा	..
५६	चेली घर्ती मगर	तादी किनारको गीत उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	..	
५७	शान्ती दर्जी	गलकोट क्षेत्रका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको सस्वरपठन क्षमताको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	हरिप्रसाद गौतम	..
५८	नारायणप्रसाद पौडेल	छिमेकी कथाको सङ्कथन विश्लेषण	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	डा. दिन बहादुर थापा	..
५९	ठाकुरप्रसाद पौडेल	कक्षा नौ र दशको नयाँ र पुरानो नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको तुलनात्मक अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०
६०	पार्वती खत्री	बागलुङ नगरपालिकाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२१
६१	लक्ष्मी पुन	राङ्खानी स्रोत केन्द्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२१	शेषकान्त रिजाल	..
६२	देवीकुमारी वि.क.	भुक्ताङ्लेका गुरुङहरूले बोल्ने नेपाली भाषाको समाजभाषिक अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२१	गणेशप्रसाद शर्मा	..
६३	विष्णु वि.क.	बहादुर नजर उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७४/११/१५	२०७४/१२/२०	आनन्दराज सिलवाल	..
६४	गीता थापा	काठेखोला क्षेत्रका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमता	२०७५/०९/१३	२०७५/१०/०३	प्रा.डा. दिन बहादुर थापा	प्रा.डा. रामचन्द्र पोखरेल
६५	पार्वती पौडेल	हरिचौर स्रोतकेन्द्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यस सम्बन्धी त्रुटिको अध्ययन	२०७५/०९/१३	२०७५/१०/०३	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
६६	गीताकुमारी शर्मा	बानपाभित्रका नागरिक बडापत्रको भाषाका वर्णविन्यासगत त्रुटिको अध्ययन	२०७५/१२/०४	२०७५/१२/२८	शिवशरण झवाली	विष्णुप्रसाद शर्मा
६७	शावित्री पौडेल	कुस्मा नगरपालिका भित्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको	२०७५/१२/०४	२०७५/१२/२८	शिवशरण झवाली	..

		निबन्ध लेखन क्षमता				
६८	रमा थापा	नथिया उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७५/१२/०४	२०७५/१२/२८	आनन्दराज सिलवाल	..
६९	शशिकला घर्ती	प्रिय सुफी उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७५/१२/०४	२०७५/१२/२८	प्रा.डा.दिनबहादुर थापा	..
७०	सीता सुवेदी	प्रेमदान उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७५/१२/०४	२०७५/१२/२८
७१	रमाकुमारी शर्मा	न्यू कालीगण्डकी दैनिक समाचारपत्रको सम्पादकीयमा रहेका वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन	२०७६/०४/०१	२०७६/०४/२६	..	प्रा.डा. रामचन्द्र पोखरेल
७२	मैया थापा	म्याग्दी जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको पदवर्ग पहिचान क्षमताको अध्ययन	२०७६/०४/०१	२०७६/०४/२६	आनन्दराज सिलवाल	..
७३	मोतीदेवी चपाई	फलेवास क्षेत्रका कक्षा दसमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले गर्ने वर्णविन्यास सम्बन्धी त्रुटि	२०७७/०७/०६	२०७७/०८/१४	हरिप्रसाद पाण्डेय	प्रा.डा. यदुनन्दन उपाध्याय
७४	रमेश नेपाली	मैदारो उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७७/०७/०६	२०७७/०८/१४	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	..
७५	ईश्वरबहादुर खडका	काठेखोला क्षेत्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमता	२०७७/०७/०६	२०७७/०८/१४	हरिप्रसाद पाण्डेय	..
७६	सरिता उप्रेती	रामछायौं उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७७/०७/०६	२०७६/०४/२६	आनन्दराज सिलवाल	..
७७	सरस्वती धिमिरे	निसीखोला क्षेत्रका कक्षा आठमा अध्ययनरत सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीले गर्ने वर्णविन्यासगत त्रुटिहरू	२०७७/०७/०६	२०७६/०४/२६	आनन्दराज सिलवाल	..
७८	संगीता क्षत्री	बाह्रखरीको बोटमुनि निबन्ध सङ्ग्रहको समाजभाषिक अध्ययन	२०७७/०७/०६	२०७७/०८/१४	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	..
७९	उमादेवी बुढा	बुर्तिबाड क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमता	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२३	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	डा. बाबुराम अधिकारी
८०	सुशीला पौडेल	ढोरपाटन क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमता	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२३	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	..
८१	मायाकुमारी पौडेल	गलकोट नगरपालिका क्षेत्रका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चिठी लेखन क्षमता	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२३	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	..
८२	मायादेवी शर्मा	मंगला गाउँपालिकाका कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चिठी	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२३	हरिप्रसाद पाण्डेय	..

		लेखन क्षमता				
८३	लक्ष्मी बोहरा	बडिगाड गाउँपालिकाको कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमता	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२३	आनन्दराज सिलवाल	..
८४	कमला थापा मगर	'अर्की आइमाई' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२४	आनन्दराज सिलवाल	..
८५	चन्द्रकला थापा	भुमरी उपन्यासको समाजभाषिक अध्ययन	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२४	आनन्दराज सिलवाल	..
८६	मिना सापकोटा	बरेङ क्षेत्रका कक्षा दसमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमता	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२४	नारायण प्रसाद पौडेल	..
८७	यशोदा पौड्याल	अचानो उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन	२०७८/०६/१५	२०७८/८/२४	हरिप्रसाद पाण्डेय	..

स्रोत: नेपाली शिक्षण विभाग, ध.व.क्या. बागलुङको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

ख. नेपाली विभागबाट स्नातकोत्तर तहमा सम्पन्न शोधपत्रहरूको विवरण

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, नेपाली विभागअन्तर्गत मिति २०६५ माघ ०९ गतेदेखि मिति २०७६ श्रावण २७ गतेका दिनसम्म यस विभागमार्फत तयार भएको शोधपत्रहरूको विवरण निम्ननुसार रहेको छ:-

नेपाली विभागबाट स्नातकोत्तर तहमा सम्पन्न शोधपत्र

क्र.सं.	शोधार्थी	शोध शीर्षक	स्वीकृत मिति	शोध निर्देशक	बाह्य परीक्षक
१	प्रेमबहादुर क्षेत्री	उपन्यासकार इन्द्रकुमार विकल्प र उनको दुई आत्माको मिलन उपन्यासको अध्ययन	२०६५/०८/०६	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
२	टीकादत्त शर्मा	त्रिजन्मा महाकाव्य कृतिपरक अध्ययन	२०६५/१०/०९	षडानन्द पौड्याल	आनन्दराज सिलवाल
३	मुकुन्दप्रसाद उपाध्याय	लक्ष्मीराज शर्मा पौडेलको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६५/१२/०२	हरिप्रसाद गौतम	..
४	लिलाराम सापकोटा	प्रेम छोटाको प्रकारान्त कथा संग्रह एक अध्ययन	२०६६/०३/१९	डा. दिनबहादुर थापा	शेषकान्त रिजाल
५	हीराकुमारी शर्मा पौडेल	गजलकार शान्तिनारायण श्रेष्ठ र उनका गजलहरूको अध्ययन	२०६६/०४/३०	षडानन्द पौड्याल	डा. दिनबहादुर थापा
६	कमलनयन आचार्य	समयको हुरी उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०६६/०५/१८	हरिप्रसाद शर्मा	गणेशप्रसाद शर्मा
७	माया शर्मा	विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको तीन घुन्ती उपन्यासमा पात्र विधान एक अध्ययन	२०६६/०६/०२	हरिप्रसाद पाण्डेय	हरिप्रसाद शर्मा
८	टीकादेवी शर्मा	सन्तु श्रेष्ठको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६६/१०/१३	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिन बहादुर थापा
९	वीरबहादुर चोखाल	गल्कोट क्षेत्रमा प्रचलित सोरठी गीतको अध्ययन	२०६७/०२/०३	डा. दिनबहादुर थापा	षडानन्द पौड्याल
१०	कृपा पौडेल	षडानन्द पौड्यालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६७/०१/२८	शेषकान्त रिजाल	आनन्दराज सिलवाल

११	लेखनाथ पौडेल	प्रेम छोटाको अणु अणुको थुप्रो : जीवन र प्रेम कविता संग्रहको अध्ययन तथा विश्लेषण	२०६७/०४/२४	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिनबहादुर थापा
१२	गंगादेवी शर्मा	न्याउली उपन्यासमा औपन्यासिक पात्र विधान	२०६७/०८/१०	हरिप्रसाद पाण्डेय	शेषकान्त रिजाल
१३	नारायण प्रसाद गौतम	कवि दिवाकर शर्मा सापकोटाको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६८/०३/२१	गणेशप्रसाद शर्मा	आनन्दराज सिलवाल
१४	हिमबहादुर भण्डारी	जगदीश घिमिरेको लिलाम उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०६८/०३/२७	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
१५	थुमराज ढुंगाना	बागलुङ जिल्लाको दक्षिणी क्षेत्रमा बोलिने पर्वती भाषिकाको अध्ययन	२०६८/०४/०२	डा. दिनबहादुर थापा	आनन्दराज सिलवाल
१६	लक्ष्मीदेवी पौडेल	ऋषिराम न्यौपानेको विजयका बाँसुरी खण्डकाव्यको कृतिपरक अध्ययन	०६८/०४/०२	हरिप्रसाद पाण्डेय	षडानन्द पौड्याल
१७	नवराज गौतम	कवि काजिरोशनको एम्बुस, देश र फूलदानीहरू कविता संग्रहको अध्ययन	२०६८/०४/२०	हरिप्रसाद गौतम	आनन्दराज सिलवाल
१८	मीना थापा	'नरु थापाको नेपाल एकीकरण उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन,'	२०६८/०६/०५	डा. दिनबहादुर थापा	षडानन्द पौड्याल
१९	भोजेन्द्र थापा	नेपाली साहित्यमा धौलाश्री पत्रिकाको योगदान	२०६८/१०/१७	गणेशप्रसाद शर्मा	आनन्दराज सिलवाल
२०	हरिप्रसाद शर्मा	मोहनबहादुर मल्लको उजेली छामा उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०६८/१०/२५	षडानन्द पौड्याल	डा. दिनबहादुर थापा
२१	चन्द्रादेवी शर्मा	भुपिन व्याकुलको क्षतिग्रस्त पृथ्वी र मूल सडक कविता संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०६९/०१/०४	शेषकान्त रिजाल	..
२२	सूर्यदत्त सुवेदी	कृष्णप्रसाद पराजुली शिशुको रातो आँसु भावकाव्यको कृतिपरक अध्ययन	२०६९/०४/१०	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
२३	गणेशबहादुर कार्की	बलदेव मजगैयाको विवशता उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०६९/०५/०८	डा. दिनबहादुर थापा	आनन्दराज सिलवाल
२४	सन्तोषी थापा	मंगलादेवी श्रेष्ठको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६९/०५/२१	षडानन्द पौड्याल	हरिप्रसाद गौतम
२५	थम्बी थापा	कृष्णप्रसाद दुःखीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६९/०५/२२	हरिप्रसाद गौतम	षडानन्द पौड्याल
२६	इन्द्रप्रसाद सुवेदी	कृष्णप्रसाद पराजुली शिशुको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०६९/०५/२२	हरिप्रसाद गौतम	आनन्दराज सिलवाल
२७	स्वस्तिका शर्मा	भीमनिधि तिवारीको शिलान्यास नाटकको कृतिपरक अध्ययन	२०६९/०५/२६	हरिप्रसाद पाण्डेय	हरिप्रसाद गौतम
२८	टुकुकुमारी शर्मा	विद्यामन्दिर पुस्तकालयको साहित्यिक योगदान	२०६९/०५/२७	आनन्दराज सिलवाल	हरिप्रसाद गौतम
२९	दयाराम शर्मा	बागलुङका प्रकाशित गजलहरूको कृतिपरक अध्ययन	२०६९/०५/३१	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
३०	विष्णुनाथ शर्मा	मुकुन्द शर्मापौडेलको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व	२०६९/०५/३१	आनन्दराज सिलवाल	डा. दिनबहादुर थापा

३१	शिव आचार्य	पैतिस गते कथासंग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०६९।०८।०५	गणेशप्रसाद शर्मा	हरिप्रसाद पाण्डेय
३२	मायादेवी शर्मा	गोपालप्रसाद रिमालको यो प्रेम नाटकको कृतिपरक अध्ययन	२०६९।०८।०५	हरिप्रसाद शर्मा	गणेशप्रसाद शर्मा
३३	जीवनाथ पौडेल	इन्द्रकुमार विकल्पका आख्यानको कृतिपरक अध्ययन	२०६९।०८।१२	आनन्दराज सिलवाल	हरिप्रसाद गौतम
३४	गोविन्दबहादुर कार्की	सन्तु श्रेष्ठको पद, पाइला र पर्खाइ कविता संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०६९।०८।२६	गणेशप्रसाद शर्मा	शेषकान्त रिजाल
३५	सुनिल सुवेदी	षडानन्द पौड्यालको बाउको विहे निबन्ध संग्रहमा हाँस्यव्यङ्ग्यको प्रयोग	२०६९।०९।०९	गणेशप्रसाद शर्मा	हरिप्रसाद गौतम
३६	केशव तिवारी	टुकनाथ रेग्मीको बेलुराम खण्डकाव्यको कृतिपरक अध्ययन	२०६९।११।२०	शेषकान्त रिजाल	आनन्दराज सिलवाल
३७	सुदर्शन पौडेल	लक्ष्मीराज शर्मापौडेलको युष्तिरको कुकुर खण्डकाव्यको कृतिपरक अध्ययन	२०६९।११।२८	शेषकान्त रिजाल	हरिप्रसाद गौतम
३८	गोविन्द प्रसाद रिजाल	बलदेव मजगैयाको कुहिरो उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७०।०५।०४	हरिप्रसाद गौतम	आनन्दराज सिलवाल
३९	गोविन्द कडेल	कुना परेको फूल कविता संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७०।०५।०४	आनन्दराज सिलवाल	डा. दिनबहादुर थापा
४०	खगराज गौतम	नरु थापाको सामाजिक क्रान्ति उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७०।०५।०६	डा. दिन बहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
४१	गंगा बानिया	कवि भक्त कार्कीको खोइमेरा खेलौना ? बालगीत संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७०।०६।१३	हरिप्रसाद गौतम	आनन्दराज सिलवाल
४२	पुष्प आचार्य	राजकुमार वगरको मृत्यूको आत्महत्या कविता संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७०।०९।१९	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
४३	तेजराज उपाध्याय	नेपाली साहित्यको विकासमा गोधुली पत्रिकाको योगदान	२०७०।११।१९	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
४४	केशवप्रसाद शर्मा	बागलुङ जिल्लाको दक्षिणी क्षेत्रमा प्रचलित उखानहरूको अध्ययन	२०७०।११।१९	हरिप्रसाद गौतम	आनन्दराज सिलवाल
४५	तोयानाथ पौडेल	बागलुङ नगरपालिका क्षेत्रमा प्रचलित गाँउखाने कथा को अध्ययन	२०७०।११।१९	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिनबहादुर थापा
४६	विना शर्मा	नारायण चालिसेको समयगुरु दोणाचार्य निबन्ध संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७०।११।१९	शेषकान्त रिजाल	हरिप्रसाद पाण्डेय
४७	दुर्गा अधिकारी	नेपाली वाल कविताको विकासमा मञ्जरी पत्रिकाको योगदान	२०७०।११।१९	हरिप्रसाद गौतम	आनन्दराज सिलवाल
४८	टिकाराम उपाध्याय	लैनसिंह वाङ्देलको लङ्गडाको साथी उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७१।०२।३०	हरिप्रसाद पाण्डेय	आनन्दराज सिलवाल
४९	ठाकुर पौडेल	बुद्धिप्रसाद सुवेदीको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व को अध्ययन	२०७१।०२।३०	हरिप्रसाद पाण्डेय	गणेशप्रसाद शर्मा
५०	मायादेवी शर्मा	म्याग्दी जिल्लाको पश्चिमी क्षेत्रमा बोलिने नेपाली भाषा को अध्ययन	२०७१।०५।१३	गणेशप्रसाद शर्मा	षडानन्द पौड्याल

५१	देवी शर्मा	अब उकालो चडिदैन कथा संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७१।०५।१३	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिनबहादुर थापा
५२	हरिप्रसाद रिजाल	होमनाथ सुवेदीको चिरिएको मुटु कथा संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७१।०५।१५	षडानन्द पौड्याल	आनन्दराज सिलवाल
५३	शान्तिदेवी शर्मा	शिवकुमार प्रधानको आकाशगंगा कथा संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७१।०६।०२	षडानन्द पौडेल	हरिप्रसाद गौतम
५४	चूडामणि पौड्याल	बुर्तिबाङ क्षेत्रमा बोलिने नेपाली भाषाका विशेषताहरूको अध्ययन	२०७१।०७।३०	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
५५	बालकृष्ण शर्मा	दरबाङ क्षेत्रका मगरहरूले बोल्ने नेपाली भाषाको अध्ययन	२०७१।११।०८	षडानन्द पौडेल	आनन्दराज सिलवाल
५६	नेत्रलाल शर्मा	पुष्कर विश्वकर्माको मालचरी उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७१।११।०८	आनन्दराज सिलवाल	षडानन्द पौडेल
५७	नन्दराम गौतम	बागलुङमा बोलिने नेपाली र नेवारी भाषाका व्याकरणात्मक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन	२०७२।०१।११	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
५८	राधिकादेवी	विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला र उनको सुम्निमा उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७२।०१।११	हरिप्रसाद शर्मा	शेषकान्त रिजाल
५९	नन्दराम गौतम	रक्षा राईको बालुवामा अर्को नेपाल कथा संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७२।०५।२४	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिनबहादुर थापा
६०	सावित्री शर्मा	तुलसी पत्र खण्डकाव्यको कृतिपरक अध्ययन	२०७२।०५।२८	हरिप्रसाद पाण्डेय	गणेशप्रसाद शर्मा
६१	रिता गुरुङ	अमरभूमि गाविसमा प्रचलित गोपीचन नाटकको अध्ययन	२०७२।०८।२४	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिनबहादुर थापा
६२	रतन थापा	नेपाली साहित्यमा बुकी साहित्यिक पत्रिकाको योगदान	२०७२।११।३०	हरिप्रसाद गौतम	शेषकान्त रिजाल
६३	हरिबहादुर कुँवर	अक्षरको खेती निबन्ध संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७२।१२।२६	हरिप्रसाद पाण्डेय	आनन्दराज सिलवाल
६४	पुष्पा पुन	लेखानी गाविसमा प्रचलित सोरठी नाटक को अध्ययन	२०७२।१२।२६	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
६५	गंगाकुमारी खत्री	नेपाली लोकगीतको विकासमा विष्णु खत्रीको योगदान	२०७२।१२।२६	शेषकान्त रिजाल	आनन्दराज सिलवाल
६६	हरिप्रसाद सापकोटा	नेपाली साहित्यको विकासमा गुराँस पत्रिकाको योगदान	२०७३।०८।१३	हरिप्रसाद गौतम	डा. दिनबहादुर थापा
६७	टिकाकुमारी गौतम	गल्कोट क्षेत्रमा प्रचलित गाँउखाने कथा को अध्ययन	२०७३।१२।२७	हरिप्रसाद पाण्डेय	डा. दिनबहादुर थापा
६८	विदुर पौडेल	प्रेम छोटाको प्रारम्भिक कथाहरू कथा संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७३।१२।२७	डा. दिन बहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
६९	बाबुडियर हमाल	शास्त्रदत्त पन्तको व्यक्तित्व र कथागत कृतित्व	२०७४।०९।०३	शिवशरण ज्ञवाली	हरिप्रसाद गौतम
७०	सरस्वती सापकोटा	मुदिर उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७४।१०।१९	डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम

७१	मोतीकला शर्मा	माया ठकुरीको आमा जानुहोस कथा संग्रहको विधातात्विक अध्ययन	२०७४।१०।२८	गणेशप्रसाद शर्मा	डा. दिनबहादुर थापा
७२	केशवराज शर्मा	जैमिनी क्षेत्रमा प्रचलित उखानको संकलन, वर्गीकरण र अध्ययन	२०७४।११।०२	डा. दिन बहादुर थापा	हरिप्रसाद गौतम
७३	सुमित्रा खडका	राधा उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७४।१२।१९	गणेशप्रसाद शर्मा	डा. दिनबहादुर थापा
७४	संगीता शर्मा	विचल्लीमा जुनतारा काथा संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७४।१२।२७	गणेशप्रसाद शर्मा	आनन्दराज सिलवाल
७५	देवीप्रसाद आचार्य	देवी प्रसाद शर्माको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०७४।१२।२७	हरिप्रसाद पाण्डेय	हरिप्रसाद गौतम
७६	जमुनाकुमारी थापा	मनिषा गौचनको वल्लीको डायरी उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७४।१२।२७	हरिप्रसाद पाण्डेय	डा. दिनबहादुर थापा
७७	हरिहर शर्मा	दोषी चस्मा कथा संग्रहका कथाहरूमा विचार पक्ष	२०७४।१२।२७	गणेशप्रसाद शर्मा	आनन्दराज सिलवाल
७८	सीता पुन	साया उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७४।१२।२७	हरिप्रसाद पाण्डेय	डा. दिनबहादुर थापा
७९	सुवर्ण मल्ल	शौर्यगाथा महाकाव्यको कृतिपरक अध्ययन	२०७४।१२।२७	गणेशप्रसाद शर्मा	हरिप्रसाद गौतम
८०	कमल जि.सी.	रेडियो छाम सलाइ उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७५।०९।१८	हरिप्रसाद पाण्डेय	प्रा.डा. दिन बहादुर थापा
८१	यमुना कुमारी पन्त	सरुभक्तद्वारा लिखित चुली उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७५।१०।१६	हरिप्रसाद शर्मा	हरिप्रसाद पाण्डेय
८२	कविता घिमिरे	विनामारे क्षेत्रमा प्रचलित लोककथाको अध्ययन	२०७६।१०।०२	शिवशरण ज्ञवाली	हरिप्रसाद पाण्डेय
८३	कृष्णप्रसाद सुवेदी	नथिया उपन्यासको तत्वगत विश्लेषण	२०७६।०४।२०	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा	हरिप्रसाद पाण्डेय
८४	गोविन्दप्रसाद सुवेदी	प्रेम छोटाको प्रेमका केही कविता कविता संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७५।०३।३१	हरिप्रसाद पाण्डेय	हरिप्रसाद गौतम
८५	मीना लामिछाने	नेपाली कथाको विकासमा कालीको सुसेली पत्रिकाको योगदान	२०७५।१२।२२	हरिप्रसाद पाण्डेय	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा
८६	पुरन पाण्डे	नेपाली साहित्यको विकासमा प्रवाह पत्रिकाको योगदान	२०७५।४।२५	शिवशरण ज्ञवाली	शेषकान्त रिजाल
८७	तोयानाथ आचार्य	राजेन्द्र पहाडीको जीवनी व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन	२०७५।१२।२४	शिवशरण ज्ञवाली	हरिप्रसाद पाण्डेय
८८	नारायण पौडेल	देविस्थान क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीत एक अध्ययन	२०७६।०१।३०	शिवशरण ज्ञवाली	हरिप्रसाद पाण्डेय
८९	विपिन कार्की	तरङ्ग कविता संग्रहको कृतिपरक अध्ययन	२०७६।०१।३१	हरिप्रसाद पाण्डेय	प्रा.डा. दिनबहादुर थापा
९०	कमला खत्री	संग्राम र शान्ति उपन्यासको कृतिपरक अध्ययन	२०७६।०४।२७	शिवशरण ज्ञवाली	हरिप्रसाद पाण्डेय

स्रोत: नेपाली शिक्षा शिक्षण विभाग, ध.ब.क्या. बागलुङको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

ग. व्यवस्थापन सङ्कायबाट सम्पन्न स्नातकोत्तर तहका शोधपत्रहरूको विवरण

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, व्यवस्थापन सङ्काय, स्नातकोत्तर तहअन्तर्गत मिति २०७२ चैत्र २१ गतेदेखि मिति २०७८ श्रावण १३ गतेका दिनसम्म यस विभागमार्फत तयार भएको शोधपत्रहरूको विवरण निम्ननुसार रहेको छ :-

S. N	Name of the student	Title	VIVA Date	Name of the Supervisor	Remarks
1.	Bikas Acharya	Scenario of poultry farming in Baglung	2072/12/21	Yam Prasad Sharma	
2.	Kumar Regmi	Contribution of integrated property tax in revenue collection in Baglung Municipality	2073/1/16	Ram Raja Kandel	
3.	Dilli Prasad Sharm	A study on profit planning and control of NBL	2074/1/24	Dhurba Raj Gautam	
4.	Bishnu Acharya	Awareness of taxpayers on business organization	2074/3/15	Ram Raja Kandel	
5.	Sapana Sharma	Role of micro finance on woman entrepreneurship development	2074/12/12	Yam Prasad Sharma	
6.	Surya Kisan	Budgetary control system of NGOs in Nepal	2075/4/6	Ram Raja Kandel	
7.	Dinesh Pant	A study on profitability analysis of micro finance	2075/5/12	Johan Brajacharya	
8.	Hemant Babu Acharya	Brand loyalty on low consumer product in Parvat district	2075/6/2	Ram Raja Kandel	
9.	Asmita Sharma	Credit risk management Of commercial banks in Nepal	2075/8/28	Johan Brajacharya	
10.	Juli Pariyar	Nonperforming assets analysis of commercial bank	2075/9/3	Biplav Sharma	
11.	Narayan	A comparative study of	2075/9/25	Johan	

	Sharma	financial performance of commercial bank		Brajacharya	
12.	Ashok Subedi	A comparative study of financial performance of Nepal SBI Bank and MBL	2075/9/25	Yam Prasad Sharma	
13.	Ramesh Kandel	Contribution of VAT on national income	2075/11/15	Ram Raj Kandel	
14.	Bishnu Raj Paudel	Awareness of tax payer towards income tax	2076/1/9	Ram Raj Kandel	
15.	Gita Sharma	Contribution of remittance in national income of Nepal	2076/4/10	Ram Raj Kandel	
16.	Puja Chhantyal	A comparative study of risk and return analysis of commercial banks in Nepal	2076/5/8	Yam Prasad Sharma	
17.	Pravati Sharma	Impact of advertising on buying behavior	2076/9/3	Navaraj Sharma	
18.	Dipak Bohara	Impact of merger and acquisition in financial institutions of Nepal	2076/11/4	Johan Brajacharya	
19.	Manju Sharma	Stock price volatility of commercial bank in Nepal	2077/5/30	Johan Brajacharya	
20.	Sahanshila Khadka	A comparative study of financial performance of commercial bank	2077/5/30	Reshamlal Sapkota	
21.	Shushma KC	A study on investment portfolio of Pokhara finance co. ltd.	2077/6/2	Johan Brajacharya	
22.	Deepjyoti Shrestha	Credit management of Nepalese commercial bank with reference of NABIL and MBL	2077/6/15	Biplav Sharma	
23.	Kalpana Sharma	Cost volume profit analysis of public enterprises	2077/9/2	Ram Raja Kandel	
24.	Karishma KC	A comparative study of	2077/11/20	Ram Raja	

		credit management of commercial bank		Kandel	
25.	Koshita Tilija	Analysis on brand loyalty of buyers towards TV product	2077/12/29	Dhurba Raj Gautam	
26.	Ranjita sharma	Practices of issuing right share by Nepalese commercial bank	2077/12/31	Johan Brajacharya	
27.	Jita Kumari Kunwar	Service quality and customer satisfaction of Nepalese commercial banks	2078/4/13	Johan Bajracharya	

स्रोत: व्यवस्थापन शिक्षण विभाग, ध.व.क्या. बागलुङको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

घ. शिक्षाशास्त्र सङ्काय पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विषयमा सम्पन्न स्नातकोत्तर तहका शोधपत्रहरूको विवरण

शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तहमा पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विषयमा शोधपत्र लेखन कार्य पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको विवरण (२०७३ देखि २०७८ मंसिरसम्म) निम्नानुसार रहेको छ :-

पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विषयमा सम्पन्न स्नातकोत्तर तहका शोधपत्र

क्र. सं.	शोधार्थीको नाम	शोध शीर्षक	मौखिक परीक्षा भएको मिति	शोध निर्देशक
१	रघुनाथ पौडेल	माध्यमिक तहमा गणित शिक्षण सिकाई क्रियाकलापको अवस्था	२०७२/०९/०३	शिवप्रसाद पौडेल
२	रामचन्द्र अधिकारी	कक्षा १० मा आन्तरिक गणित विषयको शिक्षण सिकाई क्रियाकलापको अवस्था	२०७२/०९/०३	शिवप्रसाद पौडेल
३	प्रतिक्षा खत्री	माध्यमिक तहमा विज्ञान पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था	२०७२/०९/०३	हंशबहादुर सार्की
४	कुलराज शर्मा	माध्यमिक तहमा शिक्षा विषयको पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था	२०७२/०९/०३	शिवप्रसाद पौडेल
५	गंगाकुमारी शर्मा	सहभागीहरूको दैनिक जीवनमा खुला सिकाई कार्यक्रमको उपयोग	२०७२/०९/०३	हंशबहादुर सार्की
६	टीकाराम कँडेल	माध्यमिक तहको गणित शिक्षणमा शैक्षिक सामग्री प्रयोगको अवस्था	२०७२/०९/०४	शिवप्रसाद पौडेल
७	कमला सिंह	प्राथमिक तहमा शैक्षिक सामग्रीको प्रयोगको अवस्था	२०७३/०२/१४	शिवप्रसाद पौडेल
८	हरिकलादेवी शर्मा	सामाजिक विषय अध्ययनप्रति शिक्षक तथा	२०७३/०२/१४	शिवप्रसाद पौडेल

		विद्यार्थीको प्रत्यक्षीकरण		
९	पुरनध्वज गुरुङ	अनिवार्य गणित विषयको विषयवस्तुको संगठन	२०७३/०२/१४	शिवप्रसाद पौडेल
१०	गोविन्द प्रसाद गौतम	माध्यमिक तहमा स्वा. ज. वातावरण विषयको प्रभावकारिता	२०७३/०२/१४	शिवप्रसाद पौडेल
११	ख्यामबहादुर लामिछाने	निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन कार्यान्वयनको अवस्था	२०७३/०२/१४	शिवप्रसाद पौडेल
१२	दिनेश अधिकारी	गणित शिक्षकप्रति सरोकारवालाको दृष्टिकोण	२०७३/०२/१५	शिवप्रसाद पौडेल
१३	रामबहादुर क्षेत्री	गरिव तथा जेहेनदार छात्रवृत्तिले शैक्षिक उपलब्धिमा पारेको प्रभाव	२०७३/०२/१५	शिवप्रसाद पौडेल
१४	देवराज पौडेल	स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा सरोकारवालाहरूको दृष्टिकोण	२०७३/०२/१५	शिवप्रसाद पौडेल
१५	खगराज सापकोटा	Use of Modern Technology in Teaching and Learning Process	२०७३/११/२७	शिवप्रसाद पौडेल
१६	कल्पनाकुमारी शर्मा	बालमैत्री शिक्षणप्रति शिक्षकहरूको धारणा	२०७३/११/२७	शिवप्रसाद पौडेल
१७	शोभाकान्त सुवेदी	अनिवार्य गणित विषय शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता र प्रयोग	२०७३/११/२७	शिवप्रसाद पौडेल
१८	उमादेवी शर्मा	माध्यमिक तहको सामाजिक विषय अध्ययनप्रति अभिभावकहरूको प्रत्यक्षीकरण	२०७३/११/२७	शिवप्रसाद पौडेल
१९	मानवी पौडेल	सामाजिक अध्ययन विषय शिक्षणमा प्रयोग गरिएका विधि तथा विषयवस्तुहरूको स्थानीय परिवेशसँग शिवप्रसाद पौडेलसम्बन्ध	२०७३/११/२८	शिवप्रसाद पौडेल
२०	गोरख बहादुर खड्का	गणिता शिक्षण पाठ्यक्रमले तोकेको शैक्षिक सामग्री र प्रयोग	२०७३/११/२८	शिवप्रसाद पौडेल
२१	तुलसीराम तिवारी	माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूको गणित विषयप्रतिको अभिव्यक्ति	२०७३/११/२८	हंशबहादुर सार्की
२२	कृष्णलाल जैसी	नेपालका विद्यालयमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका चुनौतीहरू	२०७३/११/२८	शिवप्रसाद पौडेल
२३	गीताकुमारी शर्मा	सरोकारवालाको दृष्टिकोणमा दलित छात्रवृत्ति कार्यक्रम	२०७३/११/२८	शिवप्रसाद पौडेल
२४	कृष्णप्रसाद शर्मा	निरन्तर मूल्यांकन प्रणाली कार्यान्वयनको अवस्था	२०७३/११/२९	शिवप्रसाद पौडेल
२५	मुक्तिराम कँडेल	गणित शिक्षणमा प्रयोगात्मक विधिको प्रयोग	२०७३/११/२९	शिवप्रसाद पौडेल
२६	पार्वतीकुमारी शर्मा	खुला विश्वविद्यालय शिक्षाले महिला सशक्तिकरणमा पारेका प्रभाव	२०७३/१२/२९	शिवप्रसाद पौडेल
२७	मणिभद्र निउरे	विद्यालय शिक्षामा सूचना र सञ्चार प्रविधिको प्रयोग	२०७३/१२/२९	शिवप्रसाद पौडेल
२८	अर्जुनकुमार रेग्मी	विज्ञान शिक्षणमा स्थानीय शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग	२०७३/१२/२९	शिवप्रसाद पौडेल
२९	मिनाकुमारी सापकोटा	अंग्रेजी विषयमा शैक्षिक सामग्री प्रयोगको अवस्था	२०७३/१२/२९	शिवप्रसाद पौडेल
३०	सुष्मा श्रेष्ठ	गणित शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग	२०७४/१०/१७	शिवप्रसाद पौडेल

३१	कुलानन्द सापकोटा	आधारभूत तहको गणित शिक्षणमा शैक्षिक सामग्री प्रयोगको अवस्था	२०७४/१०/१७	शिवप्रसाद पौडेल
३२	लालचन्द्र सुबेदी	माध्यमिक तहको विज्ञान विषयको प्रयोगत्मक कार्य सम्बन्धी अध्ययन	२०७३/१०/१७	शिवप्रसाद पौडेल
३३	कुलानन्द सापकोटा	आधारभूत तहको गणित शिक्षणमा शैक्षिक सामग्री प्रयोगको अवस्था	२०७३/१०/१७	शिवप्रसाद पौडेल
३४	सुष्मा श्रेष्ठ	गणित शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग	२०७३/१०/१७	शिवप्रसाद पौडेल
३५	सरिता लामिछाने	बालमैत्री शिक्षणप्रति शिक्षकहरूको धारणा	२०७३/१०/१७	हंशबहादुर सार्की
३६	मेखबहादुर भण्डारी	माध्यमिक तहको विज्ञान विषयको प्रयोगत्मक कार्यको कार्यान्वयन	२०७३/१०/१७	देवबहादुर क्षेत्री
३७	पुरुषोत्तम सापकोटा	माध्यमिक तहमा सामाजिक अध्ययन विषयको सान्दर्भिकता	२०७३/१०/१८	शिवप्रसाद पौडेल
३८	दामोदर शर्मा	सामाजिक अध्ययन विषयमा शैक्षिक सामग्रीको निर्माण र प्रयोगको अवस्था	२०७३/१०/१८	हंशबहादुर सार्की
३९	सालिकराम सापकोटा	शिक्षकको पेशागत विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था	२०७३/१०/१८	हंशबहादुर सार्की
४०	वासुदेव उपाध्याय	माध्यमिक तहमा सामाजिक विषयको पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था	२०७३/१०/१८	देवबहादुर क्षेत्री
४१	ज्ञानेन्द्रराज पन्त	माध्यमिक तह कक्षा १२ मा अभ्यास शिक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था	२०७३/१०/१८	देवबहादुर क्षेत्री
४२	लोकराज पोखरेल	विज्ञान शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र व्यवस्थापन	२०७३/१०/१८	देवबहादुर क्षेत्री
४३	टेकप्रसाद सुबेदी	विज्ञान विषयको प्रयोगात्मक कार्यको मूल्यांकन शैली	२०७४/१२/१६	देवबहादुर क्षेत्री
४४	विष्णु कँडेल	सरोकारवालाको दृष्टिकोणमा दलित छात्रवृत्ति	२०७४/१२/१६	शिवप्रसाद पौडेल
४५	शेषकान्त पराजुली	माध्यमिक तहमा सामाजिक अध्ययनको शैक्षणिक अवस्था	२०७४/१२/१६	शिवप्रसाद पौडेल
४६	नरबहादुर थापा	सामाजिक अध्ययन विषयमा शैक्षिक सामग्री प्रयोगको अवस्था	२०७४/१२/१६	हंशबहादुर सार्की
४७	खड्कबहादुर थापा	टिपीडि कार्यक्रमले शिक्षण सिपमा पारेको प्रभाव	२०७४/१२/१६	शिवप्रसाद पौडेल
४८	श्यामलाल कँडेल	विज्ञान शिक्षणमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग र यसका चुनौती	२०७४/१२/१८	देवबहादुर क्षेत्री
४९	सुनिता जोशी	आधारभूत तहमा शैक्षिक सामग्री प्रयोगको अवस्था	२०७४/१२/१८	शिवप्रसाद पौडेल
५०	राजेन्द्र पौडेल	विज्ञान विषय शिक्षणमा स्थानीय शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग तथा व्यवस्थापन	२०७४/१२/१८	शिवप्रसाद पौडेल
५१	सुनिल सापकोटा	विज्ञान विषय शिक्षणमा स्थानीय शैक्षिक सामग्रीको निर्माण र प्रयोग	२०७४/१२/१८	देवबहादुर क्षेत्री
५२	हेमबहादुर बुढाथोकी	सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक सुधारमा स्रोत व्यक्तिहरूको भूमिका	२०७४/१२/१८	शिवप्रसाद पौडेल
५३	सावित्री खड्का	बाल विकास केन्द्रमा सहजकर्ताका पेशागत	२०७४/१२/१९	देवबहादुर क्षेत्री

		गुण र पेशा अवलम्बनका समस्याहरू		
५४	अनिताकुमारी शर्मा	सामाजिक अध्ययन विषयको शिक्षणमा विषयवस्तु अनुसारको शैक्षणिक अवस्था	२०७४।१२।१९	हंशबहादुर सार्की
५५	ढाकादेवी सुबेदी	निरन्तर बिद्यार्थी मूल्यांकनको वर्तमान अवस्था र चुनौतीहरू	२०७४।१२।१९	शिवप्रसाद पौडेल
५६	थमसरा पुन	विद्यालय तहका छात्राहरूको सिकाइमा मासिकप्रावले पारेको प्रभाव	२०७५।१२।२३	शिवप्रसाद पौडेल
५७	लक्ष्मीकुमारी वोगटी	सामाजिक अध्ययन विषयमा शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता प्रयोग	२०७५।१२।२३	शिवप्रसाद पौडेल
५८	दुर्गादेवी छन्त्याल	स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षाको शैक्षणिक अवस्था र विद्यार्थीमा आएको परिवर्तन	२०७५।१२।२३	हंशबहादुर सार्की
५९	डिल्लीराम रिजाल	विज्ञान विषय शिक्षणमा शैक्षणिक विधिहरूको प्रयोगको अवस्था	२०७५।१२।२३	शिवप्रसाद पौडेल
६०	युक्तजंग राजभण्डारी	पाठ्यक्रम कार्यान्वयनमा सुपरिवेक्षकले गरेका कार्यहरू	२०७५।१२।२३	शिवप्रसाद पौडेल
६१	मिना पौडेल	माध्यमिक तहको सामाजिक अध्ययनका विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रमतालिकाको विष्लेषण	२०७५।१२।२४	शिवप्रसाद पौडेल
६२	विकास पौडेल	माध्यमिक तहमा सञ्चालित अतिरिक्त क्रियाकलापमा विद्यार्थीहरूको संलग्नता	२०७५।१२।२४	शिवप्रसाद पौडेल
६३	भैरवबहादुर चर्मकार	निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन प्रयोगको टछअवस्था	२०७५।१२।२४	हंशबहादुर सार्की
६४	भानुभक्त न्यौपाने	गणित पाठ्यक्रममा विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम तालिका विष्लेषण	२०७५।१२।२४	कुलप्रसाद अधिकारी
६५	पुष्पा थापा	विद्यालयमा सूचना तथा प्रविधिको अवस्था र अनुभव	२०७५।१२।२४	शिवप्रसाद पौडेल
६६	कुन्जन पन्त	शिक्षक निर्देशिकाको उपलब्धता र प्रयोगको अवस्था	२०७६।४।१९	शिवप्रसाद पौडेल
६७	कमला लामगादे	माध्यमिक तहको सामाजिक अध्ययन विषयमा शैक्षिक सामग्रीहरूको उपलब्धता र प्रयोग	२०७७।६।१९	शिवप्रसाद पौडेल
६८	कविता शर्मा	विज्ञान शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता र प्रयोग	२०७७।६।१९	शिवप्रसाद पौडेल
६९	लक्ष्मी गैरे	ऋाधारभुत तहको परीक्षा प्रणाली कार्यान्वयनको अवस्था	२०७७।६।१९	शिवप्रसाद पौडेल
७०	गीतादेवी शर्मा	विद्यालय शिक्षामा शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता र उपयोग	२०७७।६।१९	शिवप्रसाद पौडेल
७१	भोला देवी कँडेल	गणित विषय शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता र उपयोग	२०७७।६।१९	कुलप्रसाद अधिकारी
७२	अमृता शर्मा	विद्यालयमा सञ्चालन गरिने अतिरिक्त क्रियाकलाप र यसले विद्यार्थीको विकासमा पारेको प्रभाव	२०७७।६।१०	शिवप्रसाद पौडेल
७३	दलबहादुर थापा मगर	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रले साक्षर सिकारू निरन्तर सिकाइमा खेलेको भुमिका	२०७७।६।१०	शिवप्रसाद पौडेल
७४	चक्रपाणी खरेल	अनिवाय विज्ञान विषयको पाठ्यक्रम अन्तर्गत	२०७७।६।१०	शिवप्रसाद पौडेल

		शिक्षण क्रियाकलापको अध्ययन		
७५	रुद्रबहादुर एत्न	विज्ञान शिक्षणमा सुचना तथा संचार प्रविधिहरूको उपलब्धता र प्रयोग	२०७७।६।१०	शिवप्रसाद पौडेल
७६	सुरेन्द्रबहादुर क्षेत्री	आधारभूत तहको गणित शिक्षणमा शिक्षकले सामना गरेका समस्या	२०७७।६।१०	कुलप्रसाद अधिकारी
७७	टीकाबहादुर पुन	पेशा व्यवसाय र प्रविधि पाठ्यक्रमको उद्देश्यहरूको सान्दर्भिकता र प्रयोगात्मक कार्य कार्यान्वयनको स्थिति	२०७७।६।११	शिवप्रसाद पौडेल
७८	सीता कँडेल	सामुदायिक विद्यालयमा अंग्रेजी माध्यम उपयोग गर्दा देखिएका समस्या र चुनौती	२०७७।६।११	शिवप्रसाद पौडेल
७९	निर्मला थापा	Perception of Teacher Using instructional materials to teach the students of basic level	२०७७।६।११	
८०	टीका थापा	आधारभूत तह (कक्षा ४-५) अंग्रेजी विषय शिक्षणमा प्रयोग भएको शिक्षण विधि	२०७७।६।११	शिवप्रसाद पौडेल
८१	सुशिला गिरी	निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन प्रणालीको कार्यान्वयनमा शिक्षकको भूमिका	२०७७।६।११	शिवप्रसाद पौडेल
८२	तारानाथ शर्मा	प्राथमिक तहका दलित विद्यार्थीहरूले बिचैमा कक्षा छोड्ने कारण	२०७८।४।१५	..

स्रोत : पाठ्यक्रम तथा मूल्यांकन शिक्षण विभाग, ध.व.क्या. बागलुङको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

ड. समाजशास्त्र / मानवशास्त्र विभागबाट सम्पन्न स्नातकोत्तर तहका शोधपत्रहरूको विवरण

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पस, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय, समाजशास्त्र / मानवशास्त्र विभागअन्तर्गत मिति २०६२ आश्विन १४ गतेदेखि मिति २०७८ वैशाख १२ गतेका दिनसम्म यस विभागमार्फत तयार भएको शोधपत्रहरूको विवरण निम्ननुसार रहेको छ:-

समाजशास्त्र मानवशास्त्र विभागबाट शोधपत्र लेखन कार्य गर्ने शोधार्थीको शोधपत्र विवरण

क्र. स.	विद्यार्थीको नाम	शोधशीर्षक	विशिष्टिकरण	शोध निर्देशक	मौखिक परीक्षा मिति
१.	कृष्ण प्रसाद शर्मा	निजामति सेवामा महिला सहभागिता: वागलुङ जिल्लाका सरकारी कार्यालयहरूको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	टीकाराम गौतम	२०६२।६ १४
२.	भिमसेन पन्त	Child labor: An Anthropological study in Bglung Municipality	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६२।६ १४
३.	प्रकाशराज सापकोटा	Participatory Drinking water Programme: An Anthropological study of Baglung Municipality	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६२।६ १४
४.	विश्वप्रकाश प्रसाइ ठकुरी	Domestic violence Against Women in Western Nepal	समाजशास्त्र	टिकाराम गौतम	२०६३।१०।२२
५.	गुरु प्रसाद	थारु जातिको सामाजिक आर्थिक अवस्था:	समाजशास्त्र	टिकाराम	२०६३।१०।२

	सुवेदी	चितव जिल्ला बुढ्यौली गा.वि.स.मा बसोबास गर्ने थारुहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन		गौतम	
६.	चन्द्रमणि सापकोटा	Indigenous knowledge on the use of Local Medicinal Plants in Magar Community	मानवशास्त्र	प्रकास प्रसाद सापकोटा	२०६३।०७।२८
७.	राजन रिजाल	Revolving fund Management and impact: A sociological.....	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६४।२।११
८.	गिता गौतम	मगरहरूको सामाजिक सांस्कृतिक एवं आर्थिक अवस्था: सिगाना गा.वि.स का मगरहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६४।६।२३
९.	टेकबहादुर रोका	जातीय छुवाछुत र सामाजिक आर्थिक अवस्था: पाला गा.वि.सका सार्कीहको अध्ययन	समाजशास्त्र	..	२०६४।३।२२
१०.	शिवराज पन्त	सार्कीजातिको सामाजिक आर्थिक अवस्था वा.न.पा. ५ मुलपानी बागलुङका सार्कीहरूको अध्ययन	समाजशास्त्र	टिकारम गौतम	२०६४।४।२०
११.	रुद्र शर्मा सापकोटा	Use of Contraceptive in Western Nepal: An Anthropological study of Dalit community in Katuwapachauhari VDC Parbat	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६४।६।२३
१२.	दिपेन्द्र शर्मा कँडेल	No-Schooling Children : An Anthropological Study of Dhamja VDC Baglung	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६४।६।२३
१३.	धर्मदत्त सुवेदी	नेपालमा मगर जाति: नारच्याङ म्याग्दीका मगरहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	०६४।४।२५
१४.	दिपक सापकोटा	Socio-economic Impact of Irrigation System: A sociological Study of Baglung Municipality Kundule, Baglung	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६४।९।१६
१५.	अम्बिका रेग्मी	कामी जातिको सामाजिक एवं आर्थिक अवस्था इन्द्रगाँउ पर्वतको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०६४।१०।१३
१६.	गोविन्दबहादुर नेपाली	दमाइ जातिको सामाजिक एवं आर्थिक अवस्था: ततरकोट पर्वतको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०६४।११।१०
१७.	दिपक सुवेदी	Socio-economic Impact of Irrigation System: A Anthropological case study of Nanglibang, Parbat	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६४।१२।७
१८.	दिपा शर्मा	Women's' Participation in Income Generating Activities: A Case Study of Huwas VDC Parbat	मानवशास्त्र	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०६४।११।१०
१९.	गोपाल	नेपालमा सम्बन्ध विच्छेद: वागलुङ जिल्ला	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६४।४।१५

	पराजुली	अदालतबाट भएका फैसलाहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन			
२०.	लक्ष्मी देवी जि.सी. कार्की	महिलाहरूको स्वास्थ्य अवस्था: बागलुङका पाठेघर खस्ने महिलाहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	टिकाराम गौतम	२०६५।२।१९
२१.	जयराम सुवेदी	म्याग्दी दानाका मगरहरूको सामाजिक सांस्कृतिक एवं आर्थिक अवस्था: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०६४।११।१०
२२.	कृष्ण प्रसाद सुवेदी	Women's Participation in Community Forest Management in Western Nepal: A Case study of Tamase Community Forest, Baglung	मानवशास्त्र	टिकाराम गौतम	२०६४।११।२८
२३.	ओमबहादुर पुन	Indigenous Knowledge of Magars' on Medicinal Plants: A Anthropological Study of Dhullubanskot, Baglung	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६५।०४।१७
२४.	लक्ष्मी कान्त पौडेल	पश्चिम नेपालका दमाइ जाति: पैयुपाटा, बागलुङ दमाइहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	टीकाराम गौतम	२०६५।३।२४
२५.	प्रेमप्रसाद शर्मा	मगरजातिको सामाजिक आर्थिक एवं सांस्कृतिक अवस्था: तित्याङ वागलुङको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६५।३।२२
२६.	अशोक कुमार कर्ण	कायस्थ जाति: जनकपुर नगरपालिका कपिलेश्वरको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६५।४।१२
२७.	प्रेमप्रसाद सापकोटा	दिगो भु-व्यवस्थापन कार्यक्रमको सामाजिक तथा आर्थिक प्रभाव: तित्याङ गा.वि.सको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०६५।०८।८
२८.	सरोजराज पन्त	पन्त समुदायको सामाजिक आर्थिक अवस्था: पर्वत लिमिठानाको एक मानवशास्त्रीय अध्ययन	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६५।८।१८
२९.	उत्तमकुमार राजभण्डारी	Knowledge, Attitude and practices of Family Planning Methods: Sociological Case Study of Baglung Municipality, Baglung	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६५।१२।१४
३०.	लोकबहादुर सुनार	छत्त्याल जातिको सामाजिक सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था म्याग्दी बेनी बजारको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०६६।१।८
३१.	महादेव सापकोटा	समुदायिक वन उपभोक्ता समूहको समाजशास्त्रीय एक अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	०६६।२।१३
३२.	मुकुन्द पराजुली	माभी जातिको पेशागत परिवर्तन र प्रभाव: रानी पानी पर्वतको एक समाजशास्त्रीय	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	०६६।३।२३

		अध्ययन			
३३.	डिल्लीराम रेग्मी	मासु व्यापारीहरूको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था: बेनी म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	०६६।२।१३
३४.	माधवप्रसाद रेग्मी	सार्की जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक एवं आर्थिक अवस्था: खुर्कोट गा.वि.स. पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकाश प्रसाद सापकोटा	०६६।०३।३१
३५.	लक्ष्मण खड्का	सामाजिक परिचालन मार्फत गाउँ विकास कार्यक्रमको सामाजिक तथा आर्थिक प्रभाव : सिगाना गाविसको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	०६६।२।८
३६.	लिलाधर गौतम	Conflict and Resolution practice in Community Forestry: An Anthropological Analysis of Mahuribhir Community Forestry MalMa VDC-3 Baglung	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	०६६।४।०९
३७.	दुर्गादेवी सिलवाल	निर्णय प्रकृत्यामा महिलाको सहभागिता, बाग्लुङ जिल्ला वानपा ६ काप्रे गाउँ एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	०६६।९।१४
३८.	नरबहादुर भण्डारी	Gender Situation of Family Planning in Dalit Community: A Sociological Study of Dalit COmmunity of BanskharKa VDC, Parbat	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०६६।४।१६
३९.	चोलाकान्त रेग्मी	The Cobblers Socio-Economic Change of Pipaltari VDC, Parbat	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६६।८।७
४०.	रामकृष्ण शर्मा	Self Help Programme and Its' Imapcts: An Anthropological Observation of Paropakar Co-operative at Laphyang VDC of Khotang District	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।०७।२०
४१.	माधवराज सुवेदी	Drinking Water Sanitation and Hyginene: An Anthropological Case Study of Pang VDC, Parbat District of Nepal	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।१२।२७
४२.	राधाकृष्ण ज्ञवाली	प्रहरी सेवामा संलग्न महिलाहरूको सामाजिक आर्थिक अवस्था: जिल्ला प्रहरी कार्यालय गुल्मीको एक अध्ययन विश्लेषण	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६६।१२।२७
४३.	खगराज रिज्याल	सार्की जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था: भकुण्डे ५ बाग्लुङका सार्कीहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	टीकाराम गौतम	०६५।८।२८
४४.	रामचन्द्र पुरी	म्याग्दी जिल्ला घारा गाविसका मगर जातिको सांस्कृतिक र प्रयावरणीय सम्बन्धको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।१२।१३
४५.	महेन्द्र प्रसाद कँडेल	Women Participation in Microfinance: A Sociological Study of	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६५।०८।१८

		Tityang VDC, Baglung			
४६.	भीमनाथ रेग्मी	ब्राम्हण जातिमा: सम्बन्ध विच्छेद कारण प्रभाव खुर्कोट पर्वत जिल्लाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०६६।१२।२७
४७.	नविनकुमार पोखरेल	Participation of Women in Community Forestry Users Group: Study from Two CFUGS of Baglung District	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६६।१२।२७
४८.	उमाकला शर्मा	Women's Participation in Community Forestry: A case study of Shanti Community Forest User's Group of SalJhandi, Rupandehi	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।०८।७
४९.	सूर्यकुमारी वि.क.	पत्थरकट्टा जातिको सामाजिक एवं आर्थिक अवस्था: कपिलवस्तु जिल्लाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।२।११
५०.	कृष्णबहादुर अधिकारी	सार्की जातिको सामाजिक, आर्थिक अवस्था: वानपा ५ चांपाकोटका सार्कीहरूको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०६६।१२।२७
५१.	लक्ष्मीकुमारी न्यौपाने	Non-Timber Forest Products Management and Women's Role: A Case Study of Ansar and Bhalukodarbar Community Forest User Group of Baglung District	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	०६६।१२।२२
५२.	कृष्णप्रसाद शर्मा	आत्महत्या: बाग्लुङ जिल्लाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।१२।२७
५३.	दिनानाथ शर्मा	माफि जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक एवं आर्थिक अवस्था: अमलाचौर ९ माफिडाँडाका माफिहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०६६।१२।२७
५४.	हरिकृष्ण सुवेदी	नेपालमा सम्बन्ध विच्छेद: पर्वत जिल्ला अदालतबाट भएका फैसलाहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०६६।१२।२७
५५.	रंजिता शर्मा	Socio-Economic Status of Women: A case study of Mudikuwa VDC, Parbat	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६६।९।१४
५६.	काशी खड्का	Role of NGOs in Rural Development: A Case Study of Malika VDC, Baglung	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६७।८।२७
५७.	नाराणप्रसाद निउरे	A Study of Socio-cultural and Economic Factor in Hygiene and sanitation of Tirpali People: A Case study of Ruga-1 Tripa Community in Mugu District	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६७।९।९
५८.	नरबहादुर थापा	मगर समुदायको सामाजिक, सांस्कृतिक र	समाजशास्त्र	मनबहादुर	२०६८।१।२६

		आर्थिक अवस्था: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन		खत्री	
५९.	निर्मल विक्रम थापा	Participation of Disadvantage Groups in the community Forest: A case study of Three CFUGS from Parbat District of Nepal	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६८।३।१६
६०.	सुनिता घले	गुरुङ्ग जातिको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था: दुदिलाभाटी बाग्लुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६८।४।२५
६१.	सुसान्त आचार्य	Cross Sectional Linkage in Delivery of Development Service in Ratnechaur VDC of Myagdi	मानवशास्त्र	प्रकास प्रसाद सामकोटा	२०६८।३।२२
६२.	दिपक ज्योति श्रेष्ठ	सिंह (श्रेष्ठ) पस: खाल: नेवार समुदायको सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था: बाग्लुङ नगरपालिका एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकास प्रसाद सापकोटा	२०६८।५।१६
६३.	प्रेम थापा	A Study on Socio-Economic Impact of Micro-Hydro Project: A Case Study of Girangdi Khola Project, Dagatundanda VDC, Baglung District	मानवशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०६८।६।५
६४.	सुयस शर्मा सापकोटा	राजनितिमा महिला सहभागिता बाग्लुङ नगरपालिका बाग्लुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०६८।६।०८
६५.	कृष्णप्रसाद गौतम	दलित र गैर दलित बीच असमान सम्बन्ध: मल्म ५ बाग्लुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६८।९।१३
६६.	कल्पना रेग्मी	Women involvement in Crop Production: A study on Narethanti VDC Ward No.1 Chinamali and Melbot, Baglung	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	०६८।१०।३
६७.	बसन्त मल्ल	A Study of Solid Waste Management System of Baglung Municipality, Baglung	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६८।१०।१२
६८.	मञ्जु थापा	विद्यालय व्यावस्थापन समितिमा महिला सहभागिता भकुण्डे गा.वि.स. बाग्लुङको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६८।१२।८
६९.	यममाया के.सी.	घरायसी निर्णय तहमा महिलाको भूमिका: धुल्लुबास्कोट ६ बाग्लुङको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।१।१२
७०.	नरमाया सुनार	Dalit Wome's Participation in VDC Planning Process: A case Study of Ramkot Village of Phedikhola VDC in	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।१।१३

		Syangja District			
७१.	हुमाकुमारी कंडेल	मगर जातिका महिलाको सामाजिक, आर्थिक अवस्था तारा-९ तारा गाउँ बागलुङको एक अध्ययन,	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।२।७
७२.	तोयानाथ उपाध्याय	Women Empowerment through street vending: A Case Study of Women from Kalanki, Kathmandu, Nepal	समाजशास्त्र	टिकाराम गौतम	२०६८।१२।३०
७३.	प्रकास लम्साल	Development Through Social Mobilization: A Case Study of Village Program In Barrachaur VDC of Parbat	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।३।६
७४.	बालिका के.सी	अन्तरजातिय विवाहको पहिचान, कारण र प्रभाव: धुल्लुवाँस्कोट, बागलुङको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।३।६
७५.	दयाराम कंडेल	Attitude, Knowledge and participation of Local people in Biodiversity Conservation: An Anthropological Case Study of Losheparkha Rani Ban Community Forest, Kaski District	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६७।१२।२५
७६.	भोलानाथ शर्मा	सामुदायिक वनमा महिला सहभागिता पर्वत दुर्लुङको भांकीसल्ला सामुदायिक वनले पारेको प्रभाव सम्बन्धी एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६८।१२।३०
७७.	सीता शर्मा	कैदीहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्था बागलुङ जिल्ला कारकगार: एक अध्ययन	मानवशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०६९।०३।२६
७८.	चन्द्रबहादुर लामिछाने	पर्वत मल्लाज माभ्रफाँटका लामिछानेहरूको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अवस्था एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।४।४
७९.	विनोद कुमार रिमाल	Socio-economic Impact of Remittance in Nepal: Sociological Study of Pakuwa VDC, Parbat District	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६९।२।७
८०.	कृष्ण सापकोटा	Knowledge of Climate Change: A sociological Study of Baglung Municipality-7, Baglung	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।५।५
८१.	रनबहादुर घले	गन्दर्भ जातिको सामाजिक, आर्थिक र शैक्षिक अवस्था: हटिया ५ बागलुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६९।६।२३
८२.	हरिप्रसाद शर्मा	एकल महिलाको सामाजिक, आर्थिक	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु	२०६९।६।१४

		अवस्था: पयौपाटा १ बागलुङको एक अध्ययन		अधिकारी	
८३.	कृष्णकुमारी मिजार	EFFECT OF ARM ED CONFLICT ON YOUTH PEOPLE: A case Study of Shivapur VDC Bardiya Nepal	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	०६९।११।१४
८४.	गणेशबहादुर चोखाल	बागलुङ जिल्ला, हिल गा.वि.स. का मगर जातिको सामाजिक, आर्थिक, तथा सांस्कृतिक अवस्थाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।४।२९
८५.	देवीप्रसाद सुवेदी	Tourism Beyoun Himalayas: A Study of Tourist Types, There Perspectives and Social Effect of Tourism In Mustang	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।५।४
८६.	ताराबहादुर विश्वकर्मा	बिश्वकर्मा जातीको सामाजिक, एवं आर्थिक अवस्था लेखानी बागलुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०७०।४।२९
८७.	सिताकुमारी काफ्ले	नेपालमा खानेपानी तथा स्वास्थ्य र सरसफाइको अवस्था: तुलीपोखरी गा.वि.स पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।५।१०
८८.	जुना शर्मा	प्रहरी सेवामा महिला सहभागिता जिल्ला प्रहरी कार्यालय नवलपरासीको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६९।१२।१४
८९.	टिका अधिकारी	Women participation in Micro Credit Program: A case Study of Thapathana Village of Parbat District	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०६९।११।१७
९०.	नन्दबहादुर कार्की	Domestic Violence Against Women in Rural Area : A case study of Kuhun VDC ward No. 3 Mygdi	मानवशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।८।१६
९१.	लोकमणि काफ्ले	कामी जातिको परम्परागत पेशामा आएको परिवर्तन :बेलीवास गा.वि.स पर्वतको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।८।१४
९२.	रामप्रसाद खनाल	A study of Social Status of Patient living with HIV/AIDS in Baglung	मानवशास्त्र	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०६६।१२।३०
९३.	राजिवकुमार श्रेष्ठ	नेवार जाति: सामाजिक, आर्थिक सांस्कृतिक अवस्था एक मानवशास्त्रीय अध्ययन	मानवशास्त्र	प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०६९।१०।२२
९४.	कर्म पुन	सडक वालवालिकाको अवस्था: बागलुङ नगरपालिका एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।८।२४
९५.	सरस्वती शर्मा	Use of Child Labour in Microbus: A Sociological Study in Gangaboo,	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।१२।१९

		Kathmandu			
९६.	डम्बर बहादुर थापा	बगाले थापा क्षेत्रीको सामाजिक सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था हिल गाविस बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१०।१२
९७.	भुवानन्द गैरे	Problem and Prospect of Community Forestry: An Anthropological Case study of Chyangrekharka Community Forestry, Baglung	मावनशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१।१६
९८.	भुपाल चालिसे	Participation of Dalit in Community forestry Program: A case study of Jaidee Baglung	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।२१
९९.	प्रेमबहादुर कार्की	सशस्त्र द्वन्दले बालबालिकामा पारको असर : अर्थुगे म्याग्दीको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।२१
१००.	पदमराज पौडेल	ग्रामिण सडकको सामाजिक आर्थिक प्रभाव: पिपलटारी गाविस पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०७०।१२।२१
१०१.	मुकुन्द शर्मा	मगर जातिको सामाजिक आर्थिक अवस्था: माभ्रफाट गाविस पर्वत को एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।१२।२३
१०२.	गणेशप्रसाद सुवेदी	विधुवा महिलाको सामाजिक आर्थिक अवस्था: राखु पिप्ले गाविस म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।१२।२३
१०३.	बालकृष्ण सुवेदी	Gender Based Discrimination in Education: A case study of Magar Community in Piple VDC Myagdi	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।१२
१०४.	सुरत के. सी.	घरेलु कामदारमा संलग्न बालबालिकाको सामाजिक आर्थिक अवस्था: अर्थुगे म्याग्दीको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।१२।२३
१०५.	लेखबहादुर हमाल	दलित र गरिवी: दाना गाविस म्याग्दीको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।२१
१०६.	देवीप्रसाद सुवेदी	ब्यवसायिक तरकारी खेतीका समाजिक आर्थिक प्रभावहरू: सालिजा गाविस पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	०७०।१२।१६
१०७.	प्रकास बराल	पत्रकारितामा महिला सहभागिता बाग्लुङ्ग र पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।१२।२१
१०८.	घनश्याम खड्का	ग्रामिण विकासमा सूचना प्रविधिको प्रभाव: रान्चे गाविस नागीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७०।१२।२३
१०९.	गोविन्दप्रसाद गौतम	मगर जातीको सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक अवस्था: अमरभुमि गाविस	समाजशास्त्र	प्रकास प्रसाद सापकोटा	२०७०।१२।३०

		बागलुङको एक अध्ययन			
११०.	कुमारी के.सी.	सामुदायिक बन व्यवस्थापनमा महिला सहभागिता: धुल्लुबासकोट ६ बागलुङ एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।२१
१११.	धीरेन्द्रराज पन्त	कैदीको सामाजिक, आर्थिक अवस्था र अपराधको प्रकृति: पाल्पा कारागारको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।२०
११२.	हरिप्रसाद पौडेल	सामुदायिक बनमा महिला सहभागिता र यसको प्रभाव: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७१।१।२६
११३.	जगबहादुर किसान	कामी जातिको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था: मुदी गाविसको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७०।१२।२३
११४.	लक्ष्मण गौतम	विद्यालय छाडेका वालवालिकाहरूको अवस्था: श्री किसानी उच्च माध्यमिक विद्यालय विमको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७१।१।१९
११५.	दिलिप पौडेल	Problem and Challenges of Solid waste Management in Baglung	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७१।०१।३
११६.	रामप्रसाद शर्मा	Aging and Social Security of Elderly People: A case Study from Pashupati Elderly Home Kathmandu	समाजशास्त्र	सेवन्त कट्टेल	२०७१।१।२१
११७.	योगेश शर्मा	वैदेशिक रोजगार र यसको प्रभाव: म्याग्दी जिल्ला, पाल्पेखेत गाविस पाइजा गाउँको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०७१।६।१
११८.	सोविता शर्मा	Impact of Remittance for Empowering Women: A case Study of Beni Bazar, Arthunge VDC of Myagdi	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७१।६।८
११९.	रघुनाथ आचार्य	दमाई जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था : पर्वत मल्लाज माभफाट गाविस गैराटोलका दमाई जातिको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०७१।६।८
१२०.	नारायणप्रसाद ढुङ्गना	सार्की जातिको सामाजिक आर्थिक जीवनमा आधुनिकताको प्रभाव : अर्थुङ्गे म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१०।४
१२१.	हरिगोपाल अधिकारी	Indigenous Knowledge on Seed Management Practices in Binhu VDC, Baglung: A sociological Study	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०६९।११।१४
१२२.	पूर्णबहादुर चोखाल	चोखाल जातिको सामाजिक, आर्थिक अवस्था गल्कोट बागलुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।५।१५

१२३.	खेमराज शर्मा चापागाइ	Women's Participation in Community Forestry: A Sociological Study Conducted at Khoriya Mahila Community Forest Kushma Parbat	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०११।११।१०
१२४.	बुद्धिबल थापा मगर	गन्धर्भ समुदायको लोपोन्मुख गायन पेशा: पैयुथन्थाप र अमलाचौर गा.वि.स बागलुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०७१।१२।०८
१२५.	पार्वतीकुमारी शर्मा	विवाहपूर्व र विवाहपश्चात् समाजमा महिलाहरूको उत्तरदायित्वको तुलनात्मक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।११।२०
१२६.	तेजेन्द्रबहादुर थापा	राजी जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अवस्था घाटागाउँ गाविस सुर्खेतको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२५
१२७.	गंगादत्त रेग्मी	नेपालमा सम्बन्ध विच्छेद: म्याग्दी जिल्ला अदालतबाट भएका फैसलाहरूको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२५
१२८.	गोकुल शर्मा	Women participation in Community Forest User Group: Sociological Study of Sidhabarahathan Community Forest of Chitre VDC, Parbat	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२५
१२९.	भोजबहादुर जि. सी.	सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा महिला सहभागिता बराहाताल सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह भकिम्ली म्याग्दीको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२६
१३०.	बद्रीप्रसाद शर्मा	मल्ल ठकुरी जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अवस्था: म्याग्दी ज्यामरुककोट गौस्वाराको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।६
१३१.	उदितकुमार थापा	खानी र मगर समुदाय बिचको सामाजिक आर्थिक सम्बन्ध: रायडाँडा, दमेक, पैयु र राङखानी गाविस बागलुङको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२३
१३२.	शिवप्रसाद शर्मा रिज्याल	Socio-Cultural Status of Tamang and Inter caste Relationship, Interaction between Tamang and Other Communities.	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२६
१३३.	कमलाकुमारी शर्मा	ग्रामिण सडकले सामाजिक, आर्थिक जीवनमा पारको प्रभाव: भाप्रा गाविस जाजरकोटको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२९

१३४.	सरिता के. सी.	नेपालमा सम्बन्ध विच्छेद: बागलुङ जिल्ला अदालतबाट भएका फैसलाहरूको समाजशास्त्रीय अध्ययन समाजशास्त्र	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२७
१३५.	भक्तबहादुर के.सी.	घरबास कार्यक्रमको सामाजिक आर्थिक जीवनमा प्रभाव अर्ग्यौलि नवलपरासिको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२७
१३६.	ज्ञानेन्द्रप्रसाद त्रिपाठी	Affecting Factors of an Antiretroviral Treatments Adherence among People living with HIV/AIDS in Baglung	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२९
१३७.	ढाकाराम लामिछाने	व्यवसायिक तरकारी खेतीका सामाजिक आर्थिक प्रभावहरू: पिपलटारी १, पर्वत जिल्लाको समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।२९
१३८.	मोहराज आचार्य	ग्रामिण सडकले सामाजिक, आर्थिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव : धुल्लुबौँस्कोट बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०७१।१२।२९
१३९.	गणेशबहादुर राना	Participation of Dalit Women in VDC Planning: A Sociological Study of Saranunkhola VDC Parbat	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।०६।१९
१४०.	दुर्गाप्रसाद शर्मा	Participation of Women in Household Decision Making Process: A Sociological Study of Dhairing Parbat	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।६।१९
१४१.	लक्ष्मण थापा क्षेत्री	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सामाजिक आर्थिक अवस्था: बोबाङ गाविस बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।६।२५
१४२.	हुमा कडेल	बसाइँसराइले पारको सामाजिक आर्थिक प्रभाव: बागलुङ जिल्ला, लेखानी गाविसको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्ववन्धु अधिकारी	२०७२।८।२३
१४३.	तेजेन्द्रबहादुर थापा	राजी जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक अवस्था : घाटगाउँ सुर्खेतको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७१।१२।५
१४४.	चन्द्रकुमार के.सी.	सामुदायिक वनमा महिला सहाभागिता: राँखु सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, अर्मन-५, म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।११।१०
१४५.	मनोज कार्की	दमै जाति र सांस्कृतिक पहिचान पन्चेबाजा : सिगाना लामाचौर बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।१२।१४
१४६.	नारायणप्रसाद	कामी जातिको सामाजिक सांस्कृतिक र	समाजशास्त्र	सरोजराज	२०७२।६।१९

	सापकोटा	आर्थिक अवस्था : पर्वत खानीगाउँको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन		पन्त	
१४७.	संजिव शर्मा	Contribution of Tharu Women in Agriculture and Household Economy in Bashantapur VDC, Sarlahi, Nepal	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।६।१९
१४८.	युवराज सुवेदी	सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा सामाजिक समावेशीकरण: सामेखोरीया सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, तिलाहार पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।११।३०
१४९.	जीवलाल अधिकारी	लागु पदार्थ दुर्व्यसनी : कारण र प्रभाव, वुटवल उपमनपा, रूपन्देहीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७३।१।२९
१५०.	शोभा न्यौपाने	बगाले थापा क्षेत्रीको सामाजिक जनजीवन र कुलपुजा पौदीअमराइ गाविस गुल्मीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।३।२६
१५१.	यमबहादुर चर्मकार	Traditional Skills and Technologies of Dalits : A sociological Study of Baglung Municipality	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।११।१०
१५२.	तिकलप्रसाद शर्मा	The Situation of Child Labor in Hotels, A Case study of Birendranagar Municipality, Surkhet	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।५।१०
१५३.	शकुन्तला शर्मा	बागलुङ जिल्लाको राजनीतिमा महिला सहभागिताको अवस्था एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७२।१२।११
१५४.	रेशमप्रसाद शर्मा	अपराध र जेल जीवन पछिको पुनर्स्थापनाको अवस्था : बागलुङ नगरपालिकाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।४।२५
१५५.	विकास आचार्य	बागलुङ कारागारका कैदी बन्दीहरूको अवस्था	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।४।२५
१५६.	निलप्रसाद आचार्य	नाता प्रणाली र सामाजिक सम्बन्ध, बागलुङ जिल्लाको कुश्मीशेरा गाँउका ब्राम्हण समुदायको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०७३।१०।६
१५७.	कृष्णप्रसाद शर्मा	वैदेशिक रोजगारले सामाजिक आर्थिक जीवनमा पारेको प्रभाव, राखु भगवती, म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।९।८
१५८.	गंगादेवी बोहोरा	सार्की जातिका महिलाको शैक्षिक अवस्था: बाजुङ्ग पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।६।१३
१५९.	देवेन्द्रबहादुर बानिया	खलखले अधेरीखोला खानेपानी तथा सरसफाइ उपआयोजनामा सिंगा, म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।११।२
१६०.	चित्रबहादुर	Lahure Culture and it's Impact on	समाजशास्त्र	मनबहादुर	२०७३।१२।२१

	घर्ती	Higher Education A Case Study of Khanigaun of Lekhani VDC of Baglung District		खत्री	
१६१.	रामचन्द्र रेग्मी	सामुदायिक वनले सामाजिक आर्थिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव : सिंगा, म्याग्दी एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।८।१०
१६२.	रमाना अर्याल	माफि जातीको सामाजिक आर्थिक जीवनमा लघुवित्त कार्यक्रमको प्रभाव: बा.न.पा.१ बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।११।१७
१६३.	कविता के.सी	घले गाउँको सामाजिक जनजीवन र ग्रामिण पर्यटन एवं घरबास कार्यक्रमको प्रभाव: उत्तरकन्या गा.वि.स. लमजुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	०७३।१२।१७
१६४.	इन्द्रकली पुन	वनकरीया जातिको सामाजिक आर्थिक जनजीवन: हांडीखोला ७, मकवानपुरको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७३।१२।१७
१६५.	केशव पौडेल	ग्रामिण सडकले सामाजिक आर्थिक जीवनमा पारेको प्रभाव बा.न.पा. ७ बागलुङ एक अध्ययन	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१२।२०
१६६.	यशोधरा फौजा	महिला माथि हुने घरेलु हिंसा, कारण, प्रकार र असर, ठलो लुम्पेक गा.वि.स. गुल्मीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१२।२१
१६७.	शिवराज आचार्य	दलित बालबालिकाको शिक्षामा सहभागिता: धाङ्गुरिङ पर्वत एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१०।२५
१६८.	भुमिराज आचार्य	वैदेशिक रोगारले सामाजिक आर्थिक जीवनमा पारको प्रभाव निशीखोला गाउँपालिका एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१२।२१
१६९.	विन्दुराम आचार्य	भुमे पुजा र यसको सामाजिक सांस्कृतिक सम्बन्ध: पर्वत धाङ्गुरिङको एक अध्ययन	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१०।२५
१७०.	अनुजा सैजु	Perception and Practices of Fertility Behaviour Among Dalit Community in Pokhara-19, Lamachur Kaski	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।११।११
१७१.	विष्णुकुमार रामजाली मगर	देवीदोभान महिला बचत विकास तथा सहकारी संस्था लि. ले महिलाको सामाजिक आर्थिक जीवनमा पारको प्रभाव: देवीस्थान बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१२।१७
१७२.	अनिल बगा	Impact of Agriculture Development on Socio-economic Life of Danuwar, Panchkhal Municipality, Kavrepalanchok District	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।४।१०
१७३.	शर्मिलाकुमारी	मगर जातिको सामाजिक आर्थिक	समाजशास्त्र	सरोजराज	०७३।१२।१७

	शर्मा	जनजीवन र विवाह पद्धती : दाना गाविस म्याग्दीको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन		पन्त	
१७४.	गुणराज रिजाल	रोजगारी अवसरले महिलाको सामाजिक आर्थिक जीवनमा ल्याएको परिवर्तन: रघुगंगा गाउँपालिका ६ पाखापानी म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।५।२
१७५.	किशोर सापकोटा	लप्सी व्यवसायले सामाजिक र आर्थिक जनजीवनमा पारको प्रभाव: फलेवास नगरपालिका ४ मुडिकुला पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।५।३०
१७६.	तुलसीराम शर्मा	Socio-economic Impact of Rural Tourism: A Study of Chitre Parbat	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।५।३०
१७८.	सूर्यप्रसाद कँडेल	Socio-Economic Impact of Gaja COoperative of Lekhani Baglung	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	०७३।१२।२५
१७९.	धनमायाँ किसान	लघुउद्यमले उद्यमीमा पारको प्रभाव बागलुङ नगरपालिकाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७३।१२।१७
१८०.	केदार शर्मा	Participation of Dalits in Community Forestry: A Study of Ramrekha Community Forest Baglung	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७३।१२।४
१८१.	सिमाना छन्त्याल	सामुदायिक वन व्यवस्थापन र सामाजिक आर्थिक प्रभाव : जन चेतना सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह जैमिनी ३ कालापलत, बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।४।१०
१८२.	कृष्णसिंह थापा क्षेत्री	Food Security Situation of Tharus: A Study of Bankatwa VDC Banke District	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।४।११
१८३.	शुसीला थापा	सहकारी संस्थाले महिलाहरूमा पारको आर्थिक सामाजिक प्रभाव : बडी गाउँपालिका वार्ड १ र २, बागलुङ को एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७४।७।१७
१८४.	गिता श्रीस	बागलुङ जिल्लामा सम्बन्ध विच्छेदको प्रभाव: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७४।७।१७
१८५.	रमादेवि किसान	Women in Household Decision Making in Kafalthuta Village, Baglung District	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।७।१७
१८६.	गंगा थापा	ग्रामिण पर्याटन र घरवास कार्यक्रम: बागलुङको भकुण्डे गाउँका मगर समुदायको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।१०।१८
१८७.	इन्द्रकुमारी पुन	कुमाल जातिको सामाजिक, आर्थिक र	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु	२०७४।१२।१३

		शैक्षिक अवस्था पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका २९ कास्कीको एक अध्ययन		अधिकारी	
१८९.	सरस्वती के. सी.	वैदेशिक रोजगारले सामाजिक, आर्थिक जीवनमा पारको प्रभाव : दमेक बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७४।१२।१३
१९०.	शालिकराम पौडेल	सडक निर्माणले पारेको सामाजिक आर्थिक प्रभाव बेनी न.पा. ४ सिंगा म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७४।१२।१३
१९१.	तुलसी प्रसाद पौडेल	सिंगा तातोपानी कुण्डको सामाजिक आर्थिक प्रभाव बेनी न.पा. म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।२।१८
१९२.	मनोहर बि.क. पौडेल	दलित महिलाको राजनीतिक जनप्रतिनिधित्वमा पेशा शैक्षिक अवस्था र पारिवारिक भूमिकाको प्रभाव, पर्वत जिल्लाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७४।१२।१३
१९३.	सरस्वती खड्का	व्यवसायक तरकारी खेलीले पारेको सामाजिक आर्थिक प्रभाव बा न पा ३ गौडाकोट बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७४।१२।१३
१९४.	श्रुष्टी उच्चै	Prevalence of Nomo phobia among Smartphone User: A study of Kathmandu Metroplitan-16, Kathmandu	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।४।२०
१९५.	दिलबहादुर क्षेत्री	The condition of School Dropped-out Children in Harmful Chil Labour Practices: A sociological Study of Tribeni Rural Municipality of Rolpa District	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।४।२२
१९६.	लालबहादुर थापा	पत्रकारितामा समावेशीता : बागलुङ जिल्लाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।४।२२
१९७.	दानमायाँ थापा	ग्रमिण पर्यटनमा लैङ्गिक सम्बन्ध: माछापुच्छ्रे गा.पा. ७ धम्पुस गाँउ कास्कीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।४।२२
१९८.	विष्णु आचार्य	परिवार नियोजनका साधनहरूप्रति महिलाहरूको धारणा र अभ्यास : काठेखोल गा.पा. ६ बिहुँकोट, बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।६।१५
१९९.	लक्ष्मी शर्मा	Livelihood Analysis of the Dalit Community: A case Study of Jaimini Municipality-9 Paiyunthanthap, Baglung	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।४।२२
२००.	हरि पौडेल	आयुर्वेद उपचार पद्धती, जन विश्वास र	समाजशास्त्र	प्रकास प्रसाद	२०७५।११।१३

		अभ्यास: धवलागिरि अञ्चल आयुर्वेद औषधालय बागलुङको एक अध्ययन		सापकोटा	
२०१.	प्रकाश शर्मा	Changes in Rodhi Culture of Gurung Community of Ghandruk :A study of Annapurna Rural Municipality, Ward no.10-11 Kaski	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।४।२२
२०२.	दलसिंह खत्री	युवा श्रमशक्तिको पलायन र यसको सामाजिक आर्थिक प्रभाव : गलकोट न.पा. १ दुदिलाभाटी भण्डार गाँउ बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।४।२२
२०३.	केशव सिग्देल	Contributioin of Yarchagumba in livelihood of Mountain :A Study of Majhpal Village , Thulibheri Municipality-5, Dolapa, Nepal	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।१२।११
२०४.	बिन्दु कार्की	पैतृक सम्पत्तिमा महिलाहरूको अधिकार र यसको सामाजिक प्रभाव: बेनी न.पा.८ म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	०७६।२।१७
२०५.	पूर्णबहादुर परियार	गन्धर्व जातिको परम्परागत पेशामा आएको परिवर्तन : वा.न.पा.१२ अमलाचौर, बागलुङको अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।४।२२
२०६.	जगमाया थापा	व्यवसायिक तरकारी खेलीले पारेको सामाजिक आर्थिक प्रभाव जलजला गा.पा ८ फोर्से पर्वतको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।१।१४
२०७.	दिपकराज पन्त	सामुदायिक बनले स्थानीयमा पारेको सामाजिक आर्थिक प्रभाव: सामुदायिक बन उपभोक्ता समूह, बा.न.पा ८ ओखलढुङ्गाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।२२।०७
२०८.	अविकुमारी पुन	Child Labour and It's Socio-Economic Impacts: A Study of Myagdi District	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।१२।७
२०९.	गंगामाया न्यौपाने	Impact of Climate Change and Natural Disasters on Vulnerable Communities: A Case study of Purraunchaur of Pokhara Metropolitan-19 Kaski District of Nepal	मानवशास्त्र	मनबहादुर खत्री	२०७५।१२।२६
२१०.	नारायणप्रसाद सुवेदी	महिलामाथि हुने घरेलु हिंसाका कारण र प्रभाव: बेनी नगरपालिका वडा नं. ६,७,२ ८ का महिलाहरूको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।१२।७
२११.	श्यामलाल विक.	अन्तरजातीय विवाहले सामाजिक अन्तर घुलनमा पारेको प्रभाव: ढोरपाटन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।१२।६

		नगरपालिका ८ र ९ बागलुङको एक अध्ययन			
२१२.	शोभा थापा	मगर जातीको सामाजिक जनजीवन र प्रचलित सोरठी नाच: गलकोट नगरपालिका वडा नं. ११ रिघा (गोठलाङ्ग) बागलुङको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७६।३।२०
२१३.	यादवराज शर्मा	सम्बन्धविच्छेका कारण र प्रभावहरू: स्याङ्जा जिल्ला अदालतमा २०७४/०७५ मा लगत दर्ता तथा फैसला भएका सम्बन्ध विच्छेदका मुद्दाहरूको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।३।१६
२१४.	तिलकुमारी राना	गलेश्वरधाम आरोग्य आश्रममा आश्रित जेष्ठ नागरिकहरूको अवस्था: बेनी नगरपालिका ९ स्थित गलेश्वर धाम म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।३।१६
२१५.	छवि पुर्जा पुन	पुर्ण सरसफाइ अभियानले समुदायमा पारेको प्रभाव: अन्नपुर्ण गाउँपालिका ७, हिस्तान (दोसल्ले टोल) म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।३।१६
२१६.	चन्द्रकला बानिया	सुनौला हजारदिन पोषण कार्यक्रम र यसको प्रभाव : धवलागिरि गाउँपालिका वडा नं. ७ ताकम आबरखोला टोलको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।३।२५
२१७.	कुलबहादुर घर्तिमगर	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सामाजिक आर्थिक अवस्था : ताराखोला गाँउपालिकाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।३।२५
२१८.	सरोजराज पन्त	लागु औषध दुर्व्यसनीले जनजिवनमा पारको सामाजिक, आर्थिक प्रभाव : बागलुङ जिल्लाको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७६।५।१९
२१९.	ऋषिराम वस्नेत	इस्मा खड्गाकोट मन्दिरको ऐतिहासिक तथा सामाजिक सांस्कृतिक महत्त्व इस्मा गाउँपालिका वडा नं. ५ (इस्मा रजस्थल) गुल्मीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७५।१२।२६
२२०.	होमबहादुर थापा	लामडारा सामुदायिक वनले उपभेक्ताको जनजीवनमा पारको प्रभाव: गलकोट नगरपालिका ७ मल्म बागलुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७५।१२।२६
२२१.	तारानाथ शर्मा	संस्थागत विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरूको कार्य सम्पादन र सन्तुष्टि: बेनी न.पा. वार्ड नं. ७ बेनी बजार म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।१०।२२
२२२.	दिपक रेग्मी	Domestic Violence Against Married Women: Cases Registered in Women	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।९।१०

		Services Centre of District Police Office Baglung			
२२३.	शान्तिदेबी शर्मा	Socio-Economics Status of Women Involved in The Micro-Finance: A study of Phalebas Municipality-6, Devasthan, Parbat	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।११।०५
२२४.	सिता सापकोटा	वैदेशिक रोजगारले सामाजिक आर्थिक जीवनमा पारको प्रभाव : ताराखोला गाउँपालिका वडा नं. ५ तरा गाउँको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।१२।५
२२५.	मनबहादुर थापा	धाके मगर समुदायको सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक अवस्था: काठेखोला गाउँपालिका वडा नं. ४ तंग्रामको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।१२।०५
२२६.	चित्रबहादुर खत्री क्षेत्री	भारतीय सेनामा कार्यरत तथा पेन्सनरहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्था: बागलुङ नगरपालिका वडा नं. ९ तित्याङ्ग बागलुङ एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७७।११।१०
२२७.	बलराम गौतम	घरबास कार्यक्रम र यसका सामाजिक आर्थिक प्रभाव : गाउँपालिका ७, रेश बागलुङ एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७६।१२।५
२२८.	ऋशिराम शर्मा	Impacts of Antiretroviral Therapy (ART) on People Living with HIV/AIDS in Dhaulagiri Zone	मानवशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७७।११।२५
२२९.	निर्मला शर्मा	व्यावसायिक तरकारी खेतीले सामाजिक आर्थिक जीवनमा पारेको प्रभाव: पोखरा म.न.पा- २७ अर्घौँ कास्कीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७७।११।२५
२३०.	हिराबहादुर के.सी.	स्थानीय समावेशिता: बागलुङ नगरपालिका, बागलुङको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन	समाजशास्त्र	प्रकासप्रसाद सापकोटा	२०७७।११।१९
२३१.	नेमबहादुर थापा	वैदेशिक रोजगार र यसको सामाजिक आर्थिक प्रभाव : धवलागिरि गा.पा. ७, ताकम म्याग्दीको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	विश्वबन्धु अधिकारी	२०७८।१।१२
२३२.	संगीता शर्मा	अर्मादी बनौँ ग्रामिण सडकले पारको प्रभाव: कुश्मा न.पा. खुर्कोट र जलजला गा.पा. बनौँको एक अध्ययन	समाजशास्त्र	सरोजराज पन्त	२०७८।१।१२

स्रोत: समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र शिक्षण विभाग, ध.व.क्या. बागलुङको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

च. अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइबाट सम्पन्न लघुशोधपत्रको विवरण

अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइबाट २०६८ देखि २०७७ सालसम्म सम्पन्न भएका लघुशोधपत्रको विवरण तपशिल बमोजिम रहेको छ :-

अनुसन्धान व्यवस्थापन एकाइबाट सम्पन्न लघुशोधपत्र

क्र.सं.	अनुसन्धान कर्ता	शीर्षक	स्वीकृत मिति	बाह्य मूल्याङ्कनकर्ता
१.	Lect. Prakash Sharma	Literary Contribution of Vidyamandir Library	21 Chaitra 2068	Lect. Chandra Bahadur K.C.
२.	Ass. Prof. Dr. Sudarsan Silwal	Prospects for Local Resource Mobilization in Municipalities	२०७१/११/२०	सहप्रा. रामप्रसाद उपाध्याय
३.	Lect. Pradip Sharma	Historicity and Identity of Upper Mustang: A Case Study of upper Mustang	21 st Chaitra 2071	Ass. prof. Rudra Paudel
४.	सहप्रा. डा. दिनबहादुर थापा	'धवलागिरिका मगरहरूको मानक नेपाली भाषाको उच्चारण'	२०७२/०८/१४	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी
५.	उपप्रा. आनन्दराज सिलवाल	'नेपाली वाङ्मयको विकासमा प्रेम छोटाको योगदान'	२०७२/०८/१४	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी
६.	सहप्रा. रामप्रसाद उपाध्याय	'धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसको ऐतिहासिक एवम् वर्तमान अवस्था'	२०७४/१०/२७	सहप्रा.डा. सुदर्शन सिलवाल
७.	उपप्रा. आनन्दराज सिलवाल	नेपाली वाङ्मयको विकासमा मोहनबहादुर मल्लको योगदान'	२०७४/१२/२०	प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी
८.	Kamal Sharma	Ecofeminist Sensibility in Surfacing	29/08/2075	Ass. Prof. Chandra Bahadur K.C.
९	Prakash Sharma	Cultural Dances of Newar Cummunity of Baglung	2076/04/02	Ass. Prof. Chandra Bahadur K.C.
१०	Kamal Sharma	Application of ICT in Teaching literature: A case study of DMC, Baglung.	18/06/2077	Ass. Prof. Chandra Bahadur K.C.

स्रोत: अनुसन्धान तथा व्यवस्थापन इकाइ, ध.ब.क्या. बागलुङको आन्तरिक अभिलेख, २०७८ ।

३. धवलागिरि बहुमुखी बहुमुखी क्याम्पसको विगत पाँच वर्षको चालु खर्च

क्याम्पसमा विगत पाँच वर्षको चालु खर्चका आधारमा आगामी पाँच वर्षको चालु खर्चको पूर्वानुमानको गणना: (Least Square Method प्रयोग गरी खर्च र विद्यार्थी सङ्ख्याको पूर्वानुमान) ।

आर्थिक वर्ष:	०७३/०७४	०७४/०७५	०७५/०७६	०७६/०७७	०७७/०७८
चालु खर्च:	४२३४३८५७.५७	४७०२६७५२.२६	४९९३९५९९.४९	५९०३८२५६.९९	५५७४०३०.८८

$Y = a + bX$ समिकरण प्रयोग गरी शैक्षिक लागतको पूर्वानुमान गर्नका लागि Least Square Method बाट a र b को मान निकाल्नका लागि निम्न समिकरणहरू हल गर्नुपर्दछ ।

Economic Year	Current Expenses (Y)	S. No. of Years (X)	Square of X (X^2)	XY
073/074	42343857.57	1	1	42343857.57
074/075	47026752.26	2	4	94053504.52
075/076	49931591.49	3	9	149794774.5
076/077	59038256.91	4	16	236153027.7
077/078	55704030.88	5	25	278520154.4
N = 5	$\Sigma Y = 254044489.1$	$\Sigma X = 15$	$\Sigma X^2 = 55$	$\Sigma XY = 800865318.69$

$$\Sigma Y = Na + b \Sigma X$$

$$\Sigma XY = a \Sigma X + b \Sigma X^2$$

$$254044489.1 = 5a + 15b \dots\dots\dots(1)$$

$$800865318.69 = 15a + 55b \dots\dots\dots(2)$$

समिकरण १ लाई ३ ले गुणा गरी समिकरण २ बाट घटाउँदा

800865318.69	=	15a + 55b
762133467.3	=	15a + 45b
-		- -
387318514.4		10b

$$\text{or } b = 387318514.4 / 10 = 3873185.14$$

b को मान समिकरण १ मा प्रतिस्थापन गर्दा

$$254044489.1 = 5a + 15b \dots\dots\dots(1)$$

$$\text{or, } 254044489.1 = 5a + 15 \times 3873185.14$$

$$\text{or, } 254044489.1 = 5a + 58097777.1$$

$$\text{or, } 254044489.1 - 58097777.1 = 5a$$

$$\text{or, } 195946712 = 5a$$

$$\text{or, } a = 195946712 / 5 = 39189342.4$$

अब a र b को मानलाई समिकरण $Y = a + bX$ मा प्रतिस्थापन गर्दा

$$Y = a + bX$$

or, $Y = 39189342.4 + 3873185.14 X$ माथिको चालु वर्षका खर्चका आधारमा आगामी पाँच वर्षका अनुमानित कुल चालु खर्चको विवरण यसप्रकार रहेको छः-

Years	Value of X	Projected Current Expenses $Y = a + bX$
078/079	6	$39189342.4 + 3873185.14 \times 6 = 62428453.24$
079/080	7	$39189342.4 + 3873185.14 \times 7 = 66301638.38$
080/081	8	$39189342.4 + 3873185.14 \times 8 = 70174823.52$
051/082	9	$39189342.4 + 3873185.14 \times 9 = 74048008.66$
082/083	10	$39189342.4 + 3873185.14 \times 10 = 77921193.8$

विद्यार्थी सङ्ख्याको पूर्वानुमानका लागि क्याम्पसमा विगत पाँच वर्षको विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा आगामी पाँच वर्षको विद्यार्थी पूर्वानुमानको गणना:

आर्थिक वर्ष:	०७३/०७४	०७४/०७५	०७५/०७६	०७६/०७७	०७७/०७८
चालु खर्च:	१२१५	१५२८	१५८८	१९७५	२०१९

Least Square Method प्रयोग विद्यार्थी सङ्ख्याको पूर्वानुमान गरिएको छ ।

$Y = a + bX$ समिकरण प्रयोग गरी विद्यार्थी सङ्ख्याको पूर्वानुमान गर्नका लागि Least Square Method बाट a र b को मान निकाल्नका लागि निम्न समिकरणहरू हल गर्नुपर्दछ ।

$$\Sigma Y = Na + b \Sigma X$$

Economic Year	No. of Students (Y)	S. No. of Years (X)	Square of X (X^2)	XY
073/074	1215	1	1	1215
074/075	1528	2	4	3056
075/076	1588	3	9	4764
076/077	1975	4	16	7900
077/078	2019	5	25	10095
N = 5	$\Sigma Y = 8325$	$\Sigma X = 15$	$\Sigma X^2 = 55$	$\Sigma XY = 27030$

$$\Sigma XY = a \Sigma X + b \Sigma X^2$$

$$8325 = 5a + 15b \dots\dots\dots(1)$$

$$27030 = 15a + 55b \dots\dots\dots(2)$$

समिकरण १ लाई ३ ले गुणा गरी समिकरण २ बाट घटाउँदा

27030	=	15a + 55b
24975	=	15a + 45b
-		- -
2055		10b

$$\text{or } b = 2055 / 10 = 205.5$$

b को मान समिकरण १ मा प्रतिस्थापन गर्दा

$$8325 = 5a + 15b \dots\dots\dots(1)$$

$$\text{or, } 8325 = 5a + 15 \times 205.5$$

$$\text{or, } 8325 = 5a + 3082.5$$

$$\text{or, } 8325 - 3082.5 = 5a$$

$$\text{or, } 5242.5 = 5a$$

$$\text{or, } a = 15242.5/5 = 1048.5$$

अब **a** र **b** को मानलाई समिकरण $Y = a + bX$ मा प्रतिस्थापन गर्दा

$$Y = a + bX \quad \text{or, } Y = 1048.5 + 205.5 X$$

माथि प्रस्तुत गरिएको पाँच वर्षका विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा आगामी पाँच वर्षका अनुमानित विद्यार्थी सङ्ख्याको विवरण यसप्रकार रहेको छ:-

Years	Value of X	Projected Current Expenses $Y = a + bX$
078/079	6	$1048.5 + 205.5 \times 6 = 2282$
079/080	7	$1048.5 + 205.5 \times 7 = 2487$
080/081	8	$1048.5 + 205.5 \times 8 = 2692.5$
051/082	9	$1048.5 + 205.5 \times 9 = 2898$
082/083	10	$1048.5 + 205.5 \times 10 = 3104$

आगामी पाँच वर्षका लागि कूल चालु खर्च र विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुमानित विवरण:

Years	Projected Current Expenses	No. of Students
078/079	62428453.24	2282
079/080	66301638.38	2487
080/081	70174823.52	2692.5
051/082	74048008.66	2898
082/083	77921193.8	3104

५. धवलागिरि क्याम्पसमा स्थापनाकालदेखि हालसम्म नियुक्ति पाउने शिक्षकहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	साल
१	श्री नारायणप्रसाद श्रेष्ठ	२०१९
२	श्री देवेन्द्रराज अधिकारी	२०२३
३	श्री शास्त्रदत्त पन्त	२०२३
४	श्री राधेश्याम कमारो	२०२३
५	श्री कौशलचन्द्र	२०२३
६	श्री मुक्तिप्रसाद काफ्ले	२०२३
७	श्री डिल्लीराज जोशी	२०२३
८	श्री जिवराज शर्मा	२०२४
९	श्री पुण्यप्रसाद	२०२४
१०	श्री बैकुण्ठप्रसाद विजुच्छे	२०२४
११	श्री बालकृष्ण श्रेष्ठ	२०२५
१२	श्री बद्रिनरसिंह रा.भ.	२०२५
१३	श्री हिरण्यश्वरमान प्रधान	२०२५
१४	श्री बासुदेव शर्मा	२०२५
१५	श्री कुलचन्द्र श्रेष्ठ	२०२५
१६	श्री भक्तिलाल श्रेष्ठ	२०२५
१७	श्री श्रवणलाल शाक्य	२०२६
१८	श्री नगेन्द्रलाल श्रीवास्तव	२०२७
१९	श्री अकलबहादुर श्रेष्ठ	२०२७
२०	श्री चेतानन्द पुरी	२०२७
२१	श्री घनश्याम उपाध्याय	२०२७
२२	श्री भीमसिंह थापा	२०२८
२३	श्री जर्ज जोन	२०३०
२४	श्री टिकाराम पन्थी	२०३०
२५	श्री जयराज शर्मा	२०३०
२६	श्री घनश्याम रिजाल	२०३०
२७	श्री आनन्दराज अमात्य	२०३१
२८	श्री कृष्णप्रसाद अर्याल	२०३१
२९	श्री महेन्द्र भूषण थापा	२०३१
३०	श्री श्यामकृष्ण जोशी	२०३१
३१	श्री भद्ररत्न बज्राचार्य	२०३२

क्र.सं.	नाम	साल
३२	श्री अमृतलाल श्रेष्ठ	२०३२
३३	श्री नातिमैया मानन्धर	२०३३
३४	श्री टिकाराम वास्तोला	२०३३
३५	श्री दुर्गाप्रसाद शर्मा	२०३४
३६	श्री बद्रीप्रसाद मैनाली	२०३४
३७	श्री राजकुमार निरौला	२०३४
३८	श्री शंकरप्रसाद गिरी	२०३५
३९	श्री मथुराकृष्ण मानन्धर	२०३५
४०	श्री किशोर राई	२०३५
४१	श्री लक्ष्मीप्रसाद शर्मा	२०३६
४२	श्री राजाराम सुवेदी	२०३६
४३	श्री भोजराज ओम्फा	२०३६
४४	श्री तारानाथ बराल	२०३६
४५	श्री राजेन्द्रप्रसाद पाण्डेय	२०३६
४६	श्री दिनेशकुमार उपाध्याय	२०३६
४७	श्री ओमप्रसाद गुरुङ	२०३८
४८	श्री बज्रनन्दनप्रसाद शर्मा	२०३८
४९	श्री निर्मल देवकोटा	२०३८
५०	श्री विश्वमोहन जोशी	२०३८
५१	श्री जगन्नाथप्रसाद लम्साल	२०३८
५२	श्री पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठ	२०३९
५३	श्री अग्नीधर पौडेल	२०३९
५४	श्री खेमराज खनाल	२०४१
५५	श्री पद्मशरण रेग्मी	२०४१
५६	श्री माधवकृष्ण श्रेष्ठ	२०४१
५७	श्री इन्द्रबहादुर थापा	२०४१
५८	श्री कामानन्ददेव	२०४१
५९	श्री योगनाथ शर्मा	२०४१
६०	श्री जयबहादुर खत्री	२०४२
६१	श्री प्रेम शर्मा	२०४२
६२	श्री विष्णुप्रसाद शर्मा	२०४२

६३	श्री शकुन्तला खत्री	२०४२
६४	श्री गोपालप्रसाद दाहाल	२०४४
६५	श्री भोलानाथ पोखरेल	२०४४
६६	श्री शिवकुमार खड्का	२०४४
६७	श्री रामचन्द्र ढकाल	२०४४
६८	श्री डुकुलराज घिमिरे	२०४४
६९	श्री चन्द्रप्रसाद काफ्ले	२०४५
७०	श्री बाबुराम ज्ञावली	२०४५
७१	श्री गोपालप्रसाद न्यौपाने	२०४५
७२	श्री कृष्णबहादुर कठायत	२०४५
७३	श्री कर्णबहादुर थापा	२०४५
७४	श्री गौरीश्वर शर्मा	२०४६
७५	श्री गुणराज शर्मा	२०४६
७६	श्री ओमप्रसाद शर्मा	२०४६
७७	श्री हरिप्रसाद पराजुली	२०४७
७८	श्री भेषराज शर्मा अर्याल	२०४७
७९	श्री रोहिणी भट्टराई	२०४७
८०	श्री हरिप्रसाद गौतम	२०४७
८१	श्री बलराम उपाध्याय	२०४७
८२	श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल	२०४७
८३	श्री ताराप्रकाश पौडेल	२०४७
८४	श्री विश्वप्रसाद श्रेष्ठ	२०४८
८५	श्री थम्मलाल शर्मा	२०४८
८६	श्री गुरुप्रसाद पौडेल	२०४८
८७	श्री भोजराज जोशी	२०४९
८८	श्री द्वारिकामान जोशी	२०४९
८९	श्री शेषकान्त रिजाल	२०४९
९०	श्री रत्ना शेरचन	२०४९
९१	श्री सूर्यप्रसाद अधिकारी	२०५०
९२	श्री घनश्याम भट्टराई	२०५०
९३	श्री श्यामनारायण पौडेल	२०५०
९४	श्री शिद्धराज जोशी	२०५०
९५	श्री दिनबहादुर थापा	२०५०
९६	श्री धीरेन्द्र ठाकुर	२०५१
९७	श्री लक्ष्मी खरेल	२०५१

९८	श्री तिलक पन्थी	२०५१
९९	श्री मुक्तराज उपाध्याय	२०५२
१००	श्री चन्द्रबहादुर के.सी.	२०५२
१०१	श्री सीता अधिकारी	२०५२
१०२	श्री एकारत्न आचार्य	२०५२
१०३	श्री लालबहादुर कुंवर	२०५२
१०४	श्री ताराप्रसाद भुषाल	२०५३
१०५	श्री रामप्रसाद उपाध्याय	२०५३
१०६	श्री षडानन्द पौडेल	२०५३
१०७	श्री मिलन के.सी.	२०५३
१०८	श्री भोकेन्द्र थापा	२०५३
१०९	श्री नागेन्द्रप्रसाद सापकोटा	२०५३
११०	श्री श्री खड्का	२०५३
१११	श्री प्रेमा रावल श्रेष्ठ	२०५३
११२	श्री महेन्द्र आले	२०५४
११३	श्री श्रीधर नेपाल	२०५४
११४	श्री बुद्धिप्रसाद वराल	२०५४
११५	श्री अजयभद्र खनाल	२०५४
११६	श्री मुकुन्दराज पोखरेल	२०५४
११७	श्री मंगलप्रसाद सापकोटा	२०५४
११८	श्री राजेन्द्रप्रसाद रेग्मी	२०५४
११९	श्री केदारनाथ पौडेल	२०५४
१२०	श्री निर्मल थापा	२०५५
१२१	श्री सुदर्शन सिलवाल	२०५५
१२२	श्री आनन्दराज सिलवाल	२०५५
१२३	श्री बलराम आचार्य	२०५५
१२४	श्री तोयानाथ उपाध्याय	२०५५
१२५	श्री टीकाराम गौतम	२०५५
१२६	श्री गुरुदत्त पौडेल	२०५५
१२७	श्री कृष्णप्रसाद आचार्य	२०५५
१२८	श्री बैकुण्ठप्रसाद शर्मा	२०५६
१२९	श्री प्रदिप शर्मा	२०५६
१३०	श्री नेत्रराज सिलवाल	२०५६
१३१	श्री टेकबहादुर पुन	२०५६
१३२	श्री होमनाथ आचार्य	२०५६

१३३	श्री सानुदेवी पन्त	२०५६
१३४	श्री दामोदर ज्ञवाली	२०५६
१३५	श्री प्रमिला राजभण्डारी	२०५६
१३६	श्री गिरीधारी सुवेदी	२०५६
१३७	श्री नवराज गौतम	२०५६
१३८	श्री तारानाथ शर्मा	२०५६
१३९	श्री विजयराज पन्त	२०५७
१४०	श्री विश्ववन्धु अधिकारी	२०५७
१४१	श्री बलराम शर्मा	२०५७
१४२	श्री रामचन्द्र शर्मा	२०५७
१४३	श्री डम्बरबहादुर वि.क.	२०५७
१४४	श्री डिल्लीराज गौतम	२०५७
१४५	श्री चूडामणि पोखरेल	२०५८
१४६	श्री विष्णुप्रसाद सुवेदी	२०५८
१४७	श्री कुलप्रसाद अधिकारी	२०५८
१४८	श्री राजेन्द्र शर्मा पौडेल	२०५८
१४९	श्री यामप्रसाद शर्मा	२०५८
१५०	श्री ध्रुवराज गौतम	२०५८
१५१	श्री हरिप्रसाद शर्मा	२०५८
१५२	श्री गोविन्दराज गौतम	२०५८
१५३	श्री प्रदिप आचार्य	२०५९
१५४	श्री मनबहादुर खत्री	२०५९
१५५	श्री हरिप्रसाद पाण्डेय	२०५९
१५६	श्री दिपक शर्मा कँडेल	२०५९
१५७	श्री उदयचन्द्र चपाई	२०५९
१५८	श्री रेशमबहादुर के.सी.	२०५९
१५९	श्री रामराजा कंडेल	२०५९
१६०	श्री सविता रा.भ.	२०६०
१६१	श्री हिरालाल रेग्मी	२०६०
१६२	श्री कृष्णराज गौतम	२०६०
१६३	श्री गंगाधर सापकोटा	२०६०
१६४	श्री चूडामणि सुवेदी	२०६०
१६५	श्री चक्रपाणि पौडेल	२०६०
१६६	श्री हरि पौडेल	२०६०
१६७	श्री भक्तिराम न्यौपाने	२०६०

१६८	श्री बालकृष्ण शर्मा	२०६०
१६९	श्री शंकर सुवेदी	२०६०
१७०	श्री सुशीलादेवी गौतम	२०६०
१७१	श्री प्रकाश शर्मा	२०६०
१७२	श्री तिलकप्रसाद कंडेल	२०६०
१७३	श्री विनोद के.सी.	२०६०
१७४	श्री निलबहादुर के.सी.	२०६०
१७५	श्री सेवन्त कट्टेल	२०६०
१७६	श्री प्रकाशप्रसाद सापकोटा	२०६०
१७७	श्री कृष्ण रोका	२०६०
१७८	श्री गणेशप्रसाद शर्मा	२०६४
१७९	श्री ईश्वरीप्रसाद कँडेल	२०६४
१८०	श्री शिवप्रसाद पौडेल	२०६४
१८१	श्री केदारनाथ शर्मा	२०६४
१८२	श्री देवबहादुर क्षेत्री	२०६५
१८३	श्री दलबहादुर थापा	२०६५
१८४	श्री विष्णु चापागाई	२०६५
१८५	श्री शिवप्रसाद पाध्या	२०६६
१८६	श्री अम्बिका रेग्मी	२०६६
१८७	श्री शिवराज पन्त	२०६६
१८८	श्री गीता गौतम	२०६६
१८९	श्री शिवशरण ज्ञवाली	२०६६
१९०	श्री रामजीप्रसाद सुवेदी	२०६६
१९१	श्री कुलराज शर्मा	२०६६
१९२	श्री सरोजराज पन्त	२०६६
१९३	श्री प्रदिप पन्त	२०६६
१९४	श्री नेत्रलाल न्यौपाने	२०६६
१९५	श्री दिपेन्द्र जैसी क्षेत्री	२०६६
१९६	श्री जनक पौडेल	२०६६
१९७	श्री बालकृष्ण कंडेल	२०६६
१९८	श्री प्रेमबहादुर छन्त्याल	२०६६
१९९	श्री श्यामप्रसाद शर्मा	२०६६
२००	श्री कमल शर्मा	२०६६
२०१	श्री गणेशप्रसाद शर्मा	२०६६
२०२	श्री यामप्रसाद शर्मा	२०६६

२०३	श्री सरस्वती शर्मा	२०६६
२०४	श्री हंसबहादुर साकी	२०६६
२०५	श्री नारायणप्रसाद पौडेल	२०६६
२०६	श्री विप्लव शर्मा	२०६७
२०७	श्री खगराज शर्मा	२०६७
२०८	श्री जोहन ब्रजाचार्य	२०६७
२०९	श्री रमाकान्त शर्मा	२०६७
२१०	श्री रेशमलाल सापकोटा	२०६९
२११	श्री नवराज शर्मा	२०६९
२१२	श्री यामबहादुर पोखरेल	२०६८
२१३	श्री ज्ञानेन्द्रप्रसाद शर्मा	२०६८
२१४	श्री विष्णुप्रसाद काफ्ले	२०६८
२१५	श्री मनबहादुर रोका	२०६८
२१६	श्री चिरञ्जीवी लामगाँदे	२०६८
२१७	श्री डम्बरसिंह खत्री	२०६८

२१८	श्री लखन थापा	२०६९
२१९	श्री नरेन्द्रप्रताप बुढाथोकी	२०६९
२२०	रोशन क्षत्री	२०७४
२२१	भरत ओझा	२०७४
२२२	रवीन्द्र शर्मा	२०७४
२२३	सुभाष के.सी.	२०७५
२२४	केदारनाथ पौडेल	२०७५
२२५	गोविन्द राना	२०७५
२२६	सुनिता राउत	२०७७
२२७	भावना पराजुली लम्साल	२०७७
२२८	प्रेमबहादुर के.सी.	२०७७
२२९	स्वस्ती शर्मा	२०७७

स्रोत : ध.ब.म्या., बागलुङको अभिलेख, २०७८ ।

६. धवलागिरि क्याम्पसमा स्थापनाकालदेखि हालसम्म नियुक्ति पाउने कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	साल
१	श्री रामकुमार शाक्य	पियन	२०२४
२	श्री शत्रुघन श्रेष्ठ	सि.कलर्क	२०२५
३	श्री दर्गाप्रसाद शर्मा	पियन	२०२५
४	श्री मथुराप्रसाद श्रेष्ठ	कलर्क	२०२५
५	श्री टिकाराम उपाध्याय	पियन	२०२५
६	श्री महेशचन्द्र प्रधान	कलर्क	२०२६
७	श्री सन्तप्रसाद शाक्य	सि.कलर्क	२०२७
८	श्री टिकाराम शर्मा	चौकिदार	२०२८
९	श्री उजिरबहादुर कार्की	चौकिदार	२०२८
१०	श्री टिकाबहादुर क्षेत्री	चौकिदार	२०२८
११	श्री गंगाधर पाध्या	पियन	२०२९
१२	श्री हरिहर श्रेष्ठ	हे.अ.	२०३०
१३	श्री रामराज पन्त	पियन	२०३०
१४	श्री पृथ्वीलाल शर्मा		२०३०
१५	श्री चमेली शाक्य		२०३०
१६	श्री सोहनलाल कार्की		२०३०

१७	श्री जयरुद्र उपाध्याय	टा.कम कलर्क	२०३२
१८	श्री कृष्णप्रसाद गौतम	असिष्टेण्ट	२०३२
१९	श्री हरिप्रसाद शर्मा	चौकिदार	२०३३
२०	श्री शेरबहादुर क्षेत्री	वगैचे	२०३३
२१	श्री रुद्रमणि शर्मा	स.प्रशासक	२०३३
२२	श्री वेदप्रसाद गौतम	कुचिकार	२०३३
२३	श्री गणपति न्यूरे	चौकिदार	२०३३
२४	श्री सूर्यमान शाक्य	पियन	२०३४
२५	श्री गौरीश्वर शर्मा	टा.कम.कलर्क	२०३४
२६	श्री पद्मराज बराल	टा.कम.कलर्क	२०३४
२७	श्री भरतप्रसाद बराल	टा.कम.कलर्क	२०३४
२८	श्री निलप्रसाद पन्त	चौकिदार	२०३४
२९	श्री हिरादेवी कार्की	कुचिकार	२०३४
३०	श्री हिमाल किशोर श्रेष्ठ	टा.कम.कलर्क	२०३४
३१	श्री रत्नकुमारी थापा	कुचिकार	२०३४
३२	श्री नन्दकुमारी श्रेष्ठ	कुचिकार	२०३४
३३	श्री कर्णबहादुर कार्की	सहिस	२०३५
३४	श्री भुवानीप्रसाद बराल	हे.अ.	२०३६
३५	श्री गुणराज शर्मा	स.ले.पा	२०३७
३६	श्री भन्करनाथ उपाध्याय	स.प्रशासक	२०३८
३७	श्री थम्मलाल शर्मा	टा.ग.	२०३८
३८	श्री कल्याणी प्रधान	टा.ग.	२०३८
३९	श्री कमला बास्तोला	हे.अ.	२०४१
४०	श्री शान्ती आचार्य	टा.कम. कलर्क	२०४१
४१	श्री विष्णु कुमारी पन्त	वगैचे	२०४१
४२	श्री खेमलाल बास्तोला	ले.अ.	२०४१
४३	श्री भिमलाल तिमिलिस्ना	स.प्रशासक	२०४१
४४	श्री मनबहादुर कार्की	चौकिदार	२०४१
४५	श्री ठाकुरप्रसाद आचार्य	पियन	२०४२
४६	श्री जगदिश देव अधिकारी	स.प्रशासक	२०४२
४७	श्री श्यामजीप्रसाद कोइराला	ले.अ.	२०४२
४८	श्री भुवनराज आचार्य	स.भण्डारपाल	२०४३
४९	श्री शान्ती खनाल	टा.ग.	२०४४
५०	श्री भूमादेवी शर्मा	टा.ग.	२०४४
५१	श्री प्रेमबहादुर चाम्लिड	टा.ग.	२०४४

५२	श्री अचल शाक्य	टा.ग.	२०४४
५३	श्री कृष्णबहादुर थापा मगर	पियन	२०४४
५४	श्री ध्रुवप्रसाद शर्मा	हे.अ.	२०४५
५५	श्री विजयचन्द्र थापा	टा.ग.	२०४५
५६	श्री इन्द्रबहादुर थापा	लेखापाल	२०४६
५७	श्री राजेशप्रसाद श्रेष्ठ	स.प्रशासक	२०४७
५८	श्री नारायणप्रसाद सापकोटा	हे.अ.	२०४७
५९	श्री सुभाष आचार्य	लेखापाल	२०४७
६०	श्री शिवकुमार श्रेष्ठ	कुचिकार	२०४९
६१	श्री केशवप्रसाद गौतम	स.लेखापाल	२०४९
६२	श्री गणेशप्रसाद शर्मा	हे.अ.	२०४९
६३	श्री गुरुप्रसाद कणेल	हे.अ.	२०४९
६४	श्री बलराम सापकोटा	टा.ग.	२०४९
६५	श्री महेन्द्र गर्वुजा	चौकीदार	२०५०
६६	श्री विष्णुहरी घिमिरे	हे.अ.	२०५१
६७	श्री कोपिला थापा	टा.ग.	२०५२
६८	श्री डोलेन्द्रराज शर्मा	टा.ग.	२०५२
६९	श्री सरस्वती शर्मा	टा.ग.	२०५२
७०	श्री शिवप्रसाद पाध्या	स.भ.पाल	२०५४
७१	श्री प्रकाश शर्मा	हे.अ.	२०५४
७२	श्री कल्पना रेग्मी	हे.अ.	२०५५
७३	श्री टुल्की जैसी	पियन	२०५४
७४	श्री विन्दु शर्मा	पियन	२०५६
७५	श्री अम्बिका रेग्मी	टा.ग.	२०५८
७६	श्री मोतिकला शर्मा	टा.ग.	२०५८
७७	श्री शिवराज पन्त	टा.ग.	२०५९
७८	श्री गीता गौतम	टा.ग.	२०५९
७९	श्री लक्ष्मी जैसी	पियन	२०६०
८०	श्री कल्पना शर्मा	टा.ग.	२०६०
८१	श्री रूपादेवी सापकोटा	टा.ग.	२०६०
८२	श्री शान्तिकुमारी रेग्मी	टा.ग.	२०६१
८३	श्री यज्ञश्वर पौडेल	लेखापाल	२०६७
८४	श्री भूपाल चालिसे	हे.अ.	२०६७
८५	श्री हुमबहादुर थापा	लेखापाल	२०६७
८६	श्री निशा के.सी.	हे.अ.	२०६७

८७	श्री गीतादेवी शर्मा	बुकचेकर	२०६५
८८	श्री सुजाता नेपाली (घमाल)	टा.ग.	२०६७
८९	श्री संगिता शर्मा	टा.ग.	२०६७
९०	श्री सूर्यप्रसाद गौतम	टा.ग.	२०६७
९१	श्री वीरबहादुर तिलिजा	सेन्ट्री	२०६५
९२	श्री चित्रराज पन्त	सेन्ट्री	२०६५
९३	आनन्द पाठक	मु.प्रा.स. (सूचना प्रविधि)	२०७८

स्रोत : ध.ब.क्या., बागलुङको अभिलेख, २०७८ ।

७. धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसमा विभिन्न कालखण्डमा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरू

तीनवर्षे वि.एड. कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गठित व्यवस्थापन समिति (गठन मिति : २०५३/०४/१४)

क्र.सं.	पद	नाम	संलग्नता
१	सभापति	गोपालप्रसाद सापकोटा	जि.वि.स. सभापति
२	उपसभापति	कृष्णराज अधिकारी	कालिका गाविस अध्यक्ष
३	उप सभापति	विराटकुमार श्रेष्ठ	उद्योग वाणिज्य संघ अध्यक्ष
४	पदेन सदस्य	लक्ष्मीप्रसाद शर्मा	क्याम्पस प्रमुख
५	सदस्य	सहप्रा. बालकृष्ण श्रेष्ठ	पूर्व सचिवको हैसियत
६	सदस्य	देवेन्द्रराज अधिकारी	पूर्व प्राचार्य
७	सदस्य	के.बि. रानामगर	समाजसेवी
८	सदस्य	लालचन्द्र रा.भ.	कालिका गाविस उपाध्यक्ष
९	सदस्य	देवबहादुर श्रेष्ठ	उद्योगपति तथा व्यापारी
१०	सदस्य	सहदेव रा.भ.	उद्योगपति तथा व्यापारी
११	सदस्य	कृष्णराज उपाध्याय	नि.शि.अ.
१२	सदस्य	हरिप्रसाद गौतम	प्राध्यापक संघ प्रतिनिधि
१३	सदस्य	मनोहरी पौडेल	स्व.वि.यू. प्रतिनिधि
१४	सदस्य	भोजराज जोशी	सहायक. क्या. प्रमुख
१५	सदस्य	रत्न शेरचन	बुद्धिजीवी
१६	सदस्य	हरिप्रसाद श्रेष्ठ	सल्लाहकार सदस्य
	सल्लाहकार	मिनबहादुर खत्री	माननीय वन सहायक मन्त्री
	सल्लाहकार	गोविन्दराज अधिकारी	माननीय सांसद्
	सल्लाहकार	परी थापा	माननीय सांसद्
	सल्लाहकार	दोलखबादुर गुरुङ	प्रमुख जिल्ला अधिकारी

दोस्रो व्यवस्थापन समिति (गठन मिति : २०५४/०५/०९)

क्र.सं.	पद	नाम	संलग्नता
१	अध्यक्ष	लिलबहादुर थापामगर	जि.वि.स. सभापति
२	सह अध्यक्ष	ऋषिराम शर्मा	नगर प्रमुख (मेयर)
३	उपाध्यक्ष	शैलेन्द्रकुमार श्रेष्ठ	उद्योग वाणिज्य संघ
४	सदस्य सचिव	लक्ष्मीप्रसाद शर्मा	क्याम्पस प्रमुख
५	सदस्य	मोहनलाल शर्मा	जि.वि.स. उपसभापति
६	सदस्य	पद्मचन्द्र रा.भ.	उपमेयर
७	सदस्य	कृष्णराज अधिकारी	
८	सदस्य	डा. शास्त्रदत्त पन्त	
९	सदस्य	देवबहादुर श्रेष्ठ	
१०	सदस्य	लालचन्द्र रा.भ.	
११	सदस्य	के.बि. रानामगर	
१२	सदस्य	किशोर रा.भ.	
१३	सदस्य	विष्णुप्रसाद शर्मा	प्रा. संघ प्रतिनिधि
१४	सदस्य	भोजराज जोशी	कार्यक्रम प्रमुख
	सल्लाहकार	लोकप्रसाद आचार्य	प्रमुख जिल्ला अधिकारी
	सल्लाहकार	जनकराज पौडेल	एमाले प्रतिनिधि
	सल्लाहकार	हरिप्रसाद श्रेष्ठ	नेपाली कांग्रेस प्रतिनिधि
	सल्लाहकार	टीकाराम सापकोटा	रा.प्र.पा. प्रतिनिधि

स्नातक व्यवस्थापन र एकवर्षे वि.एड. कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गठित व्यवस्थापन समिति
(गठन मिति : २०५८)

क्र.सं.	पद	नाम	संलग्नता
१	अध्यक्ष	ऋषिराम शर्मा	
२	उपाध्यक्ष	शैलेन्द्रकुमार श्रेष्ठ	
३	कोषाध्यक्ष	कृष्णशंकर श्रेष्ठ	
४	सदस्य	देवबहादुर श्रेष्ठ	
५	सदस्य	लालचन्द्र रा.भ.	
६	सदस्य	जनक पौडेल	
७	सदस्य	मोहनलाल शर्मा	
८	सदस्य	कृष्णराज अधिकारी	
९	सदस्य	महेशचन्द्र प्रधान	
१०	सदस्य	सहदेव रा.भ.	
११	सदस्य	किशोर रा.भ.	

१२	सदस्य	ध्रुवबहादुर के.सी.	
१३	सदस्य	मुक्तराज उपाध्याय	
१४	सदस्य	हिराबहादुर के.सी.	
१५	सदस्य सचिव	जगन्नाथप्रसाद लम्साल	

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र स्नातकोत्तर कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गठित व्यवस्थापन समिति (गठन मिति : २०५९/०५/१२)

क्र.सं.	पद	नाम	संलग्नता
१	अध्यक्ष	ऋषिराम शर्मा	
२	उपाध्यक्ष	देवबहादुर श्रेष्ठ	
३	कोषाध्यक्ष	कृष्णराज अधिकारी	
४	सदस्य	जनक पौडेल	
५	सदस्य	शैलेन्द्रकुमार श्रेष्ठ	
६	सदस्य	महेश प्रधान	
७	सदस्य	के.बि. रानामगर	
८	सदस्य	लालचन्द्र रा.भ.	
९	सदस्य	हरिप्रसाद शर्मा	
१०	सदस्य	पद्मनाथ शर्मा	
११	सदस्य	रत्ना शेरचन	
१२	सदस्य	कृष्णशंकर श्रेष्ठ	
१३	सदस्य	विश्वनाथ रेग्मी	
१४	सदस्य	ध्रुवराज गौतम	
१५	सदस्य	कृष्णप्रसाद शर्मा निउरे	
१६	सदस्य	वसन्तकुमार श्रेष्ठ	
१७	सदस्य	मुक्तराज उपाध्याय	
१८	सदस्य	सुभास आचार्य	
१९	सदस्य	हिराबहादुर खत्री	
२०	सदस्य	रामजीप्रसाद शर्मा	
२१	सदस्य	हरिप्रसाद श्रेष्ठ	
२२	सदस्य	रामबहादुर श्रेष्ठ	
२३	सदस्य	लालबहादुर कुँवर	
२४	सदस्य	टिकाराम गौतम	
२५	सदस्य सचिव	गोविन्दप्रसाद शर्मा कँडेल	

स्रोत: धवलागिरी बहुमुखी क्याम्पसका अभिलेखहरू, २०७० ।

८. धवलागिरि क्याम्पसका जनशक्ति तथा भौतिक पूर्वाधारहरु

शिक्षा तथा विज्ञान प्रविधि मन्त्री देवेन्द्र पौडेललाई सम्मान

कक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू

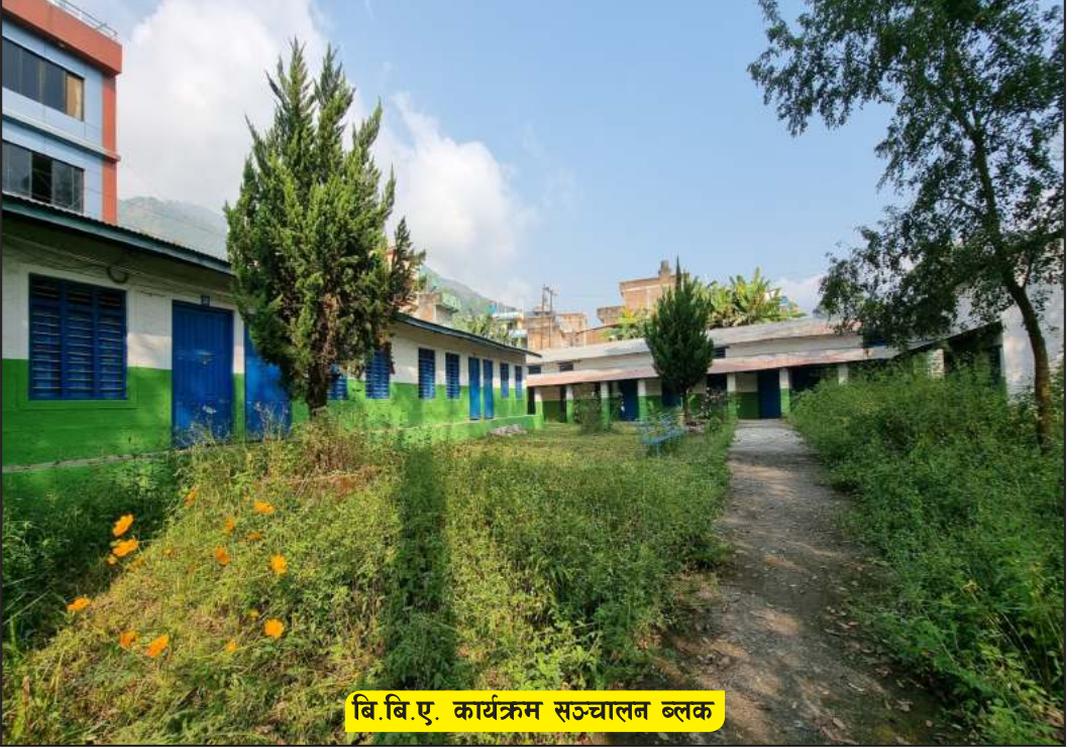

क्याम्पस गार्डेन

सपिड कम्प्लेक्ससहित पार्किङ स्थल

बि.बि.ए. कार्यक्रम सञ्चालन ब्लक

विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थान भवन

नवनिर्मित महिला छात्रावास

पुरुष छात्रावास

५५ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोह उद्घाटन कार्यक्रम

५५ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा क्याम्पस प्रमुखको सम्बोधन

५९ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने शिक्षकलाई सम्मान

५९ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा नव आगन्तुक कर्मचारीलाई स्वागत

५९ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने कर्मचारीलाई सम्मान

५९ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने कर्मचारीलाई सम्मान

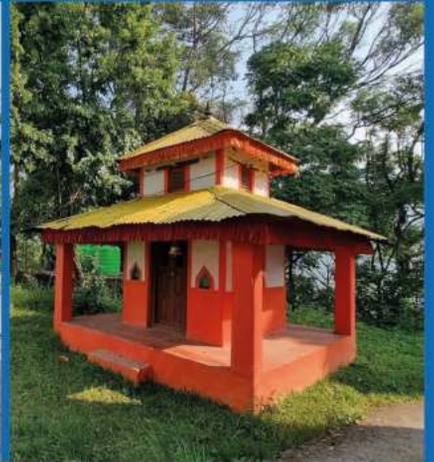
५५ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा उत्कृष्ट अंक प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई सम्मान तथा प्रमाण-पत्र

५६ औं वार्षिकोत्सव मूल समारोहमा शुभकामना मन्तव्य राख्दै

धवलागिरि बहुमुखी क्याम्पसका शिक्षक तथा कर्मचारी परिवार

प्रकाशक
धवलागिरी बहुमुखी क्याम्पस, बागलुङ
२०७८

